

VOJENSKÉ ROZHLEDY

9/92

VYDÁVÁ FEDERÁLNÍ MINISTERSTVO OBRANY

VOJENSKÝ TEORETICKÝ ČASOPIS ČESKOSLOVENSKÉ ARMÁDY

VOJENSKÉ ROZHLEDY

9

PRVNÍ (TŘICÁTÝ TŘETÍ) ROČNÍK

Veškeré články uveřejněné v časopisu Vojenské rozhledy vyjadřují výhradně názor autora k dané otázce. Nejsou oficiálním názorem velení Československé armády.

Redakce časopisu Vojenské rozhledy

CÍLE A PROGRAMY V OBLASTI OBRANY STÁTU

Píši tento úvodní článek v době, v níž se řeší historicky významné otázky budoucnosti našeho státu. Rozhodnutí o jeho perspektivním uspořádání se dotkne všech oblastí "res publica" včetně armády. Není a jistě ani nemůže být náhodou, že se příslušníci armády živě zajímají o náš další státoprávní vývoj. Jako ostatní občané této republiky, jako vojáci federální armády i jako jedinci se svými sociodemografickými a sociopsychickými znaky a dispozicemi. Není snad sporu o tom, že na to mají právo, stejně jako povinnost podřídit se zákonodárnému rozhodnutí.

Domnívám se však, že na jedné straně bez ohledu na tuto závažnou skutečnost, na druhé straně právě s mimořádným zřetelem na ni, nelze ani na okamžik zapomenout na všestranné zajištění obrany a bezpečnosti státu, na potřebný rozvoj armády. Naopak, dnešní doba vyžaduje mimořádné soustředění tvůrčího intelektuálního potenciálu nejen vrcholových řídicích subjektů resortu MO, ale i orgánů moci výkonné a zákonodárné na moudré řešení cílů a programů v oblasti bezpečnosti a obrany státu.

Dnes již se nelze spokojit s přijímáním dílčích, převážně operativních či spíše organizačních opatření. Moderní filosofie řízení každé závažné změny pramení z volby žádoucích cílových stavů, následně pak z volby programů k jejich dosažení.

Soudím, že je na výsost moudré rozhodnutí předložit parlamentu (a potom každoročně) dokument "Cíle a programy v oblasti obrany státu". Dokument, jehož přijetí rozhodne o tom, jakou armádu chce stát mít a jaké prostředky vynaloží na její budoucí rozvoj. Činí se tak ve všech vyspělých demokratických státech světa, je to nezbytné pro tvorbu a realizaci vojenské politiky státu, pro řízení a plánování v resortu obrany. Tento dokument svým obsahem a strukturou umožní kvalifikovaně rozhodnout o cílech obrany státu a rozvoje její armády, jakož i o variantách cest k jejich dosažení, posléze o výši rozpočtu pro tyto potřeby.

Paralelně se připravuje aktualizace resortního dokumentu prvotní důležitosti "Soustava cílů rozvoje Čs. armády a vojenské části Civilní obrany do roku 2005". Dokumentu, který má integrovat řídicí myšlení a chování všech velitelů a náčelníků ke stanoveným krátkodobým, střednědobým a dlouhodobým cílům rozvoje armády. Současně bude vydán projekt "Zavedení metody řízení pomocí cílů do Čs. armády", jehož realizace začne s nástupem nového roku.

Stojíme na prahu nového výcvikového roku, který se nyní bude krýt s rokem kalendářním. Rozkaz ministra obrany na výcvikový rok 1993 sleduje novou filosofii řízení a plánování v resortu obrany a v armádě. Pod zorným úhlem perspektivního rozvoje stanoví základní cíle rozvoje Čs. armády a hlavní opatření k jejich dosažení v roce 1993. Směrnice náčelníka GŠ Československé armády

pro přípravu vojsk Čs. armády přitom určí zásadní úkoly v její přípravě a rozvoji v novém výcvikovém roce.

Nový systém plánování, upravený novým předpisem, vychází z moderního systému řízení, především z tvůrčí aplikace metody řízení pomocí cílů. Korolou jsou centrálního a detailního plánování přípravy vojsk až do nejnižšího stupně řízení a velení. Naopak, poskytuje významné pravomoci, ale i odpovědnost velitelům a náčelníkům na líniové a štábní ose řízení v plánovací činnosti.

Dalo by se říci, že se start do nového roku připravuje moderně, uvážlivě a že to měl přinést své ovoce v praktické realizaci zásadních transformačních změn v vývoji armády, stanovených pro rok 1993. Jsou předpoklady, že bude v tomto období splněn cíl 1. řádu: **"Obrana ČSFR je organizována vlastními silami v souladu s čs. vojenskou doktrínou, Čs. armáda je po reorganizaci a rediskraci schopná plnit stanovené úkoly"**.

Současně se připravuje koncepce rozvoje armády po roce 1993, řešící cíle a úkoly v období střednědobém - v letech 1994-1997. Chválné je, že tato střednědobá koncepce se konfrontuje s prognózou **"Systém obrany státu a armáda po roce 2000"**, vypracovaný Institutem pro strategická studia.

Co je dále podstatné - zpracovávají se jednotlivé **programy k realizaci klíčových cílů**, tj. strategicky nejvýznamnějších cílů, jejichž dosažení v první instanci rozhodne o zásadní transformaci armády. Z programů uvádím zejména komplexní program profesionalizace, program modernizace výzbroje a techniky, program informatizace, program rozvoje vojenského vzdělání a školství, program výstavby logistiky, sociální program rozvoje armády aj.

Dalo by se tedy říci, že nejen start do nového roku, ale i do střednědobého i dlouhodobého časového horizontu rozvoje systému obrany a armády má své teoretické zázemí i praktická řešení.

Přirozeně ale ... vše souvisí s perspektivním uspořádáním státu. Nemají všichni pravdu ti, kteří zastávají vyčkávací stanoviska a postoje, zpochybňují potřebu intenzivně se zabývat rozvojem čs. vojenství v teorii a praxi. Domnívám se, že uvedené moderní přístupy k řízení a plánování jsou všeobecně platné. Kategorickým imperativem pro všechny řídicí subjekty by mělo být - plně je respektovat.

Dnešní složitá doba ve vývoji našich národů je, nebo by měla být, pro nás všechny **alarmující výzvou pro racionální řídicí myšlení a chování**. Dnešní složitá doba vyžaduje dvojnásobně než v dobách standardních před přijímáním závažných rozhodnutí **tvůrčí dialog**. Mějme se na pozor před autokratickým a subjektivním rozhodováním. Vyvarovat se musíme prosazování jednostranných lokálních a partiálních zájmů, rozhodně pak emocí a úzce osobních ambicí. Kde chybí teoretické systémové přístupy, konfrontace nejrůznějších názorů a postojů, tam je prostor pro úzce utilitární a prakticistní řešení. Dnešní doba je příležitostí pro vytvoření účinného mostu mezi decizní sférou, teoretikou, vědci, výzkumníky i praktiky. V moderním světě řízení se již po dvě desetiletí plně uplatňuje skupinové participativní styl řízení. Současnost v zájmu optimálního rozhodování o budoucnosti předpokládá prostor pro tvůrčí participaci. Je dobou pro intenzivní činnost "braintrustů". Nelze promarnit žádnou šanci pro vskutku moudré rozhodování.

Chceme vytvořit účinnou obranu a moderní armádu demokratického státu. Dnes o tom rozhoduje.

Lajos Berek,

L. Pál Vojnits

ktoři Vojenské akademie Miklóse Zrínyiho maďarských ozbrojených sil

ÚVAHY O PRAKTICKÉM USKUTEČŇOVÁNÍ OTÁZEK NOVÉ VOJENSKÉ POLITIKY MAĎARSKA

Jednou z nejdůležitějších vojensko-politických změn v posledních desetiletích byla skutečnost, že se zrušením organizace Varšavské smlouvy přestalo existovat vojenské sdělení Evropy, a tím se výrazně snížila možnost vzniku války v našem svétadlu.

Tento fakt potvrzuje na jedné straně i to, že úsilí o mírové řešení rozporů prosazuje Pařížská harta, která byla podepsána jako výsledek vídeňských jednání, ale dosud nebyla ratifikována, spolu s cíli, které v ní byly formulovány, a na druhé straně mezinárodní důsledky, vyplývající ze záporných zkušeností z války v Perském zálivu, které s cílem vyhnout se obdobným případům si stanovily za cíl zachování míru. Tyto snahy jsou jednoznačně zaměřeny na vyloučení podobných možností agrese v Evropě v budoucnosti.

Ani dvoustranné a regionální bezpečnostní smlouvy, které byly uzavřeny a které mají být zavřeny, nevylučují ozbrojené konfrontace jiného charakteru, případně možnosti agrese, ani Evropě, ani s ohledem k naší zemi (Maďarska). Tato možnost hrozí vzniknout zejména zemi, kde se chýlí k vnitropolitické krizi, která se pak tam změní v občanskou válku, odkud se může ozbrojený konflikt snadno přenést na území sousedního státu, a tím může dojít k agresi. Kritéria, rozsah, cíl a charakter tohoto ozbrojeného úsilí budou určité jiné, než jaká byla u dosud poznanych válek. Počet zúčastněných ozbrojených sil bude v těchto válkách menší, budou mít kratší trvání, budou probíhat na užším prostoru a především budou mít omezenější cíl, čili budou jakoby "využívat situaci".

S touto možností počítáme ve své studii i v případě Maďarska. Tato studie předkládá řadě autorům řadu požadavků na zpracování politických a technických prvků vojenské politiky.

Dřívější základní prvky obrany státu nyní už neodpovídají současné změněné situaci. Z tohoto důvodu s ohledem na historické, politické a vojensko-geografické charakteristiky Maďarska a na jeho hospodářskou kapacitu - se pokoušíme o stručnou informaci o výsledcích našich výzkumů, které jsme shrnuli v rozsahem významnější studii s cílem,

abychom mohli modelovat jednu variantu technické stránky vojenské politiky. Naším cílem i to, abychom na základě návrhů mohli cílevědoměji pokračovat v tomto tématu, kde analyzovala a vypracovala dobrovolně vytvořená výzkumná skupina na Vojenské akademii Miklóse Zrínyiho (v jedné variantě) a z které bylo vypracováno toto stručné shrnutí.

Nové pojmy a kategorie

Ve výzkumu praktických otázek obrany státu, které spočívají na změnách základe Maďarské republiky, se objevily požadavky na zavedení nových kategorií a pojmů.

Je to také pochopitelné, neboť zavádění nového na starých základech (s násilným udržováním při životě starých zásad za každou cenu) je nemožné.

I sama otázka národní obrany je nová, a tak se mnohé odlišuje od dosavadních koaličních strategických zásad a od "obránně-útočné" vojenské teorie.

V průběhu našeho výzkumu vyžadoval námi vypracovaný model vytvoření mnoha pojmů s novým obsahem. Považujeme proto za účelné vysvětlit především některé nové kategorie "obránné operace", které se v naší studii vyskytují.

Obranná operace: Sladěná činnost ozbrojených sil Maďarské republiky s cílem, odvrátit agrese v pohraničním pásmu, v příhraničních prostorech v operační hloubce s cílem udržet centrální prostor státu.

Ozbrojené síly Maďarské republiky: Veškeré vojenské pohraniční a policejní organizace existující v míru a záložní složky, které se přímo či nepřímo účastní obranné operace. Do této kategorie nepatří ozbrojené skupiny sebeobrány civilního obyvatelstva, samostatné ozbrojené skupiny vytvořené na operačním území, popřípadě polovojenské organizace vytvořené v míru, finanční a celní orgány, vězeňské orgány atd.

Pohraniční pásmo: Území, ohraničené pomyslnou čarou, vedenou ve vzdálenosti 3-5 km podél zeměpisných hranic Maďarské republiky, která nesleduje nepravidelnou linii hranic, a kterou lze v terénu konkrétně určit pomocí silnic, silničních uzlů, potoků, sídlišť apod.

Mobilní pohraniční pásmo: Vytvoří se po uskutečnění agrese na zadní straně hranic příhraničního prostoru s plánovaným využitím přírodních překážek, silničních uzlů atd. s cílem umožnit pohraniční stráž, policejním silám a vojenským velitelským orgánům uskutitkovat odbornou kontrolu, regulaci, řízení a výběr prchajícího obyvatelstva, vojska a osídlených emigrujících ze sousední země do shromažďovacích, sběrných a kontrolních středisek vytvořených v hloubce státu. Dále zabezpečit, aby nepovolané osoby nebo skupiny s nemohly z hloubky dostat do operačního prostoru.

Příhraniční prostor: Prostor, ve kterém považujeme odvrácení agrese za pravděpodobné a jehož hloubka, počítaná od hranic do středu země, se neustále mění. Prostor zahrnuje v sobě hloubku očekávaného taktického cíle agresora. Mění se hloubka závisí na zeměpisné charakteristice, může sahát k první významné přírodní nebo umělé překážce a může činit 35-80 km.

Operační pásmo obrany: Sahá od hranic do středního prostoru. Jeho hloubka a šířka - s ohledem na rozlohu státu - může činit 20-150 km. V tomto pásmu pokračuje obranná operace, která byla v příhraničním prostoru neúspěšná, spolu s uskutečňováním pozice obrany, vybudované na jednotlivých směrech a vedené ústředními ozbrojenými silami.

Střední prostor: Takový prostor, který pro svou zeměpisnou charakteristiku v hloubce území státu zajišťuje funkci ústředního vedení státu i v případě vyložené silné agrese. O tomto prostoru se požaduje, aby zabezpečoval úspěšné vybojování konečné obranné operace za udržení existence státu, které se účastní veškeré organické a neorganické ozbrojené síly.

Rádi bychom zdůraznili, že v naší studii a v našich výzkumech jsme se nezabývali ozbrojeným úsilím v operačním pásmu obrany a ozbrojeným úsilím, vedeným za udržení středního prostoru. Činíme tak proto, že námi modelovaná síla agrese a z toho vyplývající možnosti

podle našich názorů vylučují, aby se na tyto prostory přenesla obranná operace. Jak už bylo řečeno, může k této operaci dojít pouze v pohraničním pásmu a v přihraničních prostorech. Obě uvedené kategorie jsme definovali jen kvůli úplnosti. V každém případě - jako možnost - nelze úplně vyloučit ani obrannou činnost vedenou v těchto prostorech, ale to už je předmětem zcela nové oblasti našeho výzkumu a modelování nových kategorií, výpočtů a možností.

Komplexní obranná operace: Takové období operace obrany státu, ve kterém ústřední ozbrojené síly, teritoriální, pohraniční a policejní síly, PVO a VL na základě jednotného řízení a zámyslu organizují, podporují a případně zabezpečují v pohraničním pásmu, v mobilním pohraničním pásmu a v příslušných přihraničních prostorech zastavení postupu a zničení agresora.

Ústřední ozbrojené síly: Organické vševojskové, specializované a odborné jednotky, které jsou na základě svých úderných možností v součinnosti s teritoriálními silami schopny zničit agresora a tlačit jej ze země.

Teritoriální síly: Organické jednotky maďarské armády vševojskového charakteru s lehkou výzbrojí, které svou činností zaměřenou na narušování, vázání sil a obranu, jsou schopny narušovat, rozdrobit a vázat síly agresora, a tím vytvářet podmínky pro zasazení úderu ústředních ozbrojených sil a v součinnosti s nimi se účastnit vytlačení agresora.

PVO: Sladěný jednotný systém ochrany důležitých objektů státu a v prostoru agrese, který v sobě zahrnuje veškeré prostředky PVO, je schopen vytvořit v daném prostoru a v důležitých etapách obranné operace spolehlivou ochranu sil i prostředků a trvalou ochranu důležitých objektů.

Vojenské letectvo (VL): Je na základě svých možností schopno se účastnit jak ochrany vojsk a objektů, tak i ve stanovených obdobích operace zasazovat ze vzduchu údery na síly a objekty agresora.

Pohraniční síly: V součinnosti s policejními a vojenskými pořádkovými silami v pohraničním pásmu a v mobilním pohraničním pásmu plní úkoly zabezpečení strážní a pořádkové služby, likvidace menších ozbrojených jednotek a odvrácení agrese, v předcházejícím období zabezpečuje a uzavírá operační prostory s cílem vyloučení možnosti rušivé činnosti, která by mohla ovlivnit činnost ozbrojených sil.

Tyto kategorie a jejich definice výrazně pomohou - i když si nečiní nárok na úplnost - pochopit tuto variantu obrany státu. K tomu je však ještě nutné se v několika bodech zmínit i o vojensko-geografické charakteristice Maďarské republiky, která významným způsobem určuje uskutečnění a plánování obranné operace a vymezuje i hranice jejím možnostem.

Některé vojensko-geografické charakteristiky Maďarské republiky a určující faktory plánování obranné operace

Maďarsko patří mezi země s malou rozlohou. Od východu na západ má 520 km, od severu na jih 250 km. Délka hranic 2223 km je v porovnání s rozlohou země nepoměrně velká a úsek hranic s přírodními překážkami měří pouze 560 km. Z toho vyplývající obranyschopnost hranic lze považovat za střední. Lze tudíž počítat s vhodnými směry pro útok po celé délce hranic kromě již zmíněného - nikoli však souvislého - úseku hranic o délce 560 km.

To je jediný výrazný rozdíl, který Maďarsko odlišuje od zemí, ležících v horském terénu, které mají lepší možnosti obrany.

Z těchto důvodů by nebylo účelné plánovat obranu na základě průchodných (nebo jinak řečeno pro útok nevhodných) směrů. Za základ plánování je nutno vzít v úvahu, že terén zahrnuje charakteristiku středohoří, pahorkatiny a roviny. To vylučuje možnost, abychom plánovali použití vojsk nebo jejich přípravu pouze pro jeden typ terénu, ale je nutno vytvořit podmínky pro vedení komplexní bojové činnosti jak v rovinatém, tak i ve středohorském terénu, a to jak při plánování, tak i při výcviku. Z toho vyplývá, že při modelování je nutno vzít

v úvahu i to, že obranná operace může být například zahájena v rovinatém terénu a zakončena v pahorkatině nebo ve středohoří, nebo naopak. Z toho, co bylo dosud řečeno, vyplývá, že v důsledku zeměpisných poměrů není vhodné si brát příklad z praxe států s podobnými zásadami obrany, protože jejich zeměpisná poloha může být zcela jiná a tím také vyžaduje vypracování jiných zásad.

V průběhu našeho výzkumu jsme vzali v úvahu charakteristiku maďarské krajiny a stanovili jsme hranice v hloubce tak, aby podle možnosti souhlasily s přírodními zeměpisnými překážkami. Podle našich výpočtů lze takovýmto způsobem zajistit uzavření územních hranic v daném prostoru, popřípadě znemožnění případného očekávaného rozšíření operace a lze nakonec i zabezpečit změnu charakteru obranné operace. (Například: vytvoření možnosti obrany, vybudované v případě neúspěchu protiúderu, který následuje po bojích na obranu území. Konkrétně na čáře Tisza, Zala nebo i středohoří Pannonie atd.)

Při hodnocení vojensko-geografické charakteristiky země jsme se opírali o přirozené hranice jednotlivých prostorů. Tím jsme dosáhli toho, že nejen v operační situaci, ale i před ní lze uvnitř každého jednotlivého prostoru plánovat a organizovat všechny předpokládané možnosti agrese.

Druhy potenciální agrese

Jak jsme již zdůraznili, byla by případná agrese proti našemu státu uskutečněna zcela jiným způsobem, než jak by tomu naznačovaly zkušenosti z dosavadních válek. Dnes jsou jiné podmínky a možnost agrese by měla své meze.

Jako model jsme vybrali agresi s omezenými silami a s omezeným cílem, která ani v časovém měřítku, ani v počtu ozbrojených sil, uskutečňujících tuto agresi a ani v rozsahu operačního území nepřekračuje meze válek, které dosud byly na území této země vedeny.

Za základ jsme vzali útvar, uskutečňující agresi o síle 8-10 vševojskových pluků, jehož cílem může být pouze - soudě podle jeho omezenosti - uskutečnění krátké operace, která má za úkol obsadit určitý prostor a tento prostor pomocí obrany udržet. Na tomto základě jsme došli k závěru, že prostor, který agresor plánuje obsadit, může být poměrně úzký a může mít rozlohu 1600 až 3200 km².

Tento závěr byl základem pro vytvoření příhraničních prostorů, ohraničených terénními hranicemi, a tím je lze přírodními překážkami bezpečně "uzavřít", tím zabezpečit, aby agresor za žádných okolností tyto hranice nepřekročil.

Agresor je schopen dosáhnout svých cílů průnikem pravděpodobně na jednom nebo maximálně na dvou směrech, protože pro klasickou útočnou operaci na velké šířce v tomto případě nejsou předpoklady.

Varianty možného průniku

● Cíle průniku na jednom směru

Zasazením soustředěného úderu s poměrně vysokým tempem útoku dosáhnout první přírodní překážky, potom rozšířit pásmo průniku a po přechodu do obrany odvrátit protiúder ústředních ozbrojených sil a nakonec rozdrobit teritoriální síly, zanechané v ohniscích obrany a udržet obsazené území.

Výhody: Je zabezpečen počáteční silný úder, snadnější velení, lze stupňovat tempo úderu a jsou k dispozici větší síly pro zabezpečení boků.

Nevýhody: Po zastavení nebo přerušení průniku už není žádná možnost přeskupení, žádné změny směru útoku a žádná možnost splnit vytčený cíl jiným způsobem.

Hloubka průniku u jednoho směru může být 40, případně 60 km. Tempo útoku 20 km/den,

zasazení cíle útoku může nastat druhého až třetího dne. K rozšíření pásma průniku může jít čtvrtého až pátého dne se současným zahájením výstavby obrany. Počáteční šířka pásma průniku může činit 10-20 km a ve čtvrtém až pátém dni se může rozšířit na 30-40 km.

Cíle průniku na dvou směrech

Odvrátit protiútok ústředních ozbrojených sil zasazením úderu o malé hloubce na dvou na obě závislých směrech a po obsazení širokého, nepřilíš hlubokého, poměrně velkoplošného země přechod do obrany a po zničení sil, zanechaných v ohniscích obrany vytvořit podmínky pro udržení obsazeného prostoru po delší dobu.

Výhody: Po nezdaru útoku na jednom směru lze dosáhnout určitých dílčích cílů ještě na měru druhém.

Nevýhody: Síly budou rozptýleny, otevřené boky a mezery mohou ohrozit úspěch. Je ložitější velení a součinnost.

Hloubka průniku na dvou směrech může činit 20-40 km, tempo útoku 15 km za den, vzdálenost obou úderů může být 50-80 km, počítáno mezi vnějšími boky. Cíle takto vedené operace - uzavření směrů - může být dosaženo třetího až čtvrtého dne, a potom pátého až sedmého dne může být zahájena výstavba obrany na vnějších bocích. S ohledem na tyto dvě možnosti jsme definovali **tyto etapy obranné operace:**

■ **Živelné pronikání bojové činnosti, probíhající na území sousedního státu, do pohraničního pásma.**

■ **Teritoriální boje v pohraničním pásmu a v příhraničních prostorech s cílem odvrácení agrese.** Zastavení průniku, rozdrobení sil teritoriálními jednotkami a částí ústředních ozbrojených sil ještě před dosažením cíle útoku.

■ **Úder ústředních ozbrojených sil na boky.** Nastolení původní situace a zničení zbylých sil.

Na tomto základě si nyní povšimněme obsahu jednotlivých etap.

Přípravné období

Období ohrožení, které může trvat delší dobu, případně i několik měsíců. Konkrétní ohrožení znamená, když po vytvoření se situace, která je pro některou bojující stranu příznivá, se pronásledovatelé, kteří pronásledují prchající ozbrojence přiblíží ve směru ke společným hranicím.

S tímto cílem mohou v pohraničním pásmu vedle jednotek pohraniční stráže vyvíjet činnost policejní jednotky (a v jejich rámci i protiteroristické orgány), síly vojenského újezdu, popřípadě jeho teritoriální síly, které už v mírovém plánování měly v tomto prostoru stanovené úkoly.

V období ohrožení plní shora uvedené síly (kromě teritoriálních sil) odborné úkoly. (Podrobnostmi se v této studii nezabýváme.)

Jednotky teritoriální obrany, jejichž úkoly jsou spjaty s objekty (např. obraná města, přepraviště, horských průchodů, průsmyků apod.), uskutečňují přípravu zařízení, nutných pro obranu.

Imobilní síly teritoriální obrany se podílejí na přípravě úseků terénu, které mají narušovat a zdržovat postup vojsk, aby byly schopny plnit své úkoly.

Pohraniční stráž, policie a síly vojenských újezdů: Jejich vyčleněná část - připravená na agresi - současně připravuje na vnější straně hranic příhraničního prostoru ve vyčleněném mobilním pohraničním pásmu (s cílem jeho rychlého obsazení) nutná opatření pro splnění úkolu. Tyto síly se neúčastní procesu odražení konkrétní agrese, ale v mobilním pohraničním pásmu - sřídají úseky terénu - staví stráže a hlídky.

Podrobnosti odborných otázek nebudeme probírat do hloubky, ale považujeme za důležité aby v zájmu jednotného řízení jak pohraniční stráž v příslušném pásmu ohrožení, tak i policejní síly, popřípadě orgány místní samosprávy byly podřízeny vojenskému veliteli, který řídí danou operaci. V opačném případě by snadno mohlo dojít, v důsledku rozkazů přicházejících z mnoha míst, k nedorozumění, a tím i k neúspěchu. Jsme toho názoru, že obranná operace **nemůže být v budoucnosti záležitostí pouze ozbrojených sil, ale musí mít celonárodní charakter a musí se jí účastnit každý občan státu podle svých vědomostí a schopností.**

Odvracení agrese

Bojová činnost teritoriální obrany v pohraničním pásmu:

Cíl obranné bojové činnosti, uskutečňované v pohraničním pásmu, se skládá z několika faktorů. Zabránění útvarům zasazeným v prvním sledu ozbrojených sil agresora, v rychlém překonání přírodních překážek, v organizovaném skutečném průniku a později narušování vázání a znemožňování organizované činnosti hlavních sil.

Pod pojmem ohniska obrany - u kterých dojde k upoutání částí útočných sil - rozumíme přírodní překážky, které lze po delší dobu bránit. Činnost teritoriálních sil, bojujících v těchto ohniscích se omezuje pouze na vázání protivníka, protože agresor, uskutečňující útočnou činnost v důsledku svých sil, prostředků a časových omezení nemůže ani v pohraničním pásmu, ani v příhraničním prostoru uvažovat o jejich obsazení, nýbrž pouze o jejich blokádu. Čím více je ohnisek, která lze dobře bránit, tím více sil lze vázat, a tím se v tomto směru snižují možnosti ubývajících sil uskupení agresora.

Doba pro překonání pohraničního pásma je poměrně krátká (2-3 hodiny), ale její strategický význam je velký. Síly bránící se v ohniscích v pohraničním pásmu se musí připravit pro obranu na 4-6 dní, což je prakticky možné, neboť - jak jsme již uvedli - likvidace každého ohniska útočníkem je prakticky nemožná, protože by vázala značné síly z hlavních sil.

Bojová činnost sil teritoriální obrany v příhraničních prostorech

Bojová činnost teritoriálních sil v pohraničním pásmu a v příhraničním prostoru musí být v organickém souladu, v zájmu úspěchu celé operace je žádoucí, aby řízení bylo uskutečňováno cestou ústředního velitele nebo některého místního velitelství.

Bojovou činnost teritoriální obrany v příhraničních prostorech lze organizovat a procvičovat na stupni jednotky už v míru. Teritoriální jednotky a útvary by měly být organizovány v souladu s jejich předpokládanou činností. Z tohoto důvodu je nutno postavit a připravit síly, **setrvávající v ohniscích obrany**, popřípadě **mobilní teritoriální síly**.

Síly bránící ohniska uskutečňují činnost zaměřenou na trvalé vázání sil. Vážou a svými akcemi narušují protivníka, který je blokuje a jehož počty jsou poměrně malé, a zabezpečují možnost, aby se v případě použití ústředních ozbrojených sil síly agresora nemohly v hloubce na těchto ohniscích zachytit, a tím zpomalit tempo protiútoků.

Imobilní teritoriální síly setrvávají v prostorech, které byly pro jejich činnost vyčleněny i po přechodu útočného uskupení. Tento prostor však poskytuje poměrně dobré možnosti pohybu tam, kde úseky terénu pro narušování, zpomalování a zamezování činnosti protivníka a stanoviště pro tuto činnost byly připraveny už v míru. Jejich úkolem není trvalé upoutání, ale udržování bojeschopnosti a neustálé narušování agresora až do příchodu ústředních ozbrojených sil, kdy budou zajišťovat možnosti zvyšování jejich úderné síly - byť i jen v menším měřítku. Spolupracují se skupinami odporu, vytvářenými z civilního obyvatelstva, po celou dobu operace kontrolují prostor činnosti, který jim byl vyčleněn.

Zastavení průniku bojovou činností teritoriální obrany a částmi ústředních ozbrojených sil:

V závislosti na charakteru průniku uskutečněného na jednom nebo na dvou směrech je očekávaným cílem zastavení útočných uskupení prostřednictvím obrany, organizované na daných směrech a vybudované na přírodních překážkách. Tato obrana - s ohledem na její charakter - se liší od klasické, protože není souvislá, ale sestává z řetězu ohnisek a opěrných bodů, v mezerách se uskutečňuje bojová činnost mobilní teritoriální obrany, jde o sladěnou činnost, která má k dispozici ženijní zátarasy a která musí být schopna dosáhnout toho, aby útočník ponechaný vzadu k vázání značných sil a k zabezpečení boků, který má už zredukovanou bojeschopnost, se zřekl svého záměru, popřípadě maximálně zpomalil své úsilí.

Tato obrana má tu vlastnost, že připravené síly a prostředky nemohou před agresí obsadit vyčleněný prostor. To je důležité jednak proto, aby jej nebylo možno zjistit průzkumem a jednak proto, že směr úderu, popřípadě úderů se stane známým až v 6. až 8. hodině po agresí. To je však nutno napláňovat na základě pravděpodobnosti i v několika variantách. Obsazení je účelné uskutečnit prvního dne v noci, protože už na konci druhého dne je nutno počítat s konkrétní bojovou činností. Pravděpodobná doba udržení tohoto prostoru nočním bojem může činit 8-12 hodin, neboť potom v ranních hodinách - pokud to možnosti dovolují - musí ústřední ozbrojené síly uskutečnit z chodu protiúder po přesunu, uskutečněném v nočních hodinách. Dodržení těchto časových limitů je důležité.

V případě obou variant agrese jsme v předcházejících úvahách počítali s 3.-4. dnem. Proto je důležité upoutání pomalu se vysilujícího protivníka už v 2. dni a znemožnění použití jeho ještě existujících záloh.

V zastavení průniku se kromě místních sil teritoriální obrany účastní podle požadavků dané situace i jednotky dělostřelectva, protitankového dělostřelectva, bitevních vrtulníků a ženijní jednotky a motostřelecké brigády ze sestavy ústředních ozbrojených sil.

Obnovení původní situace

Mobilizace a soustředění ústředních ozbrojených sil se uskutečňuje už v období ohrožení. Prostor soustředění je nutno vybrat tak, aby postup do kteréhokoli úseku terénu plánovaného protiúderu ve směru ohroženého příhraničního prostoru bylo možno uskutečnit maximálně během jedné noci, aby bylo možno zabezpečit ukrytí a ochranu sil.

Agresor pravděpodobně bude počítat s použitím ústředních ozbrojených sil, a proto bude usilovat o rychlou výstavbu obrany po dosažení cíle průniku. Cílem je tomuto úsilí zabránit protiúderem ústředními ozbrojenými silami v nejkritičtější období agrese.

Cíl protiúderu: Rozptýlit uskupení agresora, což je nutno uskutečnit v jeho hloubce, na boky, těl apod., aby jeho hlavní uskupení o zredukované síle bylo možno rozptýlit a obklíčit, čímž jeho zbývající síly nebudou schopny přeskupení.

Úder zaměřený na rozptýlení - jednosměrového nebo dvousměrového průniku - je nutno uskutečnit podobným způsobem jako klasický protiúder, pouze s tím rozdílem, že v prvním sledu se doporučuje zasazení i tankových praporů motostřeleckých brigád a tankových brigád až po počátečních úspěších v druhé polovině prvního dne pro vystupňování síly úderu. Pro zabezpečení boků je nutno zasadit i zesílené mobilní síly teritoriální obrany, posílené příslušnými mechanizovanými, motostřeleckými, protitankovými a ženijními jednotkami.

Hlavním úkolem protiúderu je kromě obnovení původní situace zničení hlavního uskupení obklíčeného agresora, které uskuteční síly druhého sledu ústředních ozbrojených sil a síly, které po splnění úkolu budou staženy z přední linie.

Zvýšenou pozornost je nutno věnovat zamezení průniku z obklíčení. Tuto činnost je nutno uskutečňovat prostřednictvím obrany, vybudované na možnostech daného terénu, prostřednictvím zátarasů, a potom silami staženými z přední linie je tento průnik možno definitivně zlikvidovat.

Za základ výpočtu lze považovat, že pokus o průnik může nastat po přeskupení sil

v obklíčení maximálně v nočních hodinách po dni, ve kterém byl uskutečněn protiúder, ve směru průchodného terénu.

Operace na obranu státu může po tom všem trvat ještě několik dní, protože bude ještě delší dobu nutno počítat s bojovou činností obklíčených sil, s pokusy o průnik z obklíčení a mnohými skrývajícími se ozbrojenými skupinami. Po nastolení původní situace je v pohraničním pásmu nutno vyčlenit prostory použití pro útvary (a nikoli klasickou obranu) k likvidaci stahujících se ozbrojených skupin.

Tento model operace na obranu státu - v jedné variantě - nepovažujeme za dogma. Pro výzkumné pracovníky může sloužit jako základ jednoho z východisek. V dalším hodláme podrobněji zpracovat praktické otázky jednotlivých etap operace, zvláště varianty použití výbroje a odborných jednotek. Na tomto zpracování se budou podílet osoby, erudované v příslušných oborech.

Tato práce je vědeckou studií, není to zásada ani předpis, pouze hledání cesty, které je vedeno úmyslem zvyšování kvality. Budeme považovat za splnění našeho cíle i to, jestliže - byť i jedinou myšlenkou - budeme moci přispět k těžké a složité plánovací a výzkumné práci v oblasti obrany Maďarské republiky.

Inspirací naší práce bylo kromě výše uvedených cílů i přednáška náčelníka GŠ na Vojenské akademii Miklóse Zrínyiho na téma výzkumu, přednesená v únoru 1991.

Laszló Tolnay

vedoucí sboru poradců ministra obrany Maďarské republiky

AKTUÁLNÍ OTÁZKY MAĎARSKÉ BEZPEČNOSTNÍ POLITIKY

Samostatná maďarská bezpečnostní politika nutí v současné době k úvahám o mnohých protichůdných jevech a jejich sladování. Na jedné straně je hlavním problémem nestabilita sousedních států, jejichž důležitou charakteristikou je zostřování etnických rozporů, přičemž jde i o maďarskou menšinu. Na druhé straně stojí bezpečnostně-politické možnosti, poskytující větší prostor než dříve, vyplývající z nové situace v Evropě. Zatímco první jev podstatně omezuje uplatňování maďarských bezpečnostně-politických zájmů, druhý vytváří nové

alternativy. Obě stránky jsou spolu úzce spjaty, neboť vyrovnanost vztahů k sousedním zemím je i předpokladem integrace do širších struktur evropské bezpečnosti.

S ohledem na naše okolí je nutno počítat i s takovými subjektivními faktory maďarské bezpečnostní politiky, které pocházejí z nedůvěry veřejného mínění sousedních zemí vůči Maďarsku. Příčin je mnoho. Nejspíše lze tuto nedůvěru vztahovat na historické souvislosti, na období "soužití", které do dnešního dne není vždy v sousedních zemích posuzováno kladně. Ale ovlivňují ji i takové faktory, které souvisely s různým tempem vyhlášení samostatnosti a s citovými jevy uvědomování si národní identity.

V maďarském bezpečnostně-politickém myšlení musí být místo pro poznání, že intelektuálně-politická elita národů, žijících v Karpatské pánvi vždy velmi citlivě reagovala na maďarské politické změny. Těžce snášela relativní hospodářskou, společenskou a kulturní nadřazenost, která charakterizuje maďarskou společnost od počátku 19. století. To vše je považováno za prvořadé, za skryté úsilí o moc a v souladu s tím se vytváří vědomí o Maďarsku.

Nelze ztratit ze zřetele, že z tohoto pocitu se už dříve vytvořil systém hodnot, objektivně sice nesprávný, ale považovaný za realistický, sloužící za základ versailleského míru, jehož důsledkem bylo rozbití rakousko-uherského dualistického státu a současně i historického Maďarska. Pokud jde o současnou situaci, pak z historického hlediska se v našem prostoru posuzuje i ta skutečnost, že skrytá buržoazizace, probíhající v Maďarsku v posledních dvou desetiletích přivedla maďarskou společnost do výhodného postavení nejméně na další dvě desetiletí.

Ze subjektivního hlediska zasluží pozornost i ta skutečnost, že maďarský pocit ohrožení, spočívající na historických zkušenostech, se liší od podobných pocitů okolních zemí. V posledním století hrozilo Maďarsku nebezpečí výhradně z východu, což nelze říci např. o Čechách a Slovensku nebo o Polsku. Obě uvedené země byly až donedávna ohroženy jak z východu (hlavně z Ruska), tak i ze západu (hlavně z Německa). Maďarsko tudíž nepotřebovalo žádný východoevropský spojenecký systém, který by mu poskytoval záruky, alespoň ne v takové formě jako Čechám, Slovensku a Polsku. S tím mj. souvisela skutečnost, že zatímco Maďarsko deklarovalo v r. 1990 jako první vystoupení z Varšavské smlouvy, ve druhých dvou zemích to po určité době - i navzdory nechuti vůči sovětskému systému - bylo spornou otázkou. To bylo také důvodem k tomu, že zrušení východoevropského vojenského spojení vzbudilo v těchto zemích vedle euforie i obavy z případných následků vakua náhle vytvořeného v evropské bezpečnostní struktuře.

Je samozřejmé, že těmto nebo podobným subjektivním pohledům nelze podřítit maďarskou bezpečnostní politiku. Už proto ne, že úplné vyřešení těchto problémů může zabezpečit pouze integrace východo-středoevropského prostoru. Do té doby je však nutné pomoci zahraniční bezpečnostní politiky, která bere v úvahu i citlivost sousedních států, dosáhnout toho, aby v našem prostoru dosáhly porozumění i maďarské bezpečnostně-politické zájmy, odpovídající očekáváním maďarského veřejného mínění.

Vztahy s Rumunskem

Rumunské politické vedení i nadále udržuje na úrovni státní politiky protimaďarské nálady, popřípadě vidinu maďarských revizionistických snah, která má tyto nálady zdůvodnit. Důvodem toho je jednoznačně vnitřní hospodářská, politická a společenská krize; nedokončenost prosincové "revoluce" z r. 1989 a z toho vyplývající omezený úspěch snah o likvidaci mezinárodní izolace.

Fakt izolace lze vyzkoušet i ve vztahu s Francií, která i přes francouzské úsilí o omezení vlivu sjednoceného Německa na východní Evropu, postupuje ve vztahu k Rumunsku velmi opatrně. Podobně se zdá, že ani v německé zahraniční politice nezaujímá Rumunsko žádnou prioritu.

Je zřejmé, že trvalá mezinárodní izolace Rumunska by z hlediska bezpečnosti východo-středoevropského prostoru byla škodlivá. Historické zkušenosti svědčí o tom, že izolace ještě žádnou zemi nedonutila dát se cestou demokratizace a nepřinesla pozitivní změny ani v situaci národnostních menšin.

Rumunsko kromě hledání styčných bodů se západní Evropou považuje za hlavní prostor své zahraniční politiky Balkán. V této souvislosti se po rozpadu Jugoslávie a SSSR může do středu pozornosti rumunského politického vedení dostat Turecko, které stále nabývá na významu. Tuto představu může potvrdit i ta okolnost, že Rusko, které osamostatněním baltských států ztratilo značnou část západního pobřeží, může zvýšit své nároky na Černé moře a východní část Středozemního moře, popřípadě na úžiny, které je spojují, což se může bezprostředně dotýkat i Rumunska, jakožto černomořské mocnosti.

Další sférou zájmů je Moldavsko. Rumunsko v záležitosti této "odtržené provincie" vykazuje dvojí postoj: jednak dělá vše proto, aby učinila Moldávii - která se už v historii osvědčila jako neschopná státní samostatnosti - nezávislou, a tím ji navrátila do lůna mateřské země, jednak zdůrazňuje, že sjednocení není v dohledné budoucnosti na pořadu dne. Cílem je očividně vytvoření Velkého Rumunska, a tím dosažení statutu střední velmoci ve střední Evropě. Tato rumunská politika dobře zapadá do obrazu, který tradičně charakterizuje zahraniční politiku země. Vykazuje pružnost a konstruktivní přístup, vyžadují-li to okamžité zájmy, ale přijaté povinnosti okamžitě pustí ze zřetele, kdykoli zjistí, že je lze zrevidovat. Současně se to snaží vysvětlit tak, jako by na něco reagovala, čili, že ke změně stanoviska byla donucena v důsledku chování partnera.

Tato charakteristika rumunské politiky může pro maďarskou zahraniční a bezpečnostní politiku znamenat určitý problém. Na jedné straně je nutné počítat s tím, že snahy o zlepšení rumunsko-maďarských vztahů budou - i přes úsilí o řešení - bezvýsledné. Na druhé straně je nutno učinit vše pro to, aby se vztahy normalizovaly a aby se Rumunsko "integrovalo" do evropské struktury, neboť pouze to může v delší perspektivě přinést řešení pro tamější maďarskou menšinu.

Jižní region

S rozpadem Jugoslávie je nezbytné počítat s trvalými jevy mnohých nových bezpečnostně-politických problémů i na jižní směru. Kromě toho, že v delší perspektivě hrozí opakované zostřování rozporů, které nevyhnutelně ovlivňují situaci Maďarů ve Vojvodině, si vyžadují uvážení rozhodnutí i problémy, které vystoupily na povrch po osamostatnění Slovinska a Chorvatska.

V souvislosti s tím nelze nechat bez povšimnutí, že spolu s vyhlášením nezávislosti Slovinska a Chorvatska došlo k vyřešení problému, který se po delší dobu udržoval na povrchu, zdaleka však se nevyřešily otázky, např. vztah k budoucí stabilitě obou zemí. I když historickou provázanost Slovinska a Chorvatska s východní a střední Evropou nelze zpochybňovat a relativní vyspělost jejich společnosti je zřejmá, měřeno však evropskými měřítky to už tak jasné není. Neboli: civilizační a hospodářské rozdíly, které byly uvedeny jako důvod pro úsilí, směřující k samostatnosti, jsou rozhodující pouze v jihoslovanských souvislostech, v širších souvislostech jsou už sporné. V budoucnosti se jistě vynoří otázka, do jaké míry slovinský a chorvatský průmysl, vyrábějící dosud hlavně pro jugoslávský trh, bude schopen konkurovat na západním trhu. Není jisté ani to, jaký vliv budou mít plány, spojené s vytvořením a udržováním samostatného státního aparátu a obrany na kapacitu obou zemí, a tím i na životní úroveň jejich obyvatelstva.

Druhý a mnohem závažnější problém je z hlediska národnostního a náboženského heterogenní společenství v tomto prostoru. Občanská válka ještě více zostřila už dříve existující rozpory a hrozí, že tato část kontinentu bude trvalým místem napětí. Může se stát reálným to nebezpečí, o kterém se přívrženci "evropské myšlenky" v poslední době tak často zmiňují.

áš světdil se může rozpadnout na tři části: na integrovanou Evropu, usilující o demokratické instituce a v neposlední řadě o příslušnou životní úroveň, na Střední Evropu, zápasící politickou nestabilitou a na východní a jižní Evropu, která je ze společenského i hospodářského hlediska v beznadějné situaci, jejíž hranice by procházely někde podél byzantských hranic". Tato část Evropy by mohla poskytovat široké možnosti pro nastolení iktátorských, agresivních, ba dokonce i národně-socialistických sil.

Maďarsko samozřejmě nemá k dispozici prostředky, které by mu umožňovaly nějakým působem ovlivnit takto vytvořenou situaci na Balkáně. Pouze s jinými evropskými mocnostmi nebo společně s mezinárodními organizacemi si lze představit obranu maďarských bezpečnostně-politických zájmů. To se vztahuje i na řešení problémů, spojených vojvodinskými Maďary.

Severní směr

Vztahy mezi Čechami a Slovenskem jsou v současné době velmi složité. Události mohou snadno vést k rozpadu československého státního útvaru, který existoval 73 léta. Důvod: přes poměrně dlouhé soužití se nepodařilo uspokojivě vyřešit vztah obou národů. Nyní je / popředí naléhavý úkol nalézt řešení přijatelné pro obě strany. Jevy ukazující se v poslední době volají po opatrnosti. Slovensko cítí, že je v mnoha ohledech v nepříznivé situaci a že je v závislém vztahu, což stupňuje proces jeho přeměny v rozvojový národ. Na české straně roste současně obava z periodicky se vracejících slovenských snah o osamostatnění.

V případě rozdělení by se pravděpodobně v poměru obou zemí vytvořily odlišné orientace. Česká strana - už z geografických důvodů - by se zřejmě přiblížila k Německu a k Rakousku, zatímco Slovensko, zmiňováno vnitřními problémy, by se přidalo k některému ze sousedních států. Pro Slovensko by jako partner pro spolupráci přicházely v úvahu Maďarsko a Ukrajina. Pro osamostatňující se Ukrajinu by slovanské Slovensko mohlo být branou do západní Evropy, ale na druhé straně by možný vzrůst vlivu velkého slovanského souseda mohl zpochybnit nezávislý stát, hledající svou národní identitu. Ve spojení s Maďarskem by však negativní zkušenosti z dřívějšího soužití působily na Slovensku odstrašující silou.

Tyto úvahy zřejmě hrály svou úlohu i v tom, že Slovensko v poslední době vykazuje zvýšený zájem o Balkán. Lze si představit, že bratislavské vedení vidí potenciálního spojence v Rumunsku pro případ, když - podle jejich mínění - Maďarsko rozhodněji vystoupí v zájmu slovenských Maďarů, nebo začne zpochybňovat platnost trianonské dohody po rozpadu Československa. Podobné úvahy mohou vést Slovensko i v případě budování vztahů se Srbskem.

Přesto Česko-Slovensko nebo - v případě jeho rozpadu - oba nástupnické státy, které spolu s Polskem a Maďarskem tvoří "Višegrádskou trojku", a dosahuje největšího pokroku v oblasti demokratizace, tržního hospodářství a ústavního uznání "evropským zájmovým systémem", musí i nadále zůstat důležitým prvkem v maďarských bezpečnostně-politických úvahách.

Nový faktor na východě

Změny v Sovětském svazu, jeho rozpad, "obohatí" maďarskou bezpečnostní politiku o další prvek bezpečnosti. S Ukrajinou se na mapě Evropy objevila nová mocnost střední velikosti s velkým počtem obyvatel, která co do velikosti je srovnatelná s Francií, disponující značnými přírodními zdroji a potravinářskými výrobními kapacitami, poměrně vyspělou infrastrukturou a významnou vojenskou silou. Za pozornost stojí, že ukrajinské vedení od samého počátku usiluje o vybudování dobrých vztahů s Maďarskem a o rozšíření spolupráce s ním. Důležitou okolností je i to, že ukrajinsko-maďarské vztahy nejsou zatíženy etnickými a územními problémy. Pozornost zasluhuje i to, že ačkoli se na Ukrajině negativně hodnotí

otázky samosprávy Podkarpatské oblasti a citlivě se reaguje na úsilí o vytvoření autonomní zastává Ukrajina "umírněné" stanovisko k maďarské národnosti.

Z bezpečnostně-politického hlediska znamená Ukrajina faktor nejistoty v jejich tvořících vztazích s Ruskem. Nová samostatná slovanská republika je do značné míry závislá na Rusku, zejména v oblasti dodávky ropy. Kromě toho v uplynulých desetiletích se vytvořila mezi oběma zeměmi i mnohostranná dělba práce. Její zpřetrhání by pro Ukrajinu znamenalo vážné následky. Z toho vyplývá, že hospodářská válka by snadno vedla k takovému stavu, který by ukrajinské politické vedení mohl donutit k nouzovým krokům. Pro Maďarsko by to znamenalo, že dodávky, přicházející z Ruska přes Ukrajinu, by v této situaci byly nejisté. Zejména jde o životně důležité dodávky ruské ropy.

Lze tedy považovat za zdůvodněné rozhodnutí maďarské vlády, že jako první navázal diplomatické styky s Ukrajinou a souběžně s tím iniciovala jednání na vysoké úrovni o zahraničně-politických a bezpečnostně-politických otázkách, týkajících se obou zemí.

Západní soused

Ze sousedních států je jedině Rakousko, s nímž Maďarsko dosud nemá žádný bezpečnostně-politické problémy, vyplývající z etnických a historických příčin. Kromě toho má takové možnosti, které usnadňují Maďarsku další posilování jeho západní orientace a časem i jeho zapojení do Evropského společenství.

Rakousko až dosud době "využívalo" svou zeměpisnou polohu a své specifické postavení, že se rozkládalo na hranici politicky a ideologicky rozpolcené Evropy. Tato skutečnost, jakož i jeho statut neutrality, způsobily jeho poměrně rychlý hospodářský vývoj, spočívající na stabilním společenském základě.

Změny ve východní a střední Evropě vytvořily však novou situaci i pro Rakousko. Rakouské politické vedení se ocitlo tváří v tvář problému, že totiž význam jeho dřívějšího postavení se snížil, jestliže vztahy se zeměmi tohoto prostoru a zejména se sousedními zeměmi nepostaví na nové základy. Kromě toho, to ovlivňovalo i to, že Západ zahájil vytváření institucionálních vztahů s východní a střední Evropou - zejména prostřednictvím KBSE, Severoatlantické rady pro spolupráci a ES, což zvláště z hlediska vojenské bezpečnosti mohlo v neutrálním Rakousku vzbudit pocit "odstavenosti".

Rakousko tudíž zůstává pro Maďarsko důležitým partnerem i v budoucnosti. Ve střední perspektivě může Rakousko, které se připojuje k ES, vytvořit Maďarsku "bránu" k evropské integraci. Současně nevojenské prvky rakouské bezpečnosti (například: problém utečenců, přistěhovalectví) nutí Rakousko k tomu, aby přispělo k udržení politické a hospodářské stability Maďarska.

Garance bezpečnosti

V poslední době se objevily nové prvky v evropské bezpečnostní struktuře. Vedle institucí KBSE a NATO nabylo na významu i ES, popřípadě ZEU, která je s ním úzce spjata, jakož i nedávno vytvořená Severoatlantická rada pro spolupráci. Kromě toho, že tyto organizace se navzájem doplňují a hrají důležitou úlohu zejména z hlediska řešení nových bezpečnostních rizik, která představují nástupnické státy Sovětského svazu, mohou být i původci negativních směrů. Není vyloučeno, že tyto organizace - vzájemně soutěžící a mající před očima vlastní byrokratické zájmy - budou vzájemně oslabovat své pozice.

Maďarsko - vycházející z vnějších záruk své bezpečnosti - musí považovat NATO za alianci s heterogenním složením, která svou činností také motivuje vlastními národními zájmy. Parlamenty členských zemí jsou charakterizovány opatrností, pečlivým promyšlením vlastních zájmů a z toho vyplývajícím sklonem oddalování řešení problémů. Z toho je zřejmé, že nelze počítat s tím, že by se v dohledné době změnil odmítavý postoj NATO vůči zemím

ýchodní a střední Evropy, které se zabývají myšlenkou připojení. Z toho vyplývá, že jenom a forma spolupráce se zdá být reálná, která se uskuteční v rámci Severoatlantické rady pro spolupráci. Znamená to spolupráci bez záruky.

Podobný postoj ze strany NATO lze pozorovat i vůči Víšeohrádké trojce. Z tohoto pohledu se měla revidovat zásada formulovaná touto Trojkou v Krakově, která mluví o "jediné Evropě, jediném bezpečnostním systému pro všechny". Současně však jsou určité náznaky, že některé západoevropské země, zejména Německo, jsou ochotny budovat bezpečnostně-politickou spolupráci s Trojkou. Není však dosud jasné, jaké by to mělo důsledky pro dotyčné země. Lze si i představit, že ve stínu těchto návrhů se skrývá úmysl, který by pod rouškou bezpečnostně-politické spolupráce s "Trojkou" měl za cíl vytvořit "nárazníkové" pásmo mezi západní a východní částí kontinentu. To by však pro dotyčné země znamenalo pouze "periferní" postavení se všemi průvodními nevýhodami, známými už z minulosti.

Revizi si žádají zřejmě i ty názory, které dříve považovaly KBSE za záštitu evropské bezpečnosti. Ačkoli její instituce budou pravděpodobně i nadále střediskem evropského ozbrojení a posilování důvěry, není ještě - pokud jde o budoucnost - jasné, jaký vliv bude mít na činnost KBSE zrušení Varšavské smlouvy, čili odbourání "dvoupólového modelu", a situace, která se vytvořila po "integrování nástupnických států SSSR včetně asijských republik. Zatímco na jedné straně se zdá být nevyhnutelné zapojení nástupnických států SSSR do práce KBSE, především z hlediska řešení závažných krizí a pokračování v ozbrojování, objevují se na druhé straně také nové problémy (islámská otázka, rozpory nabývající charakter kmenových válek) pro jejichž řešení nejsou připraveny žádné instituce. Z toho vyplývá, že to vyžaduje zásadu konsensu, neboť v opačném případě může snadno nastat situace, že okrajové zájmy budou v cestě důležitým rozhodnutím. Zdá se proto opodstatněná obava, že za takových podmínek se bude nadále snižovat role KBSE, která je už ostatně omezována vystoupením Severoatlantické rady pro spolupráci.

Pro Maďarsko, které hledá bezpečnostně-politickou orientaci a příslušné záruky se - v důsledku uzavření NATO a "zřetěnění" KBSE - nabízí jako řešení využít možnosti, které poskytuje ES, popřípadě na jeho základě vznikající ZEU. Skutečnost, že Maďarsko je už nyní přidruženým členem ES a v dohledné době se chce stát jeho plnoprávným členem, považuje úvahu o této možnosti za opodstatněnou. To tím spíše, že Maastrichtská dohoda v prosinci 1991 o evropské politické unii znamená pro Evropu nové perspektivy i v oblasti bezpečnostní politiky. Za pozornost stojí i skutečnost, že vedení ZEU se vážně zabývá myšlenkou rozšíření této organizace. Rada ministrů má za to, že v jednotné evropské bezpečnostní a vojensko-politické perspektivě by rozšíření působnosti ZEU na jiné evropské regiony - v tom střední a východní Evropu - politicky a odborně bylo zdůvodnitelné. Zdá se proto opodstatněné stanovisko, že Maďarsko se může postupně - nejdříve se statutem pozorovatele, později jako přidružený člen, nakonec po vstupu do ES - stát plnoprávným členem ZEU.

Za stabilitu prostoru

Maďarsko tudíž musí vytvářet svou bezpečnostní politiku za specifických podmínek, ve složité situaci, často s nutností vyřešit protirečící si hlediska. Zatímco prohlubující se etnické konflikty hrozí nejen "vnitřními" srážkami, ale i dalším vyostřováním vztahů mezi jednotlivými státy střední a východní Evropy, znamená pro maďarské představitele moci v jistém slova smyslu současná situace země "nouzovou dráhu", ale v nových evropských podmínkách i dříve nevídané alternativy jednání.

Politika sousedních zemí vůči maďarské menšině může přispět k vytváření větší stability v tomto prostoru. To je důležité z toho důvodu, že právě i toto je předpoklad pro připojení se k evropské integraci. Proto musí Maďarsko využít každé příležitosti snížit nebezpečí rozporů, které by mohly se sousedními zeměmi nastat. To je především úkolem zahraniční politiky, ale i důležitým požadavkem z hlediska bezpečnostní politiky. Současně však musí pozvednout

svůj hlas v souladu s mezinárodními smlouvami v případě porušení práv menšin neb lidských práv. Zvláště důležité je tomu v případě Rumunska, kde protimaďarský postoj j jedním z prostředků vnitřního boje o moc.

Z výše uvedeného je zřejmé, že Maďarsko s konkrétními zárukami NATO v nejbliží budoucnosti nemůže počítat. Jsou tudíž nabíledni možnosti, které vystupují do popře v souvislosti s rozšiřováním ZEU. V této souvislosti zasluhuje pozornost i okolnost, že ZE - na rozdíl od NATO - by mohla na sebe vzít uskutečňování akcí vynucení a udržení míru i ve směru střední a východní Evropy.

Ing. Josef Minářík, CSc.,
podplukovník Jan Fejgl

VIZE GEOPOLITICKÉHO VÝVOJE NA POČÁTKU 21. STOLETÍ

Svět a jeho geopolitické vztahy se nám mění před očima. Obzvláště je to zřejmé v posledních třech letech. Pro vědecké úvahy o dalším geopolitickém vývoji je třeba analyzovat dosavadní vývoj a hledat základní megatrendy, které se budou promítat i do dalšího období.

V této studii chceme vybrat z řady našich i zahraničních analyticko-prognostických prací nejdůležitější megatrendy, které budou na minimálně dalších 15 let ovlivňovat geopolitickou tvář světa, vytvořit variantní vize geopolitického stavu světa na počátku 21. století.

Nečiníme si nárok na podrobné rozvedení jednotlivých variant a určení pravděpodobnosti jejich možného uskutečnění. Naším cílem jsou popisy základních rysů variant geopolitického stavu světa kolem roku 2005 a vybrané úvahy o možných důsledcích při realizaci některé z těchto variant, zejména ve vztahu k budoucí Evropě.

Geopolitická situace po skončení studené války

Období od ukončení druhé světové války je nazýváno obdobím studené války (bipolarity). Bylo charakterizováno vznikem dvou proti sobě stojících supervelmocí USA a SSSR a jimi vytvořenými politickými a vojenskými aliancemi: Varšavskou smlouvou a Severoatlantickou aliancí. Vztah vzájemného nepřátelství se postupně stal hybnou silou jejich vzájemného vojenskotechnického rozvoje, vedl k obrovskému rozvoji technologie zbraňových systémů a k rozšíření jejich vzájemné konkurence i mimo regiony těchto dvou politických a vojenských bloků. Soubor obou supervelmocí se rozšířil i na ostatní svět.

Podstatným rysem této epochy se stalo to, že do procesu "soutěže kdo z koho" bylo

zahrnuje velké množství států. Globálním zájmem dvou velmocí byly podřizovány po dobu více než 40 let národní, individuální zájmy velké skupiny středních i malých národů a států. Ze konstatovat, že jednoznačně převládala tendence integrační nad dezintegrační, prvek obecný nad prvkem zvláštním, ryze národním, což s sebou po desetiletí neslo větší či menší vynucenou spolupráci mnoha států, národů a národností. Období studené války, bipolarity mělo a má své důsledky nejen na tehdejší, či současné spojení USA a bývalého SSSR, ale tyto faktory se více či méně projevují nebo budou projevovat i na zmíněných geopolitických pozicích velmocí, jak jsme toho dnes svědky u vývoje na dřívějším území SSSR.

Ukončením studené války, zánikem bipolarity na přelomu let 1989-1991 dochází k zásadnímu zlomu, jímž bylo završení období integrace, centralizace. Zároveň došlo k významné změně dosavadní rovnováhy ve světě. Charakteristickým rysem geopolitické situace po ukončení studené války je nejen zánik bipolárního světa, ale i otevření se po desetiletí nakumulované kapacity mnoha států, národů a národností po naplňování dlouhodobě se neuskutečňovaných ambicí i zájmů. To má vztah nejen k zemím, které se osamostatnily z nadvlády tehdejšího Sovětského svazu, ale také spojenců Spojených států amerických, zejména zemí západní Evropy v čele se SRN, ale i Japonska. Do nové role se dostávají i státy, které nebyly přímo aliančními spojenci velmocí. Změněná situace tak ovlivňuje i ostatní svět.

Nová geopolitická situace se vyznačuje přechodem od bipolárního k multipolárnímu světu. Zaniká vztah dvou supervelmocí a tím dominance tohoto vztahu, zachovává se supervelmoc USA, do popředí pozornosti se na úkor bývalé supervelmoci SSSR dostávají zatím kontinentální mocnosti, či uskupení, ke kterým lze zařadit dálnévýchodní region v čele s Japonskem s významnou potenciální rolí Číny, islámskoarabský svět (oblast Blízkého a Středního východu a severní Afriky), západní Evropa s dominantní rolí Spolkové republiky Německo. Do uvedené kategorie mocností lze zařadit Rusko s jeho obrovským územím, enormními surovinovými zdroji a jadernými prostředky. Otázkou je, kam začlenit Indii s jejími téměř 900 milióny obyvatel, případně jiné velké a potenciálně významné země (Brazílie, Indonésie, Pákistán apod.).

Nová geopolitická situace s převládajícími dezintegračními a decentralistickými, nacionalistickými a nacionalizačními tendencemi i prvky se vyznačuje podstatným destabilizováním minulých a současných mezinárodně politických vztahů. Vede ke změnám v dosavadní rovnováze, vytvářejí se i nové podmínky. Dochází k mocenskopolitickým přesunům na mapě světa. Klesá nepravděpodobnost možného použití strategických jaderných zbraní, a tím se určitým způsobem mění jejich úloha, jako odstrašovacích nástrojů. Roste nebezpečí šíření jaderných zbraní, zejména taktických do dalších zemí. Výrazně vzrostlo nebezpečí vzniku a intenzity lokálních i regionálních konfliktů. Tato nová, doposud v praxi neověřená dimenze, hledá svůj praktickopolitický rozměr. Nabízejí se otázky související s perspektivou světa v nových podmínkách a dopady této nové situace na světový vývoj v nejbližších 10 až 15 letech, co a kdo bude hybnou silou vývoje, jak se budou projevovat představy a zájmy USA, kontinentálních mocností, ale i zájmy či ambice středních a malých zemí.

Ukazuje se, že jaderné zbraně, dříve odstrašující a stabilizující síla se v destabilizovaných regionech projevuje zcela opačně než dosud. Dezintegrace s sebou nese nacionální nesnášenlivost, územní spory, snahy po revizi dříve přijatých smluv, přináší snahy dosáhnout revize dosavadního mezinárodně politického uspořádání světa atd.

Megatrendy, které mohou ovlivnit příští geopolitický vývoj

Veškerý dosavadní geopolitický vývoj byl ovlivněn převážně dlouhodobě působícími megatrendy. Kromě toho existuje určité reziduum pro zdůvodnění dějin, které je nám neznámé a možná zůstane i neznámým navždy. Přesto však je možné sledovat megatrendy

(nové i z minulosti známé), jejichž pomocí lze v základních obrysech určovat vize budoucího geopolitického vývoje.

Megatrendy, o kterých si myslíme, že budou v nejbližších 15 letech ovlivňovat geopolitickou tvář světa, jsou následující:

1. **Evropa** je tradičně posedlá národnými a národnostními rozpory. Do počátku 21. století je překoná velice obtížně, nebo je nepřekoná vůbec. Kromě toho trpí nedostatkem surovin a migračními problémy, které se budou zvyšovat, a tím mohou posilovat národnostní rozpory.

2. **Rusko** je na pokraji rozpadu a nebude-li podporováno z vyspělých západních zemí může se rozpadnout na přelomu 21. století úplně. Mnohé bezvýznamné následnické státy budou tak slabé, že nebudou moci plnit historickou úlohu Ruska pro Evropu a uvolní tak průchod dálnévýchodní a islámské kultuře směrem na Sibiř i do Evropy.

3. **USA a Kanada** nebudou na počátku 21. století ještě vážněji ohroženy imigračními proudy z Latinské Ameriky. Oba státy disponují velkým nerostným bohatstvím, jsou tak na světovém pohybu strategických surovin méně závislé. To jim umožňuje ve světové politice podle potřeby přecházet i na určitou politiku izolacionismu.

4. **Islámská kultura** nabrala z náboženských tradic novou sílu ke kulturnímu i politickému rozmachu. Tento rozmach je podporován i tím, že v oblasti islámských zemí leží většina světových zásob ropy. Islámská kultura bude celkově nezadržitelně rozpínává, v Evropě zasáhne část území na Balkáně.

5. **Dálnévýchodní kultura** prochází novou renezancí. Po Japonsku a Koreji přibývá států s prudkým hospodářským růstem. Tato oblast má největší hustotu obyvatelstva. Začátkem 21. století bude mít další obrovské přírůstky obyvatel. Ekonomická síla, obrovská populace a poměrně vysoká vyčerpanost surovinových zdrojů v některých oblastech povede k silným expanzivním tlakům.

6. **Strategické**, možná i část taktických jaderných zbraní určených smlouvami k likvidaci nebudou na počátku 21. století z politických, částečně i technických důvodů zničeny. Na jedné straně tyto zbraně pravděpodobně přežijí rozpad Společenství nezávislých států, případně i samotného Ruska. Následnickými státy budou využívány jako prostředek odstrašování, možná i vydírání. Na druhé straně se jaderné zbraně rozšíří do dalších států a nových regionálních koalicí či uskupení. Držení strategických jaderných zbraní a jejich nosičů v rukou integrovaného regionu islámské kultury a integrovaného regionu dálnévýchodní kultury uvede svět do zcela nových vojenskopolitických situací.

Příští možné velmoci

Možné velmoci kolem roku 2005 jsou pojaty jako určité integrované regiony států, které jsou spojeny určitými znaky (kulturou, ekonomikou, dějinami, ideologií, náboženstvím, společnými cíli apod.). Každý region je charakterizován především dnešními názvy států, které do něj spadají. Dále jako informační znaky uvádíme:

- rozlohu celkem (v miliónech km²),
- počet obyvatel celkem (milióny obyvatel v současné době a odhad miliónů obyvatel na rok 2005),
- stručný popis vývoje ekonomických tendencí,
- stručný popis vývoje vojenských tendencí.

I. Region evropské kultury

Země:

1. Země evropských společenství.
2. Skandinávské země.
3. Středoevropské země (Polsko, ČSFR, Maďarsko, Slovinsko).

4. Švýcarsko.

5. Pobaltské země.

Rozloha celkem: 4,3 miliónů km².

Počet obyvatel celkem: 505 miliónů obyvatel/r. 1990, 530 - 540 miliónů obyvatel/r. 2005.

Ekonomické tendence: Málo stabilní, středně dynamický vzestup vlivem zaostalejších částí (3-4 %). Nebezpečí nerovnoměrného vývoje a tím i problémem s vyloučením rozdílu a sociálního napětí mezi východní a západní Evropou.

Vojenské tendence: Osamostatňování od USA spojené s vnitřními rozpory a dilematy pravděpodobně provázenými konflikty ve východní části Evropy. Region evropské kultury bude vojensky i strategicky stále méně významná oblast světa, ohrožovaná z jihu a jiho-východu islámsko-arabskou kulturou, při případném rozpadu Ruska i následky tlaku dálně-východní kultury.

II. Region ruské kultury

Země: Rusko.

Rozloha celkem: 17 miliónů km².

Počet obyvatel celkem: 170 miliónů obyvatel/r. 1990, 180 - 190 miliónů obyvatel/r. 2005.

Ekonomické tendence: Budou rozporné a velmi složité, ovlivňovány existujícími politickými a dezintegračními procesy, celkovým vnitřním chaosem, celkovou zaostalostí, vnitřními střety. Po dlouhodobém ekonomickém poklesu a stagnaci by mohl počátkem 21. století začít významnější ekonomický růst.

Vojenské tendence: Pokles vojenských nástrojů provázený konflikty včetně vojenských a nebezpečím neuzítí jaderných zbraní, které nebudou odstraněny. Mocenský boj o rozdělení vojenských prostředků mezi Ruskem a Ukrajinou, případně i dalšími zeměmi SNS.

III. Region severoamerické kultury

Země:

1. USA.

2. Kanada.

Rozloha celkem: 19,3 miliónů km².

Počet obyvatel celkem: 285 miliónů obyvatel/r. 1990, 300 - 310 miliónů obyvatel/r. 2005.

Ekonomické tendence: Ekonomický růst nerovnoměrný a nízký 1 až 3%. Na trzích problémy v soutěži s dálněvýchodním regionem.

Vojenská tendence: Vojenská dominance bude zachována, ale v mnohých situacích ji nebude z politických, ekonomických i jiných důvodů možné použít.

IV. Region islámské kultury

Země:

1. Irán.

2. Afghánistán.

3. Pákistán, Bangladéš.

4. Islámské země bývalého SSSR (Kazachstán, Uzbekistán, Turkmenistán, Kirgizie, Tadžikistán, Azerbajdžán).

5. Turecko.

6. Země Arabského poloostrova.

7. Islámské země severní Afriky.

Rozloha celkem: 7,5 miliónů km².

Počet obyvatel celkem: 200 miliónů obyvatel/r. 1990, 220 - 230 miliónů obyvatel/r. 2005.

Ekonomické tendence: Nerovnoměrný růst podle dílčích oblastí. Vysoký růst u zemí s ropnými zásobami.

Vojenské tendence: Zbrojení, vývoj nové vojenské technologie s perspektivou vlastní jaderné zbraně. Jde o velmi nebezpečný region, svojí militantností, rozpínavostí, terorismem násilím a odhodláním obětovat cokoli za posílení prestiže Islámu, ale i překrytí vnitřních rozporů.

V. Region dálnévýchodní kultury

Země:

1. Japonsko.
2. Čína.
3. Mongolsko.
4. Korea.
5. Zadní Indie.
6. Filipíny.
7. Indonésie.
8. Nová Guinea.
9. Austrálie.
10. Nový Zéland.

Rozloha celkem: 23 miliónů km².

Počet obyvatel celkem: 2,7 miliardy obyvatel/r. 1990, 3,0 - 3,5 miliardy obyvatel/r. 2005.

Ekonomické tendence: Velmi dynamický rozvoj (5 až 7 % ročně) s převládajícími perspektivními odvětvími s výraznou expanzí do Ruska a zbylých zemí neislámské Asie, částečně i do Evropy.

Vojenské tendence: Velmi obtížné definovat. Budou-li chtít obhájit své ekonomické zájmy, nezbyde než věnovat pozornost posílení své vojenské moci. Perspektivní velmoc počátkem příštího století.

Uvedené členění do základních pěti regionů má samozřejmě i své diskutabilní body. Příkladem je mimořádně významná Indie, kterou se pro svou vnitřní mnohotvárnost, nejednotnost a dezintegrační tendence nepodařilo přiřadit do žádného z uvedených regionů. Diskutabilním může být i přičlenění Austrálie a Nového Zélandu k regionu dálnévýchodní kultury. K tomu nás vedlo současné i prognózované stále silnější ekonomické a populační propojení se zeměmi Dálného Východu, které podle našich prognóz povede i k určitému politickému propojení.

Varianty geopolitického vývoje na počátku 21. století

Při koncipování základních čtyř variant uspořádání světa vycházíme z uvedených megatrendů.

Varianta 1.

▲ Evropa (západní a střední jako jeden celek) zůstane zachována, ale se značnými rozpory a v sousedství nevyřešenými spory, případně konflikty na Balkánském poloostrově. Evropa bude i nadále vlastnit jaderné zbraně (Francie, Velká Británie, nelze vyloučit i některé další státy).

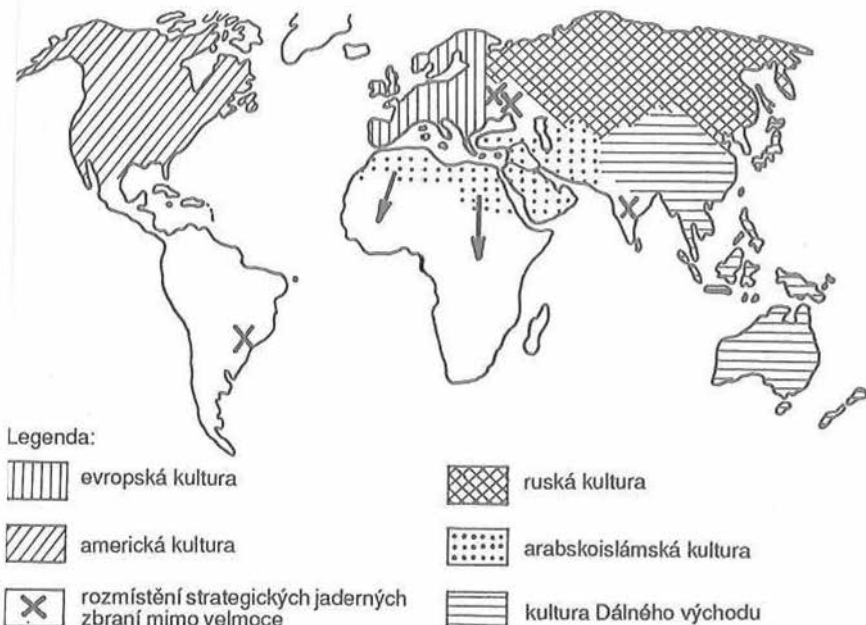
▲ Rusko bude zachováno při životě s mimořádnou pomocí a podporou USA, Evropského

společností. Kromě Ruska i Ukrajina a Bělorusko (zůstane-li samostatné) bude nadále vlastnit jaderné zbraně.

▲ Politická rovnováha ve světě bude zachována, ale bude velmi křehká.

▲ Posílí se rivalita severoamerického a dálnévýchodního regionu, především osy Washington - Tokio.

▲ Agresivní ambice arabskoislámského světa budou drženy v lokálním či regionálním rozměru, nepřerostou do globálních krizí.

Obr. 1

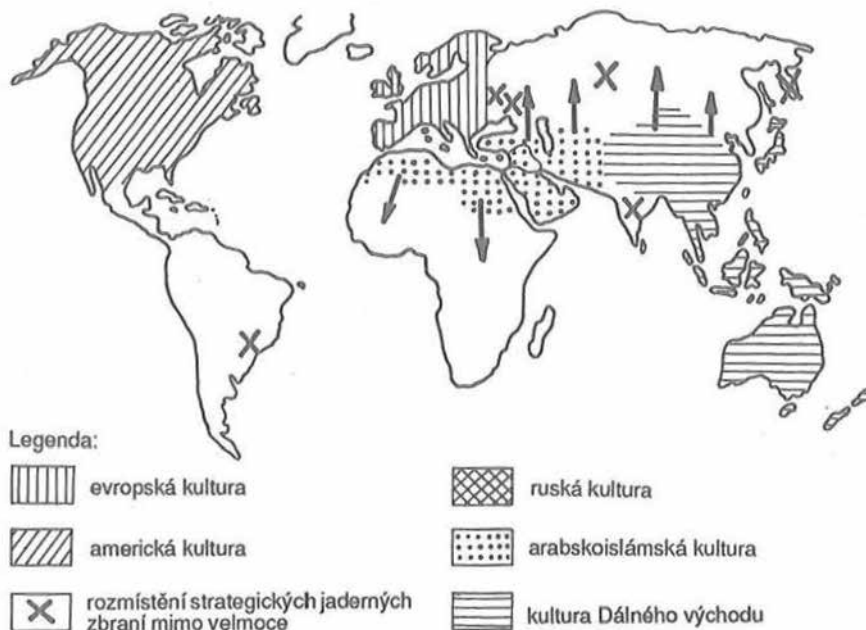
K zásadnějšímu posunu mezi jednotlivými světovými velmocenskými subjekty ještě nedojde, poklesne ovšem vliv ruského, ale i evropského regionu. K mírnému přesunu ekonomického těžiště dojde mezi severoamerickým a dálnévýchodním regionem ve prospěch dálnévýchodního. Politická rovnováha může být narušena snahou o rozšiřování islámského vlivu v Africe a na Balkáně.

Variananta 2.

* Dojde k rozpadu Ruska, čímž budou vytvořeny předpoklady pro zahájení expanze z arabskoislámského, dálnévýchodního a evropského regionu do Ruska a jeho okolí.

* Vzniknou následnické státy Ruska, z nichž některé budou vlastnit jaderné zbraně. Jejich politika bude značně nevypočitatelná a nepředvídatelná.

* Při uskutečňování této varianty nedojde ještě k zásadnějšímu vojenskopolitickému střetu zájmů jednotlivých regionů, ale materiální předpoklady již budou v podstatě vytvořeny. K otevřenému střetu nedojde, podaří-li se dosáhnout určité konsolidace evropské části Ruska, Ukrajiny a Běloruska.

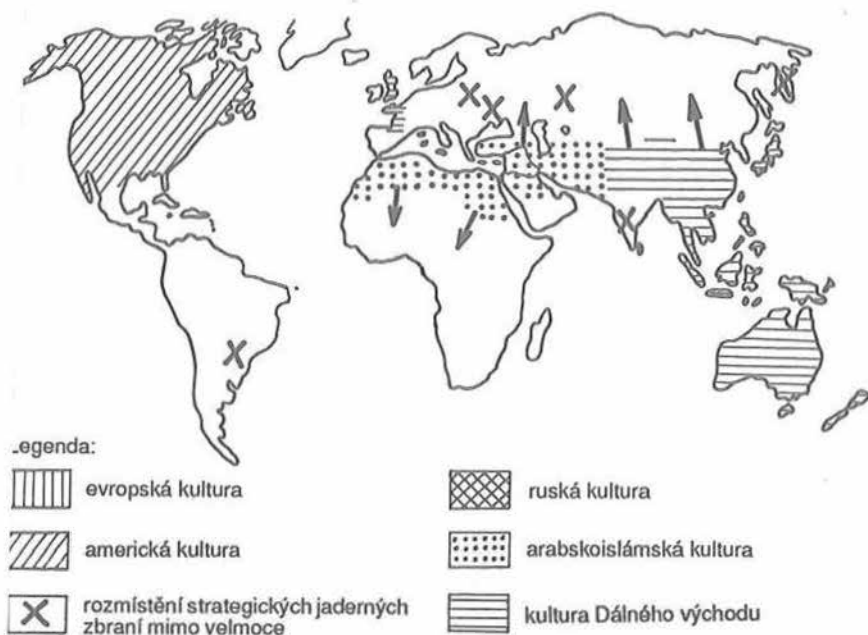
Obr. 2

Dojde k zásadnějšímu přesunu poměru sil, a tím ke vzniku nerovnováhy s předpoklady střetu zájmů především na ruském území, které mohou i nemusí přerůst ve válečný konflikt.

Varianta 3.

- Evropa bude nacionálně i etnicky rozložená. Část pod vlivem severoamerického regionu, další v ohrožení z pronikání islámu z jihu, zejména přes Balkán do Evropy. Bude dále posílen vliv dálnévýchodního regionu v sibiřské části Ruska.

- Následnické státy Ruska a Ukrajiny vlastní jaderné zbraně s nosiči z osmdesátých let. To ovšem nemění skutečnost, že jejich vojenskopolitický význam bude v případě klasického konfliktu v globálním měřítku nevýrazný. Jejich politika a možnost použít jaderných zbraní bude ale značně nepředvídatelná.

Obr. 3

- Sporné Kurily, Sachalin a východní část Sibiře se stávají součástí dálnévýchodního regionu.

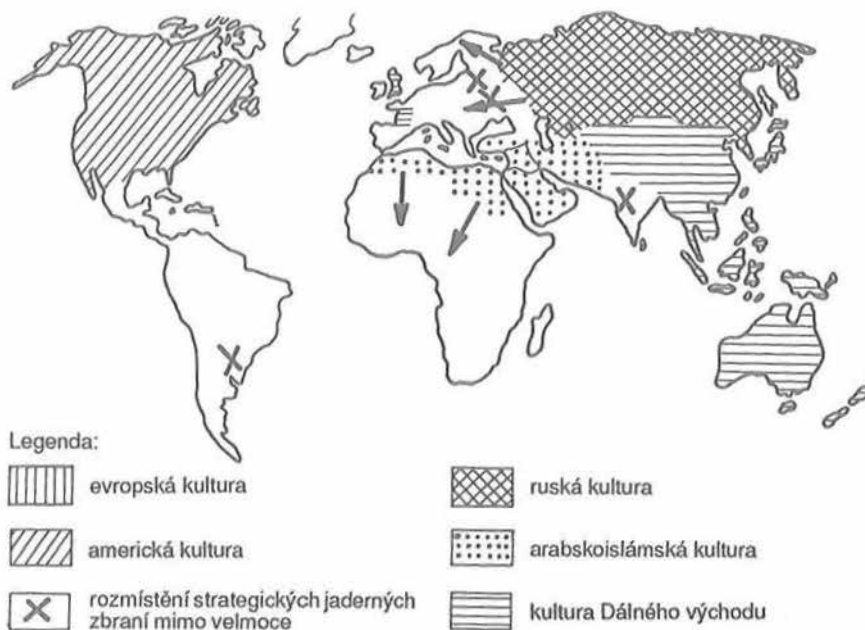
Dochází k významnému posílení vlivu dálnévýchodního regionu, který prakticky obsazuje část Sibiře s jeho nerostným bohatstvím. Islám posiluje svůj vliv na jihu bývalého SSSR. Lokální konflikty v zemích Evropy a bývalého Ruska, kde jsou jaderné zbraně, mohou přerůst v globální konflikt. V USA roste vliv izolacionismu s podržením si určitého vlivu v části západní Evropy.

Varianta 4.

Rusko se podaří zachovat nastolením režimu pevné ruky, čímž se zabrání dynamičtějšímu pronikání islámu a idejí Dálného východu do Ruska.

V Evropě pokračují územní a nacionalizační spory, bránící jejímu sjednocení, které se stává nemožné. Evropa ztrácí svůj globální význam a stává se regionem nižšího "řádu", což umožňuje postupné pronikání vlivu Dálného Východu do Evropy především kapitálově. Pronikání islámu lidským a ideologickým potenciálem.

Dominujícím regionem zůstává severoamerický. Dochází k výraznému posílení pozic dálnévýchodního regionu, a to především na úkor Evropy, která přes vlastnictví jaderných

Obr. 4

zbraní se stává politicky slabou oblastí. Sřety zájmů ostatních regionů, a to jak v Evropě, tak i jinde mohou přerůst v lokální konflikty, ale zřejmě nepovedou ke globálnímu střetu.

Svět a jeho jednotlivé hlavní velmocenské subjekty se vyvíjejí nerovnoměrně. Nejvíce oslabeny jsou a budou Rusko a Evropa, z hlediska určitého vyššího stupně stability lze k nim potom připočítat islámský region. Nejživotoschopnější sílu nadále prokazuje dálnévýchodní a severoamerický region. Přes svoji sílu a existenci jaderných zbraní se svět ubrání vyvolání globálního konfliktu jen vznikem jaderného deštníku nad nejsilnějšími regiony.

Na počátku 21. století dojde k zásadnějším změnám v rovnováze sil ve světě především tehdy, rozpadne-li se evropský region a region Ruska.

Hlavní mocností na počátku 21. století budou severoamerický a dálnévýchodní region v čele s Japonskem a Čínou.

Význam a váha Evropy bude oslabena, vývoj Evropy bude limitován tím, nakolik se podaří zabránit rozpadu Ruska a utlumit nacionální a územní konflikty ve východní Evropě i na Balkánském poloostrově.

Možnosti evropské kultury pro počátek 21. století

Na základě analýzy vývoje od konce druhé světové války, megatrendu vývoje od roku 1945 Evropa postupně ztrácela své dominantní postavení, těžiště pozornosti světových velmocí se přesouvalo do třetího světa) dospíváme k závěru, že region evropské kultury (v našem pojetí území Evropy bez Ruska, Ukrajiny a Balkánu) se nachází před velmi obtížnou situací: hlediska své budoucnosti i podržení si svého dosavadního významu.

Evropská kultura se nachází na historické křižovatce, před dilematem: buď se jí podaří v krátkém čase překonat tradiční národní a národnostní rozpory, stabilizovat střední a východní Evropu, přimknout v politické spolupráci Rusko nebo alespoň jeho evropskou část (Evropě a rozvinout pozitivně vztahy s USA a Dálným východem, nebo se zařadit do kategorie regionu nižšího významu uvolněním prostoru pro dálnévýchodní, severoamerický a islámskoarabský region.

Je třeba zdůraznit, že výchozí pozice evropské kultury není příliš příznivá (geostrategicky nepřilíhí atraktivní mnohonárodnostní region s množstvím nevyřešených otázek, konfliktů, se značnými rozdíly mezi západní a střední i východní Evropou, nedostatkem surovin apod.). Region evropské kultury se nejeví z pohledu severoamerické či dálnévýchodní civilizace jako prioritní. Pro USA a Kanadu se jeví jako podstatně důležitější vztahy vůči Japonsku, Číně, ale také Rusku. Obdobně Japonsko, Čína zřejmě nepřikládají Evropě prvořadou roli. Soustřeďují se spíše na asijskotichomořský region a na území bývalého SSSR (především na jeho sibiřskou část s ohledem na surovinové bohatství). Proto bude mnoho záležet na stabilizování situace v Rusku a na Ukrajině, potřeba těchto zemí orientovat se na spolupráci s regionem evropské kultury.

Při možných megatrendech vývoje na počátku 21. století bude evropská kultura mít příznivé podmínky v případě, že se jí podaří vyloučit převážnou většinu záporných faktorů. Přesto je malá pravděpodobnost, že by se kolem roku 2005 stala mocností prvního řádu, již zůstane zřejmě severoamerický region soupeřící s velkou pravděpodobností s dálnévýchodním regionem.

Skepticky vychází situace pro region evropské kultury v případě, že se nepodaří vyloučit vnitřní národnostní rozpory, zajistit dynamický a vyvážený vývoj v západní Evropě vůči střední i východní Evropě. Tato situace by totiž znamenala další oslabení evropského regionu ve vztahu k severoamerickému a dálnévýchodnímu, trvalý zápas s islámským regionem s negativními důsledky právě pro evropskou kulturu.

V této souvislosti velmi mnoho závisí na roli Evropského společenství, na jeho schopnosti vypracování koordinované politiky, na schopnosti přimknouti zemí střední a východní Evropy k západní Evropě, na zajištění jednotného a koordinovaného postupu celé evropské kultury vůči ostatním regionům a kulturám.

Literatura:

- King A., Schneider, B.: První globální revoluce. Vyd. Bradlo, Bratislava 1991.
- Toffler, A.: Die Zukunftschock. Bern, Schert 1970.
- Naisbitt, J.: Megatrends 2000. The New Directions for the 1990s. New York, W. Morrow 1990.
- Rozhovor A. Tofflera a J. Attaliho. Výber č. 23/1991.
- Návrh směrnice MO USA pro obranné plánování na léta 1994-1999 (viz IHT z 9. až 11. 3. 1992 a NYT z 24. 5. 1992).

- Dokumenty z římského zasedání NATO - listopad 1992.
- Foreign Affairs, ročníky 1989 až 1991.
- Die Zeit č. 1 až 18/1992.
- Der Spiegel, ročníky 1989 až 1992, SRN.
- Monitor ČSTK, ročníky 1991 a 1992, Praha.

Podplukovník Ing. Miroslav Š t a n g l, CSc.

MÍSTO A ÚLOHA ZBRANÍ HROMADNÉHO NIČENÍ VČERA A DNES

Kategorie zbraní hromadného ničení v dnešní podobě se konstituovala již počátkem padesátých let. Zahrnula v sobě v této době bezesporu nejničivější a z vojenského hlediska i nejúčinnější druhy zbraní - jaderné, chemické a biologické. Přes podstatné rozdíly v principech ničivých účinků mají základní společnou vlastnost, a tou je jejich účinek na velké ploše nebo i prostoru. Zpravidla působí po delší dobu a bez bližší specifikace cílových objektů.

Ačkoli cesty vývoje těchto druhů zbraní v uplynulých čtyřiceti letech byly více než u ostatních zbraní silně ovlivněny mezinárodně politickou situací, nelze přehlédnout dominující úlohu vědeckotechnického pokroku, který tomuto vývoji otevřel cesty. Cílem článku je vytypovat některé obecnější zákonitosti tohoto vývoje, na základě zkušeností z minulých let vyhodnotit současnou situaci i pravděpodobnou perspektivu jejího dalšího vývoje spolu s některými náměty na opatření k ochraně vojsk a obyvatelstva.

Přestože vývoj jednotlivých druhů zbraní hromadného ničení probíhal v podstatě nezávisle na sobě, jsou z dnešního pohledu pozorovatelné určité etapy společné pro všechny druhy. První z těchto etap zahrnuje přibližně padesátá a šedesátá léta, druhá končí asi uprostřed druhé poloviny osmdesátých let a třetí je typická pro současnost.

První etapu lze po všech stránkách hodnotit jako etapu téměř **živelného kvantitativního růstu**. V této době se ve všech moderních armádách naprosto otevřeně kalkuluje s masovým použitím všech druhů zbraní hromadného ničení v ozbrojeném konfliktu globálního rozsahu, často se jim přisuzuje i rozhodující úloha k dosažení vítězství. Narůstá množství jaderné munice a především její mohutnost, která u některých typů dosahuje až desítek megaton trinitrotoluenu (TNT). Obdobně rostou skladované zásoby chemických zbraní. Při vývoji otravných látek je jeden z hlavních důrazů kladen na zvyšování toxicity. Probíhají přípravy průmyslových zařízení k zahájení výroby velkého množství patogenních biologických receptorů.

Již koncem šedesátých let je však většině odborníků jasná neudržitelnost tohoto vývoje.

ědeckotechnický pokrok sice přináší další rozsáhlé technologické možnosti zvyšování ničivé ily zbraní hromadného ničení, jejich využití je však stále více politicky a ekologicky neúnosné; vojenského hlediska v podstatě neúčelné.

Rostoucí přesnost prostředků jaderného napadení umožňuje podstatně snižovat rohutnost jaderné munice. Těžiště se proto přenáší na selekci účinků. Vybíjí se jaderná munice s výběrovými ničivými účinky, ze které se ve výzbroji částečně ujmá neutronová munice pro operačně taktické použití.

U chemických zbraní často přestává být toxicita otravných látek rozhodujícím kritériem. / některých případech se již nepožadují ani smrtící účinky. Značná pozornost se věnuje celé adě psychoaktivních látek, ze kterých se látka BZ stává tabulkovou výzbrojí amerických zbrojených sil. Profilují se také některé další směry rozvoje chemických zbraní s cílem ztížení nožnosti detekce (kapslové aerosoly, bicyklické organofosforečné sloučeniny), ochrany, éčení, speciální očišty nebo také s cílem zajištění vhodné doby stálosti na terénu. Většina z nich však v podstatě nepřekročí rámec základního výzkumu. Jediným konkrétním výsledkem je vývoj organofosforečné otravné látky ze střední těkavosti Intermediant Volatility Agent (IVA) v USA, který však není uzavřen dodnes. Sortiment tabulkově zavedených otravných látek ve výzbroji předních světových mocností se nezvyšuje, **celkový trend spíše směřuje k jediné univerzální otravné látce.**

Obdobný vývoj probíhá i v oblasti **biologických zbraní**. Moderní technologie mikrobiologie, zejména genové inženýrství umožňující cílevědomě programovat patologické, imunologické a rezistenční vlastnosti mikroorganismů, teoreticky otevírají v nejvyspělejších zemích cestu k produkci biologických zbraní vysoce a všestranně nebezpečných pro protivníka, se sníženým nebezpečím pro vlastní vojska a obyvatelstvo. Jejich široké možnosti se ale také odrážejí v nebývale širokém spektru často rozporných požadavků vojenských odborníků, a to je také jeden z důvodů, že dosud pravděpodobně v žádném státě nevedly ke konkrétnímu typu nového bojového biologického prostředku.

Přibližně ve stejné době prudce narůstají u zbraní hromadného ničení požadavky na bezpečnost jejich skladování, přepravu a ochranu proti zneužití. U americké jaderné munice se původně mechanické bezpečnostní systémy PAL doplňují elektronickými, čtyřmístný číselný kód potřebný k jejich překonání, se rozšiřuje až na dvanáctimístný. Jaderná munice se doplňuje dalšími pojistnými mechanismy, elektronickou pojistkou Weekling/Strong Ling (WL/SL), autodestrukčním zařízením Nonviolent Explosive Disable System (NEDS), Nonviolent Command Disable System (NCDS) a Inertial Command Disable System (ICDS). Svoji bezpečnostní technologii pro jadernou municí nabízejí USA nejen spojeneckým jaderným mocnostem, ale i tehdejšímu Sovětskému svazu, který ji skutečně pro některé typy jaderné munice přijímá. Zpřisňuje se mezinárodní kontrola obchodu s radionuklidy využitelnými jako jaderné výbušniny. U chemických zbraní se úsilí o zvýšení bezpečnosti odrazil ve vývoji a později výrobě binární chemické munice.

Přes všechna uvedená technická opatření se však v tomto období význam zbraní hromadného ničení již nezvyšil. Velení obou vojenských integračních uskupení se při plánování bojové činnosti stále více vrací k jejímu vedení konvenčními prostředky, alespoň pro prvé etapy konfliktu. Úloha jaderné výzbroje se i po rozsáhlé modernizaci postupně přesunuje do oblasti pouhého odstrašování. Význam chemických zbraní v nejvyspělejších armádách zejména v druhé polovině osmdesátých let citelně poklesl. Možnosti rozvoje biologických zbraní jsou stále více omezeny postupným reálným naplňováním mezinárodní dohody.

Jakkoli svoji úlohu v tomto vývoji sehrály politické faktory, nebyly zdaleka jedinými. Přínejmenším stejnou měrou se v něm promítl vědeckotechnický pokrok v oblasti konvenčních zbraní. Munice naváděná v konečné fázi letu nebo munice obsahující samostatně naváděnou submunicí svojí bojovou účinností již výrazně převyšuje odpovídající chemickou municí stejného určení a ráže. V mnoha aspektech se přibližuje nebo i vyrovnává taktické jaderné municí. Je prokázáno, že salvou amerického raketometu M270 lze způsobit

tankovému praporu protivníka stejné ztráty jako neutronovým granátem ráže 155 mm o mohutnosti 1 kt.

Modernizace zbraní hromadného ničení byla kromě toho vždy doprovázena ještě jedním zásadním problémem, a tím je likvidace typů, které zastaraly. Tento problém byl vč. podstatně obtížněji řešitelný než u odpovídající konvenční munice. V přímo obhlédné podobě vyvstal v současné době u chemických zbraní. Oba jejich přední světoví výrobci - USA a stá. bývalého SSSR - zdědili z minulosti nelehké břemeno v podobě nahromaděných zásob zastaralé chemické munice i volně skladovaných otravných látek. Láty zkorodovaná munic a obaly postupně ztrácejí nepropustnost, otravné látky si však v plné míře uchovávají svo. toxicitu a stále více ohrožují teritorium svých vlastníků. Stále přísnější ekologické předpis, a normy podstatně zvyšují náklady nejen na podmínky skladování, ale i na metody likvidace. I to je jeden z důvodů, proč vyspělé země přikračují k modernizaci chemických zbraní stál. opatrněji a proč projevují stále větší ochotu jednat o jejich zákazu a úplném odstranění.

V současné době dochází v celé oblasti zbraní hromadného ničení k některým zajímavým zvrátům. Zatímco pro bývalé přední světové výrobce se postupně stávají morálně zastaralými politicky a ekologicky neúnosnými, z vojenského hlediska v mnoha směrech nepotřebnými, roste o ně zájem v méně vyspělých zemích, což je zvláště důležité - i u některých mimostátních organizací včetně teroristických.

Tato skutečnost má největší vztah k chemickým zbraním, které se takto opět postupně dostávají do ohniska pozornosti. Některé nové pohledy na jejich místo a úlohu v soudobém vojenství potvrdily i nedávné události v oblasti Perského zálivu. Oproti jaderným zbraním, v jejichž stínu se význam chemických zbraní po dobu čtyřiceti let relativně zamlžoval, ale i oproti odpovídajícím moderním konvenčním zbraňovým systémům vystupuje zvláště v posledních letech do popředí jejich poměrná snadná ekonomická a technologická dostupnost i obtížnost kontroly výroby. To jsou hlavní důvody jejich současné expanze. Vedle USA, Ruska, Francie a Číny již chemickými zbraněmi disponuje nebo bude disponovat v blízké budoucnosti kolem dvaceti dalších států, mezi kterými jsou např. i Indie, Pákistán, Izrael, Barma, Írán a většina arabských států.

V sortimentu toxických sloučenin s možným využitím jako účinná složka chemické zbraně dochází v posledních letech k některým anachronismům. Na rozdíl od vývoje v 70. a 80. letech, kdy se sortiment zužoval, má současný trend opačný charakter, vyplývající z rozdílných technologických a surovinových možností. Snadnost výroby, možnost jejího utajení i dostupnost surovin se stává mnohdy jedním z rozhodujících kritérií při volbě vhodných toxických sloučenin. Vedle recidivy některých zastaralých receptur sulfidického yperitu, kyanidových sloučenin, tabunu, cyklosinu a mnoha dalších dosud přehlížených organofosforečných toxických sloučenin se zájem soustřeďuje i na některé další možnosti. Všechny tyto skutečnosti nesmírně ztěžují mezinárodní kontrolu chemického zbrojení, neboť i při podrobném sledování mezinárodního obchodu s výrobky chemického průmyslu lze velice obtížně rozlišit potenciální prekurzory chemických zbraní, nehledě na jejich častou nepostradatelnost pro chod ostatních odvětví hospodářství. Jedním z mnoha příkladů je náhlý zájem o perfluorobuten, již poměrně dlouho známou látku. Má dusivé fyzikologické vlastnosti obdobné fosgenu, ve srovnání s ním asi desetinásobnou toxicitu. Poměrně snadno proniká běžnými ochrannými filtry. Vzniká vysokoteplotní pyrolyzou organických fluoroderivátů. Průmyslová výroba této látky není v podstatě potřebná, zamoření ovzduší lze realizovat příměsí vhodných organických fluoroderivátů do některých pyrotechnických směsí, trha. vin, zejména však do zápalných receptur s vysokou teplotou hoření. Nebo založením požáru některého průmyslového zařízení, ve kterém se organické fluoroderiváty používají. Poslední způsob chemického zamoření je ostatně aktuální pro mnoho dalších toxických sloučenin a v současné situaci může svým významem i samotné použití chemických zbraní převýšit.

Oblast jaderných zbraní se v současné době jeví relativně méně kritická. Jejich šíření

ůstává ve většině případů omezeno technologickou a ekonomickou náročností výroby mezinárodní kontrolou, která i přes své slabiny je v tomto případě mnohem účinnější, než tomu u chemických zbraní. Průmyslová zařízení pro separaci štěpných materiálů nelze jednoduchým způsobem utajit.

Je známo, že kromě dosavadních hlavních jaderných mocností usilují v současné době i vlastníci jaderných zbraní další státy. Některé z nich, např. Izrael, Jihoafrická republika, Indie a Pákistán zvládnou konstrukci funkceschopných jaderných náplní. Mnoho dalších, mezi nimi i Irák a Irán, mají k vyřešení této problematiky již velmi blízko. Málomocný z těchto států však disponuje technologií, která by jim umožnila v dohledné době dovést tento vývoj do podoby konkrétní jaderné munice použitelné prostředky, které mají k dispozici.

Značné obavy vzbuzuje možnost odcizení nebo nelegálního prodeje jaderné munice při současné situaci ve státech bývalého SSSR. Toto nebezpečí nelze rozhodně podceňovat. Podle mého názoru však nejméně stejným nebezpečím může být šíření nepravdivých poplašných zpráv o umístění jaderných náplní na některých důležitých místech ve spojení s vydrážděním pod pohnutkou aktivace. Přestože by v takových situacích jakékoli riskování samozřejmě nebylo na místě, nebyla by správná ani neopodstatněná panika a bezhlavé ustupování všem požadavkům - jinak by se takové akce mohly rychle rozšířit v měřítku pro světovou společnost až neúnosně. Jaderná munice se v tomto ohledu svými vlastnostmi přece jen od konvenční munice odlišuje. Její přivedení k výbuchu je bez přítomnosti specialistů nebo blíže obeznámených osob velmi problematické. Samotní někteří američtí odborníci tvrdí, že u každé jaderné munice je vždy větším problémem ji k výbuchu přivést než jejímu výbuchu zabránit. V každé takové případné situaci se pravděpodobně vyplatí postupovat velice uvážlivě a se znalostí problematiky vždy pečlivě zvážit všechny okolnosti.

Současná situace v oblasti biologických zbraní do jisté míry koresponduje s předchozí kategorií. Vyspělé země se těchto druhů zbraní zřekly již v minulosti. Kultivaci a výrobu některých biologických receptur lze v zásadě realizovat i v méně vyspělé zemi bez moderní technologie. Tyto případné akty však vytvářejí neúnosně vysoké nebezpečí pro místní obyvatelstvo i ekosystém a není pravděpodobné, že by unikly kontrole mezinárodních zdravotnických organizací a sankcím s tím spojeným.

Naše republika sousedí převážně se státy, z jejichž strany je použití zbraní hromadného ničení velmi nepravděpodobné. Polská, Maďarská a Rakouská republika ani SRN jaderné zbraně nevlastní. O chemických zbraních již dávno podepsaly ženevské dohody, k nimž se v minulosti připojily bez jakýchkoliv výhrad. I přes složitý vnitropolitický vývoj v některých z nich není známá jakákoli aktivita v této oblasti, ani významnější politická síla, která by mohla mít zájem na narušení této dohody. Z ostatních ozbrojených sil rozmístěných ve střední Evropě disponují jadernými a chemickými zbraněmi síly USA, Francie a SNS. Vlády těchto států přistupovaly v minulosti k ženevské dohodě o zákazu použití chemických zbraní s určitými výhradami, nyní však patří mezi přední protagonisty chemického odzbrojení. Vzhledem ke své moderní konvenční výzbroji považují chemické zbraně za zastaralé. S jejich použitím již běžně počítají, stejně tak s jadernými zbraněmi, kterým přisuzují stále více pouze odstrašující úlohu.

Ve světle těchto skutečností se na první pohled jeví výrazný pokles nebezpečí, kterému byla naše republika, její ozbrojené síly i obyvatelstvo dlouhodobě vystaveny. Mnohá nebezpečí přetrvávají však nadále. Vedle možných zvratů nelze zapomínat ani na další situace, při kterých může dojít k zamoření území našeho státu. Nemusí jít ani o přímé bojové nebo teroristické použití zbraní hromadného ničení, nemusí vůbec jít o ozbrojený konflikt, nemusí jít ani o událost vzniklou na území ČSFR.

Účinku chemických zbraní nebo i radioaktivního zamoření mohou být kromě toho vystaveny naše vojenské jednotky, které jsou v souvislosti s československou rostoucí mezinárodní aktivitou vysílány v rámci OSN do krizových oblastí.

Tyto skutečnosti budou i nadále bezesporu klást další nároky na zdokonalování ochrany

vojsk a obyvatelstva. Probíhající změny v oblasti zbraní hromadného ničení přinášejí s sebou především požadavky na rozšíření spektra citlivosti prostředků chemického průzkumu doplnění dalších potřebných údajů pro vyhodnocování radiační a chemické situace, na další zvyšování ochranných vlastností prostředků individuální i kolektivní protichemické ochrany či na rozšíření a zvýšení účinnosti metod speciální očisty.

Literatura:

- **Kolektiv autorů:** World Armaments and Disarmaments. SIPRI Yearbook 1990.
- **Geissler, Erhard:** Biological and Toxin Weapons Today. SIPRI 1986.
- **Spiers, Edward:** Chemical Weaponry Challenge. Macmillan Press LTD 1989.
- **Gander, T. J.:** Nuclear, Biological and Chemical Warfare. Hippocrene Books Inc. 1987.
- **Kolektiv autorů:** Jane's NBC Protection Equipment. Jane's Information Group 1991.
- **Kolektiv autorů:** Nuclear Weapons Data Book. Vol. 1-4, Ballinger Publishing Company 1983-1987.
- **Kolektiv autorů:** Nuclear Weapons Data File. Aviation Studies Atlantic 1990.

KULATÝ STŮL

Redakční rada a redakce časopisu Vojenské rozhledy, vedeny snahou napomoci k zamyšlení se nad některými otázkami spojenými s životem a úkoly Čs. armády, uspořádaly 25. června 1992 diskusi u kulatého stolu na téma **"TRANSFORMACE ČS. ARMÁDY - ZDROJE A REZERVY"**.

V diskusi byly otevřeny především tyto základní okruhy problémů:

- Varianty koncepce rozvoje Čs. armády po roce 1993 podle kritéria potřeby obrany státu a podle možností realizace.
- Bariéry a omezující vlivy zásadních přeměn Čs. armády.
- Cíle rozvoje Čs. armády, její perspektivní funkce a organizační struktura.
- Využití vnitřních zdrojů Čs. armády ve prospěch její zásadní transformace.

Diskuse u kulatého stolu se zúčastnili tito vojenští odborníci: podplukovník Ing. Miroslav Barbuš; podplukovník gšt. Jan Duda; generálmajor doc. Ing. Pavel Gavlas, CSc.; plukovník PhDr. František Knobloch, CSc.; PhDr. Antonín Rašek; plukovník Ing. Ludvík Sochor; plukovník Mgr. Ing. Jozef Štefkeja a tito členové redakční rady: PhDr. Jaroslav Janda; plukovník Ing. Ladislav Klíma, CSc.; Ing. Josef Minařík, CSc.; plukovník Ing. Zdeněk Mrázek; plukovník Ing. Josef Němec, CSc.; plukovník prof. Ing. Karel Novotný, CSc.; plukovník Ing. Zdeněk Pátek; PhDr. Miroslav Purkrábek, CSc.; plukovník PhDr. Jiří Staníček, CSc.; Ing. Milan Štembera, CSc.

Předkládáme Vám jednotlivá vystoupení účastníků diskuse (z důvodu zachycení atmosféry v téměř autentické podobě), která byla pochopitelně limitována časem. Nemohla tedy, a ani si to nekladla za cíl, mít vyčerpávající charakter. Věříme však, že by mohla být základem k hlubšímu zamyšlení a rozpracování těchto závažných problémů.

* * *

PhDr. J. Janda: Na dnešní zasedání Redakční rady časopisu Vojenské rozhledy jsme si dovolili pozvat přední vojenské experty Čs. armády k diskusi u kulatého stolu. Chceme se věnovat velice závažné otázce, a to řešení konfliktu mezi potřebami rozvoje systému obrany a armády a možnostmi, zdroji, limity, bariérami, které určitým našim vizím, prognózám, cílům brání, omezují nebo retardují postupy vpřed. Filosofie řízení resortu korunovaná a ústící ve stále aktualizovanou Soustavu cílů se stále více opírá o analytickoprognoštické podklady. Na rozdíl od těch předcházejících přístupů spíše empiricky intuitivních a spekulativních. Soustava cílů rozvoje Čs. armády bude znovu teď aktualizována. Máme stanoveny určité cílové stavy, které chceme dosáhnout do konce roku 1993, do konce roku 1997, 2000 a 2005.

Cílovým stavem je vytvoření relativně malé, ale moderně vyzbrojené armády s postupným nárůstem jejího profesionálního jádra, schopné zabezpečit obranu a suverenitu naší republiky, přirozeně ve vazbě na evropské bezpečnostní struktury. Proces modernizace klade obrovské nároky nejenom ekonomické, ale i jiné povahy. Při závěru celoarmádního semináře

k vědní a technické politice FMO, který před hodinou skončil, jsem upozornil na některé problémy, jež s tímto konfliktem, svárem mezi našimi představami a možnostmi souvisí.

Zvláště bychom se měli orientovat na využití vnitřních zdrojů ve prospěch této transformace. Těch disponibilních zdrojů, které bychom měli využít. Přirozeně, primární jsou ekonomické bariéry vzhledem k současné hospodářské situaci naší společnosti. Kromě nich musíme posoudit i některé další bariéry, které mají objektivní i subjektivní ráz. Především ty objektivní spočívají v potřebě podstatně rozvinout systém organizace a řízení resortu a celé Čs. armády. Měli bychom vytvořit na kvalitativně vyšší úrovni intelektuální, tvůrčí klima, prostor pro vědecký dialog před přijímáním tak závažných rozhodnutí jako je nejen tvorba, ale i realizace strategických cílů, hledání cest k jejich naplnění.

Myslím, že bychom se měli zaměřit i na ony bariéry a limity spočívající v pozůstatcích autokratického, byrokratického centrálního řízení. Zamyslet bychom se měli nad tím, jak učinit celou vědeckou komunitu daleko hlubším nástrojem přeměn zásadní transformace armády. Měli bychom se zamyslet nad tím, jak vytvořit daleko schůdnější most mezi decizní sférou a vědeckou komunitou armády. Odstraňovat bychom měli překážky, které stojí doposud v cestě koncepční práci, odvaze rozhodovat. Vale bychom měli dát monologům, překonávat musíme konzervativní myšlení, projevy subjektivismu, úzkého praktikismu a utilitarismu.

Obrovské rezervy máme i v organizační struktuře, v počtech armády, v personální police atd. Víme, že případný rozpad jednotného státu přinese celý komplex závažných vojenských důsledků. Úvodem do naší diskuse jsem chtěl nadhodit pouze některé vážné problémy, pramenící ze sváru potřeb vývoje armády demokratického státu na jedné straně a aktuálních možností tyto potřeby uspokojovat.

PhDr. A. Rašek: Naváží v úvodu na tezi, že potřebujeme malou, moderně vyzbrojenou armádu. Já si myslím, že velikost armády je funkcí minimálně dvou věcí. Funkcí, jaký obranný potenciál potřebujeme vzhledem k vnějšímu ohrožení. Myslím si, že i když byly udělány analýzy, že bychom se k těm analýzám toho vnějšího ohrožení a jeho charakteru a kvalitě měli vrátit. A druhá věc je funkcí možností modernizace armády. Ohrožení už není toho typu, na jaký jsme byli zvyklí za druhé světové války, že dojde k nějakému frontálnímu, masívnímu ohrožení, že se budou vytvářet fronty apod., ale spíše hrozí nebezpečí teroristických útoků, vniknutí nejružnějších skupin na území. To znamená, že potřebujeme takovou armádu, která by byla schopna pružně zasáhnout. Zatím na to nedostatečně reagujeme, protože pořád se uvažuje v duchu druhé světové války. Je nutno znovu analyzovat, jaké vnější ohrožení nám hrozí, a to by se mělo promítnout i do organizace, struktury a počtu armády.

Druhá věc je funkce modernizace armády. Není to dlouho, co někteří představitelé Čs. armády byli na pozvání ve Švýcarsku, kde nám vysvětlili, jaká je situace ve zbrojním průmyslu a ve zbrojní výrobě ve světě. Ukázali nám, že v podstatě vrchol zbrojní výroby byl asi tak v roce 1985, před nástupem Gorbačova, kdy roční výroba činila jeden bilión dolarů. Po nástupu Gorbačova nastal pokles na 800 až 750 miliard a trochu se teď s mírně klesající tendencí udržuje dál. Tito odborníci prognózují, že by to v podstatě mohlo zůstat již na stejné úrovni. Ale zatímco finančně to zůstává na stejné úrovni, pokud jde o zbraňové systémy, tak neustále jejich počet klesá, protože enormně stoupají ceny. Když jsme byli s ministrem Dobrovským v Holandsku, tak tam jsme se dověděli, že F-16 by nás přišla asi na jednu miliardu korun. Ted' chtějí kupovat Švýcaři 34 kusů F-18, tak už to stojí 3,5 miliardy švýcarských franků a švýcarský parlament se proti tomu brání. Tím chci říci, že za předpokladu, že bychom měli na nákup této techniky, např. jeden americký bombardér B-2 stojí 1 miliardu dolarů, což znamená jeden náš roční rozpočet. Za předpokladu, že bychom na to měli, tak si můžeme dovolit malou armádu, ale já se domnívám, že peníze nikdy nebudeme mít a nejsem přesvědčen o tom, že nám někdo pomůže. Protože ani na Západě nebudou

arlamenty ochotny k takové pomoci, k jaké byly svolné např. pokud šlo o Španělsko, ortugalsko, Turecko apod. Proto se domnívám, že spíše si budeme muset dovolit větší rmádu, protože budeme mít nedostatečnou techniku ve srovnání s potenciálním protivní- em. Co si můžeme dovolit, to je zdokonalovat současnou techniku. Rozhodně tu supermo- erní techniku, která se v současné době vyrábí, mít nebudeme. Zdokonalování současné echniky si můžeme dovolit zase jenom ve spolupráci se západními firmami, že se na tom ějakým způsobem budeme podílet. To platí za předpokladu, že by se získaly trhy ve střední i východní Evropě a ve třetím světě, protože tak, jak nám sdělili odborníci, pokud jde i západní trh a vyspělé země, tak je trh naprosto saturovaný.

PhDr. M. Purkrábek, CSc.: Máme podobné myšlenky. Chtěl bych říci, že nejdražší v naší armádě jsou chybná strategická rozhodnutí. Jinými slovy, nejdražší jsou mytické představy, na základě kterých se rozhoduje. Stále např. podporujeme představy budoucí armády ve rontové činnosti. To ukazuje, že jsme nevyvodili skutečné závěry ze změny situace a nevy- odili jsme závěry o geopolitickém postavení Československa a našich zájmech. Je tu také luze o tom, že Československo bude hrát samostatnou roli. Jsme hnáni do jakési soběstačnosti na první pohled; musíme být samozřejmě aktivní, musíme být schopní, ale nemůžeme být soběstační. To se i na jednání v Budapešti, kde jsme byli, jasně potvrdilo. Dokonce jak Poláci, tak i Maďari si nemyslí, že by mohli být soběstační. Ti prostě zoufale usilují o to, aby "Trojka" fungovala.

Za další mýtus, který je velmi drahý, považuji mýtus o tom, že obrana je věcí armády. Tady se po léta vytvořil stereotyp myšlení, že s armádou stojí a padá obrana a bohužel po roce 1989 ultraradikalistické hlasy zahnalý svými požadavky armádu v tomto směru ještě do ostřejší izolace.

Požadavky na malou profesionální armádu hned po revoluci byly nesený tónem jako bychom měli dát obranu odborníkům a jinak se o ni nebude nikdo ani starat. Podle našich výzkumů jenom 28 % obyvatel je ochotno se podílet aktivně na přípravě k obraně. Je to tendence odložit obranu do rukou armády. Tento mýtus je drahý proto, že když jej přijmeme, musíme mít armádu, která skutečně komplexně zabezpečuje obranu, a to je velmi drahé.

Myslím si, že se velmi málo udělalo pro to, abychom prostudovali úsporné systémy, které kombinují obranu mezi armádou a miličními systémy, armádou a zálohami apod. Trochu odmítáme uvažovat o Švýcarsku, protože prý je to něco jiného. Odmítáme uvažovat o Švédsku, protože prý je to něco jiného. Prostě všichni jsou nějak jiní a my z jejich zkušeností nebereme vůbec nic. My jsme prostě ti, kteří pořád objevují Ameriku. Přitom na tuto představu, myslím, v současné době nemáme právo.

Potom bych chtěl ještě říci o další podmínce, která by mohla přispět k řešení rozporu mezi potřebami armády a náklady na ni. Tento mýtus spočívá v tom, že se prostě myslí, že palebná síla armády se zajišťuje především na vrcholních pólech armády, že především svazy, letecké síly apod. jsou centrem palebné síly armády.

Nechci velebit Robejška, ale podnět Robejškův, byť je naivní a přeeponovaný, stojí za zamyšlení. Byly ještě další podněty tohoto druhu, které apelovaly na to, abychom přenesli těžiště palebné síly do spodních rolí armády. Abychom zvýšili palebnou sílu jednotlivce, družstev a malých skupin. Bylo by to levnější a bude to více odpovídat naší situaci a našim potřebám. To jest potřebám zásahu proti teroristickým akcím apod.

Konec konců tyto velké prostředky, těžké prostředky by se pravděpodobně proti teroristům ani neosvědčily. Chci říci, že je to aktuální a měli bychom správně vyhodnotit informace z Polska, když generál Balcerowicz hovořil o tom, že tam pronikají skupiny ruských mafiánů a už normálně proti sobě vedou boj, střelí se. Tak pro takovéto situace nám asi nepomůže F-16. Nemusíme po ní toužit a podle mého názoru F-16 ani nepotřebujeme.

Myslím si, že tady mobilnější a na menším prostoru pohyblivější stroj bude lepší - například pancéřovaný Delfín či vrtulník. Již ve vídeňských rozhovorech jsme šli v počtech vrtulníků po hranici, která byla možná. Rakousko má více vrtulníků než my. Měli jsme preferovat tyto mobilní prostředky. Jak je vidět, jsme skutečně ještě stále zatíženi myšlením frontových operací.

Plukovník Ing. Z. Pátek: Domnívám se, že dříve než začneme hovořit o tom, jak prostředky armáda potřebuje pro svůj rozvoj, kde hledat jejich zdroje a jakým způsobem je využívat, měli bychom si vyjasnit otázku budoucí podoby armády. Tady se ale zákonitě musíme dostat za rámec resortu. Potřebujeme především mít jasnou a stabilní politickou ekonomickou a legislativní základnu pro budování armády. Tím mám na mysli jednoznačný a veřejně vyjádřený politický vedení, k jakému účelu stát armádu potřebuje, jaké prostředky na její výstavbu a činnost je společnost schopna a ochotna vyčlenit. A konečně, jaké materiální, sociální, právní a jiné podmínky pro její rozvoj a fungování vytvoří. Na základě toho můžeme z odborné úrovně nabídnout politickému vedení různé varianty rozvoje armády a specifikovat, jaké úkoly je armáda schopna v daných podmínkách plnit. To je základ pro další rozvoj armády a podle mého názoru je prvořadým úkolem velení armády dosáhnout takto oficiálně deklarovaného místa a úlohy armády ve společnosti.

Pokud budeme hovořit o možnostech rozvoje armády, domnívám se, že to není jenom záležitost materiálně technického zabezpečení. Za neméně důležité považuji aspekty organizace a strukturální povahy. V současné době ještě převažují tendence hledat v rozvoji armády řešení, ve kterém zůstanou zachovány prakticky všechny funkce, která armáda dosud plnila. Přeměněných personálních a ekonomických zdrojů takový přístup povede k tomu, že armáda bude i nadále živořit a bojové součásti budou z velké části téměř vyřazeny z výcviku a kvalitní přípravy. Cesta tedy musí vést jiným směrem. Analyzovat současnou situaci a posoudit, které funkce a činnosti můžeme z armády vypustit, nebo je nahradit z jiných, mimoresortních zdrojů. Prostředky, které máme k dispozici nezpytovat, ale soustředit je do těch oblastí, které dělají armádu armádou. Jednoznačně je nutné preferovat bojové součásti armády.

Kde hledat rezervy? V prvé řadě musíme dosáhnout zjednodušení celého systému řízení. Opustit dosud uplatňovanou praxi, že nové úkoly vyžadují vytvářet nové orgány řízení. Nepřipustit zřizování různých krizových štábů, koordinačních skupin, stálých expertních týmů apod. To vede jedině k prolínání a překrývání působnosti, k rozměňování a dublování kompetencí a pravomocí, čím se celý systém řízení stává složitý, nepřehledný, nepružný a málo efektivní. Nutná je výrazná redukce orgánů řízení, zejména na centrální úrovni, včetně jejich provozních a zabezpečovacích útvarů.

V oblasti jednotné logistiky, ke které směřujeme, by se již teď našlo dost možností k nahrazení určitých prací, funkcí a služeb, které se v armádě zabezpečují ve vlastní režii, nákupem nebo servisem z mimoresortních zdrojů. Chce to samozřejmě posoudit a spočítat, které služby je výhodnější zajišťovat na komerční bázi a kde je naopak účelné udržovat celý servis k jejich provádění v organizačních strukturách armády. Zajišťování služeb z civilního sektoru umožní navíc uvolnění vojáků v činné službě pro plnění těch úkolů, ke kterým jsou především určeni.

Včera a dnes se většina z nás zúčastnila semináře k problematice vědní a technické politiky. Já samozřejmě nechci hodnotit problematiku, do které nejsem podrobně zasvěcen, ale většina vystoupení na tomto semináři na mě dělala dojem, že je potřeba celý systém vědeckovýzkumné základny nejen zachovat, ale v různých směrech i rozšiřovat. Já si naopak myslím, že jestliže má věda efektivně sloužit pro potřeby armády, tak by se měla její základna integrovat do takových celků, které budou univerzálně funkční, samozřejmě redukované a úzce koordinující svoji činnost s mimoresortními složkami stejného charakteru tak, aby vědeckotechnický potenciál byl co nejúčelněji využíván.

Poslední poznámka k úvodu do celé problematiky. Velice často slyšíme v souvislosti rozvojem armády slovní spojení - výstavba armády - dosažení kompatibility s armádami NATO a kompatibilita je téměř výhradně spojována s vyrovnáním technické úrovně. Já bych domníval, že tento problém nelze takto zjednodušovat. Měl jsem možnost zúčastnit se semináře s příslušníky štábu NATO a SHAPE, který v polovině června proběhl v RZ Měříň. Tento seminář byl tematicky zaměřen především na otázky kompatibility. Ukázalo se, že problémy s kompatibilitou existují i uvnitř aliance, ale problémy jakého charakteru? Problémy jednotného chápání doktrínálních, strategických a operačních otázek. Není proto možné jednoznačně preferovat vyrovnání úrovně technických systémů, ale jako prioritní se ukazuje potřeba najít společný jazyk v doktrínálně organizační oblasti. Odstranění disparit v technické a technologické úrovni bude dlouhodobý proces, ale úroveň a kvalita našeho elitního sboru, našich štábů dává předpoklady, že v poměrně krátké době jsme schopni dosáhnout velice solidní úrovně vzájemné spolupráce při plánování, organizování a řízení činnosti vojsk v rámci jejich přípravy ke společným akcím v jednotném bezpečnostním systému. Hovořím o tom proto, abychom nehledali zdroje a potřeby rozvoje armády pouze materiální a finanční oblasti, ale je potřeba orientovat se i na to, co lze uskutečnit v relativně krátké době, s přijatelnými náklady a co zároveň přinese kvalitativní posun v zabezpečení obrany státu.

Plukovník Ing. Z. Mrázek: Minulost, kterou jsme prožívali, ukázala, že vždycky v této armádě byl rozpor mezi bojovými prostředky jako takovými, jejich kvalitou a vlastní úderností a systémem jejich řízení, tzn. velení těmto prostředkům. Jestliže budeme i v dalším rozvoji této armády tento rozpor prohlubovat, tzn. nepůjdeme opačně, tzn. nebudeme-li budovat systémy velení nebo resp. systémy řízení těchto prostředků, dopadneme stejně jako v minulosti. My jsme se zúčastnili řady akcí v poslední době. Tak např. včera jsme byli v Paříži na výstavě, kde západní armády, jak jsme viděli, vycházejí z vybudovaného komunikačního systému a o něj opírají veškeré další úvahy a rozvoj. Jestli budeme dále hovořit o systémech řízení, tak budeme muset pravděpodobně hovořit i o komunikacích a pracích na informačních systémech.

Tak to je první myšlenka, kterou jsem chtěl říci, a druhá myšlenka, jež tady již zazněla, ta je právě ve vazbě na organizační strukturu armády. Já jsem bohužel nepřítel jakýchkoli komisí, skupin, koordinačních výborů a dalších. Protože v okamžiku, kdy se komise a další struktury vytvářejí, znamená, že je v organizační struktuře něco špatné. To znamená, že ve své působnosti jednotlivé orgány, popřípadě složky neplní své funkční povinnosti tak, jak by měly. Proto si myslím, že právě v této oblasti přístupu bychom měli zavést nový styl. Nezačínat výstavbu organizační struktury tím, že se vždy budou dělat čtverečky, pak se teprve hledá, co čtverečky budou dělat. Měli bychom jít opačně, tzn. s vědeckými teoretickými přístupy vydefinovat jakou armádu chceme vystavět a odtud přejít k organizačním strukturám. Tolik asi ve zkratce to, co tady bylo řečeno.

Plukovník Ing. L. Sochor: Včera jsme navštívili výstavu Eurosatum v Paříži. Z pohledu na tuto výstavu a trendy vývoje se ukazuje, že některé otázky výzbroje taktického stupně se u nás řeší ze zvyku. Čím více tanků, letadel budeme mít ve výzbroji, jak si i dnes ještě někteří představitelé armády myslí, že tím bude i silnější armáda. Přitom výstava jasně ukázala, že výzbroj jednotlivce malých jednotek je jednoduchá, levná, ale zároveň zvyšuje palební možnosti takovým způsobem, že malé jednotky jsou pak ve velké části při vedení boje soběstačné. Toho chceme i my v nových organizačních strukturách dosáhnout. Řeknu jenom

takový příklad, co jsme viděli, a to nástavce na samopal pro použití puškových granát. Mimochodem tyto nástavce jsou vyvinuty i pro použití na samopaly typu Kalašnikov. Je to velmi jednoduché a přitom finanční prostředky k zavedení do výzbroje jsou vcelku odpovídající i nám.

Chtěl bych ukázat na další trend ve vývoji vyspělých demokratických armád - tyto armády již dříve přišli na to, že drahé simulátory a trenažéry se rentují pro armádu nakoupit a tvrdě je využívat ve výcviku. Protože výcvik se tímto způsobem nejen zefektivňuje, ale především se stává značně finančně úspornějším. Dále jsme zde diskutovali s předními západními odborníky o modernizaci starší bojové techniky.

Další věcí, o které bych se chtěl zmínit, je otázka, se kterou se potýkáme, a to je konverze. My zahazujeme a někdy přímo mrháme s tím, co naše chytré hlavy znají a umějí vyrobit (dobré zbraně a potřebnou vojenskou techniku) a tlačíme je k tomu, aby odcházely do jiných resortů, popřípadě je přetahují zahraniční firmy, a tím je ztrácíme prakticky úplně. Možná, že bychom měli na úrovni FMO skutečně zvážít nějakou tu rozumnou hranici, kde bychom si stanovili jak odborníky na zbrojní výrobu udržet. Myslím si, že by to bylo možné, že by se jim dala práce na rozvojových programech, i když by momentálně vzhledem k finančním otázkám nebyly plně realizovány.

Jako odborník na pozemní techniku vám mohu říci, že mnohé u nás vyvinuté zbraňové systémy by dosáhly na výstavě Eurosarnu v Paříži velmi dobrých komerčních úspěchů. Jestli jsme porovnávali některé systémy, co se tam vystavovalo a co už máme, co víme, že máme vyvinuté, tak se nemáme za co stydět.

Dále bych podpořil názor PhDr. Purkrábka na organizaci malých jednotek, jejich variabilitu, lehčí výzbroj, tak aby v plné šíři mohly plnit úkoly, které by před ně byly postaveny. A druhá otázka se týká taktiky. Taktika zůstává stejná, její hlavní metody se nezměnily. Budeme stále před vytvořením jednotek územní obrany; tam už uvažujeme tím způsobem, že k nastávajícímu návrhu polního řádu budeme zpracovávat na základě konzultací, průzkumu a zkušeností od vojsk, doplněk pro vedení bojové činnosti vojsk územní obrany a tam by se měl promítnout některé specifiky, které tady byly řečeny náměstkem PhDr. Raškem.

A poslední otázka. Navázal bych ještě jednou na výstavu v Paříži. Tam prakticky všechny firmy, které tam byly, mají mimo vojenského i civilní zaměření. U některých převažuje civilní výroba a u některých zase vojenská. Většina firem dává ročně na vývoj milióny a milióny dolarů. Ale většina zástupců už přímo říká: My děláme stavebnicový systém, takže pouhým doplněním se z civilního systému vytvoří vojenský. Z toho hlediska myslím, že toto by bylo k zamyšlení. To si myslím, patří především technikům, kteří se zajímají, aby tuto otázku vyřešili.

Ing. J. Minařík, CSc.: Základním problémem, který nastolil PhDr. Janda je, jaká má být armáda. Určité parametry, které chceme odvodit pro armádu, musíme odvodit z vnějších parametrů, jež jsou nám buď známy nebo je dovedeme simulovat. Za prvé jsou to velikost a typ ohrožení, které mohou nastat. Za druhé je to doktrína, která nám určuje buď soběstačnost nebo spojenectví. Za třetí to jsou ekonomické zdroje, kterými můžeme disponovat a dát je na modernizaci výzbroje. Za další je to množství a kvalita populace, kterou máme k dispozici. Pak je to komparace se zahraničními armádami, kde zohledňujeme určité prvky, které se uplatňují v jiných armádách.

To lze poměrně dobře matematicky i graficky znázornit. V grafu mezi roky 1989 až 2000 ohrožení prudce klesá a vychází nám, že v různých variantách v druhé polovině tohoto desetiletí stoupá. Pokud se to týká typu ohrožení, může být ohrožení vojenské a nevojenské např. průnik ozbrojených skupin. Nejvyšší nevojenské ohrožení nám vychází, kdyby vznikla na Východě občanská válka.

Pak je zde ekononika. Ta vychází také variantně a i ta má dvě dimenze - za prvé je to hrubý národní důchod, kde jen určitou část můžeme dávat na obranu. Hrubý národní důchod od roku 1989 prudce poklesl, varianty jsou - stejný jako v roce 1989 bude v roce 1995, 1997 a 2000. Původně jsme byli optimisté a počítali jsme s rokem 1995. Teď se již většina kloní spíše k roku 1997. Druhá dimenze je pružnost nebo koeficient pružnosti, tj. podíl, který jsou stát nebo lidé schopni obětovat z hrubého národního důchodu na obranu. To závisí na tom, jaký je stav, tedy mírový, nevojenské ohrožení nebo vojenské ohrožení.

Dále je důležité, jaký je systém obrany. Máme jedno ohraničení ze shora, to jsou Vídeňské dohody a pak máme určité minimum zdola. Půjdeme-li pod ně, tak při dané konstelaci armády, budeme-li investovat do ní méně, tak nastane mezní stav bojeschopnosti. My jsme v situaci, kdy do obrany investujeme méně a méně. Kdybychom postupovali stejným způsobem, tak v nejbližších letech budeme na hranici, kdy dojde v armádě ke stavu, že bude bojeschopná. Vycházejí nám varianty, kde při řádově asi 5 miliardách na investice nebo na rozvojové programy se udržíme na minimu bojeschopnosti, při řádově 10 miliardách můžeme zastavit technické zaostávání a při řádově 20 miliardách ročně můžeme modernizovat, aniž se blížíme k hranici, kterou nám umožňují Vídeňské dohody. Zde ovšem vystupuje další parametr, a to je spojenectví. I při dané velikosti a typu ohrožení, máme-li nějaké rozumné obranné spojenectví, můžeme jít na variantu systému obrany, který je méně nákladový i méně početný, ale přitom zabezpečí naši suverenitu a naši stabilitu.

PhDr. M. Purkrábek, CSc.: To co říkal Ing. Minařík o závislosti vývoje armády, její modernizace na zdrojích, dokazuje, že tak by se stalo, kdybychom měli konstantní nároky armády, tzn. ponechali bychom vlastně dnešní, zhruba dnešní pojetí armády. Máme-li se vyhnout katastrofické bojeschopnosti armády neboli rozpadu armády do budoucnosti. Proto je nutné už teď změnit koncepci armády a udělat ji takovou, abychom i z těchto omezených zdrojů z ní udělali bojeschopný celek.

Ing. M. Štembera, CSc.: Když posuzujeme jaká má být a co před ní stojí, tak se domnívám, že si musíme uvědomit, jaké úkoly může armáda malého státu v současné době plnit. Já jsem se je pokusil formulovat asi takto: první a základní úkol je zdůraznit vůli k sebeobraně a učinit tuto vůli věrohodnou. To je přesně v rozsahu ustanovení hlavních dokumentů mezinárodního práva jak Charty OSN, tak i závěrečného aktu Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. Druhý významný úkol je, že ozbrojené síly jsou projevem suverenity státu. Pokud bude existovat stát a pokud bude existovat ono právnícké non cognoscere superiorem, armáda bude neoddelitelným atributem každého státu. Vidíme, že v současné situaci se nikdo nevzdává tohoto nástroje, že žádný stát nemá v úmyslu redukovat své ozbrojené síly do nuly. Třetí takový základní úkol je výpomoc při různých těžkostech, nezvládnutelných běžnými vnitřními prostředky státu, jako jsou živelné pohromy, otřesy vnitrostátní, např. rozsáhlé stávkové, kde armáda plní úkoly nutné k zachování hlavních funkcí. Čtvrtá oblast je oblast plnění úkolů ve prospěch určitého nadstátního bezpečnostního systému, pokud takový systém bude a něco se v mezinárodní oblasti již rysuje.

Toto jsou podle mého názoru hlavní faktory, které určují hlavní úlohu armády, zdůrazňují armádu malého státu, kterým jsme a není vyloučeno, že budeme ještě menším. Mám na mysli nevyjasněnou vnitřní situaci.

Dále jeden z předčecníků hovořil o limitujících faktorech. Řekl bych, že limitujícími faktory jsou: demografické možnosti státu, výkonnost ekonomiky, rozpočtové možnosti, a dále

úroveň vědy a techniky, možnosti výrobní základny a zahraničního obchodu a na jednu věc jsme tu zapomněli, tj. geografická poloha státu. To jsou faktory většinou vnitřní, jenom ta geografická poloha už má příchut vnější. Samozřejmě bezpečnost závisí na vývoji mezinárodní situace. Jinými slovy, vojensky řečeno na možnosti ohrožení a z toho vyplývající identifikaci určitého nebezpečí, eventuálně určitého protivníka. Mezinárodní situace v současné době je taková, že to není možné exaktně stanovit, myslím exaktně ve smyslu směru a velikosti případného ohrožení. Nutno však vyjít vždy z toho, že je úkolem funkcionářů nebo úkolem orgánů, které mají na starosti zabezpečení obrany, že se musí do jisté míry předvídat vývoj mezinárodní situace a musí být připraveny i na eventuality nejnepríznivější, a to bude často v rozporu s předchozími uvedenými možnostmi.

Teď mi dovoluji vyjádřit se k některým otázkám, které tady již byly řečeny. Jestliže dojde k rozpadu tohoto státu a všechny uvedené limity, které jsem si dovolil vyjmenovat, budou mít jenom 2/3 své hodnoty, musíme s tím počítat. Za druhé otázka rozpočtu, která je jednou ze stěžejních otázek. Otázka rozpočtu není směřovatelná s výkonností ekonomiky, je sice závislá, ale limity rozpočtové jsou vždy vedeny některými ještě dalšími úvahami. Všude, ve všech státech je určitý rozpor mezi požadavky orgánů, které mají na starosti obranu a mezi orgány, které tyto limity schvalují. Tady bych si dovolil připomenout, že vzhledem k tomu, že se mění náš parlament a další orgány, bude mít velkou důležitost osvětová práce mezi poslanci o otázkách brannosti, protože si nemyslím, že by poslanec, který by byl neodborníkem, mohl rozhodovat, aniž by byl náležitě o těchto otázkách poučen. V tomto smyslu pro resort obrany, ať už bude situace jakákoliv, vyplývá tato povinnost.

Jestliže jsem hovořil o limitujících faktorech, musím také zdůraznit, že jsou pro tento stát a tuto republiku výjimečné, tzn. nikde se neopakují. Žádný jiný subjekt mezinárodního práva nemá naše podmínky. Proto nemůžeme opisovat ani na severu, ani na jihu, ani na východě, ani na západě, ale musíme si namáhat hlavu, abychom vytvořili model náš, který odpovídá všem těm parametrům o kterých jsem hovořil.

Ještě jedna poznámka k otázkám techniky. Dnes všeobecně, a to i u nejbohatších států lze pozorovat určitý prvek zděšení nad stoupajícími cenami různé techniky. Podívejte se jenom za naše humna, jaký je křik v SRN kolem letounu Jäger-90. Už se zdá být jejich nabývání drahé i pro bohaté státy a tato tendence bude trvat a bude ve všech ozbrojených silách států. Hovořilo se tady o otázkách vytvoření komunikačního systému a pokud jsem tomu správně rozuměl, teprve na něj se navazuje potom v otázkách dalšího rozvíjení, ať už ve smyslu technickém, tzn. zbraňovém, nebo ve smyslu celkové armády, jednotek apod. Já se k tomu přikláním. Jestliže bude stanovena dobrá konstrukce komunikační, dobrá konstrukce velení a řízení, pak to využití techniky může být v daných možnostech opravdu optimální.

Ještě jednu poznámku v odborné oblasti. Jsme svědky toho, že v řadě států, a dokonce i menších států, začíná být populární myšlenka vojsk rychlého nasazení. Objevilo se to v maďarském parlamentu, objevilo se to v koalici oblastech, objevuje se to i v jiných státech. Je to dáno tím, že jde především o státy, které mohou mít armády, zabývající se nějakým lineárním pojetím obrany, ale musí vytvořit něco, nějaké prostředky, které by mohly řešit úkoly ad hoc anebo úkoly v různých směrech, v různých oblastech. Myslím, že tento způsob výstavby ozbrojených sil je vysoce moderní, ovšem vysoce moderní samozřejmě jen v rámci daných možností.

Plukovník prof. Ing. K. Novotný, CSc.: Ve svém vystoupení se zaměřím na způsob provádění vědeckého výzkumu a rozvoje v naší armádě z hlediska jeho významu a rozvoje v naší armádě z hlediska jeho významu pro koncipování teorie obrany naší republiky potenciálním protivníkem. I když je notoricky známé, z kterých faktorů je třeba při řešení

oblematiky vycházet, nejsou vždy a ve všech zpracovaných materiálech dostatečně spektrovány a reflektovány. Jejich pouhé opakování bez důsledného promítnutí do řešení z něj vyplývající praxe příliš připomíná ony dva světově známé brouky z dramatu Karla apka "Ze života hmyzu". Jejich marná snaha vytlačit "kuličku" na vrchol kopečku se rdošljně míjí kýženým efektem dostat ji na druhou stranu.

Určité náznaky podobného sisýfovského úsilí se objevují při řešení některých problémů ve ědecké práci v naší armádě. Podle mého názoru lze příčiny hledat především v příliš spěchaně, a proto ne dostatečně zevrubně prováděných analýzách, v malé vzájemné informovanosti jednotlivých řešitelských týmů o výsledcích svých řešení a malé provázanosti, řipadně návaznosti řešených úkolů. Na základě svých zkušeností se domnívám, že zejména oblasti vojenského umění by měla analýza tvořit kolem dvou třetin doby vyhrazené na ešení. Za nezbytnou součást analýzy považují především také z ní vyplývající, a proto vlastně ž zdůvodněné závěry. Ty ukazují směr, kterým je třeba dále při řešení postupovat.

Rozpracování závěrů do způsobu jejich realizování vyžaduje podle mého názoru zbývající 1/3 doby vyčleněné na řešení úkolu. Myslím, že určující vliv analýzy na kvalitu řešení zůstává nedoceněn. Z momentální potřeby pramenící snaha mlt co nejdříve hmatatelné výsledky nůž vešt k řešením intuitivním, a proto ne dostatečně objektivním. Ve svém důsledku to znamená, že se dříve či později projev jako, mírně řečeno, praxi více či méně neodpovídající. A protože aplikace takových závěrů je často spojena s finančními následky, projevuje se to aké dopady do ekonomiky. Jsem toho názoru, že takový jev je nežádoucí v podmínkách ekonomiky zcela stabilizované a plnohodnotně fungující a tím spíše v době jejího přebu- dování. Kromě toho v případě návaznosti řešení jiných úkolů na ne zcela objektivní závěry určitého, jím předcházejícího úkolu se na principu třesku odpovídajícím způsobem snižují hodnota, kvalita a také objektivita následných řešení. A výsledek? Větší či menší podobnost sisýfovské práci Čapkových brouků.

Podobné důsledky má rovněž malá vzájemná informovanost řešitelů jednotlivých vědeckých úkolů. Některé části analýz řešení se z nedostatku vzájemné informovanosti zbytečně opakují. Ztrácí se tím nejen řešitelské kapacity, které je možno využít účelněji, ale navíc vzhledem k různým vstupům využívaným jednotlivými řešeními, mohou, ba dokonce musí být odlišné také konečné výstupy řešení. I takového výsledky jsou ve vědecké práci, zejména v základním výzkumu, možné. Pokud se provede jakási arbitrace - konečné zhodno- cení dosažených výsledků a vyvodí se z toho odpovídající závěry. Zejména to platí v přípa- dech, kdy se jedná o aplikaci výsledných teoretických závěrů do praxe. A to je podle mého názoru také situace ve vědecké práci v armádě.

Zavedení ne zcela odpovídajících výsledků a jejich následné korektury v dalším průběhu realizačního procesu jsou spojeny se zvýšenými finančními výdaji, které v podstatě v konečném důsledku krátí již tak neustále snižované částky, které jsou na armádu rozpočtem vyčleněny. Z této skutečnosti lze vyvodit následující závěry: je třeba zvýšit využití komplexní informovanosti řešitelů o všech vědeckých úkolech a zajistit důsledné uplatnění systé- mového přístupu ve vědecké práci.

Ke komplexní informovanosti řešitelů je podle mého názoru vhodné vydávat periodikum. To by mělo poskytovat nejen přehled o řešených vědeckých úkolech, ale také nejméně anotační záznam průběžně dosahovaných výsledků a po ukončení pak rovněž celkových dosahovaných výsledků řešení. Dále i základní informace o vzájemných vazbách řešených úkolů. Toto periodikum by měla dostávat všechna vědecká pracoviště, vytvářené řešitelské týmy, vysoké vojenské školy, ale také správy FMO a generálního štábu i vojenská velitelství. Lze dokonce uvažovat o tom, zda s přihlédnutím ke stupni utajení by nebylo vhodné některé tituly tohoto periodika, zejména technického zaměření dávat k dispozici vybraným spolupa- cujícími civilním vědeckým pracovištím a vysokým školám. Vytyčení základních vzájemných vazeb mezi jednotlivými řešeními vědeckými úkoly je v podstatě součástí systémovosti řešení vědecké práce.

Nemůže být pochyb o tom, že veškerá činnost armády, a proto také činnost její vědecké fronty musí být zaměřena k zabezpečení plnění jejího nezastupitelného úkolu: zabezpečení suverenity a celistvosti státu proti každému, kdo se pokusí narušit jeho státní hranici ozbrojenou silou.

K zajištění plnění tohoto úkolu je třeba volit správný postup. Jeho podstatou je systémový přístup. Čím důsledněji bude propracován a také realizován, tím objektivnější, komplexnější a efektivnější budou dosahované výsledky jak při zabezpečování plnění úkolů, tak v jejich ekonomických dopadech.

Limitujícími faktory při řešení tohoto úkolu jsou především:

- možný způsob zahájení a vedení agrese proti naší republice a z toho vyplývající požadavky na její obranu;
- způsob realizování požadavků na obranu armádou vzhledem k jejím možnostem počtům a kvalitě stávající bojové techniky, možnostem jejího výzkumu a rozvoje, možným početním stavům armády v míru a při branné pohotovosti státu;
- celkové ekonomické, demografické a další možnosti státu;
- obranné a ochranné vlastnosti terénu.

Podle mého názoru lze při řešení problematiky obrany státu vycházet orientačně z následujícího schématu:

Informace potřebné jednak jako vstupy pro řešení činností souvisejících s uvedenými problémy a jednak vyplývající z řešení, že výstupy budou tvořit odpovídající informační systém. Řešit informační systém a jeho obsah samostatně a mimo tyto skutečnosti nemůže podle mého názoru odpovídat skutečné potřebě a jeho praktické využití se stane problematickým.

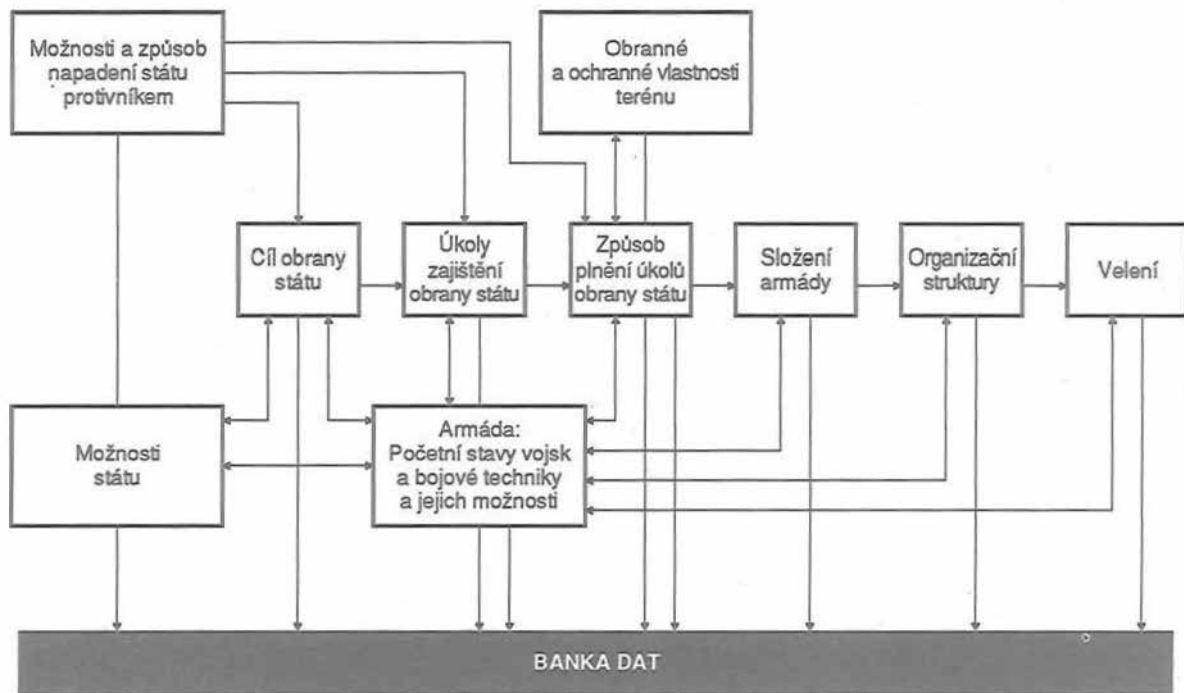
Z uvedeného schématu jednoznačně vyplývá potřeba přednostního řešení požadavků na obranu a způsob plnění v závislosti na možnostech nedovolují vývoj nové bojové techniky. Avšak také v případě silné ekonomiky musí být vývoj bojové techniky řízen na základě požadavků zabezpečení plnění úkolů, nemá-li být samoúčelný. Vlastnosti bojové techniky ovlivňují především způsob realizování plnění bojových úkolů.

Ze současných potřeb a možností našeho státu a tím také armády jednoznačně vyplývá prvořadý úkol, a to řešit otázku zabezpečení plnění stávajících požadavků obrany přednostně vypracováním efektivní teorie vojenského umění. Je třeba vidět, že je to způsob ekonomicky nejméně náročný, a proto také zejména v současné době nepřijatelnější směr vědeckého rozvoje v armádě. Tím nechci říci, že s rozvojem bojové techniky není nutno počítat. Bylo by totiž mylné se domnívat, že armáda jako součást společnosti bude stát mimo zavádění vědeckotechnických poznatků do praxe a stane se ve srovnání s ostatními oblastmi společnosti jakýmsi skanzenem. V takovém případě ve srovnání s případnými možnostmi potenciálního protivníka by nebyla funkční, její úloha by byla zpochybněna a výdaje na ni marné. Dokumentují to skutečnosti z historie, např. válka Itálie - Habeš v roce 1936.

V souvislosti s modernizací bojové techniky je třeba se orientovat především na vývoj a také na výrobu té bojové techniky, u níž dosahujeme nebo jsme schopni dosáhnout špičkových nebo téměř špičkových parametrů a je také vzhledem k možnostem exportu do zahraničí efektivní. Prodejem těchto zbraní pak na základě smluvní reciprocity získávat tu bojovou techniku, kterou pro naši armádu potřebujeme a sami nevyrobíme.

Vzhledem k zákonem stanovené celospolečenské odpovědnosti za obranu státu je třeba při modernizaci průmyslu i všech oblastí života k tomuto požadavku přihlížet. Jeho podstatou musí být především spojování potřeb z různých oblastí - resortů společnosti a jejich optimalizace. Jeví se účelné využívat při tom všude, kde je to možné, systému modulu řešení shodných či shodných až blízkých požadavků. Jejich společná realizace, včetně těch, které

ORIENTAČNÍ SCHÉMA ŘEŠENÍ PROBLEMATIKY OBRANY STÁTU

slouží k obraně státu, pomůže snížit poměrně náklady armády a také ostatních resortů. Ji ovšem třeba přes Radu obrany státu obranné požadavky v příslušných resortech včas uplatňovat.

PhDr. J. Janda: Smyslem naší diskuse je hledání vnitřních rezerv. Důležité je, co tady zaznělo že se potýkáme s absencí státní politiky v oblasti bezpečnosti a obrany. Předpokládá se, že ministr obrany bude vždy při příležitosti tvorby státního rozpočtu, jak je to zvykem v demokratických státech, předkládat parlamentu cíle a programy v oblasti bezpečnosti a obrany republiky. Jako podklad k rozpočtu, cíle a programy rozvoje s variantami řešení, s náklady.

PhDr. A. Rašek: Pokud jde o zahraniční politické možnosti, to tady říkal již p. Minařík, vojenská spolupráce a spojenectví bude samozřejmě zvyšovat naši obranyschopnost. V tomto směru byla vyvinuta již dosti velká iniciativa. Chceme-li tuto iniciativu hodnotit, pak převážně výsledkem byla spíše morální podpora a výměna informací. Neměla však fakticky nějaký materiální charakter.

Je třeba vědět, jaké ta spolupráce přinesla plody. Kdyby se v tomto mělo pokračovat, že bychom měli také analyzovat historické zkušenosti z tohoto století a faktem je, že záleží na tom, s kým navážeme spojenectví, jak dalece ti spojenci jsou potom věrohodní. Beneš tomu věnoval dvacet let intenzivní diplomatické práce a výsledek skončil Mnichovem; a zahraničně politická orientace po válce skončila 21. srpna roku 1968. Měli bychom hledat vhodnou kombinaci spolupráce a spojenectví, ale především spoléhat na to, že jsme schopni a ochotni se postavit eventuálnímu nepříteli.

Druhý okruh je vnitropolitický. Mám takový dojem, i když se o armádu kdekdo zajímá, tak vlastně ve skutečnosti armáda je zajímavá pouze pro armádu. Myslím kvalifikovaně, kompetentně. Už tady byla naznačena budoucnost naší komunikace s parlamentem. Měl jsem to štěstí, ale nazval bych to spíše martýriem, dva a půl roku být v kontaktu s tímto parlamentem a s branně bezpečnostními výbory. Mohu tu říkat celou tu genezi, jakým způsobem se tam vyvíjela kompetentnost. Z počátku jsme prostě museli reagovat na intuitivní názory a náměty, které vycházely ze zkušeností poslanců jako vojáků základní služby a nebo manželů poslankyň jako vojáků základní služby. Museli jsme často vzdorovat jejich námětům, které přicházely z druhé ruky. Ale musím říci, že po dvou a půl letech se stalo rozhodování přece jenom dost kompetentní.

Při prvním rozpočtu, který parlament schvaloval, poslanci byli proti tomu, co rozhodlo ministerstvo financí, chtěli snížit rozpočet, ale při schvalování rozpočtu bojovaly branně bezpečnostní výbory již za zvýšení rozpočtu. K tomu došlo především zásluhou takových poslanců jako třeba p. Šolce, Soukupa a dalších, kteří ovšem většinou už v tom novém parlamentu nejsou. To znamená, že nás čeká další kolo a pokud se udrží federace nebo jiné uspořádání, tak počítejme s tím, že minimálně rok a půl, dva roky zase toto kolo se bude opakovat. Měli bychom se na to připravit a dělat to daleko lépe a intenzivněji, sice se tam zvýšilo zastoupení lidí, kteří mají vojenskou zkušenost, ale obávám se, že to bude parciální zkušenost. A mnohdy bude i podle mého názoru nacionálně motivovaná, což může přinést velice vážné problémy.

Ještě jednu poznámku ve srovnání s těmi zeměmi, kde jsem mohl být - se Spojenými státy americkými, s Francií, Belgií, s Holandskem, Itálií a Německem; pokud jde o logistiku a vědeckovýzkumnou práci v této oblasti, všude je to především záležitostí výrobních závodů a my bychom postupně výzkum měli přenášet tam a ne už tak náš malý rozpočet tímto způsobem zatěžovat.

Stejně tak by měl nastávat přesun vědeckovýzkumné práce ústavů na vojenské vysoké školy, nebo minimálně mezi ústavy a školami kooperovat, zvláště v místech, kde jsou ústavy a školy dislokovány.

Ještě se vyjádřím ke třetímu okruhu otázek, a to k problémům, které vidíme v oblasti řízení. Jsem varován před tím, abych nějakým způsobem ještě vnitřně diferencoval řízení. Ale nemohu si pomoci, tím, že se zcela evidentně ministerstvo obrany rozdělilo na civilně správní úsek a na úsek velení vojskům, tak se skutečně musí vnitřně diferencovat, jak se bude řídit na ministerstvu a jak se bude velet vojskům. Tady na ministerstvu by zcela zřejmě měl převážet manažerský způsob řízení, který by se měl zbavit jakýchkoli autokratických zásahů; v té výkonné složce - ve vojscích by se mělo velet. Narazil jsem na to několikrát na vojenských radách a také se to projevovalo v kolegiu. Ještě často se projevuje zcela opačný způsob velení. Na vojenských radách často byl až do posledního období tvrdý režim, asi v duchu, že si někteří lidé myslí, že čím více mačkám olivy, tak tím vzácnější olej z nich dostanu. Zdaleka to není pravda, protože se na radách vytvářela stressová situace, kde o inovaci a invenci nebylo možno vůbec hovořit. Já si myslím, že tady na ministerstvu by měl převážet manažerský způsob řízení a ve vojscích velení.

Trochu bych polemizoval s p. plk. Mrázkem, který má jistou averzi k týmové práci, že to svým způsobem je také výraz nedostatků v organizačních strukturách. Já si myslím, že nikdy neuděláme organizační struktury tak, abychom tam mohli projednat komplexně všechny problémy. Vždycky bude třeba hledat přemostění mezi těmi jednotlivými útvary ministerstva, jak ve složce správní, tak i ve složce velitelské. Týmová práce bude mít vždy eminentní význam; organizační struktury liniové štábního typu ji nejsou schopny nahradit.

Generálmajor doc. Ing. P. Gavlas, CSc.: Pokud bych hovořil o něčem, co již bylo řečeno, tak mě zastavte (dostavil se později - pozn. redakce). Pan PhDr. Rašek řekl, a také před ním již bylo hovořeno, že obrana není jen věcí armády, ale že má více dimenzí - mezinárodní, státní a také vojenskou, kde armáda jako taková je hlavní prvek obrany. Já bych se dotkl toho posledního, té armády, když hledáme rezervy. Já se osobně domnívám, že k celému tomuto problému je zcela bezpodmínečně nutné přistoupit: za prvé neosobně a za druhé s nadhledem systémové změny. Protože nejenom víze, ale všechny záměry a prognózy se týkají toho, že armáda bude vlastně za deset let nebo za delší či kratší dobu zcela jiná než je dnes. To je skutečně systémová změna, nejenom co do velikosti, ale i struktury a fungování. Při takovéto systémové změně se nedá postupovat polovičatě, protože polovičatý způsob řešení apriory musí vést ke špatnému výsledku.

Jestliže se máme podívat, v čem spočívá problém armády, možnosti změny, nedostatku peněz, tak zjistíme, že to je nedostatek financí pro rozvoj armády, ne pro její život. Pro to, aby vojáci byli, žili, dostávali stravu, ošacení, mohli nějakým alespoň minimálním způsobem cvičit, na to vždy peníze jsou, zatím. Armáda bude existovat, problém je v tom, že bude stárnout, že jí budou docházet náhradní díly u různé techniky a další materiál, bude neustále horší a horší, pokud se nezmění přístup. Jaká je pravděpodobnost možnosti, že se změní k lepšímu přesun peněz pro armádu? Výhled je poněkud mizerný. Kolega Štembera říkal, že samozřejmě na hospodářství to sice závisí, ale není to hlavní, někdy i politické cíle dokáží zmobilizovat obyvatelstvo státu díky, že se najde dost peněz i pro armádu, když je to zapotřebí. Ale situace je podle mne úplně jiná. Dnešní Evropa a svět žije pacifismem, přes všechny ty konflikty, které reálně existují, proto je armáda na okraji zájmu. Přesun peněz se patrně výrazně nezvýší, pokud se ještě nesníží. Takže otázka zní: co udělat, abychom se stejnými financemi dosáhli většího efektu? A zde právě začíná systémový přístup, o kterém jsem na začátku hovořil. My máme samozřejmě několik možností - jedna možnost je naplánovat ty změny postupně, pomalu, v pořádku, organizovaně, důsledně, prostě s nejlepším vědomím

a svědomím to naplánoval a udělat za pět, za deset let, tak jak to bude naplánované. Jenomže to je právě tak dlouhá doba, že armáda se může mezitím vnitřně zhroutit, třeba na nedostatek náhradních dílů. Nebo můžeme k řešení přistoupit jiným způsobem a hledat rezervy. Rezervy ve výcviku, rezervy ve velikosti armády a rychlosti její transformace, rezervy v jiném než obvyklém postupu transformace, vyhledáváním jiných kroků, než jakým jsme navykli, kroků, které by nám mohly ty peníze ušetřit. Středím od boku, a patrně je to nerealizovatelné: k nejbližšímu nástupnímu termínu povolát jenom polovinu základáků, zbytek peněz ušetřit. Je to nerealizovatelné v tomto termínu, vím, ale možná by to bylo realizovatelné někdy později. Ušetřené peníze věnovat právě tomu, na co chybí. Nebo vymyslet jiný systém výcviku, který by ušetřil peníze při stejné kvalitě, ona není moc vysoká, ale aspoň při stejné kvalitě výcviku jako takového. Nebo rychlým způsobem transformovat na brigády a polovinu techniky uložit, popřípadě z té co se šrotuje vyjmout motory, převodovky a ostatní věci jako náhradní díly a likvidovat jenom to železo a jiné a jiné způsoby.

Prostě nikdo nám nic nedá, pokud si to nevymyslíme a nezabezpečíme, tak to nebudeme mít. Já si myslím, že jsou způsoby a cesty a lze přemýšlet o tom, kde vzít peníze. Ovšem za předpokladu, že když my je ušetříme takovýmto způsobem, že nám je nikdo nevezme třeba na zdravotnictví, protože stát peníze všeobecně mít nebude.

Plukovník PhDr. F. Knobloch, CSc.: Chtěl bych upozornit na to, že nám bude stárnout technika, zbraňové systémy, ale stejně tak se dostaneme do podobné situace s lidským potenciálem, který svým způsobem také stárne a získávání nových uchazečů o vojenské povolání je minimální. Za poslední dva roky odešlo z armády dvacet tisíc vojáků z povolání - důstojníků a praporčíků a z toho většina mladých. Po roce 1993 se očekává, že ta situace už nebude tak příznivá jako v minulosti, že relativní rezervy v tom smyslu mít nebudeme. Přitom vycházíme z uskutečněných sociologických výzkumů, které hovoří o tom, že téměř polovina, 47 % mladých důstojníků, praporčíků do 30 let uvažuje, že v bližší či vzdálenější době, tuto armádu opustí. To jsou skutečnosti, které nás nutí se zamyslet nad těmi vnitřními zdroji, které máme, tzn. přijmout taková systémová opatření, která by umožnila udržet zejména schopné důstojníky a praporčíky v této armádě. Vytvořit jim takové podmínky pro službu, aby neodcházel, protože hlavním důvodem je zejména možnost výhodnějšího uplatnění mimo armádu, což je nejčastější důvod, kdy tito nám z armády odcházejí.

Další důležité faktory odchodovosti jsou: současná personální situace v armádě (nenaplnění funkcí na nejnižších stupních), dosavadní systém řízení, způsob řešení potřeb a zájmů důstojníků. Myslím si, že v tomto smyslu bude třeba vnitřním zdrojům věnovat daleko vyšší pozornost. I z toho důvodu, že vnější rekruční možnosti, tzn. zájem o službu je a zůstává minimální.

Před vojnou o vojenském povolání uvažují 3 % mladých mužů, v průběhu vojny se to snižuje na půl % a po vojně to mírně narůstá na 1 %. V tomto smyslu perspektiva není příliš optimistická, i když určitý optimismus spočívá v tom, že zájem o krátkodobý úvazek v armádě je vyšší. V podstatě asi 17 % mužské populace, která by přicházela v úvahu pro službu na krátkodobý úvazek před vojnou, 6 % na vojnu a 14 % po skončení vojenské základní služby o této možnosti uvažuje.

Domnívám se, že by se tato skutečnost měla vzít v úvahu. Mělo by se uvažovat o přijmutí takových opatření v legislativě pro potenciální uchazeče z hlediska výběru, udržení a výstupních podmínek, protože tito svůj vstup do armády na tuto legislativu vážou. Pak by bylo možné očekávat větší zájem o službu v armádě a zlepšení jejího strukturálního složení.

Plukovník Ing. L. Klíma, CSc.: V šestém čísle Vojenských rozhledů se zabývám problematikou vyváženosti potřeb a zdrojů v procesu zajištění bezpečnosti státu a plánování obra-

Současný geopolitický vývoj je výrazně ovlivňován procesem politické a ekonomické integrace v zemích střední a východní Evropy, který je spojen s mnoha riziky. Schopnost čelit novým výzvám a zajistit bezpečnost a trvalý mír předpokládá i schopnost řídit krize a zajistit obranu proti potenciálním ohrožením, jestliže to bude potřebné. Potřeby obrany jsou obrovské náročné na lidské, materiálové a finanční zdroje, které jsou chronicky nedostatečné. Dostatečnost obrany vyžaduje nejen její přiměřenost charakteru a velikosti různých druhů ohrožení, ale i dostupnost zdrojů pro její zajištění. Řešení nerovnováhy mezi potřebami obrany a zdroji, které jsou pro ni k dispozici, zůstane základním problémem plánování obrany i v budoucím období.

Zdroje, které společnost může věnovat na zajištění své bezpečnosti a obrany, jsou objektivně limitovány. Vždy jsou menší než požadavky předpokládané ozbrojenými silami. Je zde však o situaci determinovanou a bezvýhodnou. Společnost má v rukou nástroje a mechanismy, které mohou existující počáteční nerovnováhu mezi potřebami a zdroji ovlivnit do určité míry měnit.

Mezi nejúčinnější nástroje efektivnějšího využívání a rozmnožování disponibilních zdrojů patří oblasty, které pracují - oblast rozvoje vědy a vývoje technologií. Vývoj přední fronty vědy a technologií je nerovnoměrný a prokazuje, že i nejmenší státy mohou mít schopnost získávat nové znalosti, vytvářet průlomové technologie nebo osvojovat si vysoké technologie tak efektivně, že následují přední státy jen s malým odstupem. Cestou k takovému vývoji je mezinárodní vědeckotechnická spolupráce a výrobní kooperace, transfer technologií a výměna informací. Nezbytným předpokladem je i potřebná úroveň ekonomického myšlení, orientovaného na využívání všech nabízejících se příležitostí.

Zajištění bezpečnosti a obrany není procesem utrácení finančních prostředků, vyčleněných pro tento účel ze státního rozpočtu, na základě rozhodnutí státního úředníka. Pracovníci systému vědy a vývoje technologií i řídicí pracovníci státní výkonné moci mají značný prostor pro to, aby svou činností a svými rozhodnutími tento proces významně ovlivňovali.

Využití možností vědy a technologií předpokládá přítomnost demokratického prostředí, ve kterém bude obhajována nezbytnost potřeb, stanovovány priority jejich uspokojení, obhajována společenská prospěšnost cílů a efektivnost programů a projektů umožňujících dosažení cílů a uspokojení potřeb ve veřejné soutěži podle předem neměnných podmínek. Proces plánování, programování a rozpočtování musí zahrnovat nejen moment objektivizace rozhodování v demokratickém prostředí, ale i moment civilní kontroly ozbrojených sil vykonávaný orgány státní zákonodárné i výkonné moci, které politickou směrnicí vyjadřují společenské zájmy a vymezují rámec pro vojenskou politiku ozbrojených sil.

Participativní přístup k řízení je prospěšný nejen u materiálových, ale i u nemateriálových technologií - nutnost a způsob řešení nerovnováhy potřeb a zdrojů jsou v obou případech společné. Jeho nepřítomnost se projevuje v řadě prováděných opatření. Např. profesionalizace Čs. armády narazila na problém vyváženosti potřeb a zdrojů hned v prvním kroku, přestože postoj veřejnosti k armádě a nezájem mladé generace o vojenskou službu byl dostatečně znám. K vytvoření potřebných systémových předpokladů navrhovaných systémem vědy však nebylo dostatek vůle, pochopení ani trpělivosti. Podobnými neduhy trpí i programy vyzbrojování, kde se projevují i partikulární zájmy různých lobbistických skupin. Jestliže naše armáda potřebuje nový typ zbraně, pak by úvahy neměly být apriorně založeny na nutnosti zachovat výrobu stávajícího typu v dané továrně. Akviziční politika a strategie musí brát v úvahu všechny možnosti získání nové zbraně na domácím i světovém trhu a výběr založit na srovnávací analýze jednotlivých alternativ řešení a na jejich možné kombinaci.

Při řešení těchto problémů se Čs. armáda může opírat o zkušenosti armád demokratických států, zejména armád zemí NATO. Mezi osvědčené principy patří civilní kontrola ozbrojených

sil demokratickou společností, propojení státní zákonodárné a výkonné moci s ministerstvem obrany (vojenskou politikou), strategické plánování vycházející ze strategie obrany, systém plánování, programování a rozpočtování využívající nástroje systémového inženýrství (hodnotové inženýrství, projektové řízení, řízení zdrojů), opírající se o rozvoj vědy a výv technologů. Dále akviziční programy umožňují optimální zapojení domácí vědy, průmyslu obchodu a kapitálu do mezinárodní dělby práce.

Plukovník Ing. J. Němec, CSc.: Mně zde v celém tom vystoupení právě nebo v cel diskusi zatím chybí vystoupení úseku ekonomického řízení. Myslím si, že moji kolegové b k tomu měli nějaké stanovisko zaujmout, protože skutečně ty zdroje jsou tak omezené. J sám se domnívám, že jednou z cest, jak hledat tyto zdroje, je výrazně zlepšit komerční činnost. Komerční činnost, to je myšleno odprodeje vyřazované techniky, a to zejména d zahraničí. Ono se hovoří o tom, že máme techniku zastaralou a já nevím co ještě všechno ale přesto se domnívám a mám informace, že o naši techniku je zájem i v zahraničí, i o naš vyřazenou techniku. Myslím si, že je to jeden ze zdrojů, jak modernizovat naši Čs. armádu

Plukovník Mgr. Ing. J. Štefkeje: Otázka zdůvodňování rozpočtu - my k té problematice zdůvodňování rozpočtu z hlediska programů jsme přistoupili již při zdůvodnění rozpočtu pro tento rok. Dá se polemizovat, jestli všechno anebo jen něco. Je třeba vidět z tohoto hlediska jednu zásadní věc, že zatím orgány, které tyto programy zpracovávají, zatím nesprávně chápou tuto potřebu, aby byly takové dokumenty zpracované a předložené federálnímu shromáždění.

Ve všech vyspělých státech je obvyklé, že s návrhem rozpočtu se schvalují jednotlivé výrobní programy a nebo tyto programy se schvalují samostatně, v podstatě při projednávání rozpočtu se jen zpřesňují. Je nutno vidět, že tyto programy jsou dlouhodobé a rozpočty jsou sestavované na delší perspektivu a v jednotlivých časových horizontech zpřesňované.

Samozřejmě pro rok 1993 chceme daleko důsledněji na těchto otázkách trvat, daleko důsledněji a podrobněji tyto dokumenty zpracovat a vyžadovat od příslušných materiálových hospodářů. Je třeba vidět, že v souvislosti se současnou politickou situací a nebo s otázkami jak bude sestavovaný federální rozpočet a rozpočty republikové, se musíme připravit i na to že otázky potřeby zabezpečení obrany státu budeme muset zdůvodňovat v ČNR a SNR nebo minimálně na ministerstvech financí těchto republik.

Otázka možnosti nákupu některých služeb - musíme si uvědomit, že zatím s ohledem na prostředky, které jsou vyčleňované, skutečně nemáme prostor na to, abychom si některé služby koupili. Zatím je situace taková, že je to lacinější, když si tyto služby zabezpečíme sami. Myslím si, že p. generál Gavlas správně konstatoval, že otázka nedostatku zdrojů je otázka nedostatku zdrojů pro rozvoj, protože potřeby života a základního výcviku jsou zatím zabezpečené. Je třeba vidět i tu skutečnost, že v některých těchto potřebách života vojsk jsou zahrnuté věci, které tam podle mého názoru nepatří. Bohužel zatím nebyl prostor na to abychom tyto podklady, které jsou zpracované a nám předkládané k sestavení rozpočtu mohli prověřit a tyto věci vyloučit.

Dále bych se chtěl vyjádřit k otázce možných rezerv nebo hledání rezerv. Já vidím některé problémy, některé úseky, kde by se daly věci řešit. Je to např. otázka uchování výrobní schopnosti. Nevidím žádný důvod k tomu, aby v podmínkách tržní ekonomiky armáda hradila uchování výrobní schopnosti. Je to věcí každého podniku, jak si tyto úkoly zabezpečí. Podnik chce prodávat, my chceme nakupovat. Je to nemalá částka. Minulý rok bylo na tuto oblast vyčerpáno asi 250 mil. korun. Máme poznatky ze SRN, tam je to otázka jednoznačná, tam

sou podniky schopné a připravené reagovat okamžitě i v případě mobilizace na požadavky brany. Je to složitý problém. Celá výstavba těchto průmyslových podniků běžela trochu ným směrem a v podstatě jsou to jednoúčelové stroje ve vybavení tovarů, a to celou situaci značně komplikuje. Myslím si, že je to problém, nad kterým bychom se měli zamýšlet, nejenom v armádě, ale i národohospodářští experti.

Druhá otázka je otázka naší výzkumné a vývojové základny, naše výzkumné ústavy. Domnívám se, že už v současných podmínkách, tak jak jsou postavené, jako součástí rozpočtového úseku, se už to stává svým způsobem brzdou v této činnosti. Některé věci, které vyvinuly, stejně nakonec nespatří světlo světa. Za podmínek, že budou tyto výzkumné ústavy organizované jinou formou, by to bylo prospěšnější a prostředky, které jsou tam vynakládány, by si měly na sebe vydělat. Je též otázka, jestli mají být nebo v jakém rozsahu mají vůbec být v Čs. armádě.

Podplukovník gšt. Ing. J. Duda: Rezervy a zdroje, a to jak vnější, tak i vnitřní v další výstavbě Čs. armády jistě máme. O vnějších už tady bylo hovořeno. Je to ale problém nejenom zákonodárných sborů, kde je potřebné výchovnou práci dovést ke správnému pochopení, jakou armádu náš stát potřebuje, ale zejména ve vztahu k ostatním resortům státní správy.

V rámci působnosti hlavního týlu Čs. armády jsme řešili problém přenést některé povinnosti nebo úkoly, které doposud plnila v oblasti zabezpečování vojsk armáda, na její resorty a organizace, kterým tato činnost z hlediska jejich zaměření náleží. Toto řešení totiž nabízí nové podmínky činnosti armády při obraně státu na základě přijaté obranné doktríny. Tak např. v otázce výstavby a údržby komunikací, náhradních přemostění ap. by úkoly měly přejít velkou měrou na resort ministerstva dopravy, v oblasti vytváření a přípravy zásob pro potřeby armády mohou daleko větší roli sehrávat federální hmotné rezervy a tak bychom mohli jmenovat další resorty, jež musí postupně přejímat na sebe úkoly, které v minulosti byly plněny vojenskými organizacemi. Tím bude možné šetřit finanční a lidské zdroje armády a vynakládat je na potřebnější úkoly plněné armádou.

V tomto směru je obrovský kus práce ještě před námi. V součinnosti s resorty státní správy je potřebné jim ukazovat jejich odpovědnost za obranu našeho státu a z toho plynoucí úkoly, protože je zatím nedostatečně vidí a cítí.

K otázce vnitřních zdrojů si myslím, a hovořil už zde o tom p. plk. Pátek, že dnes nelze jít metodou plošného snižování armády, proto je zapotřebí, abychom přešli na nový systém organizace a struktury. Právě dnes v odpoledních hodinách proběhl seminář k vědní a technické politice. Náčelník hlavního týlu tam ve svém vystoupení hovořil o návrhu integrace klasického týlového, technického stavebně ubytovacího zabezpečení do jednoho celku. To je jedna z možných forem, jakým způsobem se budeme do budoucna snažit řešit snižování zejména lidského potenciálu v řídicí sféře, ale i nákladů na systém zabezpečení armády. Máme připraven i další návrh k úspoře osob a prostředků pro mírové zabezpečení vojsk v kasárnách a posádkách. Návrh předpokládá vytvářet tzv. posádkové nebo kasárenské týly, ve kterých budou soustředěny lidské a materiální prostředky útvarů, rozmístěných v dané lokalitě. Tato integrace by měla zefektivnit činnost doposud samostatně fungujících provozů a různých zařízení jednotlivých útvarů v rámci kasáren nebo posádek.

Jsem si vědomi toho, že je nezbytné hledat nové cesty snižování nákladů i počtů zabezpečovacího personálu ve vazbě na snižování počtů naší armády. Je třeba však vidět, že i při tomto snižování je požadována kvalita zabezpečení daleko vyšší. Veškeré oblasti, které jsou ve spojení s péčí o vojáka, jsou v současné době velmi pozorně sledovány, a je proto nemalým problémem při snižování přidělovaných prostředků zabezpečovat požadovaný nárůst kvality poskytovaných služeb. Proto je pro nás velmi důležité společně s orgány

technického a stavebně ubytovacího zabezpečení, ale i dalšími službami, řešit efektivně integraci s cílem snížit řídicí aparát a maximálně využívat existující provozně technickou zázemí. Zde vidím zdroj v oblasti zabezpečení naší armády.

Ing. M. Štembera, CSc.: Jenom tři malé poznámky.

1. K té otázce komerční činnosti: Chtěl bych upozornit ještě na jednu věc. Jsou u nás podniky zbrojního průmyslu, které mohou mít dobrý odbyt v zahraničí a může nastat situace kdy možnosti dobrého odbytu zahraniční produkce mohou být i částečně v rozporu s potřebami vnitřními. Tak na to bych doporučoval se také zaměřit, protože už z jiných míst mám určité signály, že je zájem o určitou produkci. Konkrétně: letouny, radiolokátory, pěchotní zbraně a dokonce výrobky těch těžších továren.

2. Tato poznámka se týká vnějších aspektů zajištění bezpečnosti státu. Chtěl bych velice stručně říct, že současný mezinárodně politický stav je takový, že tento stát nemá žádné bezpečnostní záruky z vnějšku. Jsou určité náznaky toho, že je zájem o pomoc při řešení bezpečnostních problémů, ale jako mezinárodní právník pokud nemám smluvní záruku, jsem bez záruk, ať je to od kohokoli.

Konečně třetí poznámka - k obraně. Padl tady výraz celoplošná obrana a lineární obrana. Mezi tím je, řekl bych, značný rozdíl. Celoplošná obrana, pro tu jsem všema čtyřma za předpokladu, že bude dělení na teritoriální obranu a na obranu jednotkami rychlého zásahu, proč, to nebudu rozvádět. Ale bránil bych se tomu, abychom hovořili o nějaké lineární obraně, to totiž byla specialita první republiky.

Plukovník Ing. Z. Pátek: V konkrétních představách o budoucí armádě usilujeme o maximální úspornost především v řešení prostorových změn, protože dosavadní zkušenosti z I. etapy výstavby ukázaly, že je to velmi nákladná záležitost. Organizační struktury koncipovat stavebnicovým systémem tak, aby umožnily pružně a variabilně reagovat na danou situaci a různě měnit např. poměr mezi mírovou a válečnou armádou. Na tomto místě si dovoluji jednu poznámku. Pokud se hovoří o armádě, o potřebách jejího rozvoje, o velikosti zdrojů apod., tak je potřeba věcně a přehledně rozkrýt lidem, kteří o rozpočtových prostředcích na obranu rozhodují, že armáda není jen to, co funguje a je vidět v míru. Větší část vojenských součástí se vytváří a rozvíjí až za určité situace, za branné pohotovosti a náklady na zabezpečení tohoto rozvinutí jsou značné a je potřeba s nimi také počítat. Další rezervu v efektivním využívání lidských a materiálových zdrojů vidím v maximálním přenesení tylového, technického a zdravotnického zabezpečení na teritorium, včetně využívání možností civilního sektoru. Zatím zachováváme ve struktuře vojsk obrovskou mobilní část těchto druhů zabezpečení, která s ohledem na změny ve strategicko-operační činnosti vojsk se zdá již nefunkční a nepotřebná.

Na závěr ještě jednu poznámku, se kterou jsem možná měl začít. Armáda je ve zvláštní situaci, probíhá protichůdný proces. Na jedné straně tvrdá restriktivní rozpočtová politika a na straně druhé výrazný nárůst nákladů na provedení objektivně nutných organizačních a dislokačních změn. Důsledky se již projevíly v tom, že modernizace a přezbrojení armády bylo zablokováno a kvalitativní odstup od moderních evropských armád se dále prohlubuje. Jestliže se nám v této složité situaci nepodaří prosadit, samozřejmě na základě věcných, podložených a hluboce promyšlených argumentů, aby prostředky na obranu byly vyčleňovány v takové výši, která je potřebná pro plnohodnotný, dynamický a všestranný rozvoj armády, můžeme se dostat do situace, že v zájmu ušetření, získání nějakých rezerv pro státní rozpočet bude armáda ve své struktuře i praktické činnosti značně deformována a lze si jen

tíže představit, jak bude plnit funkci mocenského nástroje suverénního státu. Rezervy hospodaření s přidělenými prostředky nehledáme proto, aby je bylo možné použít na jiné účely než na obranu, ale proto abychom je pro zabezpečení obrany státu co nejefektivněji využili. Druhým nejdůležitějším úkolem velení Čs. armády v současném období tedy je, zajistit o další rozvoj armády takové prostředky, které jsou nutné k provedení rychlé přestavby důstojné činnosti vojsk.

Ing. J. Minařík, CSc.: Dosavadní systém rozpočtu pro obranu má závadu, že nám chybí rozpočtový výhled. Rozpočtový výhled by měl být zpracován zhruba na tři roky dopředu. Dále by měly být zpracovány modernizační programy na různé časové horizonty a schvalovány v parlamentu. Tím, že nemáme schválen model armády, nemůžeme dělat k tomu odelu rozpočtové výhledy a programy.

Dále vidím zdroje v profesionalizaci některých funkcí, zkrácením vojenské služby. Neustálým způsobem učíme vojáky profesi, kterou v armádě pak minimálně využijí. Druhým zdrojem jsou vysokoškoláci, kteří by mohli vystudovat na civilních školách a pouze se přeškolit a vojenské profese. Další úspora by mohla vzniknout přiměřenou privatizací vojenských podniků. Za další bych doporučil rychlou inovaci některé techniky, protože nemístné šetření je drahé. Budeme např. jezdit automobily, které mají vysokou spotřebu, pak zjistíme, že bychom si koupili nová auta, tak je zaplatíme úsporou pohonných hmot za pár let. Je další možnost, jako využít některých nesplacených zahraničních dluhů, zejména z Ruska. Ty bychom tato aktiva mohli realizovat ve prospěch armády, přes zařízení a náhradní díly, které sami nevyrobíme, aniž by to zatěžovalo státní rozpočet.

PhDr. M. Purkrábek, CSc.: Já bych chtěl říci, že nejdražší ve vnitřních zdrojích je zbytečná práce, kterou dělají někdy lidé na zbytečných funkcích, zbytečné hlídání domů a prostorů, které nepotřebujeme. Armáda se potřebuje zbavit všeho, co nepotřebuje, ale musí se vědět, co nepotřebuje. To považuji za klíčové.

Podplukovník Ing. M. Barbuš: Připravujeme koncepci ekonomického zabezpečení na roky 1994-1997. Zároveň připravujeme rozpočet na rok 1993. Pro tento výhled máme materiály i koncepcí rozvoje po roce 1993 a koncepcí vyzbrojování.

Na závěr poděkoval diskutujícím předseda redakční rady PhDr. J. Janda a šéfredaktor časopisu za jejich vyslovené názory v průběhu diskuse u kulatého stolu.

NOVÁ AMERICKÁ STRATEGIE NÁRODNÍ BEZPEČNOSTI

Redakce časopisu Vojenské rozhledy uveřejnila v čísle 7/1992 v rubrice dokumenty plnění Nové strategické koncepce Severoatlantické aliance. Proto si myslíme, že je zapotřebí informovat i o Nové americké strategii národní bezpečnosti. Tyto otázky byly zpracovány v ÚVI v Informační zprávě 781/1992 prom. překladatelkou Hanou Škorpíkovou. Pro vydání omezeného počtu výtisků a zlepšení informovanosti čtenářů se redakce po zkrácení a redakčním zpracování rozhodla tuto stať publikovat.

V informační zprávě jsou zahrnuty současně i budoucí změny, které budou probíhat v struktuře ozbrojených sil USA a návrhy na řešení problémů, jež více souvisí s usku- tečňováním nové strategie. Vzhledem k tomu, že náš tisk tomuto závažnému problému věnoval povrchní a někdy pouze účelovou pozornost, tak jistě uveřejněním takto zpracovaného dokumentu redakce poskytne ve spolupráci s ÚVI čtenářům to, co potřebují.

* * *

V průběhu svého vystoupení 2. srpna roku 1990 v Aspenkém institutu humanitárních výzkumů (stát Kolorádo) oznámil posluchačům prezident Spojených států amerických G. Bush **Novou strategii Národní bezpečnosti**. Koncepce této strategie je svým způsobem revoluční a předpokládá se, že dokáže ovlivnit významné celosvětový vojenskopolitický vývoj. Obranná politika Spojených států amerických (USA) bude podle ní založena na čtyřech hlavních principech, a to na:

- zadržování,
- předsunuté přítomnosti,
- reakci na krizové situace,
- rekonstituci.

Oznámením o pojetí nové strategie prezident Bush v podstatě vyzval ke všeobecnému přehodnocení úlohy Spojených států amerických ve světě a jejich mezních vojenských možností. Jako historickou paralelu vyhlášení nové strategie USA lze uvést zaměření strategie Velké Británie v prvních desetiletích 20. století, kdy přesunula svou pozornost z kolonií na Evropu.

Namísto zachování ozbrojených sil na úrovni, která byla udržována po druhé světové válce počítají USA v souladu s uveřejněním nové strategie národní bezpečnosti podstatně snížením početních stavů pravidelných ozbrojených sil i záloh. Jejich hlavním úkolem má být vedení rozsáhlých "mimořádných operací" v různých oblastech světa a nikoli válka proti bývalému Sovětskému svazu. V případě, že by vznikla nezbytnost použití ozbrojených sil pro vedení takové války, tak USA předpokládají, že by měly dostatek času na jejich výstavbu. Prezident G. Bush sdílí názor zpravodajských služeb, že bývalý SSSR bude potřebovat

minimálně" jeden až dva roky (nebo více) k tomu, aby obnovil svou schopnost vést útočné operace na evropském válečném poli, tedy v globálním konfliktu.

Obecnou představu o novém pojetí strategie USA si lze utvořit pouze z jednotlivých objevů, statí a referátů. Koncepce národní bezpečnosti byla prezidentem G. Bushem zformulována stručně a v obecných rysech, tak, aby ji oficiální představitelé mohli v následujících letech rozvinout a upřesnit. Hromadné sdělovací prostředky tomuto projevu prakticky věnovaly pozornost, protože téhož dne došlo k napadení Kuvajtu Irákem.

Dalším dokumentem, který poněkud upřesňuje novou strategii zveřejněnou prezidentem G. Bushem, je vystoupení ministra obrany USA R. Cheneyho v Mezinárodním institutu strategických studií počátkem září roku 1990. Moskevská Pravda tehdy uvedla, že byly vydány pokyny k přehodnocení americké politiky. Přitom americký tisk do února roku 1991, do vystoupení ministra obrany USA v Kongresu, uvedl k tomuto tématu jen málo komentářů, protože i nadále hlavní pozornost věnoval válce v Perském zálivu.

Při posuzování dokumentů, které tvoří základ nové strategie, je třeba zaměřit pozornost na dva následující momenty:

■ Především se jedná o zřejmou úplnou změnu zaměření strategie a struktury ozbrojených sil USA. Předpokládá se, že novou strategickou koncepcí vypracovával úzký kruh vojenských odborníků, neboť oficiální představitelé se k ní v té době vyjadřovali minimálně. Chyběly byvší náznaky diskuse - projednávání nové koncepce v rámci nejvyššího vojenského vedení probíhá mnohem později, tj. až po jejím veřejném přesném vymezení.

■ Druhým závažným bodem je, že nehlédě na své vytížení v souvislosti s válkou v Perském zálivu se ministr obrany R. Cheney a předseda Výboru náčelníků štábů generál Powell souběžně zabývali otázkami nové vojenské doktríny. První z nich nejednou prohlásil, že v oblasti obrany se koncem roku 1990 a počátkem roku 1991 řešily dva hlavní úkoly: **vytvoření vojenského uskupení v Saudské Arábii a vypravování nové strategie a nové struktury ozbrojených sil USA.**

Hlavní předpoklady pro uskutečnění nové strategie

Hlavním faktorem, který podmiňuje přehodnocení úlohy USA ve světě a jejich strategie národní bezpečnosti, je závěr Kongresu a administrativy, že podíl prostředků vydávaných v posledních desetiletích na obranu nemůže zůstat stejný jako dříve. V souladu s novou strategií národní bezpečnosti a s koncepcí **základních sil** (Base Force) se výdaje na obranu podstatně sníží. Toto snížení není spodní hranicí v periodickém cyklu kolísání vojenských výdajů, nýbrž uznáním faktu, že celkový podíl finančních prostředků vydávaných na obranu se nemá zvyšovat, pokud zůstává zachováno nynější politické ovzduší.

Za předpokladu dvouleté strategické výstrahy o globální válce proti bývalému SSSR (s epicentrem v Evropě) budou moci USA vybudovat zcela nové ozbrojené síly - obnovit je nebo rekonstruovat, pokud to bude nezbytné. Konkrétně mají být rozpuštěny, nikoli převedeny do zálohy, ty stávající jednotky a útvary, které budou uznány za zbytečné, neboť i ziko s tím spojené je považováno za přijatelné.

Rekonstituce není zdaleka totéž, co mobilizace nebo obnovení (rekonstrukce). Podobné opatření bylo plánováno ve Velké Británii ve 30. letech za předpokladu, že strategická výstraha nepřesáhne 10 let. Za tu dobu mohly být vybudovány nové obranné výrobní kapacity a rozvinuty nové ozbrojené síly - v podstatě všechno od základu. Když USA měly tuto schopnost, znamenalo by to pro ně údajně ochranu infrastruktury a obranné průmyslové základny, zachování vedoucího postavení v životně důležitých technologiích a v hromadění strategického materiálu.

Stanovení strategické výstrahy v trvání dvou let je založeno na předpokladu, že celé bývalé pozemní vojsko a vojenské letectvo budou staženy zpět na území bývalého SSSR. Zároveň,

že bude existovat parita v konvenčních ozbrojených silách v Evropě - od Atlantiku až po Ural a pozornost Společenství nezávislých států bude zaměřena na vlastní problémy uvnitř společenství. Dále, že bude existovat NATO a zpravodajské služby jeho členských států.

R. Cheney v říjnu roku 1990 prohlásil, že USA budou upřesňovat svou strategii ve světle změn v Sovětském svazu a v Evropě a že ze své strany nepovažují za nezbytné být připraveni k vedení globální pozemní války v Evropě. V únoru roku 1991 generál C. Powell podmiňuje odstranění hrozby "hromadného napadení sovětskými ozbrojenými silami při krátkodobé výstraze" ratifikací Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách v Evropě.

Dalším charakteristickým rysem strategie národní bezpečnosti USA je **důraz na průlomy v oblasti technologií**, v jehož důsledku má dojít k podstatným změnám ve vojenské umění. V období mezi světovými válkami se v důsledku podobných změn objevila doktrína bleskové války, námořní letectvo a výsadkové síly. Vojenští odborníci bývalého SSSR dlouhou dobu vedou diskuse o **revoluci ve vojenském umění**, k níž došlo po druhé světové válce ukončením vývoje jaderných zbraní a prostředků jejich dopravy na velké vzdálenosti. Zároveň upozorňovali, že v nejbližší době dojde k další **revoluci** (uvádí se to v návrhu nové sovětské vojenské doktríny z roku 1990). Jejich obavy se potvrzují po demonstraci amerických zbraní v operaci Pouštní bouře. **Budoucí revoluce v sobě skrývá velkou výzvu a obrovské možnosti pro rozvoj vojenské teorie a strategie.**

Základní principy nové strategie národní bezpečnosti

Základ americké obranné doktríny má i nadále tvořit **strategie jaderného zadržování** s zaměřením na upevňování jaderné stability - tj. za situace, kdy ani jedna strana by nebyla ochotna za nezbytné použít jaderné zbraně při zasazení prvního úderu. USA hodlají pokračovat v modernizaci strategických a jejich prostředků velení, řízení a spojení. Důležitým cílem je přitom dosažení účinné ochrany proti balistickým střelám jiných států (mimo bývalý SSSR).

Zadržování se často uvádí do souvislosti pouze s jadernými zbraněmi. Po schválení nové strategie národní bezpečnosti je však třeba očekávat další rozvoj koncepce zadržování pomocí konvenčních zbraní bez přesné vyjádření hrozby použití jaderných zbraní.

Dalšími nejdůležitějšími principy tzv. **aspenské strategie** jsou **představená přítomnost reakce na krizové situace a kolektivní bezpečnost**. Solidarita se současnými spojenci sice potvrzována, avšak v budoucnosti budou USA zřejmě projevovaly zvýšenou zainteresovanost spíše na vytváření dočasných koalic a na vyhledávání dočasných spojenců a účelem dosažení určitých i omezených cílů, než na pokračování v uzavírání nepružných pevných svazků.

Hrozí nebezpečí, že konec "studené války" by mohl vést ke zvýšení pravděpodobnosti regionálních konfliktů a k vysoké nepředvídatelnosti v oblasti mezinárodní bezpečnosti. V současné době jsou krize krajně nebezpečné vzhledem k rozšíření moderní vojenské techniky a zbraní hromadného ničení, a také vzhledem k připravenosti těchto zbraní používat, kterou demonstrují především země "třetího světa".

Pro usnadnění diskuse o vojenském rozpočtu se v USA často používají tzv. **"ilustrační scénáře"**. Jakékoli budoucí použití ozbrojených sil USA bude předpokládat schopnost reagovat na více, než jednu krizovou situaci, či na více, než jeden scénář. Scénáře konfliktů s použitím konvenčních zbraní, vypracované v současné době americkými vojenskými odborníky, se navzájem od sebe většinou velmi liší, počínaje využitím ozbrojených sil v době míru a konče jejich plnou mobilizací k vedení války vyvolané krizí v Evropě. Potencionální krizové situace, kde mohou být použity ozbrojené síly USA, zahrnují: **potlačení vnitřních nepokojů** (boj s partyzány) a **různé konflikty**, např. tzv. **malé regionální** ve dvou variantách (ve vzdálenosti 2 tisíc a 6 tisíc námořních mil) a tzv. **velké regionální**, jako byla válka v Koreji a konflikt v jihozápadní Asii.

Američtí vojenští odborníci vycházejí z předpokladu, že různé krize se vyvíjejí nestejně a rozlišují čtyři typy krizí:

- pomalu se vyvíjející krize,
- rychle se vyvíjející krize,
- nazrávající (nevyhnutelný) konflikt,
- konflikt.

Pro usnadnění dlouhodobého vojenského plánování byla stanovena následující délka a intenzita bojové činnosti:

- * 450 dnů pro potlačení vnitřních nepokojů,
- * 90 dnů bojové činnosti nízké nebo střední intenzity při "malém regionálním konfliktu",
- * 120 dnů bojové činnosti střední nebo vysoké intenzity při "velkém regionálním konfliktu",
- * méně, než 50 dnů bojové činnosti střední nebo vysoké intenzity ve válce, k níž došlo v důsledku krize v Evropě.

Charakter bojové činnosti v krizových situacích je vymezen v řadě přesně "dávko-
vaných" variant. Může jít o operaci pružného zadržování s nasazením minimálního počtu
vojsk, o velkou operaci zadržování (např. Pouštní štít) a o odvetnou reakci na nebezpečnější
situaci, kdy je bojová činnost zahajována brzy po zasazení vojsk nebo současně s jejich
zasazením. Klasifikace krizových situací a přesně **dávko-
vaných** variant bojové činnosti při
jejich vzniku představuje určitý připravený soubor "standardních bloků" řešení a tím vymezuje
důsledný přístup k řešení těchto krizových situací.

Koncepce "minimálních sil"

Dá se počítat, že projednávání jednotlivých aspektů nové strategie národní bezpečnosti
průběžně probíhá i v současnosti. Proto pravděpodobně dojde ke značnému snížení pravidel-
ných ozbrojených sil a záloh 1. kategorie. Z toho se dá usuzovat, že pak pravděpodobně
jejich složení bude následující:

- **pozemní vojsko**: 12 pravidelných divizí a 6 divizí záloh 1. kategorie (nyní 18 a 10)
a 2 záložní divize podléhající změně struktury nebo rekonstituci,
- **vojenské letectvo**: 15 pravidelných taktických leteckých křidel (nyní 36),
- **vojenské námořnictvo**: 451 vojenských plavidel (nyní 545), 12 letadlových lodí a jedna
cvičná (nyní 14), 13 leteckých křidel na letadlových lodích,
- **námořní pěchota**: 160 tisíc příslušníků (nyní 196 tisíc) ve třech expedičních sborech
námořní pěchoty, přičemž má být zabezpečen současný přesun až 2,5 brigády v sestavě
úderných sborů.

Nová **struktura ozbrojených sil** (nazývaná minimální - základní síly), kterou prosazuje
generál C. Powell, má zahrnovat čtyři hlavní složky, a to:

- strategické jaderné útočné a obranné síly,
- atlantické síly,
- tichomořské síly,
- síly rychlé reakce.

Strategické síly mají zahrnovat útočné zbraňové systémy, které mají zůstat zachovány
po jednáních o jejich snížení, tj. pravděpodobně 3 až 4,5 bojových hlavic na každé straně.
V průběhu jednání Kongresu v únoru roku 1991 R. Cheney a generál C. Powell prohlásili, že
jsou připraveni snížit počet budovaných ponorek s jaderným pohonem Ohio vyzbrojených
balistickými řízenými střelami Trident II (D-5) a že vývoj mezikontinentální balistické řízené

střely na mobilním odpalovacím zařízení Peacekeeper (MX) a jiné menší balistické řízené střely hodlají považovat jen za program pro výzkum a vývoj, a neplánují jejich výrobu.

Ve své zprávě Kongresu "O stavu Unie" v lednu roku 1991 prezident G. Bush prohlásil, že strategická obranná iniciativa (SDI) bude zaměřena na ochranu USA, jejich ozbrojených sil v zámoří a spojenců před omezeným počtem balistických řízených střel. Když R. Chene charakterizoval změnu zaměření SDI na globální ochranu před omezeným počtem úderů jadernými zbraněmi, uvedl, že komponenty SDI budou rozmístěny v kosmu, na souši i na moři. Jejím prvořadým úkolem má být ochrana proti omezenému počtu odpálených řízených střel. Plnění tohoto úkolu má být, pokud jde o síly a prostředky, věnována pouze polovina programu SDI. Ostatní části programu budou pravděpodobně pokračovat ve stadiu výzkumu a vývoje.

Atlantické síly - konvenční ozbrojené síly USA budou početně sníženy, ale i rekonstruovány. Atlantické síly mají zahrnovat vojska, která zůstávají v Evropě, předemstavená vojska určená pro Evropu a vojska na kontinentální části USA, ty mají být využívána k doplnění a posílení předcházejících, a to poměrně silnou záložní složkou. **Pásmo odpovědnosti atlantických sil** má zahrnovat Evropu, Blízký východ a jihozápadní Asii. Tím se de facto přiznává, že v budoucnosti bude ohrožen ze strany Blízkého východu srovnatelné s ohrožením amerických zájmů v Evropě, a proto se považuje za nezbytné reagovat na obojí stejným způsobem.

Američtí vojenští odborníci doporučují ponechat v Evropě dvě divize pozemního vojska a tři taktická letecká křídla. Kromě toho má být ve Středozezemním moři nebo ve východní části Atlantického oceánu trvale dislokováno uskupení letadlových lodí a nevelká výsadková skupina. Doporučuje se také zachovat nevelkou vojenskou přítomnost na Blízkém východě.

Předemstavenou přítomnost atlantických sil mají zajišťovat silné záložní síly, a to: čtyři pravidelné divize a 2 záložní divize s upravenou strukturou; dvě pravidelná a jedenáct záložních leteckých křidel; pět bojových skupin vojenského námořnictva; dvě expediční brigády námořní pěchoty a záložní složka námořní pěchoty. Atlantické síly budou již v blízké budoucnosti tvořit základ amerických sil zadržování, vyzbrojených konvenčními zbraněmi.

Tichomořské síly - mají zahrnovat nepříliš početné předemstavené převážně námořní jednotky a útvary v Koreji, Japonsku a v ostatních regionech tohoto válečného, také zároveň síly a prostředky pro jejich doplnění a posílení, dislokované v kontinentální části USA. V Koreji si USA hodlají ponechat zpočátku jednu divizi a jedno až dvě taktická letecká křídla. V Japonsku jedno až dvě taktická letecká křídla a jednu skupinu letadlových lodí (dislokovanou v USA). V západní části Tichého oceánu by téměř celoročně měla být rozmístěna malá expediční jednotka námořní pěchoty.

Tichomořské síly se mají údajně stát příkladem úspor sil a prostředků. Vojenská přítomnost USA v oblasti Tichého oceánu není již považována za důsledek "studené války". Za jeden z důvodů je považována obava, že podstatné snížení početních stavů amerických vojsk např. v Japonsku by se mohlo stát impulsem ke vzniku argumentů ve prospěch zvýšení bojeschopnosti japonských ozbrojených sil. Jakékoli podobné jevy a opatření budou nesporně podle názorů amerických vojenských odborníků pozorně sledovány v Číně, SNS a v jiných zemích tichomořského regionu.

Síly rychlé reakce - nejvýznamějším momentem v nové struktuře ozbrojených sil USA je bezpochyby vytvoření sil rychlé reakce, rozmístěných na kontinentálních částech USA. V souladu s obecnými principy uvedenými ve vystoupení prezidenta G. Bushe v Aspenickém institutu budou síly rychlé reakce zřejmě organizovány tak, aby byly schopny zabezpečit vojenskou přítomnost v zahraničí a činnosti pro vyřešení regionálních krizí. Do pásma jejich odpovědnosti bude pravděpodobně spadat Jižní Amerika a Afrika, ale nikoli Evropa, Blízký východ a jihozápadní Asie.

Pro síly rychlé reakce má pozemní vojsko a vojenské letectvo vyčlenit čtyři divize a sedm taktických leteckých křidel; vojenské námořnictvo a námořní pěchota část vojsk rozmístěných v Atlantickém a Tichém oceánu při zachování jejich úkolů v rámci atlantických a tichomořských

I. Síly rychlé reakce mají zabezpečovat většinu námořní přepravy a celou vzdušnou přepravu vojsk v rámci válčičtě. Budou do nich zahrnuta také všechna speciální vojska.

Během operací tzv. **odstupňovaného zadržování** mají síly rychlé reakce v počáteční tapě zahrnovat vzdušné výsadkové a lehké divize, expediční brigády námořní pěchoty, speciální vojska a samostatné útvary vojenského letectva. V případě nezbytnosti by měl být tento první sled podpořen bojovými prostředky letadlových lodí a výsadkovými prostředky. Další sled sil rychlé reakce mají zřejmě tvořit vojska s těžší výzbrojí, schopná dlouhodobé bojové činnosti. Tento princip byl použit v operaci Pouštní štít. V případě potřeby si síly rychlé reakce mají "půjčovat" těžké zbraně od atlantických sil. Nové pojetí reakce na krizové situace spočívá v tom, že tímto úkolem není pověřován kterýkoli jeden druh ozbrojených sil, ani pravidelné ozbrojené síly jako celek. V budoucnu se účast v podobných vojenských akcích stane zřejmě společnou povinností pravidelných vojsk a samostatných záložních jednotek.

K otázce jednostranné odpovědnosti - jednou z nejzajímavějších otázek týkajících se sil rychlé reakce a možného zapojení atlantických a tichomořských sil do jejich operací je otázka, zda se při plánování těchto operací předpokládá i zapojení vojsk zemí, na jejichž teritoriu operace probíhají a vojska spojenců. Autoři zprávy Výboru náčelníků štábů, předložené v březnu roku 1991 vycházejí z předpokladu, že během libovolné tzv. rozsáhlé regionální mimořádné operace mohou USA počítat s podporou země nebo zemí, na jejichž území budou operace probíhat. Předpokládají rovněž existenci dostatečně rozvinuté infrastruktury.

K problému "**činnosti vlastními silami**" je údajně nezbytné přistupovat z hlediska rozsahu a charakteru vojenských operací v každém konkrétním případě zvlášť, a zejména podle toho, zda se jedná o operaci na stupni strategickém (např. druhá světová válka), operačním (např. Mandžuská operace nebo operace Pouštní štít a Pouštní bouře) nebo na stupni taktickém. Také podle toho, zda jsou vedeny převážně jadernými zbraněmi a jde-li o operace námořní, vzdušné nebo pozemní. USA si pravděpodobně vyhradí právo a budou udržovat svou schopnost vést operace (bojovou činnost) jednostranně pouze vlastními ozbrojenými silami bojovou činnost s použitím jaderných zbraní a všechny druhy taktické bojové činnosti, kromě pozemních a vzdušných operací na strategickém operačním stupni.

Nicméně je třeba si uvědomit, že USA nebudou "minimálními silami" schopny uskutečnit mimořádnou operaci nebo "válečné tažení", bude-li protivník klást odpor (např. Pouštní štít). Je možné říci, že v současné době USA zřejmě skutečně nejsou schopny vést operace takového rozsahu. Ministr obrany a předseda Výboru náčelníků štábů ve svých zprávách Kongresu v únoru roku 1991 byli ve svém hodnocení velmi opatrní a uvedli, že "minimální síly" by byly schopny uskutečnit operace Pouštní štít a Pouštní bouře, ale potřebovaly by více času na přípravu, než by mohly přejít do útoku. Z toho lze vyvodit závěr, že podobné operace mohou být vedeny pouze v rámci společných sil, tudíž ne jen vlastními silami.

Po dlouhou dobu USA vychází z toho, že velká (strategická) válka bude vedena pouze v sestavě členských států aliancí, jako je např. NATO, a proto nejsou plánovány žádné reálné změny ve vedení bojové činnosti tohoto rozsahu. Pokud jde o taktické vojenské operace, USA byly vždy schopny vést je samostatně vlastními silami a není důvod předpokládat v tomto ohledu změny.

Mírové vojenské operace - Spojené státy americké zpracovávají také strategickou koncepci využití vojenské síly pro odvrácení konfliktů nízké intenzity, které ohrožují mezinárodní stabilitu. **Dynamická strategická koncepce "mírových vojenských operací"** je zaměřena na ochranu demokracie, národní obnovy, zákonitosti, svobodného podnikání, ekonomického růstu a boj proti projevům násilí, terorismu, podvratné činnosti, ozbrojeným povstáním a pašováním drog. Podobnou koncepci je možné uplatnit zejména za předpokladu existence programů poskytování pomoci jiným zemím při zajišťování jejich bezpečnosti a také jinými prostředky "národní síly" USA.

Na podporu své předem uvedené vojenské přítomnosti hodlají USA: organizovat cvičení, plnit rozkazy vojenské pomoci, pravidelně na cvičeních prověřovat bojovou připravenost

jednotek a útvarů doplněných na válečné počty, uzavírat dohody s jinými zeměmi o právu přístupu na jejich území a skladování vojenské techniky a materiálu, provádět společná cvičení, poskytovat pomoc při zajišťování bezpečnosti a humanitární pomoc, organizovat návštěvy amerických vojenských plavidel v cizích přístavech, navazovat kontakty s vojenskými představiteli jiných zemí, podílet se na společném vojenském plánování a na úsilí zachování míru, uzavírat dohody o otázkách týlového zabezpečení, pomáhat při vojenské přepravě a organizovat vzájemné návštěvy vojenských představitelů.

Tento široký výklad pojmu "předsunutá vojenská přítomnost" je zapotřebí posuzovat jak snahu ukázat, že všechny v budoucnu plánované druhy a formy vojenské pomoci mají zajistit zachování vojenské přítomnosti USA v zámoří co nejmenšími silami.

K problémům souvisejícím s uskutečňováním nové strategie národní bezpečnosti USA

Prezident G. Bush ve svém vystoupení v Aspenickém institutu vyzvedl problémy, týkající se např.:

- způsobu vytyčování národních cílů USA a úkolů v oblasti vojenského plánování a vojenského programování (střednědobého plánování),
- nových požadavků na zpravodajské služby a na proces rozhodování,
- průmyslových aspektů nové strategie národní bezpečnosti v oblasti technologií, vědy, výzkumu a vývoje, investiční politiky a rekonstrukce průmyslového potenciálu.

V souladu s americkou formou vlády není vyhlášení politiky administrativou ještě vyhlášením politiky státní. Dříve, než se nová strategie národní bezpečnosti, zveřejněná v Aspenu, stane oficiální státní strategií, bude nutné politické rozhodnutí Kongresu a vyjádření spojenců USA. Pokud jde např. práce na programu SDI, které vyvolaly znepokojení a ostrou kritiku ze strany bývalého Sovětského svazu, a které se zřejmě staly příčinou prudkých změn v jeho vojenském rozpočtu, nikdy údajně nepřekročily počáteční "iniciativní" stadium. Plné rozvinutí systému SDI stále ještě nelze považovat za pravděpodobné.

K vojenskému plánování a programování

V západních pramenech se hlavní pozornost většinou nezaměřuje na faktické vojenské plánování (dlouhodobé), ale spíše na vojenské programování (v americkém pojetí jde o tvorbu střednědobých plánů), a to s cílem přesvědčit zákonodárné orgány a veřejnost o nutnosti disponovat určitými typy zbraní a druhy vojsk. Jak v USA, tak v bývalém Sovětském svazu měla na vojenské programování obrovský vliv změna chápání charakteru jejich ohrožení.

Po dlouhá léta byl stupeň bojové připravenosti chápán jako záruka míru. V současné době však obě strany pochopily jasně, že ty kroky, které každá z nich považovala za rozumné a vedoucí k upevnění "sebeobrany", byla druhou stranou považovány za potvrzení agresivních záměrů. Americká veřejnost a Kongres zrevidovaly své hodnocení mezinárodní situace a uvědomily si, že do budoucna není nutno udržovat výdaje na vojenské programy na předchozí úrovni. K podobným závěrům zřejmě dospěli i v bývalém Sovětském svazu. Zdá se, že hlavní pohnutkou vzniku nové strategické koncepce prezidenta Bushe bylo potřeba vypracovat plán zabezpečení národní obrany v podmínkách značného snížení prostředků.

Podle názoru vojenských odborníků není důvod odkládat revizi vojenských plánů bývalého SSSR nebo USA, v nichž jde o jejich již rozvinuté ozbrojené síly. Vrchní velitel spojeneckých ozbrojených sil NATO v Evropě generál J. Galvin ve výboru pro plánování obrany prohlásil, že starý generální plán obrany se stal zbytečným a on již vydal rozkaz anulovat jej. Vzhledem k významným změnám v mezinárodní situaci, zvláště pokud jde o válečné ohro-

žení, a také vzhledem k nezbytné potřebě snížit vojenské výdaje, mohou být národní plány obrany revidovány již v současné době.

Jde zejména o společné přání obou stran a schopnosti již v současné době revidovat plány použití strategických jaderných sil. Konstatuje se, že přece není nutné, aby byly namířeny na objekty a vojska států, které již nelze považovat za protivníky, že bývalý SSSR přece již nepotřebuje mít k dispozici seznam cílů na území svých bývalých spojenců pro případ, že by tam došlo ke krizové situaci.

Nabízejí se následující otázky: Jaký užitek by Západu přinesly jaderné údery proti oblastem bývalého SSSR, kde dochází k národnostním konfliktům? Dokáží obě strany pozměnit své plány cílů dostatečně rychle, aby včas mohly reagovat na rychle se měnící politickou situaci?

Je zřejmé, že je třeba urychleně revidovat existující vojenské plány také v oblasti konvenčních zbraní. Je nejvyšší čas, aby američtí odborníci zabývající se vojenským plánováním a experti pro konvenční výzbroj přenesli těžiště svého úsilí z rozpracování plánů globální války proti bývalému SSSR na využití konvenčních ozbrojených sil v regionálních krizových situacích. Zatímco dříve věnovali většinu svého úsilí sestavování nejdůležitějších hypotetických scénářů bojové činnosti, v současné době je třeba, aby se zabývali plánováním nejpravděpodobnějších operací. Podobná změna cílů činnosti není snadná a je možné, že si vyžádá uskutečnění různých expertních výzkumů. Nové plány využití vojsk v krizových situacích budou potřebné velmi brzy a příslušní odborníci se při jejich vypracování mohou opírat o současné dostupné informace o potřebách sil a prostředků.

Na rozdíl od jaderného plánování se plánováním vojenských operací a použitím konvenčních zbraní v USA zpravidla zabývají vojáci bez jakékoli širší účasti civilních osob. Odborníci se domnívají, že je třeba, aby do této činnosti byli aktivněji zapojováni civilní odborníci. Zvláště úspěšně a operativně by mohli pomoci a poradit při úpravě současných vojenských plánů civilní odborníci v oblasti strategie, experti pro jednotlivé regiony, politologové, ekonomové aj.

V minulosti byli vojenští odborníci schopni plnit tento úkol vlastními silami, avšak vzhledem k rozsáhlým změnám v oblasti mezinárodní bezpečnosti a obrovské pozornosti, kterou civilní představitelé věnovali operacím Pouštní štít a Pouštní bouře, je pomoc vojenským odborníkům zvenčí nezbytná. Pokud budou odkázáni sami na sebe, mohou podlehnout pokušení zkoordinovat nové vojenské plány s dříve schválenými vojenskými programy a zachovat stávající strukturu ozbrojených sil.

Podle názorů odborníků si USA nemohou dovolit čekat až do ozbrojených sil nastoupí nová generace důstojníků, kteří se dobře vyznají v nové situaci mezinárodní bezpečnosti, až projdou celým cyklem přípravy. Civilní odborníci jsou již zapojováni do vývoje jaderných programů, do vojenského plánování a vypracovávání komplexních programů výstavby ozbrojených sil. V současnosti není vhodná doba pro vymezování přesných hranic mezi těmi, kdo se mají a kdo nemají podílet na vytýčování základních národních cílů a úkolů.

Za druhé světové války byli v ozbrojených silách USA i jejich spojenců získávání pro spolupráci různým způsobem, včetně přijímání do vojenské služby, význační civilní odborníci s dlouhodobými zkušenostmi v různých oborech a se znalostmi, které vojákům chyběly. Konstatuje se, že dnešní vojenští představitelé nevidí a nechápou, co se ve světě děje. Zdůrazňuje se, že přišel čas zopakovat experiment se zapojením cizích. Pokud jde o vojáky, musí se podílet na vytýčování perspektiv vojenství. Musí také civilním odborníkům umožnit přístup i k poznatkům, k nimž tradičně přístup neměli.

Po vyhodnocení všech poznatků z operací Pouštní štít a Pouštní bouře se analytici pokusí odpovědět na otázku, které zbraňové systémy ovlivnily jejich politické a vojenské výsledky. Úspěšné použití protiraketové řízené střely Patriot přimělo již mnohé odborníky k vyhlášení o důležitosti protiraketových řízených střel pro obranu kontinentální části USA. Je také nezbytné přehodnotit zbraňové systémy, které v operacích neprokázaly požadované

vlastnosti a zvážit způsob jejich využití nebo vyřazení z výzbroje a náhradu. V souvislosti s tím, že nová strategie národní bezpečnosti USA předpokládá rekonstituci potenciálu určeného pro globální válku proti bývalému SSSR s epicentrem v Evropě, odpadá potřeba zbraňových systémů, které nemají dvojí použití, tj. těch, jež by nemohly být využity také v silách rychlé reakce.

Nové požadavky na zpravodajské služby a na proces rozhodování

V případě, že Kongres schválí změny navrhované administrativou prezidenta G. Bushe, vzniknou významné úkoly pro **zpravodajské služby**. Do současné doby bylo hlavní úsilí západních zpravodajských služeb zaměřeno na objasňování sovětské hrozby a na ochranu proti ní. V USA jsou zpravodajské služby a důstojníci rozpracovávající vojenskou politiku daleko méně kompetentní v oblasti předvídání chování možného protivníka i v systémové analýze situace v ostatních částech světa, než by se očekávalo. Tento stav bude třeba napravit.

Po odsunu vojsk bývalého Sovětského svazu z východní Evropy se zákonitě snížil jeho možnosti shromažďovat vojenské zpravodajské informace z veřejných zdrojů. To si vyžádá posun zpravodajského úsilí směrem k nelegálním způsobům. Stejným způsobem se zmenší objem zpravodajských informací USA po odsunu amerických vojsk ze zámoří a po snížení americké vojenské přítomnosti v těchto regionech. Ztrátu těchto zdrojů bude třeba kompenzovat. V březnu roku 1991 náčelník zpravodajské správy vojenského námořnictva USA prohlásil, že přišel čas znovu začít používat klasické metody sběru zpravodajských informací, tj. využívat cestovatelů, emigrantů, vojenských přidělců, průmyslu, regionálních expertů, analytické činnosti a veřejných zdrojů.

Návrat zpravodajských služeb k těmto metodám sběru informací nebo osvojení si nových metod si vyžádá určitou korekci jejich činnosti. Jestliže dříve mohly být rozdílné závěry analytiků zpravodajské služby řešeny opakovaným vyhodnocením informací, pak v současné době, vzhledem k existenci politických a ekonomických zpravodajských informací, bude mít často při řešení takových sporů rozhodující význam spíše metodologie analýzy informací, než informace samotné.

V NATO se obvykle hovoří o potřebě několika dní **výstrahy** (doba potřebná pro odhalení příprav k napadení) a dalších několika dnech pro rozhodování. Za předpokladu, že na doplnění prvního sledu amerického pozemního vojska a vojenského letectva a na jeho přepravu z kontinentální části USA do Evropy je potřeba asi deseti dnů, je současný **"kánonický scénář" strategické výstrahy a rozhodování** vypočítán na čtrnáct dnů. Vzniká otázka, kolik času bude potřebovat bývalý SSSR, aby dosáhl takového postavení, aby v USA vznikly obavy z důvodu krize v Evropě. Další otázkou je, jak dlouhou dobu budou vojenští představitelé SNS považovat za nezbytnou, aby mohli zareagovat na zvyšování západního vojenského potenciálu v Evropě, které nepředvídali.

Z prohlášení amerických vojenských představitelů v březnu roku 1991 lze usoudit, že USA v podstatě vycházejí z toho, že v případě vzniku krize dvěma velmocemi nemůže ozbrojený konflikt mezi nimi být zahájen dříve než za 24 měsíce. To se nerovná předpokladu, že USA budou disponovat dvouletou strategickou výstrahou, aby na ni odpověděly. Výstrahu mohou dostat a předvídat, ale je také možné, že nebude jako taková pochopena. Nicméně při vojenském programování se zřejmě předpokládá, že dvouleté období bude existovat a za tuto dobu, že bude možné vybudovat vojska pro obranu Evropy, zatímco bývalý SSSR bude zaměstnán obnovou svého útočného potenciálu. Americká vojska, určená pro tuto tzv. globální válku, musí být schopna jen odvrátit napadení Evropy, nebo ji před ním ubránit, avšak nepodnikat strategickou útočnou operaci na tomto válečném.

Uvedené **dvouleté období strategické výstrahy** vyžaduje podrobnější rozbor. Je nutné zjistit odpovědi na následující otázky:

- Mají USA vycházet z toho, že budou mít dva roky na obnovu ozbrojených sil, počínaje

okamžikem, kdy byla výstraha vyslána a zachycena zpravodajskými službami? Pokud ano, jakými zpravodajskými službami - americkými nebo nějakým novým orgánem NATO?

● Neměly by být uvedené dva roky počítány od okamžiku, kdy vláda dospěje k názoru, že situace se nevyvíjí tak, jak by měla, a je třeba ji změnit, dále kdy se rozhodne, že je nutná odvetná reakce?

● Která vláda, nebo vlády, či členské státy NATO mají kolektivně takto rozhodnout a dát souhlas k takové reakci?

● Nejedná se o dva roky od okamžiku, kdy USA zjistí něco podstatného a vyhodnotí to jako výstrahu?

Dvouletá strategická výstraha neznamená, že bývalý SSSR nedokáže za kratší dobu zasadit úder mezikontinentálními balistickými řízenými střelami proti kontinentální části USA, a také zaútočit v Evropě v taktickém nebo i operačním rozsahu. Ze stejného předpokladu bude muset vycházet Společenství nezávislých států. Proto každá z velmocí musí mít vedle jiných pravděpodobných scénářů i scénář pro vznik velkého regionálního konfliktu v Evropě, do kterého budou zapojeny obě velmoci a který bude limitován pouze na toto válčiště.

Pokud připustíme, že zpravodajské služby jsou schopny zabezpečit dvouletou strategickou výstrahu, vzniká otázka, jak má postupovat vláda, která nedisponuje od počátku vyčerpávacími zpravodajskými informacemi. Tato otázka je v současné době předmětem zvláštního zájmu. V říjnu roku 1990 oznámil generál Galvin skupině bývalých důstojníků štábu NATO, že dvouletou výstrahu je nutno posuzovat v kontextu výstrahy, kterou dostaly USA v září roku 1939, a reakce na ní v prosinci roku 1941. Po skončení Stalinovy éry sovětská autoři nikdy neváhali svým čtenářům připomenout, že bez ohledu na rozsáhlé zpravodajské informace svědčící o nevyhnutelném napadení fašistickým Německem a na doporučení vojenských štábů vyhlásit mobilizaci nebyl SSSR připraven na vpád, který byl skutečně zahájen v červnu roku 1941.

Proces rozhodování v krizové situaci je podle názorů odborníků také třeba přehodnotit a mít na mysli poučení z poválečného období. Ne ve všech krizových situacích je třeba rozhodovat stejně rychle - některé krize se vyvíjejí pomalu, jiné rychleji. V některých krizích je ozbrojený konflikt nevyhnutelný zatímco jiné krize vznikají po zahájení bojové činnosti. Rozhodnutí o dávkovaných odvetných opatřeních mají zahrnovat celou jejich stupnici - od malé demonstrace vojenské síly až po zapojení všech druhů ozbrojených sil. Scénáře využití vojenské síly musí počítat s dosažením příznivého výsledku, a to i uskutečňování odvetných opatření nejhorší, tj. nejradikálnější varianty. Jako vhodná analogie zpracovávání scénářů odvetných opatření se uvádí metoda výroby hotových stavebních dílů používaná ve stavebnictví (jinými slovy metoda "připravených standardních řešení").

Tyto scénáře musí být založeny na nejmodernější metodologii a technologii, aby mohla být vyvozena poučení z příštích možných válek a vojenských akcí. Je považováno za možné, že přišel vhodný čas pro organizování válečných her společně s bývalým Sovětským svazem za účelem odstranění eskalace krizových situací. Může být také sestaven futurologický popis alternativního vývoje budoucích událostí, aby vojenští odborníci mohli na jeho základě poskytnout politickému vedení nejlepší doporučení pokud jde o charakter rozhodnutí, které má být přijato v současné době.

Průmyslové aspekty nové strategie národní bezpečnosti

V nové vojenskopolitické situaci bude americká veřejnost zřejmě méně ochotna podporovat silnou vojenskou přítomnost USA v zámoří nebo bojovou činnost amerických vojsk v jiných zemích. To by ovšem neplatilo na scénáře krizových situací, kdy mohou americká vojska počítat s podporou koalice států a těch zemí, na jejichž teritoriu působí, musí USA také

plánovat vyřešení krizí silami vlastních expedičních vojsk. Z toho vyplývá nezbytná potřeba technologicky mimořádně složitých zbraňových systémů s použitím robotiky a umělé inteligence, aby v případě zahájení bojové činnosti byly ztráty na živé síle sníženy na minimum a krize byla rychle vyřešena. Proto mají být ozbrojené síly USA - početně menší než současné - vyzbrojeny nejmodernější bojovou technikou.

Nezbytná potřeba některých typů výzbroje však může za určitých okolností zaniknout. Bylo by tomu tak údajně např. v případě, že by bývalý SSSR skutečně sdílel koncepci vzájemného zaručeného zničení, o tom by svědčilo jeho upuštění od strategické protivzdušné a protiraketové obrany. Pak by Západ možná nemusel vyčleňovat značné finanční a materiálové prostředky na vývoj i výrobu zbraňových systémů schopných překonat uvedenou obranu a zaútočit na strategické síly bývalého SSSR. Podobně v případě, že by počet jaderných bojových hlavic byl snížen na dostatečně nízkou úroveň, pak by obě strany pravděpodobně mohly zastavit vývoj vysoce přesných raketových systémů. Dnes, kdy se vojska NATO nacházejí na obou stranách dřívějších vlnlonněmeckých hranic, sníží se priority některých zbraňových systémů určených pro použití ve vzdušné a pozemní válce. Současně však jiné zbraňové systémy, jimiž jsou vyzbrojena vojska druhého útočného sledu NATO, mohou být užitečné v příštích vojenských operacích za hranicemi krizových regionů.

Ekonomické soupeření států v oblasti technologií bude zřejmě pokračovat dále, bez ohledu na kvalitativně novou situaci ve sféře mezinárodní bezpečnosti. Když se velmocí přestanou předhánět ve financování zbrojení, zpomalí se tempo zastarávání dnes vyrobených zbraňových systémů, což by mohlo umožnit dosažení "technologických průlomů" místo soustředění úsilí na částečnou modernizaci existující výzbroje. Soupeření ve výrobě zbraní se může přenést z jaderné do bezjaderné - konvenční sféry. Až se zvýší účinnost konvenčních zbraní, mohou nahradit jaderné zbraně na taktickém, operačním a dokonce na strategickém stupni. Proto se národy budou snažit zachovat si vedoucí postavení v klíčových oblastech technologií, včetně těch oblastí které dříve obrana nepotřebovala.

K rekonstrukci "národní síly" USA

Rekonstrukci národní síly USA mají tvořit tři složky: **mobilizace, rekonstrukce ozbrojených sil a rekonstrukce vojensko-průmyslového potenciálu.**

Mobilizace zajišťuje využití v krizových situacích jak pravidelných, tak záložních vojenských uskupení. To odpovídá vojenské doktríně obranné dostatečnosti, pokud jde o vpád do takového státu, jakým je bývalý SSSR. **Rekonstrukce ozbrojených sil** má zabezpečit početní doplnění vojsk a vojenské techniky pro globální válku na evropském válečném poli, a to za předpokladu, že bojová činnost nebude zahájena dříve, než za dva roky. Časové grafy rekonstrukce mohou být poněkud mlhavé, neboť ve skutečnosti jde o to, přesvědčit druhou stranu a také evropské spojence USA, že Spojené státy americké jsou schopny obnovit svou dostatečnou obranu rychleji, než je druhá strana schopna obnovit svůj útočný vojenský potenciál.

Doplnění záložních divizí na válečné počty a jejich uvedení do stavu plné bojové připravenosti má být dosaženo během 12 až 18 měsíců. Povolání příslušníků záloh a vojáků podléhajících mobilizační povinnosti je zjevně poměrně nenákladnou metodou pro vytvoření banky lidských zdrojů potřebných pro rekonstrukci ozbrojených sil. Další úkoly budou vznikat v průběhu tohoto procesu, ale prvořadými, které vyžadují včasné posouzení, se mohou stát následující: organizace námořní a vzdušné přepravy v rámci válečného, strategického protivzdušného a protiraketového obrany, využití jaderných zbraní krátkého dosahu a jaderných zbraní vojenského námořnictva.

Rekonstrukce národní síly úzce souvisí s uskutečňováním efektivní investiční politiky, která by zabezpečila zvýšení vojenské výroby během hypotetické dvouleté strategické výstrahy. To předpokládá především nezbytné znalosti, dovednosti a technickou základnu. Daná

koncepte není nová. Je třeba se znovu poučit z vojenského plánování a mobilizace vojenskoprůmyslového potenciálu ve 30. letech.

Na nejasné a nepřesné signály o strategické výstraze se může dostatečnou odpovědí na ádní úrovni stát nikoli mobilizace nebo rozvinutí ozbrojených sil, nýbrž **mobilizace vojenskoprůmyslového potenciálu**. Příprava různých stupňů připravenosti průmyslu - tejných jako se používají v ozbrojených silách - může zajistit provedení příslušných dvětných opatření v průmyslové výrobě. Budou méně nebezpečná, protože nepovedou okamžitému zvýšení vojenského nebo vojenskoprůmyslového potenciálu. USA hodlají ypracovat programy kontroly dosažení cílů rekonstituce národní síly a zajištění přiměřenosti dvětných opatření, a také kontroly odpovídající činnosti bývalého Sovětského svazu.

Souběžně s tím, jak budou obě strany přenášet pozornost na svou schopnost rekonstituovat vojenský a vojenskoprůmyslový potenciál, tak má být zahajována výroba nikoli těch braňových systémů, jejichž projekty dlouhodobými odklady zastaraly, nýbrž spíše principiálně nových systémů, které se obvykle sériově nevyrábějí. V některých případech by mohla zniknout nezbytnost je periodicky vyrábět v omezeném množství, aby se zachovala technologie jejich průmyslové výroby. Také vojenští odborníci bývalého SSSR jsou znepokojeni problémy konverze obranného průmyslu. Již v roce 1990 sdělil zástupce velitele černo-nořského loďstva tehdejšímu prezidentu M. S. Gorbačovovi, že v loděnicích, kde má být provedena konverze, budou muset každý rok nebo každé dva roky postavit jedno vojenské plavidlo jen proto, aby se zachovaly potřebné návyky a dovednosti.

Tento přesun centra pozornosti v oblasti výroby vojenské techniky přinese sebou pravdě-podobně nové úkoly pro zpravodajské služby obou stran. Otázka, co mají USA podniknout, když získají důkazy o vývoji nového zbraňového systému v bývalém SSSR a nebudou schopny zjistit, existuje-li program jeho zavedení do výzbroje. Hromadění projektů mnoha potencionálních zbraňových systémů je dobrou strategií soupeření. Nutí protivníka hledat odpověď na různé možné druhy ohrožení a nikoli jen některé z nich. Je to samozřejmě **hůl o dvou koncích**, protože tato praxe se může stát důvodem pro vývoj zcela nepotřebných zbraňových systémů.

Snaha přinutit druhou stranu, aby se ve zvýšené míře znepokojovala nad možností technologických **průlomů**, není zcela novým jevem, ale mohla by vyvolat příslušné změny ve sběru zpravodajských informací. USA údajně nepotřebují rekonstituovat své konvenční ozbrojené síly určené pro Evropu, které mají být v 90. letech součástí předsunutých sil. Nejnovější technologické úspěchy možná zajistí udržení jejich bojeschopnosti na současné nebo i vyšší úrovni při nižších početních stavech pozemních sil. Jaderné zbraně, zvláště námořní a také konvenční síly vojenského námořnictva jsou schopny splnit všechny vojenské závazky USA v rámci NATO, aniž by bylo nutno přistoupit k širokému rozvinutí amerického pozemního vojska a vojenského letectva na evropském kontinentu.

Je zřejmé, že v případě zavedení tolika závažných změn ministerstvo obrany USA bude nuceno pravidelně přehodnocovat postavení a úkoly ozbrojených sil. S tím se jistě změní také stávající systém velení vojskům na válčišti. V důsledku asymetrického snížení vojsk tento systém nevyhnutelně ztratí potřebnou organizační pružnost a efektivnost.

Dříve, než se přejde k **novému uspořádání světa**, budou muset obě velmoci zorganizovat průběh přechodného období. Vyvstanou zřejmě četné problémy při dosahování konsensu o tom, jaký tento **nový svět** bude, avšak za předpokladu, že tento konsensus je možný, je nezbytné vypracovat plán jeho dosažení. Strategie národní bezpečnosti, zveřejněná prezidentem USA v Aspenkém institutu a koncepce **minimálních sil** jsou prvními pokusy americké administrativy vymezit národní cíle.

USA si uvědomují, že musí pozorně sledovat reakci bývalého SSSR na jejich optimistický pohled na nové uspořádání světa. Přestože Společensví nezávislých států zřejmě není schopno působit na mezinárodní dění ekonomickými pákami, má k dispozici obrovský vojenský potenciál, který nelze ignorovat. Jinak řečeno, USA musí udržovat velmi těsné styky

s představiteli SNS, aby u nich nedošlo ke znepokojení v souvislosti s přechodem ke světu bez konfrontací, který ve skutečnosti může být méně stabilní, než byl v minulosti.

Faktory podmiňující úspěch nové strategie

Američtí odborníci se domnívají, že lze vyčlenit čtyři hlavní okruhy problémů, jejichž řešení podmiňuje úspěšnou realizaci záměrů prezidenta G. Bushe.

První okruh tvoří všechno, co závisí na odpovědném a správném chování bývalých Sovětského svazu. Uznává se, že možná není žádoucí, aby základní americká strategická koncepce byla tak těsně spjata s chováním někdejší "říše zla". Pro její realizaci je vša nezbytné, aby se bývalý SSSR vrátil do svých národních hranic, aby se jeho pozornost omezila na vnitřní problémy a vojenský potenciál byl významně snížen, k tomu se jí přistupuje.

Co se konkrétně chápe pod dobrým chováním SNS, je předmětem jednání. Je jasné, že brzy musí následovat další snížení jaderných systémů vojenského námořnictva a strategických jaderných zbraní. Rozhodující determinantou se má stát dlouhodobá neschopnost bývalého SSSR uskutečnit strategickou útočnou operaci v západní Evropě. Vztah bývalého SSSR k vlastnímu obyvatelstvu nebo nedodržování opatření pro kontrolu zbrojení by neměly být důvodem pro odmítání strategie národní bezpečnosti, zveřejněné prezidentem G. Bushem v Aspenu.

Druhý okruh nejdůležitějších rozhodnutí souvisí se zpravodajskými službami, které musí být schopny úspěšně reagovat na nové výzvy. Jestliže se prostředky na zpravodajství budou snižovat stejně jako na obranu, pak se nová strategie národní bezpečnosti v té části, rekonstrukci národní síly, zhroutí. Zpravodajské služby budou muset zvládnout nové oblasti, které dříve podceňovaly, jako např. třetí svět a ekonomiku. Budou také muset plnit mnohem širší úkoly kontroly plnění dohod a kontroly zbrojení. Všechny tyto úkoly mohou splnit, pokud lidé, rozhodující na oficiální úrovni, chápou význam tohoto klíčového aspektu nové strategie národní bezpečnosti.

Třetí okruh nejzávažnějších problémů, v jehož rámci by mohl být narušen úspěšný přechod k "novému uspořádání světa", je stanovisko spojenců a Kongresu USA. Je zřejmé, že nic z výše uvedeného nemůže být realizováno bez podpory kongresu. Úsilí ministra obrany R. Cheneyho v objasňování a argumentaci ve prospěch nové strategie národní bezpečnosti je zaměřeno na to, aby ministerstvo obrany předstihlo v jejím rozpracování Kongres a dosáhl jejího schválení.

Čtvrtý okruh nejdůležitějších faktorů úspěchu nové strategické koncepce prezidenta G. Bushe zahrnuje schopnost průmyslu zabezpečit rekonstrukci vojenskoprůmyslového potenciálu. Podle nové strategie národní bezpečnosti se nepředpokládá jen samotná mobilizace průmyslu. USA budou muset vyřešit dvojí úkol: zachovat základnu obranného průmyslu ve zcela nových podmínkách a současně snížit výdaje na obranu. Rekonstrukce pouhého vojenskoprůmyslového potenciálu USA nebude stačit, nutná bude i rekonstrukce zahraničních dodavatelů hotové produkce a surovin.

Předpokládaný dopad nové strategie na mezinárodní vojensko-politickou situaci - po schválení nové strategie národní bezpečnosti by mělo dojít k velkým změnám v chování USA v mezinárodním měřítku. Tím, že stáhnou svá vojska ze zámoří a zaváží se je rekonstruovat a redislokovat, by mělo dojít k základním změnám ve vojenskopolitickém statusu USA ve světě. Nová úloha by měla rozšířit horizonty zpracovatelů strategických koncepcí, kteří by měli začít posuzovat problémy, jež budou více odpovídat jejich statutu jako analytiků světové velmoci. Měly by to být otázky dlouhodobého soupeření mezi národy, ekonomické, politické, právní, vědeckotechnické a kulturní aspekty tohoto soupeření, a také otázky použití vojenské síly v situacích mimo globální válku s epicentrem v Evropě. Ani jedna velmoc si nemůže

dovolit horlit pro velkolepé strategické koncepce, které jsou údajně schopny úspěšně vyřešit nejruznější krizové situace pouze vlastními silami.

Odborníci se domnívají, že svět může dospět k integrovanější politické struktuře, nebo tímto směrem budou postupovat alespoň jeho jednotlivé regiony. Stanovy OSN stále ještě obsahují ustanovení o ozbrojených silách působících z rozhodnutí Rady bezpečnosti. V současné době možná přišel čas posoudit spolupráci v regionálním a globálním měřítku jako alternativní model k činnosti svrchovaných národních států. Nicméně tento způsob nebyl národy přijat, když odmítly schválit Úmluvu o mořském právu, schválenou OSN, která pohlíží na některé druhy mořských zdrojů jako na **společný majetek lidstva**. Je pravda, že tento přístup nebyl podpořen vzhledem k politickým skutečnostem daného období, avšak odborníci zastávají názor, že příslušné změny v mezinárodních organizacích by mohly být uskutečněny nyní a tyto organizace by v současné době mohly postupovat úspěšněji než dosud.

Předpoklad existence dvouleté strategické výstrahy má být předmětem dalších diskusí a možná nikdy v praxi nebude uskutečněn. Americká administrativa dala zcela jasně najevo, že pro 25 % snížení výdajů na obranu budou USA muset vycházet právě z takového předpokladu. Mimo jiné to má přimět Kongres a americkou veřejnost, aby si ujasnily, co USA získají schválením nové strategie národní bezpečnosti a koncepce **minimálních sil**. USA doufají, že tyto velmi dramatické změny budou stejně chápány i v zahraničí.

-MW-

Plukovník gšt. Ing. Milan K u b e š a

K OBSAHU PRÁCE OPERAČNÍHO ŠTÁBU

Vojenská doktrína svými dopady ovlivňuje většinu oblastí výstavby a přípravy armády. Jednou z nich je i oblast přípravy velitelů a štábů. Nyní, kdy současné předpisy neodpovídají novým podmínkám, je nutné koncipovat zásady, které by ctily závěry vojenské doktríny, vycházely ze zkušeností štábní praxe a zároveň braly v úvahu některé moderní principy řízení.

Doposud práce operačních štábů vychází z předpisů Oper-1-1 (z roku 1968) a Oper-2-1 (z roku 1970). Jejich zastaralost si v posledních letech vynutila vydávání různých pomůcek (např. pomůcku POM-700-OS z roku 1989), které v některých případech splnily úlohu ujednání obsahu a formy jednotlivých dokumentů, jindy však situaci ještě více zkomplikovaly, zvláště v případech, kdy je nadřazení brali dogmaticky jako závazné normy.

V souvislosti s novým operačním předpisem je třeba nově přistupovat i ke zpracování oblasti "velení vojskům". Dávám na zvaženu narušit zatvrdlý stereotyp v uplatňování hlavních zásad práce velitele a štábu, které se uskutečňují formou jednotné metodiky práce. Půjde přitom o celkové zjednodušení a zároveň zkvalitnění přípravy operací, kde klíčovou úlohu v práci operačních štábů představuje **plánování**.

Cílem musí být především:

- posílení principu **řízení podle cílů**, což by nahradilo dosavadní "vodění za ruku" a zároveň by dalo podřízeným možnost uplatnit vlastní operační myšlení,
- posílení **zodpovědnosti** a **současné aktivity** podřízených velitelů při multikriteriálním rozhodování,
- širší uplatnění počítačového modelování bojové činnosti,
- omezení objemu zpracovávaných dokumentů a odstranění duplicity při jejich zpracování.

Větší důraz je třeba položit na přípravu a vyhlášení **zámyslu** velitele. Měnit jednou vyhlášený zámysl komplikuje rozhodovací proces. Proto musí být součástí jeho přípravy i důkladné hodnocení situace. Vzhledem k tomu, že jde o řešení rozporu mezi vyčleněným časem a kvalitou zámyslu, mělo by najít své širší uplatnění využívání počítačových úloh a modelů k podpoře velení. Zámysl velitele musí být hlavním a výchozím opatřením pro plánování operace. Na jeho základě zástupci, náčelníci druhů vojsk, služeb a speciálních služeb budou připravovat návrhy k použití svého druhu vojska (své služby) a postupně zpracovávat **operační dokumenty**, které musí být stručné, přesné, srozumitelné, použitelné k přenosu technickými prostředky velení a pokud možno formalizované.

Ve svém zámyslu velitel musí uvést **cíl** nastávající činnosti, **závěry** z hodnocení situace a **způsob plnění úkolu**. Na závěr stanoví **jaké dokumenty zpracovat**, **k čemu**

měřit návrhy, jaká opatření provést u vojsk a hlavní časové údaje pro přípravu operace.

Při předkládání svých návrhů jednotliví zástupci a náčelníci již nebudou uvádět závěry hodnocení své odborné situace, ale soustředí pozornost na to, jak svým vojskem nebo nností zabezpečí zámysl velitele s důrazem na bojovou činnost vševojskových svazků na něho hlavního úsilí.

Pro velení vojskům je vhodné mít tyto hlavní operační dokumenty: kalendářní plán přípravy operace, předběžná (odborná) nařízení, rozhodnutí velitele, plány použití ruhů vojsk a služeb, operační rozkaz a plán organizace součinnosti.

Základní (vševojskovou) částí plánu operace, jako souhrnu všech plánovacích operačních dokumentů, musí být rozhodnutí velitele, zpracovávané graficky na mapě. V souladu principem řízení podle cílů předpokládám, že nebude nadřízeným schvalováno, neboť ho podstatou je nadřízeným schválený zámysl. Dosavadní dvojí schvalování nejen ubírá odřízeným čas, ale zbavuje je volnosti v rozhodování a odpovědnosti za splnění úkolu. Je to účelné dosavadní plán operace (vševojskovou část plánu operace) nezpracovávat. Grafické rozhodnutí by měl podepsat náčelník štábu a schvalovat příslušný velitel svazu.

Jako textové vyjádření rozhodnutí velitele navrhuji zpracovávat operační rozkaz, který nahradí dosavadní operační směrnici. Předpokládám, že by velitel své rozhodnutí vyhlášoval jeho využitím, přičemž musí podle situace zvážit, zda je nutné ho vyhlášovat v celém obsahu operačního rozkazu. Daleko důležitější je, aby rozhodnutí bylo diferencovaně vydáno a uskutečněno.

Získaný čas může operační štáb věnovat přípravě propracovanější organizace součinnosti. Jejím obsahem musí být nejdůležitější možné situace při plnění operačních úkolů. Variantnost řešení zámyslu jednotlivých situací se jeví účelné připravovat širším využitím počítačových úloh a modelů. Plán organizace součinnosti se může zpracovávat textově s grafickou přílohou. Podřízeným se mohou vydávat výpisy v potřebném rozsahu.

Předběžná (bojová) nařízení a operační rozkazy nebudou obsahovat jako první bod údaje o protivníkovi, protože jsou podřízeným dávány formou současně vydávaných aktuálních zpravodajských informací. To urychlí práci a odstraní nelogické opisování údajů o protivníkovi bez toho, aniž by se rozlišovala velitelská úroveň a jejich potřeba pro podřízené.

Uvedené návrhy k dosud užívaným metodám práce operačních štábů zvýrazňují manažerský způsob řízení a velení vojskům. Stav výkonnosti operačních štábů v nových podmínkách vyžaduje, aby zkoumání dobrého managementu v oblasti velení vojskům nabylo na intenzitě.

TEORIE VOJENSTVÍ

(pokračování)

VOJENSKÁ MOC

V tradiční teorii se "vojenský nástroj" nebo "vojenská moc" vztahovaly k "ozbrojeným silám". S neustálým růstem velikosti a síly armád a zvláště se zvyšujícím se významem jaderné a raketové technologie důraz kladený na "vojenské možnosti" či na "vojenský nástroj" překročil důraz tradičně kladený pouze na ozbrojené síly a zahrnul vojenský potenciál.

Kromě toho, potřeba posuzovat možnost každé moderní vojenské síly k odstrašování a k vedení jaderné války vyžadovala také hodnocení moci vojenského nástroje v relativních pojmech. Nový pojem vojenské moci byl vysvětlován jako pojem relativní velikosti. Účinnost vojenské síly státu je nutno posuzovat ve vztahu k vojenské síle skutečného protivníka, k konkrétním účelům války a ke konkrétní situaci, času a geografické poloze a nazývat "vojenskou mocí". Vojenská síla jako absolutní veličina je zde nicméně jednou ze základních proměnných.

Studium složek vojenské moci a metod měření vojenské moci se stalo stejně důležitým jako studium strategie použití vojenské moci. Předmětem analýzy se staly níže uvedené (další) proměnné, jejichž počet a složitost se nestále zvyšovaly:

- velikost vojenského nástroje daná existujícími silami,
- zálohy a schopnost tyto zálohy mobilizovat,
- průmyslová kapacita k nahrazování ztrát,
- počty a jakost zbraňových systémů,
- rozvinutí vojsk a zbraní,
- týlový (logistický) systém,
- kvalita a adekvátnost doktrín a strategií,
- kvalita politického a vojenského vedení a velitelů,
- morálka obyvatelstva a ozbrojených sil,
- kvalita a síla aliancí a hodnota účasti v aliancích.

Do kalkulací je nutno zahrnout tytéž proměnné týkající se vojenské síly hypotetického protivníka vždy, když jedna ze stran chce hodnotit poměr možností vlastních a možností protivníka.

Všeobecně, všechny činitele určující hodnotu státní moci, které jsou předmětem politické vědy, se vztahují rovněž k vojenské moci. Vojenskou moc ovlivňují tyto (a další) činitele:

- hrubý národní produkt,
- lidské a materiálové zdroje,
- úroveň kulturního vývoje.

Základy vojenské moci v obecnějším smyslu tvoří další předmět studia, jež se týká politických, ekonomických, ideologických a jiných složek.

Konečně byly analyzovány různé perspektivy vojenské moci. Vojenskou moc je možno vysvětlovat jako:

- skutečnou vojenskou sílu země ve vztahu k hypotetickým protivníkům,
- latentní nebo potenciální vojenskou moc, kterou je možno mobilizovat v případě ohrožení
- domnělou vojenskou moc, jak ji posuzují jiné státy.

POUŽÍVÁNÍ VOJENSKÉ SÍLY V MEZINÁRODNÍCH VZTAZÍCH

Používání vojenské síly v mezinárodních vztazích zahrnuje dvě spolu související otázky:

- používání ve válkách,
- používání pro podporu politiky v míru.

Níže je uveden přehled podle druhů válek, tj. podle jejich sociálně-politického obsahu, očekávaná úloha vojenské síly v možných budoucích válkách.

Úloha vojenské síly v míru, tj. jako prostředku pro podporu politiky, je dvojí:

- řada funkcí vykonávaných pro dosažení národních nebo koaličních cílů (pozitivní použití),
- používání vojenské síly při prevenci válek (negativní použití).

Úloha ve válkách

● Války mezi státy dvou proti sobě stojících táborů (pozn. red.: kniha byla vydána v roce 1983). Převažoval názor, že v soupeření mezi dvěma antagonistickými tábory bylo dokonce omezené použití síly a zvláště jaderných zbraní sotva představitelné, hlavně proto, že by ahnovalo vysoké riziko eskalace do všeobecné války.

● Konvenční války mezi menšími státy a vojenské intervence velkých mocností v "periferních" válkách. Paralyzující vliv rovnováhy teroru v používání vojenské síly velkými mocnostmi může vyvolat opačný účinek, pokud jde o vojenskou sílu slabších států: může zvýšit jejich připravenost k podnikání nezávislých vojenských akcí bez obav z intervence mocné ze supervelmoci.

Konvenční války menších států po druhé světové válce byly vedeny hlavně ve třetím světě. Války, které souvisely s "dekolizací", byly nákladné, nepopulární a neúčinné. Účinnost používání vojenské síly ve třetím světě klesá. Byla to však západní vojenská síla, která rojevila neúčinnost: vojenská síla používaná na "protizápadní straně" prokázala vysokou účinnost. Zatímco se vliv západní vojenské síly na průběh událostí ve třetím světě zmenšoval, síla domorodých vojenských sil se značně zvětšovala.

Pravděpodobnost budoucích ozbrojených intervencí západních zemí ve třetím světě se snížila.

Při analýze možných metod použití vojenské síly západních zemí ve třetím světě byly uvedeny omezující činitele a okolnosti:

- opozice veřejnosti v demokratických státech trvale brzdí vojenské akce a tím v mnoha situacích znemožňuje použití vojenské síly; dodávky zbraní a jiné formy vojenské pomoci se setkávají se silným domácím odporem; rozsáhlé a proto nutně dlouhodobé vojenské operace vyvolávají obavy a odpor veřejnosti a také ve třetích stranách,

- vojenská moc hlavního oponenta, který podporuje protizápadní aktivitu ve třetím světě, se značně zvýšila,

- existují asymetrie mezi západními mocnostmi a národy třetího světa, pokud jde o to, co se v sázce,

- při takových vojenských akcích je obtížné dosáhnout souhlasu mezi spojenci.

Důsledkem postupného zvyšování počtu omezujících činitelů byly studie ke zjištění, které druhy ozbrojených sil mohou být nejvhodnější pro vojenské intervence. Takové intervence musejí být rychlé a silné, vedené s cílem dosáhnout rychlého úspěchu překvapením, aby byla zmařena domácí a světová kritika. Proto musejí být vedeny malými, dokonale vycvičenými, rysoce specializovanými silami, pečlivě sestavenými pro zvláštní situace.

Byly vysloveny dva protichůdné názory:

- vojenské intervence ve třetím světě jsou zastaralé a kromě toho velmi neúčinné,

- zůstávají nezbytné, protože druhý tábor se snaží získávat nové pozice ve třetím světě.

Se zřetelem k pravděpodobnosti používání vojenské síly v konfliktech mezi zeměmi třetího světa budou války existovat i nadále, protože tradiční motivy válek (územní nároky, ekono-

mické zisky, prestižní otázky a snaha obrátit domácí nespokojenost proti vnějšímu nepříteli budou i nadále charakterizovat tamější situaci. Lze připustit, že existují také činitele, kteří snižují četnost válek ve třetím světě:

- konsolidace pozůstatků koloniálního systému může být ukončena,
 - supermocnosti mohou pokračovat v působení k předcházení nebo omezení ozbrojených konfliktů,
 - regionální organizace se mohou pokoušet předcházet válkám mezi rozvojovými státy.
- Existují však činitele zvyšující pravděpodobnost válek: mnohé státy, které nedávno nabyly nezávislosti, získaly soubory výzbroje, které jim umožňují snáze rozpoutat ozbrojený konflikt. Zcela odlišným druhem vojenské intervence byly intervence, které (po druhé světové válce) uskutečnily mocnosti v Evropě.

Samostatným druhem byly války mezi socialistickými státy ve třetím světě.

V souhrnu, pokud jde o užitečnost vojenské síly je obtížná generalizace, protože pojeví užitečnosti zahrnuje velmi mnoho objektivních a subjektivních složek. Nastala také změna chápání přijatelnosti použití ozbrojené síly na straně obyvatelstva. Otevřené používání vojenské síly je nyní považováno za méně účelné než kdykoli dříve, protože:

- velkých národních cílů lze dosahovat jinými prostředky (např. ekonomickým rozvojem),
- vojenské prostředky, jak se očekává, způsobí zkázu nesouměřitelnou se sledovanými cíli
- vojenská síla se prostě stala neúčinnou vzhledem k růstu moci možných protivníků.

Avšak vlády posuzují a uplatňují různé formy nového používání vojenské síly.

Analýza změn v úloze (domnělé nebo skutečné) vojenské síly potvrzuje, že:

- žádnou analýzu užitečnosti použití vojenské síly nelze svěřit vojensko-odborným orgánům
- klíčovými proměnnými musejí zůstat domácí politické prostředí, politické charakteristiky protivníka a mezinárodní politická situace.

● Vnitrostátní války byly analyzovány z hlediska politické a vojenské strategie, avšak zřídka bylo možno provést generalizaci týkající se užitečnosti vojenské síly v těchto válkách

Vojenská síla pro podporu politiky v míru

Jde o nové funkce vojenské síly jako prostředku pro podporu zahraniční politiky v míru. Odstrašování patří do zvláštní kategorie a je popsáno odděleně.

Důležitá témata jsou tato:

- soubor funkcí (nebo úkolů) vojenské síly jako prostředku politiky v míru,
- interakce vojenské síly s jinými prostředky politiky,
- činitele, které zmenšují nebo zvyšují její použitelnost.

Funkce vojenské síly byly rozděleny:

- podle úkolů, které má vojenská síla plnit nepřímým způsobem, nebo
- podle hlavních druhů konfliktů, které mohou ovlivňovat svým působením "za scénou".

Úkoly uložené vojenské síle v míru byly sestaveny do značně se lišících souborů. Jede ze souborů, který zahrnuje použití vojenské síly ve válkách, uvádí tyto druhy použití:

- odstrašování,
- obrana v případě, že odstrašování nemělo úspěch (tento výraz zahrnuje dobytvačné války i když jen implicitně),
- nátlak (tento úkol zahrnuje skutečné použití síly, jež může sahát od nenásilných opatření přes demonstraci síly a blokádu až k válce),
- podpora při vyjednávání,
- symbol národní prestiže,
- štít (ochranná struktura, za níž mohou působit jiné nástroje státní moci a silní politické a ekonomické instituce),
- příspěvek k řízení a rozvoji (v nových a změněných společnostech).

Tento soubor obsahuje použití vojenské síly ve vnitřní i v zahraniční politice státu.

V jiném souboru jsou úkoly uspořádány podle konkrétního použití ozbrojených sil pro speciální politické operace:

- politické demonstrace (návštěvy námořních a leteckých jednotek),
- demonstrace síly jako hrozba,
- blokáda a jiná opatření,
- operace pro záchranu občanů (evakuace, protiteroristické akce),
- vojenské operace mimo otevřené vedení války,
- operace Organizace spojených národů,
- pomoc jiným zemím při přírodních pohromách.

V přístupu, který uspořádává funkce vojenské síly v míru podle různých druhů konfliktů, je pozornost zaměřena:

- na vliv vojenské síly na vývoj konfliktu v Evropě,
- na rozmanité konflikty ve třetím světě.

Pokud jde o mírový vliv vojenské síly na průběh událostí ve třetím světě, je nutno posoudit:

- vliv vojenských sil západních mocností,
- úlohu, kterou hrají domácí vojenské síly v zemích třetího světa.

I když měly západní země určité počáteční výhody (vojenské možnosti, zbývající zařízení ve třetím světě a zkušenosti s jejich využitím), přesto trpěly účinky řady ztěžujících činitelů podobných těm, které byly uvedeny jako činitele omezující otevřené vojenské operace:

- silný domorodý odpor vůči všem formám západního vojenského vlivu,
- domácí kritika dodávek zbraní a jiné vojenské pomoci,
- vzhledem k rozdílnostem národních zájmů bylo obtížné dosáhnout koordinace spolupráce se spojenci.

Protože vojenská síla i nadále hraje důležitou úlohu ve třetím světě, bylo by pro západní mocnosti nesprávné, kdyby svou angažovanost přerušily. Existují dvě alternativy:

- podpora poskytovaná regionálním mocnostem při vytváření regionální rovnováhy sil,
- pokračování v tradiční politice vojenské intervence, avšak s důrazem na nepřímé metody.

Růst úlohy vojenské síly v zemích třetího světa je hodnocen jako realita naší doby.

Mezinárodní úloha vojenské síly v míru trvá i nadále a dokonce se rozšiřuje.

Vojenská síla a rovnováha moci

Myšlenky týkající se rovnováhy moci patří do teorie mezinárodních vztahů, avšak jsou základem tradičního přístupu k úloze vojenské síly ve světě. Z tohoto hlediska existují dva problémy:

- význam rovnováhy moci v raketojaderném věku,
- úloha vojenské síly v rovnováze mocenského systému.

Rovnováha moci byla obvykle připisována nazírání na mezinárodní vztahy, jež se nazývá "politickým realismem". Charakteristickou zásadou tohoto pohledu je, že mezinárodní politika je zápasem o moc, protože moc je nezbytná pro podporu zájmů státu. Pojem "moc" znamená schopnost ovlivňovat akce jiných států. Vojenská síla byla tradičně považována za nejdůležitější složku vojenské moci a za determinant schopnosti ovlivňovat chování jiných států.

"Hra" mezi státy je regulována procesem, který je považován za automatický nebo poloautomatický. Když stát nebo skupina států hrozí, že se stanou dostatečně mocné k tomu, aby změnily existující rozdělení moci (nebo-li rovnováhu moci), některý jiný stát nebo skupina států, které rozpoznaly ohrožení své bezpečnosti a nezávislosti, reagují, aby této výzvě čelily. Náhodný výsledek individuálních nebo kolektivních snah o zvýšení moci je v každém okamžiku jakýmsi druhem rovnováhy moci. Prvek automatismu je doplňován svobodnou akcí jednotlivých členů, kteří intervnují, někdy společně, vojenskými nebo diplomatickými prostředky, aby uchovali systém jako celek.

V modelu rovnováhy moci a také v úloze vojenských sil je možno (po druhé světové válce - pozn. red.) zjistit tyto změny:

● Jednoduchý obraz rovnováhy moci mezi určitými státy byl částečně doplněn a částečně nahrazen pojmem rovnováhy moci mezi dvěma proti sobě stojícími tábory, řešení určitých politických problémů však závisí nejen na světové rovnováze moci, nýbrž také na místní nebo regionální rovnováze moci v dotčené oblasti.

Středem pozornosti byly tři druhy modelů rovnováhy moci:

- světová rovnováha moci, jejíž podstatou byl vztah mezi hlavními západními mocnostmi a komunistickým blokem,
- rovnováha moci v Evropě mezi dvěma aliancemi,
- regionální rovnováha moci (doplňované místními rovnováhami) ve třetím světě.

● Podstata rovnováhy moci se změnila. Rovnováha se stala kombinací tradiční rovnováhy založené na schopnosti úspěšně bojovat a rovnováhy teroru obsažené ve schopnosti stran odstrašovat od války hrozbou vážné odplaty. Zatímco rovnováha teroru je nejdůležitější ve světovém zápase o moc, ve třetím světě nabyla zvláštního významu schopnost rychle přepravit potřebné síly do oblastí konfliktu.

● Pojem úsilí o dosažení moci se rovněž stal složitějším, protože větší vojenská síla již neznamená větší schopnost dosahovat národních cílů a problémem nyní je, jak nabýt pružnější vojenskou sílu.

● Pojem národního zájmu se stal neurčitějším.

V tomto změněném obraze rovnováhy moci nastaly také změny v úloze vojenské síly. Hlavní změnou je, že zatímco vojenská síla má stále základní důležitost při obraně životních bezpečnostních zájmů a zvláště při prevenci velmi ničivé války mezi rozvinutými zeměmi, mohla by mít menší užitečnost v porovnání s jinými, tj. nevojenskými formami moci státu při řešení otázek netýkajících se bezpečnosti. Avšak jak v mírových operacích, tak i za války nabyla schopnost přemístit disponibilní sílu rychle do oblastí konfliktu zvláštního významu a z toho vyplývá zvýšená úloha nejaderných složek při takových druzích použití.

Změny v použitelnosti vojenské síly

Změny v použitelnosti vojenské síly mohou spočívat:

- ve změnách účinnosti (a proto také v četnosti použití) vnitřních a vnějších úkolů,
- ve změně formy plnění úkolů, např. v rámci vnitřní nebo vnější funkce od otevřeného ke skrytému použití, od přímé k nepřímé formě, nebo naopak.

Generalizace těchto změn je považována za velmi nesnadnou. Často se uvádějí tři druhy generalizace (které někdy existují vedle sebe, i když nejsou vzájemně zcela slučitelné):

- použitelnost vojenské síly v mezinárodních vztazích (která je někdy nahrazována globální použitelností),
- posun od otevřeného ke skrytému používání vojenské síly, tj. od války k podpoře politiky v míru,
- předpokládá se, že nastane posun od používání vojenské síly jako prostředku pro násilnou změnu statu quo k úloze vojenské síly jako nástroje pro zachování statu quo.

Teorie vojenských (politicko-vojenských) aliancí

Činiteli, které zvětšují národní vojenskou sílu a rozšiřují její použitelnost, jsou vojenské aliance vytvořené pro specifické omezené cíle, např. pro společné vedení války.

Politické aliance a mírové obranné vojenské aliance jsou určeny k zajištění určitého statu quo.

Aliance, které jsou kombinací obou výše uvedených druhů nabyly na významu v raketovém věku.

Politicko-vojenské aliance je nutno vytvářet nejen za války, nýbrž i v míru k tomu, aby využily mnoha politickým a vojenským účelům:

- jako nástroje koaliční politiky,
- k prevenci války,
- v případě selhání odstrašování k vedení války spojeným úsilím.

Hlavními otázkami studia vojenských (vojensko-politických) aliancí jsou:

- definice druhů,
- motivy vytváření,
- činitele ovlivňující vytváření aliancí,
- vnitřní struktura a fungování aliancí,
- možnosti úspěšného přetrvávání aliancí.

Aliance je definována jako dohoda určitého počtu států o spolupráci při řešení politických a vojenských otázek.

Typy aliancí je možno rozlišovat podle:

- jejich hlavních politických cílů (např. aliance vytvořené pro dobovačné účely, pro odstraňovací nebo obranné účely anebo pro obojí tyto účely, pro účast ve společné politické, vojenské a ideologické soutěži s jinou aliancí),
- druhu vojenské účasti,
- vnitřní struktury (např. se společnou vojenskou organizací nebo bez ní).

Politické cíle poukazují na motivy pro vytváření aliancí. Tyto motivy se neliší od motivů pro všeobecnou politickou strategii a jsou politickou strategií plně vysvětlitelné. Proto analýza důvodů pro vytváření aliance musí být složkou analýzy politiky členských států. Protože národy mají různé národní cíle, generalizace týkající se konkrétních společných důvodů pro aliance je obtížná. Je možno sestavit přehled možných národních cílů podporujících vytváření aliancí:

- úspěšná soutěž s jinými státy téhož druhu,
- rozšíření vlastních obranných možností,
- politické, ekonomické a vojenské soutěžení se zeměmi protistojícího tábora,
- podpora slabého režimu téhož druhu sociálně-ekonomického systému vůči nebezpečí vnitřního převratu nebo proti vnější intervenci.

Důvody pro uzavírání aliancí jsou přímo spojeny s určitými výhodami očekávanými jednotlivými státy od aliancí:

- zvýšení účinnosti národní politické strategie,
- snížení výdajů na národní politickou strategii,
- získání legálních důvodů pro určité akce k tomu, aby byly usnadněny.

Zvláštní pozornost je nutno věnovat činitelům ovlivňujícím:

- vytváření aliancí,
 - fungování aliancí,
 - možnosti jejich úspěšné a trvalé činnosti.
- Činitele podporující vytváření aliance zahrnují:
- požadavky rovnováhy moci,
 - ochotu určitých národů vstupovat do aliancí,
 - podobnosti a rozdílnosti mezi zeměmi jako prvek jejich sklonu hledat spojence,
 - potřebu podporovat národní cíle prostřednictvím aliancí.

Je možné položit otázky:

- zda existují nějaké všeobecné rysy mezinárodního systému a jednotlivých států, nezávisle na čase a na konkrétní mezinárodní situaci, které podporují vytváření aliancí,
- zda hlavním motivem není společný zájem členů aliancí, podle obecného názoru jsou

aliance někdy vnucovány slabším partnerům buď smluvně nebo odstrašováním, a to ob ve jménu "společných zájmů".

Činitele ovlivňující vnitřní strukturu aliancí je možno rozdělit do kategorií:

- vnější činitele: vnější ohrožení, charakter, politika a strategie protistojící aliance, výv mezinárodní situace,
- vnitropolitické činitele: míra ideologické homogenity, hegemoniální struktura verst struktura založená na rovnosti všech členů,
- vnitřní organizační struktura: velikost aliance, struktura rozhodovacího proces a vojenské organizace.

Činitele, které ovlivňují dynamiku aliancí jsou tytéž jako výše uvedené: Mohou působit bi soudržným nebo dezintegračním způsobem. Dalšími těmito činiteli jsou:

- rozvoj odlišných politických, ekonomických a strategických priorit v členských státech,
- vývoj domácích činitelů stability nebo nestability,
- až dosud se projevující účinnost nebo neúčinnost aliance,
- eventuální zánik společných zájmů.

Raison d'être jakékoli aliance je její účinnost, včetně jejího vlivu na vývoj mezinárodní situace.

VOJENSKÁ SÍLA A REVOLUCE

V tomto vztahu existují tři spolu související témata:

- teorie revoluce,
- vzájemné působení mezi válkou a revolucí,
- úloha vojenské síly v revoluci (a naopak, vliv revoluce na vojenskou sílu).

Tato témata jsou předmětem popisovaným ve vojenské literatuře ze tří důvodů:

- ozbrojené síly vždy hrály klíčovou úlohu v revolucích jako v každém zápase o moc a v dnešní době se v mnoha revolucích tato úloha dále rozšířila. Ozbrojené síly bránící režimy mají k dispozici moderní výzbroj a organizaci, k odstranění takových režimů je nezbytné organizované ozbrojené násilí, tj. úspěšné vojenské revoluční povstání,
- revoluce často jsou spojeny s občanskými válkami a válkami za národní osvobození, které jsou nyní považovány za samostatný druh válek,
- vliv války na vypuknutí revoluce.

Posouzení vzájemného působení mezi revolucí a vojenskou silou je velmi důležité, protože revoluce a revoluční války byly milníky ve vývoji vojenských sil a vojenského umění.

Níže jsou popsány všeobecné otázky, které je možno zařadit do teorie vojenství, jakož i analýza úlohy vojenské síly v revoluci.

1. Vznik, druh a úloha armády vytvořené pro účely revoluce. Taková armáda může být připravena předem, avšak může také vzniknout v průběhu revoluce. Revoluce může být také provedena bez účasti organizované ozbrojené síly. Existují tyto způsoby vytvoření revoluční armády:

- revoluční armáda může být vytvořena jako úplně nová organizace vzniklá z heterogenních mas ozbrojených nebo poloozbrojených stoupenců revoluční akce; tento způsob vytvoření revoluční armády je obvykle součástí procesu zničení veškerého administrativního aparátu starého režimu a vybudování nového revolučního aparátu,
- revoluční armáda může být vytvořena z nahodile organizovaných skupin občanských bojovníků sestavených více méně spontánně během otevřených fází akce; nová armáda vznikne během radikální rekonstrukce starého státního aparátu; stará armáda, zbavená starých důstojníků, kteří jsou nahrazeni novými, přejde na revoluční stranu a podílí se na rozdrácení vnitřních rebelů i na boji proti jiným státům,
- varianta ve formě revolučního zápasu zahájeného velmi malým počtem jednotlivců, kteří

nejdříve vytvoří malé partizánské jednotky a potom je v průběhu guerillové války postupně rybovována armáda,

- částečná transformace dezintegrovaných ozbrojených sil starého režimu do revoluční armády.

Po vítězství revoluce musí armáda bránit vládu a vymoženosti revoluce a napomáhat konsolidovat nový režim. To je druhá funkce revoluční armády.

2. Způsob, jakým používají ozbrojeného násilí revoluční síly a vládní ozbrojené síly. Všeobecně, tato otázka se týká způsobu provedení revoluce a zahrnuje studium politiky a sociálního vývoje. Avšak z vojenského hlediska je možno strategii revoluční akce zařadit do teorie vojenství. Přitom se zkoumají různé druhy metod používané v různých druzích revoluce: guerillové metody, konvenční metody, teror jako zvláštní metoda revoluce, používání různých metod v různých fázích revoluce a revoluční války.

3. Činnost ozbrojených sil, které brání starý režim proti revoluci. V této souvislosti je nutno zkoumat:

- druhy armád, které stojí proti revoluci,
- činitele, které zvyšují účinnost těchto armád v obranném zápase vedeném starým režimem; například, charakter doplňování a složení armády: profesionální armáda pravděpodobně zajistí nejbezpečnější obranu starého režimu,

- činitele, které snižují účinnost těchto armád (jako např. neúspěšná válka).

Vyskytl se názor, že materiální síla vládní armády, její moderní výzbroj a dokonalý výcvik mohou být nedostatečné v zápase proti revolučnímu hnutí.

Dále je nutno zkoumat:

- metody, jimiž se revolucionáři snaží oslabovat starou armádu a neutralizovat ji, nebo ji získat na stranu revoluce,

- metody, jimiž stará armáda čelí takovým pokusům,

- strategii zápasu proti revoluci.

V závislosti na druhu a průběhu revoluce jsou revoluční armády různě organizovány (partyzánské jednotky, pravidelné armády, přechodné a kombinované organizace), a proto používají různých metod velení a řízení.

Výběr z díla a překlad provedl
Ing. Josef Nastoupil

SYSTÉMY C3I A JEJICH UPLATNĚNÍ V ČS. ARMÁDĚ

Článkem chci upozornit na problematiku, která je v armádách vyspělých zemí již delší dobu velmi intenzivně sledována. Chci rozvinout další a hlubší polemiku, ve které by se třibily názory specialistů jak systémy velení, řízení, spojení a průzkumu - C3I (Control, Command, Communication and Intelligence) - řešit v Čs. armádě. Nekladu si za cíl podat vyčerpávající informace o C3I, ani podrobně hovořit o jejich trendech a aplikacích v armádách vyspělých zemí, neboť předpokládám, že čtenář již má základní představu o práci těchto moderních systémů. Stejně tak se nebudu podrobně zabývat současným stavem výzbroje a materiálně technického potenciálu potřebného pro aplikaci těchto systémů Čs. armádě. Nicméně chci poukázat na některé možnosti, které by, podle mého názoru, mohly zavedení systémů C3I v naši armádě vhodným způsobem ovlivnit.

Stručně k podstatě C3I

Úspěchy světových firem v elektronice a zejména mikroprocesorové technice umožnily armádám vyspělých zemí aplikovat tyto prvky do integrovaných automatizovaných systémů umožňujících získávání, zpracování a distribuci informací v reálném čase. Přesněji, v jedné z aplikací, do integrovaného celku schopného zajistit automatizovaný proces od průzkumu cílů až po předání nezbytných informací vybraným prostředkům ničení.

Mezi hlavní firmy, které tento spěch zaznamenaly, lze zařadit IBM, Motorola, Alcatel, Unisys, Tadiran a další. Pro některé z nich, tak jak je vidět z jejich propagačních materiálů, byla strategická orientace na takovouto vojenskou zakázku výhodná. V konečných důsledcích pro armádu velmi prospěšná. Zvláště proto, že se výrobcům podařilo navržený projekt nejen poměrně rychle uskutečnit, ale také proto, že se jim podařilo zajistit podmínky pro jeho další rozvoj a uplatnění v dalších vojenských i nevojenských oblastech. C3I, někdy také ve zkratce označovaná s větším či menším počtem C či I (bude dále upřesněno), je vlastně integrace technologických, analytických, procesních a především organizačních opatření, která mají štábům usnadnit rozhodovací proces tím, že jim zrychlí i zpřesní získávání, zpracování a přenos optimálního množství obsahově významných informací. Zbraňovým systémům pak podstatně zvýší jejich technické a operační možnosti.

Základní prvky systémů C3I jsou prostředky automatizace, tedy počítače, terminály, tiskárny, komunikační prvky, rozhraní pro připojení k nadřazeným počítačům atp. Především však rozsáhlé a různorodé soubory programů, dodávajících výsledky v reálném čase, u kterých se prosazuje princip otevřenosti. Programové modely řeší automatizaci spojovacích sítí, kódování a šifrování přenášených informací, zpracování obrazové informace a v poslední době i kartografické atp. Algoritmy jednotlivých programů řeší vlastní strategii řízení systémů C3I od taktické po strategickou roveň, ale i materiálně technické zabezpečení bojových i týlových jednotek.

Dalším nezbytným prvkem systémů C3I jsou prostředky průzkumu a spojení. Jde především o vysoce selektivní přijímače a radiostanice schopné přenášet v širokém pásmu otevřené i utajované informace v digitálním a postupně utlumovaném analogovém tvaru. Na

řechny prvky jsou kladeny přísné nároky z hlediska ochrany proti prostředkům REB. Radiostanice VKV jsou převážně konstruovány tak, aby byly schopny velmi rychle, po skocích, měnit velké množství pracovních kmitočtů při zarušení některého z nich. KV radiostanice mají zpravidla v předvolbě zahrnuty kmitočty, z nichž se provádí výběr optimálního. Používají aktivace pomocí kódů, což vylučuje neoprávněné spuštění, dále využívají selektivní adresace, která umožňuje kontaktovat konkrétního uživatele v síti. Používají se i špičkové metody automatické synchronizace zabezpečující provoz bez řídicí stanice s okamžitou připraveností k přenosu. Spojovací prostředky v pásmu UKV jsou určeny pro radiotelefonní spojení, přenosy dat, řízení a přenos signálů z průzkumných prostředků, řízených střel a inteligentní munice atp. Umožňují směrové spojení mezi zařízeními různých typů, distribuci informací mezi uživateli, testování přenosových tras atd.

Uvedené základní prvky pracují v integrovaném a automatizovaném prostředí a jako celek tvoří systémy označované zkratkou C3I, někdy také C³I. Zjednodušeně se dá říci, že se systémy začaly rozvíjet od prvků řízení a velení C2, později podle plnění stále novějších požadavků se jejich zkratka komplikovala. Přidáním např. třetího C byly zdůrazněny prvky spojení, čtvrtým C úloha řídicích počítačů, přidáním prvního I průzkum a druhého I interoperabilita při použití systémů v koalici armád různých států atd. Nejrozšířenější, a snad pro vojenské aplikace nejvýstižnější, je v této době označení C3I.

Při praktické aplikaci např. na taktickém stupni, u mechanizovaných nebo dělostřeleckých jednotek, může systém C3I plnit úkol řízení činností vojsk v reálném čase na vymezeném teritoriu. Zabezpečuje např. získání a zpracování informací o bojové situaci, zajišťuje elektronickou poštu, sleduje potřebné kapacity pro kalkulaci zdrojů, získává a zpracovává informace o aktuální poloze jednotek. Radiové stanice VKV jsou zde především určeny pro komunikaci a řízení jednotek. Jejich obsluhy převážně využívají terminál, jako zdroj taktických informací. Tím je pro tuto roveň obvykle zodolněný přenosný mikropočítač, většinou kompatibilní s IBM PC/AT, využívající procesor 80286 s vnitřní pamětí typu RAM s kapacitou do 10 MB a paměť EPROM s kapacitou do 2 MB. Terminál má vestavěný komunikační modul. Systémy C3I určené pro letectvo a PVO převážně přispívají k plnění úkolu obrany leteckých základů a štábů proti překvapivému útoku. Zpracovávají obraz o vzdušné situaci v reálném čase, umožňují přenos a distribuci informací mezi leteckými základnami, zabezpečují zpracování i přenos informací pro operační, týlové, průzkumné či administrativní čely. C3I nalezlo uplatnění i ve skladovém hospodářství.

Systémy velení, řízení, spojení a průzkumu nebyly konstruovány pouze pro vlastní využití v jednotlivých podsystémech pozemního vojska, letectva, PVO atd. Naopak je snahou, aby tyto podsystémy byly schopny spolupracovat. Využívají při tom speciální průzkumné systémy na zemi, ve vzduchu i v kosmu, přijímací a vyhodnocovací střediska, řídicí počítače, které distribuují požadovaný rozsah informací uživatelům jednotlivých podsystémů. Starají se nejen o průběžný zisk obsahově významných informací potřebných k ničení cílů, ale i o informace potřebné k pružnému doplňování municí, pohonných hmot a dalších nezbytných materiálů. Napomáhají koordinovat činnost jednotlivých podsystémů. Zde je již možné vypořádat strategické uplatnění systémů C3I. Jsou součástí nově prosazované koncepce elektronické války - EW (Electronic war).

Některé zkušenosti ze zavádění C3I do praxe ve vojensky vyspělých státech

Pro konstrukci a zavádění automatizovaných systémů velení, řízení, spojení a průzkumu upřednostňuje izraelská firma Tadiran spojení tradičních metod práce. Především **plánované zdokonalování komponentů** - PPI (Preplanned Product Improvement), **evoluční přístup** - EA (Evolutionary Approach), a **použití komerčních komponentů** - NDI (Non Developed Items). PPI počítá ve všech vývojových fázích s možností budoucích zdokonalování jednotlivých komponentů během životnosti daného zařízení. NDI je založena především na využití

standardních, běžně vyráběných komponentů, zpravidla v zodolněném vojenském provedení, které se integrují do systému. EA volí zavádění systému C3I po malých, dobře definovaných krocích, které uživateli musí zabezpečit konkrétní přínos. Tradiční metody prac však mohou mít řadu omezení, skrytých nebo i otevřených, které sebou nese vývoj. Výrobci na ně proto reagují velmi pružně, aby si zajistili tržní úspěšnost. Nicméně i v rozvinutých ekonomikách, jak tito výrobci uvádějí, je od definování základních požadavků n systém C3I až po jeho praktické nasazení potřeba 5 až 10 let. Během této doby se mnohdy změní technologie minimálně o jeden řád, vymění se základní kádři tvůrčích pracovníků a někdy se upraví i výchozí podklady u uživatele. Navíc vojenská technika vzhledem ke svým nárokům na spolehlivou funkci i extrémních podmínkách je několikrát dražší než obdobné technika použitá pro civilní aplikace. Proto obměna mnohdy morálně zastaralé techniky není tak rychlá.

Dříve uváděné tradiční metody práce, představované zkušenou zahraniční firmou Tadiran, lze z větší části využívat i v našich podmínkách. Domnívám se, že to nevylučuje ani skutečnost zaostávání úrovně některé techniky Čs. armády. Vybrané prvky bude možné do budovaného systému C3I v naší armádě zařadit ihned. Jiné bude nutné modernizovat zejména tak, aby byly schopny zařazení do sítí, tedy, aby měly digitální vstupy a výstupy. Další bude nutné nakoupit, či vytvořit prostor pro jejich licenční výrobu. Protože jde o velmi složitý a nákladný proces, je nutné důsledně prosazovat dříve uvedený evoluční přístup. Tedy od počátku důsledně prosazovat zásadu postupných kroků při vlastní realizaci. Dále zásadu, že v nově budovaných systémech musí pracovat nejnovější technické prvky společně s těmi, které jsou zavedeny do výzbroje již několik let a jsou někdy technicky i morálně zastaralé.

Požadavek hardwarové a softwarové kompatibility má v tomto případě opodstatnění nejen z pohledu budování nového systému, ale i z hlediska jeho průběžného zdokonalování. Vždyť nelze čekat na okamžik, kdy všechny komponenty systému budou na vysoké technické úrovni, a poté je zařazovat do C3I. V té době by byl systém zcela jistě již zastaralý a mohlo by se opět čekat na jeho další modernizaci. Nákup, byť nejmodernější techniky, není také tím nejlepším řešením, protože by se pouze vytvořily předpoklady pro zaostávání v určitém období. Naše ekonomika nebude mít ještě dlouho prostředky k rozsáhlému a průběžnému nakupování špičkových výrobků. Proto od samého počátku je nutné budovat integrovaný systém jako otevřený, schopný další modernizace nejen cestou používání novějších technických prostředků, ale zejména cestou rozšiřování jeho možností vlastními kapacitami.

Uváděné tradiční metody práce lze proto v našich podmínkách rozšířit o vhodné využití nynějších i nově vytvářených pracovních kolektivů a do jisté míry i o využití některých zařízení, která se mohou podílet na výrobě určitých prvků ze zahraničními firmami.

Možná východiska pro překonávání problémů při zavádění C3I v Čs. armádě

Mnoho specialistů v ČSFR se dnes velmi vážně zabývá otázkou nového směru ve vyzbrojování naší armády. Čs. armáda zdědila z rozpadlé Varšavské smlouvy velké množství relativně zastaralé techniky. Především však mnohaleté zaostávání vědeckotechnických předpokladů pro vlastní vývoj, výrobu a zavádění nových moderních zbraňových systémů, u kterých by byly zabezpečeny požadavky automatizovaného řízení, velení, spojení a průzkumu. Které by mohly pracovat v automatizovaných informačních sítích a byly by na takové technické úrovni, jakou mají jednotlivé prvky systémů C3I v armádách vyspělých zemích. Na druhé straně je nutné připomenout, že v nedávné době byla snaha určit podsystemy postupně automatizovat. Pracovní nasazení některých odborníků, zařazených do odborných týmů, však nemohlo zcela eliminovat nevhodnou výpočetní či spojovací techniku a někdy i nechuť takové složité systémy budovat. Nesporně se však jistých úspěchů dosáhlo. Byly např. navrženy některé algoritmy, které kdyby byly uskutečněny na vhodné výpočetní technice, mohly mít odpovídající užítí. Proto je vhodné na dílčí úspěchy navázat a rozpracovat

v nové situaci, kdy je dostupnější špičková výpočetní technika i lepší podmínky pro hraniční spolupráci. (Tímto zjednodušeným postřehem jsem chtěl upozornit na, dle mého zoru, první východisko při překonávání problémů při zavádění C3I v naší armádě.)

V předválečném období bylo Československo "zbrojnicí" Evropy. Bylo to v době, kdy mohlo závisle tvořit své hospodářské a zbrojní programy. Tento fakt se neodrážel jen v množství odukované techniky, ale i v celém tehdejší systém, který umožnil konstrukci zbraní, v té době nejen na špičkové technické úrovni, ale i s odpovídajícím progresivním charakterem. Úspěšnost vojenské výroby se zpětně promítala do celé řady civilních podniků. Vzpomeňme této souvislosti např. výrobu automobilů, textilních strojů, vodních turbín, ale i jemné mechaniky. Toto spojení civilní a vojenské výroby mělo tehdy u nás své opodstatnění u vyspělých zemí ho má i dnes. Lze to považovat za prvotní předpoklad úspěchu obou sfér vojenské i civilní. Naopak preference jedné z nich zpravidla přinese nejprve zaostávání druhé a později i zaostávání první vlivem nedostatku prostředků pro její další rozvoj. Myslenka, že vojáci potřebují zbraně vždy o krok na vyšší úrovni než protivník, a úspěšní podnikatelé i výrobci pak vždy o stupeň větší výnosy získá než jejich konkurenti, je, a historie minulých let to na příkladech prokázala, tou hlavní hybnou silou k dosažení potřebného předstihu. Spojení výsledků civilní a vojenské výroby je pak vhodným prostředkem pro splnění požadavků vojáků i podnikatelů. Zvláště tehdy, když vojáky vypsany konkurs má dostatek nožných řešitelů. (Proto v umném propojení úspěchů obou sfér vidím druhý možný předpoklad rychlé realizace systémů C3I v Čs. armádě.)

Nevyužití vzájemných úspěchů v civilní a vojenské výrobě v nedávné minulosti nebyly pouze jedinými předpoklady našich současných potíží, na které je vhodné poukázat. Lze upozornit i na další, např. na to, že byla nedostatečná koordinace rozvoje technických prvků výzbroje a automatizace informačních procesů. Určité podsystemy Čs. armády se zdokonalovaly bez ohledu na možné vazby s jinými. Raketové prostředky PVO byly např. automatizovány bez náležitého ohledu na součinnost např. s letectvem a pozemním vojskem. Automatizované prvky řízení a velení se řešily pouze pro zjednodušení práce štábů. Vedle nedostatečné koordinace existovalo i neopodstatněné utajování získaných výsledků. To vznikající rozpory dále prohlubovalo, a tak ostatní zbraňové systémy ztrácely kontakt s potřebami komplexního rozvoje. V letectvu a PVO stále větší specializace vedla k dnešnímu velkému počtu typů a modifikací letounů i raketových kompletů. Tato skutečnost sebou přináší současně nemalé potíže v materiálním a technickém zabezpečení. Obdobná situace je ve výzbroji pozemního vojska. Letectvo vyvíjelo vlastní systémy pro automatizování své činnosti, průzkumné složky automatizovaly své pátrače bez ohledu na potřeby PVO, REB, ale i pozemního vojska. Pracovníci ASVR (automatizovaných systémů velení a řízení) byli nuceni zjednodušit své systémy pouze na vertikální průnik informací. Dříve uvedená nevhodná výpočetní a komunikační technika však byla jen jedním zdrojem těchto nedostatků. Druhým a závažnějším byla nechuť některých řídicích pracovníků podstoupit riziko technických neúspěchů, a proto neopodstatněné utajovali výsledky, či nevhodně prováděli součinnost při řešení tak rozsáhlých úkolů, jakým je automatizovaný sběr a zpracování informací v informačních sítích. Na druhé straně je nutné ocenit, s jak vysokou hodnotou vznikaly některé subsystemy i přes citované potíže, a to díky velkému nadšení jednotlivců. Ovšem za cenu nejen neefektivních finančních nákladů, ale někdy i osobních neúspěchů. **V překonání neuváženého utajování běžných informací, v zlepšení koordinace aplikací ve všech podsystemech naší armády a v účelném rozložení nutných finančních prostředků proto vidím další východiska pro rychlou realizaci systému C3I v Čs. armádě.**

V této situaci vznikne jistě potřeba řešit základní otázku, kdo bude garantem za nově budovaný systém. Bylo by závažnou chybou, kdyby na tomto místě nebyl uveden i názor, jak tuto otázku řešit u nás. Vzhledem k tomu, že systémy C3I budou zabezpečovat nejen přenos, ale i získávání, rozbor a další diferencované zpracování informací včetně distribuce na co

nejširší okruh řídicích, bojových i zabezpečovacích podsystemů. Protože budou řešit technické i operační problémy armády, domnívám se, že by garantem měl být nově konstituovaný úsek, či správa Čs. armády. S názvem např. "koordinační pracoviště pro tvor všestranného informačního zabezpečení potřeb Čs. armády". Název nového pracoviště druhořadý, důležitější je obsah, zásady a priority práce, kterými by se mělo toto no pracoviště řídit. Mělo by mít odborníky z oblasti velení, spojení, automatizovaných systémů i průzkumu, se znalostmi analytickými i technickými.

V rozvinutých ekonomikách se praktickou realizací zabývají civilní firmy s větší či menší účastí vojenských specialistů. Ovšem koordinace činností je ponechána právě takové vojenské složce, protože jedině vojenští specialisté mohou plně docenit účel systémů a všechny jeho možné vazby v armádním organismu. Bylo by vhodné, aby naši vojenští specialisté v nově budovaných systémech C3I získali uplatnění, mohli spolupracovat s zahraničními odborníky a měli samostatná pracoviště, ve kterých by řešili specifické požadavky ochrany před desinformacemi pomocí speciálních technických prvků a specifického softwarového vybavení.

Stručně ke konkrétnímu řešení C3I v Čs. armádě

Rychlost výstavby systémů C3I v Čs. armádě ovlivní více faktorů. Hlavním zřejmě bude možnost našeho státu uvolnit nezbytnou částku do hardwaru a softwaru jednotlivých prvků systémů.

Systémy C3I v Čs. armádě by však měly být prostředkem k efektivnímu využití současné výzbroje i celého obranného potenciálu země. Vynaložené finanční náklady by tak měly být opodstatněné a tím i určitou prioritou v částce vyčleněné na armádu. Proto je nezbytné, aby konkrétní koncepce řešení systémů C3I vycházely ze sladěných programů informatizace s podporou prostředků spojení, automatizace i průzkumu, do jisté míry i z organizační struktury velitelských stupňů s diferencovaným přístupem k informacím. Nejen z pohledu utajování informací, ale i z jejich obsahové účelnosti pro každý stupeň velení. Domnívám se, že systémy C3I je vhodné budovat souběžně u jednotlivých podsystemů velení s preferencí průzkumu, integrované PVO a materiálně technického zabezpečení. Předpokládám, že až v pozdějším období bude možné přecházet na průnik informací mezi jednotlivými podsystemy velení. Aby však nedocházelo k živelnému budování, musí řešení, na všech místech od počátku, čítat zásady moderních počítačových sítí. Především však takové, které teprve stanov navrhovaný koordinační orgán. V tomto procesu je vhodné využít zkušeností armád vyspělých zemí.

Při úvahách, kterým prvkům systémů C3I dávat přednost, např. u podsystemu spojení prvkům KV či VKV atp., nebo u průzkumu rádiovým či radiotechnickým, domnívám se, že **systém C3I se musí u jednotlivých podsystemů velení řešit od samotného počátku jako integrovaný celek.** Nechci nyní však uvádět možné řešení celého systému použití telného pro Čs. armádu, chci pouze uvést zjednodušený názor na využití jeho prvků.

Spojovací prvky v systému C3I budou v Čs. armádě mít zřejmě dominantní postavení, jelikož jsou základem systému. Protože jde o velmi nákladnou část celého projektu, ve kterém nemáme odpovídající předpoklady pro samostatný rozvoj a rychlé překonání známého zaostávání, jeví se mi účelné vojenské a civilní základní technické prostředky spojení řešit společně, a to nákupem. V součinnosti s firmami, které projdou náročným konkursním řízením.

Prostředky průzkumu v C3I. Naše prostředky pasivního radiotechnického průzkumu získaly v posledním období velkou publicitu. Dosahují srovnatelné úrovně s nejvyspělejšími výrobky tohoto druhu na světě, mají předpoklady pro další rozvoj a jistě najdou uplatnění u PVO a REB. Převážná většina prostředků aktivního radiotechnického průzkumu nemá digitální výstup. Proto orientace zřejmě bude na modernizaci nynější techniky a na techniku

vou. Máme u nás tradici zejména u letištních radiolokátorů, a je předpoklad postupného kání výsledků i u třídízenčních techniky, zvláště bude-li využito náležitě zahraniční operace.

Prvky řízení velení s podporou automatizace v C3I. Zde je nezbytné účelně navázat na zkušenosti z minulého období, využít dostupnosti nejmodernějších výpočetních systémů jejich základního programového vybavení. Urychleně řešit úzkou spolupráci zahraničních arm s nemalým okruhem našich odborníků a postupně usilovat o vlastní rozvoj.

Všechny prvky systému C3I, musí splňovat náročné kritérium ochrany před působením středků REB možného protivníka. Zejména zde musí působit vysoce specializovaný tým jenských odborníků, který bude pracovat na ochraně systémů před jejich zneužitím, padné vyřazením v době jejich nejvíce očekávané činnosti.

Odhad finančních nákladů na výstavbu vybraných systémů C3I v Čs. armádě

Provést kvalifikovaný odhad v této době je obtížné z několika důvodů. První je v tom, nemáme dostatek zkušeností s nákupem prvků pro vojenské systémy C3I od vhodných zahraničních firem. Další nesnadnost je v tom, že v této době lze jen velmi obtížně stanovit rozsah kooperací a jejich finančních nákladností s ohledem na možný vlastní rozvoj systémů. dále se jeví dočasné ekonomické obtíže naší země atp. Nicméně určitou orientaci provést lze, a to např. podle publikace C3I Forecast International 1990-1991 a cen v ní obsažených i některých dalších údajů, které u systémů C3I USA, Velké Británie dalších, jsou:

1. ADCIS (Systém velení a řízení PVO Velké Británie)

- ◆ přibližná cena systému 180 mil. USD.

2. ADDS (Automatizovaný systém distribuce dat pozemního vojska USA)

- ◆ odhadované ceny:
 - komponenty NCS - 2,5 mil. USD,
 - EUUs - 30 000 USD,
 - terminály JTIDS - 320 000 USD.

(Vývojové práce na systému ADDS byly zahájeny v červnu 1980, a to 1. fází z celkového programu. 2. fáze proběhla r. 1982, třetí a čtvrtá byla ukončena v březnu 1987 a zahrnovala návrh, vývoj a testování EPLRS, nejrůznější testy programového vybavení a uživatelské kousky. Fáze pátá byla iniciována r. 1985 a obsahovala kompletní vývoj systému EPLRS, jeho vyhodnocení a implementaci do již zavedených systémů. Výdaje na vývoj, výrobu demonstračních vzorků a zkoušky: 1990 - 14,9 mil. USD, 1991 - 22,5 mil. USD, 1992 - 36,7 mil. USD, 1993 - 40,9 mil. USD.)

3. ATARS (Perspektivní taktický vzdušný průzkumný systém)

- Jednotková cena systému odhadována na 2,5 mil. USD.

4. AFATDS (Zdokonalený datový systém polního dělostřelectva)

- ◆ Náklady na vývoj v :
 - r. 1990 - 31,1 mil. USD,
 - r. 1991 - 52,4 mil. USD,
 - r. 1992 - 65,6 mil. USD,
 - r. 1993 - 58,2 mil. USD.

(Představu o rozloze systému je možno si vytvořit z následujících údajů: AFATDS má

využívat více jak 8000 terminálů a přes 3000 počítačů. Těžké divize budou mít 61 PCU, TCU a 50 HTU. Těžké sbory 18 PCU a 27 TCU.)

5. ASAS (Systém hodnocení údajů ze všech zdrojů)

◆ Náklady na výzkum, vývoj, zkoušky a hodnocení (angl. zkratka RDTE) v:

- r. 1990 - 173,3 mil. USD,

- r. 1991 - 102,0 mil. USD,

- r. 1992 - 194,8 mil. USD,

- r. 1993 - 148,7 mil. USD.

(Poznámka: - systém ve vývoji, v r. 1994 se očekává využití verze s omezenou kapacitou)

6. BATES (Automatizovaný systém řízení palby polního dělostřelectva)

◆ Náklady na vývoj do r. 1988 dosáhly 189 mil. USD

7. BICES (Systém pro shromažďování a využívání informací na bojišti)

◆ Plánovaná cena systému 250 mil. USD.

Na původní studii bylo r. 1985 uvolněno 5 mil. USD a celkové náklady (vývoj + výroba) mají dosáhnout 325 mil. USD. Mezi spolupracující systémy patří např. ACCIS. Časový plán vývoje je následující:

● r. 1985 - schválena koncepce vývoje,

● r. 1986 - zahájení vývoje,

● r. 1988 - formování skupiny firem Ferranti (Aeritalia/General Electrics,

● r. 1989 - vznik řídicí studie,

- formování 2. konsorcia firem,

- výběr konečné skupiny devíti firem,

● r. 1990 - vznik konsorcia AICORN (Marconi, ATT, Framentec, Krupp, Olivetti, Marconi) formulována nabídka NATO,

● r. 1991 - zahájen konstrukční vývoj,

● r. 1994 - plánováno dosažení počáteční operační použitelnosti,

● r. 1996 - ukončeno financování vývoje,

● r. 2000 - zavedení BICES do výzbroje.

8. GSTS (Pozemní systém průzkumu a sledování vzdušných cílů)

◆ podle posledních dostupných údajů jsou výdaje na celý program GPSPS odhadovány na 3,8 mld. USD.

Z uvedených podkladů je patrné, že cena je závislá na účelu použití systému C3I. Vzhledem k výše uvedeným podmínkám a východiskům je proto vhodné vypracovat samostatnou ekonomickou studii, a to týmem hospodářských odborníků a odborníků za technické prostředky spojení, výpočetních systémů, průzkumné techniky a dalších navazujících zbraňových prvků systémů C3I. Studie by však měla vycházet z konkrétních požadavků operačních pracovníků a jejich představ na rozsah a potřebu realizace systémů C3I v Čs. armádě.

Nedávno měla část vojenských specialistů možnost zúčastnit se mnoha podnětných akcí, pořádaných FMO. Na nich se představily některé zahraniční firmy zabývající se systémy C3I. I když šlo o vojenské aplikace, bylo zde patrné i uplatnění v civilním sektoru, např. ve skladovém hospodářství, kartografii, zdravotnictví atp. Byla zde patrná i otevřenost v jednání, bez přehnaného utajování běžných informací. Vojenská aplikace systémů zdůrazňovala odolnost v různých klimatických podmínkách, požadavky na mobilnost, dlouhou životnost, spolehlivost, kompatibilitu, interoperabilitu i požadavky na ochranu před prostředky REB.

Ve svém příspěvku k aplikaci systémů C3I v Čs. armádě jsem pokládal za důležité zvýraznit uvedené skutečnosti. Chtěl jsem upozornit i na některé další aspekty, které je vhodné uplatnit v našich podmínkách. Mezi hlavní jsem zařadil:

- využití zkušeností některých vojenských, ale i nevojenských odborníků a jejich pracoviště,
- navázání na dílčí úspěchy a jejich rozpracování v nové situaci, kdy je dostupnější špičková technika i lepší podmínky pro zahraniční spolupráci,
- nutnost usilovat o lepší koordinaci ve všech podsystémech velení naší armády při konstrukci systémů C3I,
- potřebu vytvoření nového vrcholného orgánu, který bude mít na starosti koordinaci úkolů i účelné rozložení nutných finančních prostředků.

Domnívám se, že **moderní systémy C3I musí získat v Čs. armádě co nejrychleji postavení, které jim vzhledem k jejich vlastnostem právem náleží.** Pomohou v případě potřeby účinně využít jistě ne nejmodernější, ale současný výzbrojní a materiálně technický potenciál naší armády. V nelehké nynější ekonomické situaci musí tyto systémy mít přednost před nákupem nebo vlastní výrobou jiné vojenské techniky. Je jistě druhořadé, budeme-li tyto systémy nazývat obdobně, či zvolíme-li pro naše podmínky příhodnější pojmenování.

Podplukovník Ing. Jaroslav Krábec

PROBLEMATIKA KV SPOJENÍ

Zabezpečení nepřetržitého a operativního velení vojskům klade stále větší požadavky na rádiové spojení. Jeho technický základ tvoří rádiové stanice pracující v krátkovlnném (3 - 30 MHz), velmíkrátkovlnném (30 - 300 MHz), a ultrakrátkém (300 MHz - 3 GHz) vlnovém rozsahu.

Krátkovlnné (KV) spojení se v současné době využívá především k dálkovým rádiovým spojmům, k rádiové navigaci a v meteorologii.

Ve spojovacích systémech Čs. armády se KV spojení využívá zejména na operačním stupni velení pro dálkové rádiové spoje. Využívá se v rádiových sítích chemického a ženijního zabezpečení, v sítích radiačních informací, součinnostních a v sítích týlového zabezpečení.

Spojovací prostředky pracující v pásmu velmi krátkých vln (VKV) jsou používány výhradně pro spojení na taktickém stupni velení. S rozvojem technologie byla část potřeb a požadavků zajišťovaných KV prostředky na tomto stupni nahrazeny v 60. a 70. letech rádiovými stani-

cemi pracujícími v pásmu velmi krátkých vln. KIV spojení se zde i nadále využívá pro některé výhodné vlastnosti, jako je operativnost a velký rozsah spojení.

Pásmo ultra krátkých vln (UKV) je využíváno radioreléovými a troposférickými stanicemi na operačním stupni velení.

Snaha zvýšit spolehlivost spojení a zabezpečit přenos dat v číslicovém tvaru, který je předpokladem automatizace procesu velení a řízení vojsk, vede i v oblasti KV spojení k využívání číslicového přenosu.

Perspektivnost KV spojení je potvrzena tím, že i v současné době se ve vyspělých státech vývojově řeší nové spojovací KV prostředky, zdokonalují se metody přenosu z hlediska vyšší odolnosti proti rušení a proti poruchám vznikajícím při šíření.

Problematika KV pásma

Krátkovlnné pásmo je v rámci vojenského spojení prakticky využíváno od 1,5 MHz do 30 MHz. KV vlny jsou málo vhodné pro spojení přízemní vlnou. Vlivem velkého útlumu krátkých vln nad polovodivou zemí se přízemní vlny při obvykle používaných výkonech šíří pouze do vzdáleností nepřesahujících několik desítek kilometrů.

Ke spojení na KV se obvykle využívá jejich šíření ionosférickými prostorovými vlnami, které mohou jednoduchým nebo několikanásobným odrazem od horních vrstev ionosféry a od země zprostředkovat rádiové spojení i na velké vzdálenosti.

Ionosféra je oblast horních vrstev atmosféry, která se vlivem slunečního záření rozpadá na elektrony a kladné ionty. Působením ionizace se vytvářejí čtyři vrstvy výrazného maxima ionizace obvykle označované jako D, E, F₁ a F₂ na kterých podle použitého pracovního kmitočtu dochází k odrazu, útlumu, aj.

Účast ionosféry při šíření KV přináší řadu charakteristických zvláštností:

- únik signálu,
- existence hluchého prostoru,
- rádiová ozvěna,
- rozdílnost při šíření vln ve dne a v noci,
- vzrůst poruch v nočních dobách.

Spolehlivost KV rádiového spojení závisí především na použitém kmitočtu. V praxi pro určení optimálního pracovního kmitočtu se určuje předběžné rozsah kmitočtů, jejich spodní a horní hranice. Horní hranice charakterizuje takový kmitočet, při kterém vlna odražená od ionizované vrstvy zasáhne středisko příjmu při stanové vzdálenosti vysílajícího a přijímacího střediska s využitím ionosféry. Spodní hranice charakterizuje nejmenší kmitočet, kdy při určitém útlumu lze zabezpečit spolehlivé spojení na určenou vzdálenost.

Podle předpokládaných změn v ionosféře se pro důležité rádiové spoje předpovídá denní průběh nejvyšších a nejnižších použitelných kmitočtů.

Při příjmu signálů KV vysílačů dochází často k nežádoucím jevům, zejména k rychlému kolísání intenzity elektrického pole přijímané vlny, tzv. **úniku**. Amplituda signálu se při úniku mění řádově 10krát až 100krát. Perioda úniku, tj. doba mezi dvěma za sebou následujícími maximy (minimy), mění se od několika desítek sekund do desetin sekund.

Příčinou úniku je interference několika paprsků, které přicházejí do místa příjmu po odrazu od ionosféry. Zvláště patrný únik můžeme zaznamenat při východu a západu Slunce. Z důvodu nestejného odrazu různých kmitočtů od ionosféry má také únik rozdílný průběh. Tuto kmitočtovou závislost nazýváme selektivní únik.

Únik na KV vlnách lze omezit různými způsoby. Nejznámější z nich je výběrový příjem, který využívá skutečnosti, že únik přijímaného signálu v bodech vzdálených od sebe několik set metrů má různou povahu a probíhá nezávisle. Používá se obvykle 2 až 3 antén se stejným počtem přijímačů a přijaté signály se sčítají ve výstupních obvodech přijímačů.

Únik lze také potlačit pomocí ostře směrové protiúnikové antény, která přijímá jen jeden základní paprsek odražený od ionosféry.

Dalším technickým opatřením používaným při konstrukci přijímačů jsou obvody automatické regulace citlivosti, které minimalizují únik.

Hluché pásmo je dalším nedostatkem přenosu na KV spojení. Vzniká z důvodu, že povrchové vlny nedosahují do míst, kam dopadají první prostorové vlny odražené od ionosféry. Vlnové kratší vlny vytvářejí širší hluchý prostor, protože jejich prostorové paprsky se vrací na Zemi dále od vysílače a povrchové vlny ztrácejí energii rychleji.

Rádiová ozvěna vzniká mnohonásobným odrazem rádiových vln od zemského povrchu a od ionizované vrstvy, je to podobný jev jako únik. Podstata záleží v tom, že jeden a týž signál přichází na vstup přijímače dvakrát nebo několikrát.

Rozdílné šíření vln ve dne a v noci musíme zvláště respektovat ve vojenské praxi, při činnosti na malých rádiových stanicích, kdy se požaduje spojení na 150-200 km.

Stav a vývojové trendy ve vyspělých státech

V taktickém spojení pozemního vojska byla v armádách NATO od 2. poloviny 80. let uskutečňována řada dílčích technických opatření ke zvýšení jeho odolnosti. Jde o vybavení rádiových stanic adaptivními anténními systémy, které potlačují příjem ze směru rušiče a dalšími technickými opatřeními, které obsahují obvody automatického číslicového rychlého doladění.

Intenzivní výzkumy jsou vedeny v oblasti anténních systémů. Elektronicky je upravován tvar vysílací charakteristiky, automaticky je měněna (s ohledem na směr rušičího signálu) i přijímací charakteristika, jsou vyvíjeny mnohoprvkové antény s ovládaním charakteristiky změnou fázových poměrů.

Při vývoji moderních KV rádiových stanic jsou stále šířeji uplatňovány širokopásmové modulační metody, zejména metoda pomalých kmitočtových skoků. Přenos informace s rozprostřeným spektrem metodou kmitočtových skoků (Frequency Hopping - FH) byl řešen na základě zkušeností z vývoje rádiových stanic pracujících ve VKV pásmu (30-88 MHz). Vzhledem k velmi širokému poměru krajních kmitočtů pásma, rozdílnému způsobu šíření KV vln a nezbytnosti ladění antén, je rychlost kmitočtových skoků v KV pásmu poměrně nízká oproti skokům ve VKV pásmu.

Jako příklad špičkových výrobků lze uvést celou řadu rádiových stanic firmy THOMSON-CSF (Francie), např. TRC 350H - přenosná rádiová stanice pracující v pásmu 1,5 - 30 MHz metodou FH s výkonem 20 W, nebo řadu rádiových stanic TRC 351H, 353H, 354H lišící se pouze výkonem od 20 W do 400 W.

Současně s rozvojem širokopásmových metod přenosu, probíhají vývojové práce orientované na kompresi signálu a zvýšení hustoty přenosu dat. Probíhají zkoušky se zužováním pásma a zaváděním expandérů amplitudy, které umožňují zúžit kmitočtové pásmo na 60 % původní šířky.

V rámci modernizace se ke klasickým KV rádiovým stanicím, které využívají standardní telefonní kanál, připojuje zařízení převádějící hovorový analogový signál na číslicový (číslicový vokodér), umožňující přenos hovoru zpravidla rychlostí 1200 nebo 2400 bit/s.

V ještě modernějším pojetí lze mezi běžně používaný blok vozidlové KV rádiové stanice a mikrofon připojit integrované zařízení, které současně pracuje jako vokodér, modem a utajovací zařízení.

Pro přenos fonické informace se nejčastěji používá modulace SSB (Single Side Band), která využívá buď horní, nebo dolní postranní pásmo. Hlavní výhodou oproti amplitudové modulaci je poloviční šířka pásma potřebná pro přenos, větší odolnost proti úzkopásmovému rušení a menší výkon pro stejný dosah.

Pro dálkopisný provoz a přenos dat se využívá kmitočtová modulace se standardizovanými

parametry signálu, zejména kmitočtové (FSK - Frequence Shift Keying) a fázové (PSK - Phase Shift Keying) klíčování.

V 90. let se dále předpokládá ve strategických systémech velení armád NATO a systémec dálkového spojení v oblasti KV využívat výběrový příjem, adaptivní metody přenosu a další technická opatření.

Stav v Čs. armádě

V Čs. armádě je používána řada středních (výkon do 200 W) a velkých (výkon 1000 W KV rádiových stanic pocházejících převážně z dovozu z bývalého SSSR, např. R 188, R 130 R 140 aj.

Obecně lze říci, že celková úroveň KV rádiových stanic používaných v Čs. armádě více či méně morálně a technologicky zaostává za parametry rádiových stanic vyspělých států. Pro informaci jsou základní parametry hlavních typů KV rádiových stanic uvedeny v tabulce.

Tabulka

Typ rádiové stanice	Výrobce	Rok zavedení	Rozsah kmitočtu [MHz]	Výkon [W]	Druh provozu
R - 118	býv. SSSR	1958	1 - 7,5	200	fónie, dálnopis
R - 140	býv. SSSR	1974	1,5 - 30	1000	fónie, SSB, dálnopis
R - 137	býv. SSSR	1975	20 - 60	1000	fónie, SSB, dálnopis
R - 161	býv. SSSR	1985	1,5 - 60	1000	fónie

Většina těchto stanic bude postupně nahrazována v rámci finančních možností Čs. armády dovozem nových typů KV rádiových stanic z vyspělých států.

Domnívám se, že KV jsou vhodné především pro stálé dálkové rádiové spoje, kde je možné trvale předvolit denní a noční kmitočty, použít zdvojeného příjmu, použít antén se směrovým účinkem a splnit i jiná opatření zabezpečující spolehlivé a nepřetržité spojení.

Pro vojenskou praxi je hlavní předností KV relativně velký rozsah fixovaných kmitočtů. Uvedený počet vytváří velké možnosti při organizování rádiového spojení. Za podmínek vojenského rádiového spojení není vždy možné zaměřovat denní i noční kmitočty a je poměrně obtížná svobodná volba kmitočtů i antén vzhledem ke vzdálenostem rádiových spojů.

Přes pokračující tendence postupně přecházet k vyšším kmitočtovým pásmům, neztrácí KV rádiové stanice na svém významu a tvoří nedílnou součást rádiového spojení. Jejich vývoj je i v současné době, při využití technologie LSI a VLSI obvodů, věnována pozornost, zejména z hlediska zvýšení spolehlivosti spojení a zvýšení odolnosti proti radioelektronickému boji, ať již řadou technických opatření a doplňků, nebo vývojem a zaváděním nové generace rádiových stanic pracujících s rozšířeným spektrem.

ukovník Ing. Oldřich Janata, CSc.

VĚDECKÉ INFORMACE VE VOJENSKÉM VÝZKUMU

Informační zabezpečení vědy, techniky a dalších odborných činností v Československé armádě má v současné době své doprovodné pozitivní a negativní stránky. Přitom relativně dobře je zajišťována informovanost o světovém i národním informačním fondu (obsaženém v dokumentech různých druhů a typů). Nedostatečně je však zajišťována dostupnost potřebných aktuálních dokumentů, zejména o nejnovějších vědeckých výzkumech, technologiích a technických prostředcích. Nové koncepty poskytování vědeckých informací zatím pouze experimentálně vytváří podmínky pro vznik dynamických informačních systémů, které by s potřebným technickým komfortem a kvalifikovaným lidským faktorem pohotově plnily požadavky pracovníků ve výzkumu.

Z hlediska potřeby vědeckých informací rozlišujeme vlastní tvůrčí činnost jednotlivých pracovníků ve vědě i výzkumu a tvůrčí činnosti spojené s řízením tvůrčích týmů výzkumného ústavu, která je založena na hledání, vytváření a realizaci nejuvhodnější koncepte řešení výzkumných úkolů. V tomto smyslu si pak každý výzkumný pracovník vytváří svůj vlastní informační systém, odpovídající jeho potřebám a výzkumnému zaměření. Informační systém pro řízení výzkumného ústavu by měl být koncipován jako strategický systém, umožňující přispět k vysoce účinnému výzkumnému programu.

Problematika Informačního zabezpečení výzkumné činnosti se od problematiky výzkumných úkolů konkrétního ústavu podstatně liší. Každá z uvedených činností se odehrává na kvalitativně jiném stupni. V prvním případě jde o práci jednotlivého výzkumného pracovníka nebo výzkumného týmu, v případě druhém o výzkumné zaměření ústavu jako celku s výběrem hlavních směrů řešení výzkumných úkolů. Jde tedy o závažnou problematiku, jejíž náplní se bude zabývat vedení ústavu, nikoli jednotliví výzkumní pracovníci. Je proto důležité počítat i s řešením řady doprovodných, subjektivně psychologických problémů, jestliže se důsledky nové orientace výzkumu dotknou organizačních otázek uspořádání jednotlivých pracovišť ústavu.

Podstata celkového informačního zabezpečení výzkumné činnosti ústavu spočívá v soustavném vyhodnocování dostupných informací o pohybu vědy, techniky a ekonomiky příslušného oboru z hlediska základních cílů, které má ústav zabezpečit včetně podmínek pro jejich efektivní využití v praxi. Je nutné posílit koncepčnost i schopnost analyticky vyhodnocovat všechny dostupné informace a přetvářet je do ucelených prognostických a výhledových studií. Celková informační zabezpečení výzkumné činnosti ústavu se musí v plném rozsahu opírat o všechny dosažitelné zdroje včetně využití současných zahraničních i tuzemských bází dat.

Jestliže se vrátíme do pozice odborníka, který v ČSFR v současné době vyhledává ke své práci určité informace, zjistíme, že nedošlo k žádným podstatným změnám v informačním prostředí, neboť nadále trvá:

● Velký rozptyl informačních zdrojů.

● Nesnadná orientace ve službách informačních středisek a institucí včetně vědeckých knihoven. Zejména je pociťován velký nedostatek propagačních tiskovin a brožur, který poskytoval přehledy činnosti a služeb informačních pracovišť.

● Obtížná dostupnost souborů údajů, vytvářených dalšími institucemi, které nemůžeme označit jako informační, ale jejichž báze dat nebo jiné zdroje informací jsou významné i pro širší okruh zájemců v oblasti vědy a techniky.

Potřeba a rozvíjení informačního referenčního systému uvnitř výzkumného ústavu jako spojovacího článku mezi uživateli a informačními produkty, bude pociťována ještě naléhavěji. Na některých vědeckoinformačních pracovištích Čs. armády se v budoucnu počítá s vybudováním automatizované referenční báze dat. Podle mého názoru by tato báze dat mohla být zaměřena k:

- zjišťování údajů o řešených vědeckých, vědeckovýzkumných pracích v Čs. armádě a v civilní oblasti,

- zjišťování připravovaných vědeckých a vědeckotechnických akcí u nás a v zahraničí (konference, kongresy, sympozia apod.),

- zodpovězení dotazu, jehož výsledkem by bylo zjištění dosud neznámého informačního zdroje (informačního souboru, odborného pracoviště nebo experta - specialisty pro určitou problematiku).

Referenční služby vědeckoinformačního pracoviště se tak stávají místem prvního setkání uživatele-odborníka určitého profesního zaměření a informačních služeb. Současně by však měly působit i jako koordinační či propojovací prvek, a to nejen mezi vědeckoinformačními pracovišti Čs. armády a civilními, ale i ve vztahu k odborným, vědeckým knihovnám a celou škálou dalších institucí, jejichž posláním není přímo poskytování informací.

Na vědeckoinformačních pracovištích se zpracovávají nejenom tradiční informace, ale i nejrozsáhlejší informace faktografické, signální, speciální, o výsledcích výzkumů apod. Z tohoto pohledu by se mělo využívat především těchto informací:

■ **Dokumentografických a faktografických (včetně informací o zahraničních institucích, firmách a jejich výzkumné aktivitě).** Měly by zahrnovat co nejobjektivněji současné výsledky vývoje, vojenské vědy a technický rozvoj jednotlivých odvětví zbrojního průmyslu velkých firem a nadnárodních společností. V popředí by měly být rozhodující technologie především mikroelektronika, počítačová technika a komunikační technologie.

■ **O ukončených výzkumných zprávách a o úkolech, řešených ve výzkumu.** Šlo by o informace selektivně vybrané z mezinárodních databázových systémů, které umožňují i dnes pracovat s několika desítkami tisíc takových informací.

Přestože tyto báze dat nemají jednotnou strukturu a nelze jim přiznat ani úplnost podrobnosti, cení všech ukončených výzkumů, jsou v nich shromážděny velmi cenné informace, které brání duplicitnímu řešení úkolů. Účelová analýza těchto informací současně poskytuje pohled na jednotlivé směry výzkumu.

■ **Patentních.** Jejich systém patří z hlediska možného využití k jednomu z nejzávažnějších. Umožňuje vyhodnocovat úplné přihlášky objevů, vynálezů, průmyslových vzorů a dokumentů. Informační systém patentních informací umožňuje sledovat aktivitu v příslušném vědním oboru, u jednotlivých firem a posuzovat, jakým směrem se světový vývoj ubírá a co je pro něj rozhodující.

Z uvedených charakteristik je zřejmé, že současný rozsah využitelných informací je mnohonásobně větší, než činí výsledek práce příslušného vědeckoinformačního pracoviště v ústavu.

Také je důležité specifikovat obsahovou náplň vědeckoinformačního pracoviště. Týká se to především koncepce práce, šíře záběru primárních i sekundárních informačních zdrojů.

a vazeb na informační zdroje, zjišťované mimo ústav. Kromě toho je nutné si ujasnit i způsob a charakter rozdělování informačních materiálů, zajišťovaných pro potřeby ústavu. Informační materiály by proto měly zahrnovat informace, určené především pro tvorbu prognostických a koncepčních studií, dále informace, specializované pro dílčí vědní oblasti vojenského výzkumu.

Musíme si uvědomit, že potřeba informací nevzniká tam, kde existuje problém, ale především tam, kde se vědeckému pracovníkovi vyplácí tento **problém řešit, a ne řešit jakkoli, ale řešit nově, na co nejvyšší poznávací úrovni.** Z tohoto hlediska vědecktí a výzkumní pracovníci potřebují dva druhy informací, a to **plně ověřené, jisté, přitom relativně nové, a informace neověřené, ale inspirující.** Pro informační pracovníky je poměrně snadné dodávat nové ověřené informace, neboť ty lze v odborné literatuře na základě různých metod identifikovat. Dodávat inspirativní informace je však nesmírně obtížné, proto se tak nezdá setkáváme s jevem, který u ostatních skupin uživatelů existuje pouze ve vztahu k populární naučné literatuře: vědecktí a výzkumní pracovníci často dávají přednost zdoluhavému listování v časopisech nebo prohlížení fondu přímo na regálech před profesionálně zpracovanou rešersí. Je tedy pravděpodobné, že právě vědecktí a výzkumní pracovníci budou i v budoucnu dávat více než ostatní skupiny přednost "nezávaznému" prohlížení primárních dokumentů, z nichž čerpají inspiraci, kterou jim informační systém může poskytnout jen ve výjimečných případech. **Vytváření kulturního studijního prostředí ve vědecké knihovně výzkumného ústavu s potřebným technickým vybavením, zejména malou reprografickou technikou k otištění částí zájmových časopiseckých i knižních publikací, by mělo být proto běžným vybavením knihoven vědeckoinformačních pracovišť Čs. armády.**

S velkým nárůstem vědeckých informací se také prohlubuje složitost informačního procesu. Vedle hledání nových přístupů k zabezpečení optimálního přenosu informací a vytváření objektivních podmínek k jejich získávání, je nezbytné zaměřit také pozornost i na subjektivní vlivy, které zde působí. Pro jejich poznání a usměrnění je důležité **proniknout především do psychologických souvislostí informačního procesu.** Proto pochopení uživatele (vědeckého pracovníka), jeho osobnosti i potřeb, je pro informační práci nezbytné také vzhledem k tomu, že většina uživatelů vědeckých informací je zároveň i jejich tvůrci.

Oblast vědeckých informací pro vědu a výzkum má svoji nezastupitelnou úlohu. Práce v této oblasti a v celém svém pojetí je mnohostranná, i když samotné názory na její uskutečňování a využívání nemusí být souhlasné. Uspokojení uživatelů (vědeckých a odborných pracovníků) bude vždy tam, kde bude mít celkové zaměření vědeckoinformační činnosti základ v poskytování zájmových, ucelených a aktuálních informatických materiálů, které budou upotřebitelné pro vlastní výzkumnou a vědeckou práci. Pozbývá-li se tohoto důležitého faktoru, její výsledky pak nejsou příznivé.

V článku jsem vyjádřil pouze některé své myšlenky a zkušenosti z vědeckoinformační činnosti ve výzkumném ústavu, které samozřejmě nelze brát jako návod pro veškerou tuto práci, jež je daleko obsažnější a hlubší. Reaguji tím na současný vývoj, ve kterém by se nemělo zapomínat vedle automatizace a využívání výpočetní techniky ani na roli a úlohu vědeckoinformačního pracovníka, jeho finální poslání při tvorbě analyzovaných výsledných informací. Šlo mi především o to, přispět svým názorem ke zkvalitnění vědeckoinformační činnosti v Československé armádě v tom smyslu, aby vždy **náležitá prezentace vědeckých informací a ve vhodném okamžiku výrazně zefektivňovala proces informační služby uživatelů - vědeckých a odborných pracovníků.**

K ŽENIJNÍ PROBLEMATICE OBRANY

Realizace obranné vojenské doktríny našeho státu vyžaduje změnu v myšlení vojenských profesionálů. V současnosti se však zdá, že v mnoha případech přežívají názory a návyky odvozené od nedávné vojenské teorie i praxe koaliční útočné doktríny států bývalé Varšavské smlouvy.

Náročná organizátorská práce, vynaložená veliteli a štáby nejrůznějších stupňů naší armády na reorganizaci a redислоkaci vojsk, jakoby zatlačila do pozadí potřebu neustále a systematicky se věnovat **seriózní vědecké práci ve vojenství**, nesklouzávat pouze na praktikismus operativního a krátkodobého charakteru. Jen na základě hluboké **systémové analýzy** bojové činnosti, kterou je snad možné očekávat v našem regionu koncem tohoto, ale spíše počátkem dalšího tisíciletí, bude teprve možné kvalifikovaně stanovit další praktické kroky k zajištění obrany státu.

Již dnes však vystupují v ženijní problematice do popředí některé aspekty, které bude vhodné podrobit dalšímu zkoumání.

● Rozhodným způsobem bude muset být změněn náhled vševojskových i vojskových velitelů a štábů všech stupňů na **ženijní opatření**, a to ve smyslu **povýšení důležitosti** celého komplexu těchto dosud často podceňovaných problémů.

● Rozhodující objem všech ženijních činností, zejména u pozemního vojska, by tato vojska měla realizovat skutečně **vlastními silami a prostředky** na každém organizačním stupni, místo dosud jejich **nezbytného posilování** dalšími ženijními silami a prostředky nadřazeného stupně. Jednotky a útvary by k těmto ženijním činnostem měly být systematicky připravovány i vybaveny potřebnými ženijními prostředky.

● Ženijní jednotky, působící v sestavách útvarů polních vojsk jako jejich nedílná součást, **by měly být vybaveny obrněnou technikou** (jak dopravní, tak speciální) pro zkvalitnění jejich bojové hodnoty a **malou výkonnou mechanizací** pro rychlou úpravu terénu. Obrněnou techniku by měly mít i ženijní síly dosud předurčené k rychlému zatarasování a ničení, a to na všech organizačních stupních.

● Do povědomí velitelů a štábů by se měly urychleně dostat informace o existenci využitelných **objektů stálého opevnění a způsoby, jak je zahrnout do obranného systému** jednotek (útvarů). Navíc by se mělo uvažovat i s možným použitím vyřazené bojové techniky jako "stálých uložených palebných bodů" rozmístěných v nejdůležitějších místech na směru možného postupu protivníka. To se již uskutečňuje v Rakousku, Švýcarsku, uvažuje se o tom v Polsku (viz Vojenská mysl č. 8/1991).

● Při **ženijní úpravě terénu** k obraně bude vhodné přihlídnout ke skutečnosti, že moderní prostředky palebného ničení nejen letectva, ale i pozemního vojska, jsou schopny v reálném čase identifikovat a **zasahovat cíle shora**, což zvyšuje nároky na kvalitu opevňovacích objektů.

Přehodnocení si bude vyžadovat názor na budování souvislých postavení zákopovým systémem, známým z konce druhé světové války, který již není funkční a měl by být nahrazen

izování ohnisek odporu s možností vedení paleb do všech směrů, zejména se zajištěním chlého manévru všemi silami a prostředky od nejmenších jednotek. K tomu se musí nejvyšší míře využívat k obraně ženijně upravených osad i dalších na terénu vybudovaných aveb.

K úpravě terénu pro obranu musí být všemi vojsky používány již téměř zapomenuté drátěné řekážky všeho druhu, protitankové příkopy, srázy, stěny pod. V této souvislosti je vhodné si připomenout, jak málo se staráme o budování ochranných staveb pro všechny druhy našich ženijních jednotek a útvarů. Pro ně dosud platí přísloví: "Kovářova kobyla chodí bosa". Stále jsou v obraně plně zaangažovány v činnostech pro jiné - ale na ženijní úpravu terénu pro ebe jim zpravidla nezbyvá čas. Ve skutečném boji je pak za tohoto stavu pravděpodobnost jejich přežití minimální.

● V zatarasování a odtarasování bude nezbytné důkladně se zabývat zejména použitím vlastních a odstraňování, či překonávání protivníkových výbušných zátarasů zřízených prostředky minování na dálku. Z tohoto hlediska bude vhodné přehodnotit perspektivě i další účelnost existence pohyblivých odřadů zatarasovacích na různých stupních.

Budeme se muset dále trvale zajímat o vývoj nového zbraňového systému, jehož zavedení se předpokládá na přelomu století (NATO - SRN). Tzv. systém "David", který představuje dynamický automatizovaný obranný systém s interakčním velením, opírajícím se o výpočetní techniku. Tento systém má dávat pozemním vojskům novou atraktivní technickou kvalitu a prvky v něm obsažené by (zkráceně řečeno) byly schopny napadnout a zničit - nebo alespoň vyřadit z boje obrněná vozidla protivníka, jeho bitevní vrtulníky a pěchotu. S minimálním počtem vlastních vojáků vystavených působení protivníka se má dosahovat maximálních výsledků v jeho ničení na rozlehlém území.

● Na významu v obraně nabývá enormně maskování, zejména klamání protivníka o skutečném rozmístění vlastních sil a prostředků. Ženijními opatřeními je v terénu možné (např. budováním klamných objektů) přispět ke zmnožení cílů, nabídnutých protivníkovi k ničení.

Bude nezbytné, abychom vlastnili i makety nejrůznějších typů, s potřebnými znaky věrohodnosti z hlediska průzkumu protivníka.

Závěrem chci uvést několik námětů k úvaze:

■ Transformace tzv. "ženijního zabezpečení" sovětského modelu vojenské vědy do "ženijních činností" při realizaci nové československé vojenské doktríny je nezbytná. Měla by být předmětem tvůrčí diskuse, zejména odborníků vojenských vysokých škol, např. na stránkách odborného vojenského tisku apod.

■ Bližšímu zkoumání by se měly podrobit v této souvislosti i dosud používané termíny, které původně nepatřily do české či slovenské vojenské terminologie, ani do vojenské terminologie mnohých armád demokratických států (např. ženijní zabezpečení, náčelník ženijní služby, odřad a další). Dále filozofie a metodická skladba i náplň právě zpracovávaných návrhů nových základních operačně-taktických předpisů naší armády. Bude nezbytné odpovědět si na otázku, zda lze "novelizovat" předpisy, jako např. Polní (bojový) řád a další na bázi využívání našich dosud platných předpisů tohoto typu, které byly zpracovány jako odraz úplně jiné politické a vojenské reality uplynulých čtyřiceti let.

■ Podrobnému rozboru by měly být podrobeny i otázky řízení ženijních činností ve světle možné představy bojové činnosti vojsk nedaleké budoucnosti - jako je např. nahrazení dnešních ženijních skupin a oddělení na vševojskových štábech přímo veliteli a částmi štábů

ženijních útvarů; dále problémy řešení aplikací informační a výpočetní techniky pro zrychlení i zrychlení rozhodování.

■ Posoudit by se měla i možnost **oproštění** ženijního vojska od plnění některých jej tradičních úkolů, jako je např. **těžba a úprava pitné vody**.

V článku jsem vyjádřil své názory na některé problémy, o kterých je zatím podle mého soudu málo diskutováno v odborných ženijních i velitelsko-štábních kolektivech. Smyslem článku je vyprovokovat výměnu názorů k této problematice, přispět tak k nalezení optimálního řešení v nejbližší budoucnosti.

Plukovník prof. Ing. Karel Novotný, CSc.

KE KONCEPCI A NOVÉ STRATEGII NATO

Koncem dubna t.r. proběhl v Defense College NATO v Římě týdenní cyklus přednášek k problematice nové strategie a koncepce NATO. Vedle vysoké odborné úrovně se kurs vyznačoval také maximální hostitelskou péčí, včetně organizované prohlídky nejvýznamnějších památek Říma.

Kurs byl organizován s plným využitím kapacity dne v dopoledních i odpoledních hodinách. Každé půldne začínalo přednáškami dvou až tří expertů z různých států NATO v celkovém trvání 1,5 až 2 hodiny. Po nich následovaly dotazy z pléna. Po zodpovězení dotazů se příslušníci kursu rozešli do jmenovitě určených skupin. V každé skupině bylo po 8 až 10 příslušníků různých armád. V takto vytvořených skupinách probíhala diskuse k přednesené tematice, k problémům souvisejícím se změnami v Evropě po roce 1989 a výměna zkušeností, poznatků a názorů, které odpovídaly dané problematice. Stálost skupin umožňovala vzájemné poznání jejích členů a tím také otevřenost, bezprostřednost a neformálnost vedené diskuse. Nebylo zvláštností, že se v diskusích ve dvojicích i skupinách pokračovalo také o přestávkách i po večerech. Problémem v tomto případě byla znalost jazyka.

Již sama skutečnost, že vedle představitelů ozbrojených sil NATO byli mezi přednášejícími zhruba z poloviny zastoupeni ekonomové, politologové a také ekologové, ukazuje směry, na něž se NATO v současné době stále více zaměřuje. O významu, který vedení NATO tomuto a dalším podobným kursům přikládá, svědčí skutečnost, že mezi přednášejícími byli předseda vojenského výboru NATO generál Eide, zástupce náčelníka oddělení pro plánování a politickou linii v mezinárodním vojenském štábu NATO generál Genschel a další funkcionáři NATO. Téměř všichni přednášející používali angličtiny, případně francouzštiny. Pro zástupce armád států střední a východní Evropy byly přednášky simultánně tlumočeny do ruštiny.

diskusích bylo možné používat také němčiny. Ovládnutí západních jazyků, zejména angličtiny, naším velitelským sborem se jeví nezbytným předpokladem nejen pro vzájemnou výměnu názorů, ale také pro možnost studia potřebné odborné literatury v originále.

Přednášky jednotlivých expertů nebyly jen tlumočením oficiálních názorů. Vyjadřovaly také výsledky příslušného přednášejícího, jeho osobní stanovisko k dané problematice. V některých případech se názory jednotlivých přednášejících odborníků na způsoby řešení stejné problematiky také rozcházeły. Vzájemná polemika a zdůvodnění vlastního pojetí experty diskusi na závěr přednášky byly ukázkou umění zdůvodnit svůj názor při dodržení zásad rektnosti. Střetávání názorů bylo bráno jako hnací motor při hledání a tvorbě nového i jako možnost na akademické půdě vysoké školy, kde platí akademická svoboda a každý luví sám za sebe. Stanoviska přednášejících k posláním NATO, jeho cílům a základním principům jejich dosažení byla v podstatě shodná. Svědčí to o jednoznačnosti, a také jedno-
myslné chápání místa a úlohy NATO všemi členskými státy při spoluvytváření jak současné, tak perspektivní Evropy.

Vychází se při tom ze skutečnosti, že situace v Evropě se po roce 1989 zásadně změnila. Členské státy NATO v současné době nepovažují v Evropě žádný stát za nepřitele. Každá evropská země je pro ně partnerem. Spolu se všemi evropskými státy cítí odpovědnost za vytvoření podmínek pro život Evropy v míru, bez válek a v bezpečí, pro její všestranný rozkvět. Vychází podmínky k tomu vidí především v rozvoji ekonomiky, pluralitní demokracie, vzájemného poznání a navazování dvou i vícestranných styků.

Jsou si vědomi toho, že i když v současné době téměř nehrozí riziko rozsáhlého ozbrojeného střetnutí, zvýšilo se nebezpečí vzniku různých krizí. Jejich možný rychlý vývoj bude vyžadovat včasnou reakci s cílem hned v zárodku krize odstranit a nedopustit jejich rozšíření. Čemu, jakož i k zabránění velkého konfliktu, chtějí mít odpovídající bojeschopné ozbrojené síly. K odstranění vznikajících ohnisek ozbrojených střetnutí jsou ochotni přispět také svými ozbrojenými silami pomocí další evropské (KBSE, ES apod.), či světové (OSN) organizace, pokud o to tyto organizace požádají a budou s tím všechny členské státy souhlasit. Pokud se o jednotlivé státy NATO, mohou působit v rámci dalších organizací nebo také samostatně podle svých závazků, pokud to není v rozporu s posláním NATO. Tak tomu bylo např. ve spojenecko-irácké válce v roce 1991.

V souvislosti s cílem NATO zabezpečit mír, stabilitu a integritu v Evropě, neuvažují zatím o rozšiřování současného počtu členů NATO. Vede je k tomu několik důvodů. Jedním z nich je především princip jednomyslnosti všech členských států NATO při rozhodování. Již při nynějších 16 členech to často vyžaduje čas na sjednocení názorů. To oddaluje rozhodnutí. Ve svém důsledku může vést ke snížení jeho efektivnosti. Dalším důvodem jsou rovněž rozpory a problémy, které se přes vzájemnou relativní ekonomickou i politickou stabilitu a vyrovnanost členských států NATO mezi nimi vyskytují, např. mezi Řeckem a Tureckem. Při zvýšení počtu členů, jejich rozdílné ekonomické úrovni a ne zcela stabilizované vnitřní situaci by mohly přibýt jednak krizové situace uvnitř NATO, jednak by se ztížily podmínky pro dosažení požadovaného principu jednomyslnosti. Za ne nepodstatnou a ne zanedbatelnou skutečnost rovněž považují to, že přijetí některých zejména středoevropských států za členy NATO, by mohlo být ostatními státy střední a východní Evropy chápáno jako posouvání dřívejší, tzv. "železné opony" dále na východ. Tím by se vytvářely podmínky pro nově rozdělování Evropy, k vytváření nežádoucího napětí a dalších z toho vyplývajících realit. Navození takového stavu je, jak vyplývalo z přednášek i diskuse, v rozporu s cíli NATO.

Perspektivně předpokládají, že postupná celoevropská integrita ekonomická i politická vytvoří také podmínky pro integritu vojenskou. Cestou k ní mohou být také KBSE nebo jiná celoevropská politická instituce.

Základem bezpečnosti Evropy a její integrity musí podle vedení NATO být především právě odstranění všeho, co ji rozděluje, nebo by mohlo rozdělovat, zprůhlednění vzájemných

vztahů, všestranné, zejména ekonomické provázání jednotlivých států Evropy mezi sebou. Státy NATO k tomu chtějí přispět ze všech svých sil.

Za nejdůležitější principy pro spolupráci v Evropě považují vybudování svobodného trhu, směřování měn, vnitřní politickou a ekonomickou stabilitu jednotlivých států, dialektiku a společný jazyk. Všechny principy spolu souvisí a jsou vzájemně provázány. Významnou roli při jejich realizování má jazyk, umožňující nejen vzájemný dialog a tím také dorozumění na co nejširším základu, ale také možnost předání zkušeností z řízení rozvinuté průmyslové společnosti.

K vytvoření k tomu potřebných podmínek vysílají do států střední a východní Evropy své učitele, především angličtiny, pomáhají ekonomické reformě přípravou expertů pro řízení obchodu a technický rozvoj na svých školách, předáváním zkušeností i konkrétní technické pomoci při modernizaci výroby všeobecné a při konverzi vojenské výroby zvláště, investicemi a finančními půjčkami. Jsou toho názoru, že především tímto způsobem lze dosáhnout konkurenceschopnosti zboží vyráběného v těchto státech. Proniknutí zboží z těchto států na světové trhy považují za nezbytný předpoklad vnitřní ekonomické a politické stability našich zemí, tím také příznivého sociálního klimatu jako předpokladu udržení a upevnění míru v Evropě.

Přestože těžiště stability a udržení míru v Evropě vidí především v opatřeních ekonomického a politického charakteru, věnují nadále pozornost také opatřením vojenským. Ozbrojené síly mají být nadále posledním prostředkem, jak válce zabránit. Přitom chtějí pokračovat v úsilí o další snižování početních stavů armád všech evropských států tak, aby možnost ohrozit mír v Evropě byla co nejmenší. Současně počítají s tím, že v případě potřeby bude třeba zmobilizovat hlavní síly v hodnotě odpovídající konkrétní situaci a úhroze.

Vzhledem k všeobecnému vědeckotechnickému rozvoji lze, podle jejich názoru, kalkulovat s velkým rozmachem jak bojové, tak ostatní techniky, používané armádami. Jejich vliv se promítne do bojových možností armád a tím také do způsobů vedení bojové činnosti. V souvislosti s parametry bojové a jiné techniky počítají s rozvojem systému obrany a technologií jejího vedení. Vzhledem k tomu, že není konkrétní protivník, připravují se vės obranu jen tam, kde bude hrozit nebezpečí napadení.

V oblasti organizačních struktur všeobecně uvažují s vytvořením malých organizačních celků, vysoce pružných, pohyblivých a snadno přemístitelných pravděpodobně po brigádách. Rovněž se má snížit bojová připravenost vojsk. V průběhu 3 až 4 let počítají s tím, že v závislosti na mezinárodní situaci bude možné udržovat v plné bojové připravenosti kolem 10 % a ve střední kolem 30 % početních stavů armád.

Jaderné zbraně chtějí snížit na nejnižší možnou úroveň. Jejich existence má sloužit především k odvrácení války.

V souvislosti s jadernými zbraněmi se rovněž hovořilo o jaderných elektrárnách a chemických provozech, jejich zranitelnosti a z toho vyplývajícím nebezpečí pro obě bojující strany a lidstvo vůbec. Je to problematika, která se vzhledem k negativním důsledkům havárie jaderné elektrárny v Černobylu různým způsobem obchází. Hledá se řešení, které zatím není. Všeobecně se soudí, že bude třeba omezit provoz a výstavbu jaderných elektráren. Je to záležitost politická, ekonomická a sociální. V současné době je předmětem řešení. Obdobná situace je s chemickými provozy. Odstranění nebezpečí, vyplývajících jak z jaderných, tak chemických provozů, je při jejich počtu nanejvýš aktuálním problémem. Je mu proto třeba věnovat zaslouženou pozornost a uskutečnit odpovídající opatření.

Z přednesených přednášek i diskusí jednoznačně vyplynulo, že vedení NATO přenášejí těžiště své činnosti do oblasti politickoekonomické. Cílem jeho strategie je vytvořit předpoklady pro bezpečnost a udržení míru v Evropě. Východícím principem při tom je znemožnit jednotlivým státům řešení rozporů ozbrojenou silou. Protože dosud nejsou k tomu odpovídající podmínky, ba ani po jejich vytvoření nebude možné vyloučit rizika ozbrojených

konfliktů, počítají s nutností mít ozbrojené síly. Jejich početní stavy, na úrovni schopné zajistit obranu států NATO, mají vytvořit základní předpoklady pro obranu svrchovanosti a integrity jako NATO jako celku, tak jednotlivých členských států. S jejich případným rozšířením na konkrétní situaci odpovídající hodnotu počítají mobilizací. Na vyžádání evropských institucí, zejména KBSE, ale také OSN, jsou podle potřeby připraveni podílet se ozbrojenými silami na předcházení a řešení krizí, či ozbrojených konfliktů v Evropě.

Podplukovník doc. PhDr. František Ochraňa, DrSc.

METODA ŘÍZENÍ DLE CÍLŮ A JEJÍ UPLATNĚNÍ NA ÚEŘ

Na základě získaných zkušeností s dekompozicí a aktualizací soustavy cílů rozvoje Čs. armády v podmínkách Úseku ekonomie řízení (ÚEŘ) se pokusím nastínit, jak je možné dále zkvalitnit tuto metodu.

Cílem řízení je dosáhnout určitého požadovaného stavu řízeného systému. K němu můžeme použít v zásadě dvě základní formy řídicí činnosti: řízení uskutečňované na bázi empirických poznatků a vědecké řízení.

Pro řízení takového dynamického a složitého systému, jakým ÚEŘ je, je nezbytné uplatnit vědecké řízení, neboť jeho prostřednictvím lze stanovit reálné cíle a nalézt adekvátní prostředky jejich realizace. Řídicí činnost uskutečňovaná na bázi empirických poznatků je spíše založena na využití zvyku a tradice.

Z hlediska soudobých poznatků z teorie řízení se za vhodnou formu vědeckého řízení, kterou lze uplatnit na ÚEŘ, považuje řízení prostřednictvím cílů.

Pochopitelně, že je možné formulovat námitku: má vůbec smysl zavádět metodu řízení pomocí cílů na ÚEŘ? Není to jen módní požadavek doby? Bylo by zjevně nesprávné stavět se do role apologeta této metody a nevidět jiné metody řízení. Mám však za to, že metodu řízení prostřednictvím cílů si mohou řídicí subjekty ÚEŘ sami v předstihu ověřovat v rámci své působnosti, a získat tak potřebné zkušenosti pro případ její celoarádční aplikace. To je ovšem jen jedna stránka problému, která je spíše subjektivní. Za mnohem závažnější považuji objektivní stránku, a tou je skutečnost, že tato metoda je ve světě s úspěchem vyzkoušená při řešení složitých úkolů. Proč se o to nepokusit i na ÚEŘ? Jestliže by se jen zčásti podařilo eliminovat časové i organizační tlaky a bariéry, jimiž je pravděpodobně většina řídicích subjektů vystavena, potom by metoda řízení splnila svůj účel.

Dosavadní způsob řízení v armádě, a tím i na ÚEŘ, lze v převážné míře označit termínem "úkolové řízení".

"Úkolové řízení" je možné nepochybně úspěšně použít při plnění "jednorázového problému", který neklade požadavky na součinnost a je časově "okamžitý". Znamená to, že jím lze řešit poměrně spolehlivě tzv. operativní úkoly, a to i za předpokladu, že bude uplatňována metoda řízení pomocí cílů.

Jestliže jsou zadávány úkoly dlouhodobější, potom je využití metody "úkolového řízení" nevhodné. Je tomu tak proto, že dlouhodobější úkoly kladou kvalitativně vyšší požadavky na náklady, čas, zpravidla vyžadují složitější organizování součinnosti. A právě v těchto okamžicích pocítujeme slabé stránky metody "úkolového řízení". V čem je jejich podstata? V tom, že při obdržení dlouhodobého úkolu řídicí subjekt stanoví časové termíny. A v nich se právě projevuje omezenost, nevhodnost použití metody "úkolového řízení" na úkoly mimoo-

erativního charakteru. Tak, jak se přibližují termíny plnění úkolu, ukazují se zpravidla dva základní problémy - a to, že stanovený termín je buď "krátký" nebo "dlouhý".

"Krátký termín" může svědčit o nedobře zpracovaném záměru zadaného úkolu. Pak ochází k tomu, že se dopracovávají "dodatky" k nařízení řešeného úkolu, čímž se konečné řešení úkolu časově odsouvá. Tím je ovšem narušena systémová vazba na "uživatele", např. zadavatele úkolu, což se může záporně projevit na řešení následných úkolů, které na čekávaný výstup navazují.

Negativním průvodním jevem "krátkého" termínu je i vážnoucí součinnost, která vyplývá napjatosti termínu. "Krátký" termín zpravidla záporně ovlivní i kvalitu řešeného úkolu.

Opačným extrémem je stanovení "dlouhodobého" termínu, což je rovněž argumentem ukazujícím na nevhodnost používání metody "úkolového řízení" při řešení dlouhodobějších úkolů. Náčelník, resp. jiný řídicí subjekt, který dokáže spíše "vybojovat" "dlouhý" termín než-li "krátký", je na tom jen relativně lépe. Zpočátku se sice nedostává do časového stresu, avšak zadání úkolu úměrně s časem "stárne". Proto jsou pak zpracovávány různé dodatky. S vypracováváním dodatků může dojít ke kvalitativnímu zlomu, kdy se z úkolu v "dlouhém" termínu stane náhle úkol s "krátkým" termínem a nastává výše vzpomínaná kalvárie.

Již z dané analýzy je patrné, že dosavadní převážně používaná metoda "úkolového řízení" má svoje omezení. Tato omezení jsou dána samotnou podstatou této metody. Znamená to, že je spíše iluzí se domnívat, že se změnou subjektu řízení (za podmínky nezměnění metody "úkolového řízení") by došlo k naprosté změně v úrovni řídicí práce. Mohlo by dojít k tomu jen šástečně v závislosti na kvalitě řídicího subjektu. Jestliže ale zůstane zachována metoda "úkolového řízení", celková úroveň řídicí práce nemůže objektivně překonat omezení, které tato metoda v sobě obsahuje. Proto stojí za pokus hledat a zkoušet v rámci ÚŘ metody příhodnější. Za ně považujeme **využití metody řízení pomocí cílů např. s využitím síťové analýzy.**

Podstatou metody řízení pomocí cílů je zabezpečit fungování systému ÚŘ na základě týmové tvorby dlouhodobých, střednědobých a krátkodobých cílů, přičemž jsou využívány sociálně psychologické faktory stimulace podřízených. Na základě této pracovní definice podstaty řízení pomocí cílů se pokusím o jeho bližší charakteristiku.

Ústředním pojmem v dané definici je kategorie "cíl". Cílem se rozumí určitý očekávaný, předjímaný stav systému, k němuž má systém dospět. K vytyčenému cíli lze úspěšně dospět za předpokladu, jestliže řídicí subjekt zvolí optimální rozhodovací strategii, v níž vezme na zřetel objektivní a subjektivní stránku rozhodování v procesu řízení.

Do objektivní stránky patří: množství finančních prostředků na zabezpečení úkolu, termín vyřešení úkolu, časová kapacita pracoviště a jiné další disponibilní prostředky související s řešením úkolu. **Do subjektivní stránky patří** zejména odborné, ale i jiné osobnostní kvality řídicího pracovníka.

V čem se metoda řízení prostřednictvím cílů liší od "úkolového řízení"? Především v tom, že metoda řízení prostřednictvím cílů umožňuje konceptní řízení na základě dlouhodobých, střednědobých a krátkodobých cílů. Již z této charakteristiky je patrné, že tato metoda se odlišnou formou vyrovnává s faktorem času. Z tohoto hlediska se cíle ÚŘ mění v čas, a to v závislosti na vnitřních i vnějších činitelích. **Cíle ale nejsou dány direktivně, jak je tomu při "úkolovém řízení", nýbrž každá správa a úřad je rozpracovává samostatně.** Určuje si formou dekomponování své vlastní cíle po linii "odshora dolů" při hledání cest, jak participovat na čli nadřízené složky. Tím mohou být cíle na nižších stupních upřesňovány, aktualizovány a konkretizovány.

Metoda řízení prostřednictvím cílů je založena i na odlišném způsobu tvorby cílů. Zásadou tvorby cílů při uplatňování metody řízení prostřednictvím cílů je iniciativní spoluúčast jednotlivých správ a úřadů ÚŘ při formulování cílů. Budou odvozovány od obecného cíle ÚŘ.

Aby byly cíle stanoveny adekvátně, je potřebné nalézt způsob, jak je optimálně určit. K tomu doporučuji využít metody expertízy. Její podstatou je formulování cílů na základě hodnocení

odborníků dané oblasti. Nemusejí to být ale jen příslušníci ÚER. Hodnocení expertů je možné učinit individuálně nebo kolektivně. Individuální metody jsou založeny na hodnocení jednotlivce - znalce. O toto hodnocení se při svém rozhodování mohou opírat jednotlivé řídicí subjekty ÚER. Při využití individuálních metod doporučuji využít následujících forem:

- **Metodu rozhovoru (interview)**, kdy řídicí subjekt získává kvalitativní hodnocení v popisné, verbální formě na základě představ experta. Znalec může být vybrán přímo z pracoviště, případně i mimo něj.

- **Analytické hodnocení**, které na rozdíl od předchozí metody již není založeno na bezprostřední okamžité, často i intuitivní výpovědi experta, ale opírá se již o podrobnou analýzu využívající dostupných informací o problému.

Při použití této formy doporučuji využít morfologické metody rozpracované F. Zwikim. Při její aplikaci na podmínky ÚER to znamená, že úkol se rozdělí na určitý počet základních parametrů. Potom se zkoumají jejich vztahy, hledají se varianty dosažení cíle. Tak se získá soupis různých kombinací a alternativ, jak dosáhnout cíle. Vytváření alternativ, s uvedením podmínek jejich realizace, je důležitým předpokladem rozhodovacího procesu.

Základní možné kroky při aplikaci morfologické metody jsou tyto:

- převzetí obecného cíle nadřazenou složkou a jeho formulování (specifikace) na úrovni ÚER,

- obsahová analýza takto specifikovaného cíle prostřednictvím expertů s návrhy řešení cíle,

- dedukování řešení cíle,

- určení podmínek realizace cíle ve formě jednotlivých alternativ,

- porovnání jednotlivých alternativ a výběr nejvhodnějšího rozhodnutí.

Jestliže bude využíváno této metody v řídicí činnosti ÚER, potom to umožní řídicímu subjektu opírat se o prognostické vývojové alternativy daného problému, což posílí pružnost a hodnověrnost jejich rozhodovací činnosti.

V řídicí práci ÚER lze vhodně využít i **kolektivních expertiz**. Z nich chci poukázat na skupinu metod "komise", "nepřímé hodnocení" a "Delfy".

V dosavadní činnosti byla pravděpodobně nejvíce uplatňována metoda "komise". Je třeba kriticky poukázat, že tato metoda má jisté nedostatky. K nim patří zejména různá aktivita expertů a ve vojenském prostředí zvláště negativní působení takových vnějších faktorů, jako je různé funkční postavení, odlišná vojenská hodnota expertů, což jsou nutně pro některé odborníky subjektivně nepřekonatelné meze, projevující se v neúplném nebo i zkresleném (deformovaném) posouzení. Proto doporučuji spíše využít "**metody mozkových trustů**". Jejich aplikační podstatou je vytvoření dvou etap posuzování problému dvěma samostatnými skupinami.

První skupina shromažďuje a vypracovává všechny dostupné informace, jak naplnit cíl. Poté druhá skupina hodnotí tyto informace a vypracovává alternativy řešení. Tím je možné vytvořit vhodnější podmínky pro tvorivou diskusi a neomezenou výměnu názorů.

Pro rozhodovací proces v řídicí práci ÚER je vhodné rovněž využít metody "Delfy", a to v případech řešení **kardinálních, značně závažných problémů**, které jsou svým obsahem strategické pro činnost ÚER.

Podstata této metody je následující. Organizátoři zasílají expertům v 1 až 2 měsíčních intervalech čtyři dotazníky, přičemž následující dotazník je zasílán po vyhodnocení předchozího. Anketa není tudíž uskutečněna jednorázově, ale v jednotlivých kolech.

Jestliže vezmeme příklad privatizace, pak v první anketě by mohla být obsažena otázka: Vymenujte základní předpoklady a podmínky, za nichž je možné uskutečnit privatizaci podniků Čs. armády. Na základě odpovědí odborníků je sestaven seznam předpokladů a podmínek.

V druhém kole se expertům posílá hotový seznam předpokladů a podmínek, přičemž jsou požádáni, aby napsali pravděpodobný termín jejich uskutečnění. Na základě odpovědí se sestaví přibližný harmonogram realizace. Zároveň ve druhém kole každý expert na základě důvodnění ostatních odborníků posuzuje, případně modifikuje svůj vlastní názor. Při formulaci modifikované odpovědi by měly být brány na zřetel neznámé faktory.

Ve třetím kole ankety jsou uveřejňovány výsledky analýzy, přičemž jsou utříděny do skupin; jedné je vysoká shoda v obsahovém řešení problému a v jeho termínech, ve druhé naopak shoda. U těch expertů, kde se jejich mínění neshoduje s názorem většiny, zdůvodňují svoje delší stanovisko.

Ve čtvrté části, která je obdobou třetí, jsou korigovány představy o řešení úkolu na základě většiny odborníků a oznamují se argumentované názory menšiny.

Jestliže se budeme rozhodovat pro aplikaci této metody na podmínky ÚŘ, je nezbytné ukázat na její zápory i klady. Ke kladům patří rychlá možnost seznámit se s názory potřebného okruhu expertů s danou problematikou. Zároveň je tato metoda poměrně pružná a organizačně nikterak nákladná. K nedostatkům této metody patří zejména relativně dlouhá doba mezi jednotlivými koly ankety, což se může negativně projevat z hlediska nebezpečí časového prodloužení řešení, v proměnách expertního složení i v omezeních, která s sebou přináší anketa.

Při tvorbě cílů je možné použít i **metody extrapolace**. V nich jsou zkoumány dané problémy z hlediska poznatků minulého zkoumání, přičemž jsou přenášeny jeho vývojové tendence z minulosti a přítomnosti do jeho budoucnosti. Je vhodné uplatnit extrapolaci tam, kde jde o kvantitativní, statisticky stanovené změny. Extrapolovat je možné kvantitativní, funkční, systémové a strukturální charakteristiky.

Na základě využití uvedených metod lze stanovit cíl. Poté cíl podléhá schválení. Po jeho schválení ale nastupuje jiný mechanismus jeho realizace, než-li je tomu u "úkolového řízení". Cíl vystupuje při metodě řízení podle cílů jako možnost, ideální projekt, jehož přeměna ve skutečnost plně podléhá realizujícímu subjektu.

Realizujícímu subjektu (podřízené složce) je přitom ponechána volba při hledání alternativ a přístupů při řešení problému. Nadřízený poskytuje realizujícímu subjektu prostředky a garantuje i časovou kalkulaci.

Po obdržení cíle si podřízený vyžádá potřebné prostředky, upřesní časovou kalkulaci. K tomu může vhodně uplatnit nákladovou a časovou analýzu podle metody síťové analýzy. Předloží nákladovou a časovou kalkulaci nadřízenému (zadavateli cíle) s konkrétními požadavky, co potřebuje k realizaci cíle. Již z tohoto hlediska je zřejmé, že jde o odlišnou metodu ve srovnání s metodou "úkolového řízení". Metoda řízení podle cílů je metodou vstřícnou, která je založena na tvořivosti a aktivitě řešitele. Proto také při její aplikaci není potřebné zpracovávat úkolový list, dodatky atd. Realizace cíle předpokládá samostatné a tvořivé hledání cest i způsobů jeho uskutečnění. Splnění cíle se v kombinaci s morálními a materiálními stimuly stává motivačním činitelem jeho uskutečnění.

Protože ÚŘ lze pojímat jako hierarchický systém, musí být jednotlivé cíle koordinovány. **Co rozumíme koordinací cílů?** Především to, aby jednotlivé cíle správ, úřadů a jiných složek ÚŘ vycházely z obecného cíle ÚŘ, tj., aby se na něm spolupodílely. To předpokládá, aby uvedené jednotlivé cíle byly přiměřeně konkrétní, vzájemně sklooubené do soustavy cílů. Zde je rovněž podstatná odlišnost od "úkolového řízení", neboť cíle si v tomto případě konkretizují jednotlivé podřízené složky samy. Nejsou jim direktivně zadávány, ale jsou podřízenou složkou samostatně vyvozovány z cíle nadřízeného.

Příkladem takového postupu v rámci ÚŘ bylo vypracovávání a aplikování **Soustavy cílů rozvoje Čs. armády a vojenské části CO ČSFR do roku 2005**. Práce na jejich tvorbě ale ukázala, že vzhledem k novosti této metody řízení není ještě její metodika plně zvládnuta.

Nastílnil jsem zatím jen vertikální rovinu cílů, která, jak je zřejmé, sleduje organizační strukturu ÚŘ. Tvorba cílů musí obsahovat i aspekt temporální (časový). Z tohoto hlediska

jsou cíle děleny na dlouhodobé, střednědobé a krátkodobé. Odvoláme se opět na dokument Soustava cílů rozvoje Čs. armády. Při jeho studiu vidíte, že cíl ÚER je odvozen od vyšších cíle nadřazeného. Dlouhodobé, střednědobé a krátkodobé cíle ÚER jsou pak označeny jak cíle příslušného řádu. Jestliže bude metoda řízení prostřednictvím cílů zavedena, potom je třeba umět stanovit klíčové cíle ÚER. Jsou to takové cíle, které jsou pro činnost ÚER rozhodující.

Jsou určující pro dosažení požadovaného cílového stavu ÚER. Proto jejich definování nelze pokládat za jednorázovou záležitost, nýbrž je doporučujeme stanovovat na základě využití některé z metod kolektivní expertizy a participací po linii nadřazení - podřazení, a pak opačně. Tak lze určit hierarchické uspořádání cílů - posoudit a vymezit jejich váhu.

K tomu lze použít matici zachycující hierarchické uspořádání cílů ÚER - viz tabulku.

Tabulka

	I. řádu (na úrovni NMO EŘ)	II. řádu (na úrovni správ)	III. řádu (na úrovni úřadů)	IV. řádu (na úrovni oddělení)
Jednotlivé oblasti ekonomického působení				
Základní úlohy ÚER, správ, úřadů a oddělení				

Toto uspořádání cílů je přehledné a umožní řídicím subjektům na všech úrovních (NMO, EŘ, správy, úřady, oddělení) rychlou orientaci v procesu rozhodování. Je názornou pomůckou o významu cílů, jejich soustavě a návaznosti.

Matici lze sestavit podle některých z uvedených metod. Pole matice představují cíle ÚER (resp. jeho složek), které je možné dělit např. na oblasti:

- ekonomického řízení úseku,
- tvorby a koncepce rozpočtu,
- mzdové a sociální politiky,
- ekonomického zabezpečení Čs. armády,
- sociálního zabezpečení Čs. armády,
- ekonomické kontroly,
- aplikace ekonomické a jiných teorií pro potřeby ÚER.

Výčet jednotlivých oblastí není samozřejmě vyčerpávající. Je pouze příkladem a možnou variantou. K jejich přesnému stanovení doporučuji využít některé z expertních metod. Osobně se přikláním za kombinaci metody rozhovoru s metodou "mozkových trustů" a na úrovni ekonomického řízení úseku navrhuji aplikovat metodu Delfy.

Uvedená matice může podat dostatečný přehled o návaznosti a důležitosti (váze) jednotlivých cílů. V nich lze určit klíčové cíle. Konkrétní představu o jejich podstatě a obsahu podává Soustava cílů rozvoje Čs. armády. Jak je zřejmé při nahlédnutí do tohoto dokumentu, je vhodné si na pracovišti vytvořit evidenční listy klíčových cílů. Jejich obsahem je:

- přesná specifikace cílů,
- zodpovědný řešitel,
- horizontální a vertikální vazba cíle na strom cílů, postavení daného cíle v soustavě cílů,
- nákladová a časová kalkulace.

Z předchozí matice je zřejmé, že určující jsou cíle prvního řádu. Ty jsou z hlediska jejich

ositele představovány vrcholovým orgánem ÚEŘ. Na této úrovni se také rozhoduje o aplikaci expertní metody ke zjištění cílů, o obsahu cílů, termínech splnění atd.

Z nich potom vycházejí podřízené složky při stanovování cílů v okruhu své působnosti. Fakt, že zkoumané cíle nejsou jednou provždy dané. Jsou aktualizovány v procesu proměny podmínek jejich realizace. Právě v tomto okamžiku se ukazuje, nakolik přesná a správná byla expertní analýza a prognóza. Obecně platí, že v podrobnostech budou cíle zpravidla vždy aktualizovány, přičemž čím konkrétnější cíl a cíl na úrovni nižšího řádu, tím pravděpodobněji bude jejich aktualizace. Konkrétně řečeno to znamená, že na úrovni oddělení budou cíle poměrně proměnlivější než na vrcholové úrovni ÚEŘ. Bude-li přesto docházet k podstatným proměnám cílů i na této úrovni, pak byla asi vybrána nesprávná alternativa cílů. Expertní posouzení cílů musí proto obsahovat několik variant cílů za těchto a právě těchto podmínek. Na jejich základě vytváří experti jednotlivé alternativy s podmínkami naplnění, a to tak, aby se vrcholový řídicí orgán ÚEŘ mohl správně rozhodnout. Tento stav musí být oboustranný. Odborníci musí dávat řídicí sféře alternativy řešení problému. Řídicí sféra musí tyto alternativy ryždovat, poněvadž rozhodování se bez znalostí alternativ může vést k nesprávně stanoveným cílům. Jestliže se tak děje u cílů prvního řádu, potom to může znamenat změnu celkové strategické koncepce na ÚEŘ. Protože jde o změnu podstatnou, zasahuje celou strukturu systému ÚEŘ, vazby mezi jednotlivými správami, úřady a odděleními. Než-li systém opět dosáhne určitého rovnovážného stavu, může uplynout taková doba, že to více či méně naruší jeho činnost, což se záporně projeví v jeho funkčnosti.

Poukázal jsem na některá metodologická východiska uplatňování metody řízení dle cílů a naznačil metodiku jejího použití. Domnívám se, že tato metoda může za výše naznačených podmínek přinést zkvalitnění řídicí práce na všech úrovních Čs. armády.

Podplukovník Ing. Otakar M i k a, CSc.,
podplukovník Ing. Milan K ř í ž

NĚKTERÉ POTENCIÁLNÍ ZDROJE EXTRÉMNÍ KONTAMINACE ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ V MÍRU

Kontaminace (zamoření, znečištění) prostředí se stala frekventovaným pojmem. Veškerá činnost člověka je doprovázena značným znečištěním životního prostředí.

Kontaminantů životního prostředí je celá řada. Omezíme se však jen na ty, které jsou schopny v době míru (ale i za války) významnou měrou kontaminovat prostředí a tímto způsobem vyřadit osoby, techniku a materiál z činnosti, respektive omezit možnosti jejich používání. Běžná kontaminace prostředí průmyslovými exhalacemi nebude brána do úvahy i když samozřejmě i ona je schopna působit uvedené potíže. Půjde tedy o potenciální zdroje kontaminantů, které jsou schopny vytvořit extrémní kontaminaci (zamoření) prostředí v době míru.

Potenciální zdroje extrémní kontaminace prostředí

Na teritoriu ČSFR, ale i v příhraničních oblastech okolních států jsou v provozu jaderná energetická zařízení (viz tabulku 1), chemické a petrochemické provozy, potravinářské provozy, vodárenské zařízení, papírny, textilní provozy a řada dalších.

Tabulka 1

a) ČSFR

Místo	Počet bloků	Typ reaktoru	Poznámka
1. Jaslovské Bohunice	4	VVER-440	v provozu
2. Dukovany	4	VVER-440	v provozu
3. Mochovce	4	VVER-440	ve výstavbě
4. Temelín	2	VVER-1000	ve výstavbě

Poznámka:

● Dne 22. 2. 1977 došlo v Jaslovských Bohunicích k havárii demonstračního reaktoru A-1, po které už provoz reaktoru nebyl obnoven.

● Podle dostupných pramenů jsou v ČSFR vytypovány další lokality pro stavbu jaderných elektráren: Tetov (východní Čechy), Blahutovice (severní Morava), Kacerovce (východní Slovensko).

b) sousední země

Stát	Počet jaderných elektráren (JE)	Poznámka
1. Německo	21 - 26	v provozu
2. Ukrajina	7	v provozu
3. Maďarsko	1	v provozu
4. Polsko	1 - 2	rozestavěné
5. Rakousko	0	odmítlo koncepci JE

Poznámka:

● Údaje o počtu JE v sousedních zemích se různí podle pramenů informací.

Nejde pouze o jaderné elektrárny, ale i o další provozy, jako jsou těžba a úpravy jaderného materiálu, dopravní systémy pro přepravu jaderného materiálu a zpracování a uložení jaderných odpadů.

Značná část zařízení infrastruktury na teritoriu vyrábí, skladuje a používá v technologických procesech chemické látky jako výchozí produkty, meziprodukty či konečné produkty svých procesů. Část těchto komponentů náleží do kategorie toxických látek. Některé z nich, jako např. chlór, fosgen a kyanovodík, byly používány jako otravné látky v chemické munici. Mimo již jmenované to jsou další významné toxické látky: amoniak, formaldehyd, sirovodík, sirouhlík, oxid siřičitý, chlorovodík, chlorid fosforitý, oxidy dusíku, anorganické kyseliny a louhy, pesticidy atd.

V zemědělství a lesnictví jsou skladovány, manipulovány a používány tzv. agrochemikálie (pesticidy, hnojiva, regulátory a stimulatory růstu, konzervační látky, dezinfekční látky apod.). Způsoby jejich aplikace jsou normativně upraveny. Také tyto prostředky představují potenciální nebezpečí pro životní prostředí. Dostatečně známý je případ DDT.

Používané názvosloví je nejednotné. Zatímco v Názvoslovné normě Civilní obrany ČSFR (NN 43 0101) je používáno výrazu "nebezpečná škodlivina", v normativních Čs. armády není přesný název stanoven (Názvosloví Chemického vojska Čs. armády - NN 30 0101), a používá se termínu "toxická látka".

V důsledku chybného řízení technologického procesu, poruchy technologického zařízení nebo i z jiných příčin může dojít a dochází k havárii těchto zařízení, což bývá spojeno s následným únikem kontaminantů a vznikem prostorů zamořených radioaktivními či toxickými látkami. Nehodami a haváriemi jsou myšleny nežádoucí provozní příhody (havárie), které vyžadují zvláštní opatření v provozu, popř. mohou přímo způsobit selhání provozu,

ohrožit okolní zařízení nebo zdraví a životy lidí. Havárie spojené s kontaminací (zamoření) prostředí je možné rozdělit podle druhu kontaminantu na:

- **radioční havárie** (radioaktivní látky),
- **chemické havárie** (nebezpečné škodliviny, toxické látky).

Radioční havárie jaderného energetického zařízení je myšlen únik nebo aktuální hrozba úniku radioaktivních látek do okolí jaderného energetického zařízení v takovém množství, že je nutné vyhlásit a provádět havarijní opatření.

Mezinárodní stupnice pro hodnocení událostí v jaderné energetice je uvedena v tabulce 2.

Tabulka 2

1. HAVÁRIE		
Stupeň	Název	Příklady
7.	Velká havárie	Černobyl (SNS)
6.	Závažná havárie	není
5.	Havárie s účinky na okolí	Windscale (Velká Británie), Three Mile Island (USA)
4.	Havárie s účinky v jaderném zařízení	Saint Laurent (Francie) Jaslovské Bohunice (ČSFR)
2. PORUCHY		
3.	Vážná porucha	Vandellós (Španělsko)
2.	Porucha	Mihama (Japonsko)
1.	Odchyłka	
0.	Události pod stupnicí	

Za **chemickou havárii** se považuje havarijní výtok, rozlití, či odpaření toxické látky do ovzduší, půdy či vody. Radioční a chemické havárie jsou příčinou vzniku kontaminovaných (zamořených) prostorů.

Vybrané příklady některých radiočních a chemických havárií jsou uvedeny v tabulce 3.

Tabulka 3

i) radiační havárie

Místo	Rok	Popis události	Důsledky
Windscale Velká Británie	1957	Vznícení grafitových bloků, únik radioaktivního jódu	13 mrtvých, 260 onemocnělo z ozáření
Idaho Falls USA	1961	Únik radioaktivních látek z reaktoru	3 mrtví
Gundremingen SRN	1975	Únik přehřáté radioaktivní páry	2 mrtví
Three Mile Island USA	1979	Únik radioaktivní vody z reaktoru	1 mrtvý, 100 hospitalizováno
Černobyl SSSR	1986	Havárie reaktoru s únikem radionuklidů	32 mrtví, několik desítek zraněno či poškozeno na zdraví

b) chemické havárie

Místo	Rok	Popis události	Důsledky
Seveso Itálie	1976	Únik dioxinu z provozu	Rozsáhlé zamoření okolí, poškození zdraví
Bhópál Indie	1984	Únik methylizokyanátu s fosgénem	3289 mrtvých, 5000 raněných
Pardubice	1973	Únik fosgénu	80 zraněných
Kolín	1978	Únik chlóru z železniční cisterny	5 mrtvých, 24 zraněných
Boršov	1988	Požár skladu pesticidů	84 hospitalizovaných

Poznámka:

- Údaje o důsledcích se různí podle pramene informace.

Většina těchto zařízení je technologicky propojena a navzájem závislá, což prakticky znamená **dopravu nebezpečných kontaminantů** ve velkých množstvích různými dopravními systémy ve vysoké frekvenci. Tím vzniká další potenciální nebezpečí zamoření prostřec. Do této skupiny spadají i možné radiační havárie při přepravě jaderného paliva, radioaktivních odpadů.

Z údajů Civilní obrany ČSFR je známo, že celková množství toxických látek jsou značná. Zvláštností je skutečnost, že **toxické látky jsou koncentrovány** v řadě lokalit, nejčastěji to bývá ve velkých průmyslových centrech a městských aglomeracích. **Na některých místech se nachází i několik skupin toxických látek pohromadě ve velkém množství.** Příklady jsou uvedeny v tabulce 4.

Tabulka 4

Místo	Toxická látka	Množství [t]
1. NERATOVICE	Chlór	800
	Sírouhlík	1500
	Amoniak	800
2. ŠALA	Amoniak	1750
	Chlór	200

Extrémní kontaminaci životního prostředí ukazují následné **modely radiačních a chemických havárií.**

Model radiační situace po radiační havárii (1 reaktor) - viz tabulku 5.

Tabulka 5

Počet reaktorů	Typ reaktorů	% úniku radioaktivity	Rozměry zamoření		
			délka [km]	šířka [km]	plocha [km ²]
2	VVER	10	90,6	4,71	386
	440	20	141,2	7,89	924
	MW	30	175,6	10,3	1556
		50	233,4	14,54	2894

Model chemické situace po chemické havárii - viz tabulku 6.

Tabulka 6

Toxická látka	Množství [t]	Hloubka pásma zamoření		Plocha pásma zamoření	
		smrtelné [m]	zraňující [m]	smrtelné [ha]	zraňující [ha]
Cl ₂	100	1380	6430	67	1374
NH ₃	100	180	710	1	16
HCN	100	1070	1630	40	52
HCHO	100	440	4540	7	711
COCl ₂	100	490	2270	8	171
H ₂ S	100	2970	4940	309	544
SO ₂	100	160	360	0,9	4
HF	100	210	320	2	2
HCl	100	220	1060	2	37
CS ₂	100	290	1110	3	40
PCl ₃	100	2780	12930	271	5562
N _x O _y	100	7020	21490	1719	14395

Poznámka:

● Meteorologické podmínky: rychlost přízemního větru 3 m.s⁻¹, teplota 10 °C, vertikální stálost atmosféry - izotermie.

● Výpočty jsou provedeny na mikropočítači POTAS podle programu Vyhodnocování chemických havárií (výpočetní program je sestaven podle CO-51-5), autorem programu je Radiační středisko FMO.

● Uváděné hodnoty jsou zaokrouhleny.

● Charakteristika pásem podle CO-51-5.

Na tomto místě je nutné upozornit, že mnohé toxické látky jsou zpravidla **nebezpečnější z hlediska požárního** než toxického. Některé toxické látky vytvářejí se vzduchem výbušné směsi jako např. amoniak, sirouhlík, sirovodík, formaldehyd, kyanovodík.

Problematika radiačních a chemických havárií je zahrnuta v **normativích Civilní obrany**

ČSFR (CO-2-19, CO-51-5) a v Čs. armádě v pomůcce Metodika zjišťování a vyhodnocování radiační situace po haváriích jaderných elektráren.

Na vytváření a existenci uvedených zamořených prostorů mají zásadní vliv povětrnostní podmínky.

Kontaminace životního prostředí nerespektuje hranice států, proto je účelné znát zařízení infrastruktury celého teritoria ČSFR, ale i v příhraničním pásmu okolních zemí. Uvedením modelů radiačních a chemických havárií zvýrazňují především velikost extrémně kontaminovaných prostorů. Této problematice je nutné věnovat patřičnou pozornost, neboť popsané situace mohou vznikat i v době míru.

Samostatnou oblast v problematice kontaminace životního prostředí tvoří skupina systémů nových a technických opatření, která lze zkráceně vyjádřit jako tzv. monitoring - ochrana - likvidace kontaminantů. Tato problematika vzhledem k zaměření a rozsahu článku nebyla řešena a zasluhuje si zvláštní pozornost.

Literatura:

- Vraný, A.: Koncepce chemického zabezpečení obrany ČSFR, Habilitační práce. Brno, 1991.
- Urbášek, R.: Osobní sdělení. 1992.
- Výběr informací z jaderné techniky 20

lukovník Ing. Jaroslav Němec

W. TAFT O EVROPSKÉ BEZPEČNOSTI PO ZKUŠENOSTECH Z VÁLKY U PERSKÉHO ZÁLIVU

Zpracováno na základě výběru podstatných částí projevu, který přednesl velvyslanec USA v NATO W. Taft na mezinárodní konferenci **Parlamentní demokracie a mezinárodní bezpečnostní politika**, v Haagu dne 23. 5. 1991.

V začínajícím 43. roce existence Aliance nemůže být pro naše národy důležitější úkol, než udržovat společné základy, které jsme s takovou péčí vytvářeli. Musíme ale též přizpůsobit naše partnerství dramatickým změnám, které před nás postavily nové úkoly. Přizpůsobit se změnám ve východní Evropě a Sovětském svazu a učinit z našich dřívějších protivníků partnery je jednou částí tohoto úkolu. Jeho druhou částí je zvýšit úlohu evropských států v Atlantické alianci tak, jak se Evropské společenství pohybuje směrem k politické unii a společné zahraniční a bezpečnostní politice. Musíme obě části úkolu plnit současně a k tomu směřuje revize strategie NATO.

Další výzvou je zajistit, abychom koordinovaně čelili novým ohrožením, která mohou vzniknout za hranicemi Evropy a Severní Ameriky. Tato otázka byla v naší Alianci sporná. Závazky podle článku 5. Washingtonské smlouvy se nevztahují na tzv. problémy mimo definovanou oblast. Ale všem nám se stalo zřejmé, že zájmy Západu mohou být v období rostoucí vzájemné závislosti dotčeny vývojem v celosvětovém měřítku. Jedním důležitým úkolem pro budoucnost bude postupovat pragmaticky k rozšíření naší spolupráce na co nejširší základ.

Nenavrhují formální rozšíření NATO do jiných oblastí. Místo toho bych se rád podíval na otázku evropské bezpečnosti z jiného úhlu - prizmatem nedávných událostí v Perském zálivu. Co nám válka řekla o evropské bezpečnostní politice a strukturách?

Přestože válka byla vedena na periferii NATO, má zřejmý a důležitý dopad na evropskou bezpečnost. Je tu několik zkušeností, na které bych chtěl ukázat - týkající se jak NATO, tak i několika rozvíjejících se evropských bezpečnostních institucí.

Válka u Perského zálivu

Než začneme vyvozovat závěry z války pro evropskou bezpečnost, je účelné si připomenout časový průběh událostí.

Saddám Husajn napadl Kuvajt 2. srpna 1990 a zahájil druhou agresivní válku Irák v průběhu jednoho desetiletí. Během několika hodin řada států celého světa invazi odsoudili. Byly přijaty ekonomické sankce, nejdříve jednotlivými státy, a poté i Evropským společenstvím a Spojenými státy. Během týdne se USA, Velká Británie a některé arabské státy rozhodly rozmístit v této oblasti své ozbrojené síly s cílem odradit další iráckou agresi a prosadit ekonomické sankce. Ministři NATO se setkali 10. 8. 1990 a vyjádřili silnou politickou podporu národním akcím, které jednotlivé státy podnikly. Je významné, že souhlasili s tím, aby jednotlivé státy zvýšily svou vojenskou přítomnost v oblasti a aby byla Spojeným státům, americkým poskytnuta pomoc a podpora při takovém rozmísťování ozbrojených sil USA. Zároveň ministři varovali Irák, že Aliance je zavázána chránit územní celistvost Turecka, která se tak odvážně připojila k těm, kdo odsoudili invazi do Kuvajtu a uplatnili ekonomické sankce.

V následujících pěti měsících došlo k obrovskému nárůstu ozbrojených sil v oblasti. Členové koalice tam rozmístili téměř tři čtvrtě miliónu mužů a žen, z toho podíl USA představoval přibližně 70 %. Síly a prostředky byly zasazovány ze základen v USA i v Evropě a rozvinuty bylo podporováno infrastrukturou NATO. Rozvinutí by nemohlo být uskutečněno bez podpory spojenců. Evropeští spojenci rovněž přispěli přibližně deseti procentním podílem k celkovému potu ozbrojených sil v oblasti, přičemž největší část z toho připadala na Velkou Británii.

V prosinci roku 1990 Irák vydal prohlášení ohrožující Turecko. Odpovědí Aliance bylo rozhodnutí rozmístit v Turecku leteckou složku mobilních sil Spojeneckého velitelství v Evropě složenou z letadel SRN, Belgie a Itálie, rozmístit další palébné jednotky protivzdušné obrany včetně nizozemských střel Patriot a znovu potvrdit náš spojenecký závazek. Výsledkem bylo, že irácké síly Turecko nenapadly.

16. ledna 1991 byla zahájena letecká útočná operace. Po uplynutí 46 dnů byl Kuvajt osvobozen. Rozhodující úlohu sehrál výcvik, výzbroj a morálka koaličních ozbrojených sil. Velitelé měli vynikající zpravodajskou službu, pružné plánování a efektivní systém řízení a velení. O výsledku se nikdy nepochybovalo, ale poměr ztrát a rychlost vítězství překonala většinu očekávání.

Získané zkušenosti: NATO

Průběh války přinesl řadu zkušeností, z nichž se alespoň pět týká přímo NATO.

*** První zkušenost:**

NATO prokázalo, že je neocenitelným fórem pro konzultace a dosahování dohody mezi členskými státy o situaci jako celku.

Od 2. srpna po celou dobu války velvyslanci, ministři zahraničních věcí, ministři obrany a civilní představitelé si vyměňovali a sdíleli vyhodnocení, volby, zpravodajské informace a plány. Tyto konzultace vyvolávaly národní i mezinárodní odezvy, které podporovaly válečné úsilí. Dále v NATO zajišťovaly, že všichni spojenci - a ne jenom velmocí se mohli aktivně účastnit projednávání problémů, které bylo nutno řešit. Neznám žádné jiné fórum, na kterém by bylo možné realizovat tak těsnou politickou a vojenskou spolupráci mezi všemi spojenci stejně úspěšně. Je to jasný důkaz staré pravdy: kdyby NATO neexistovalo, museli bychom ho vynalézt.

15 členů Plánovacího výboru obrany (DPC = Defence Planning Committee) v trvalém zasedání se pravidelně scházelo a přijímalo obtížná rozhodnutí jako o prvním operačním zasazení letecké složky mobilních sil Spojeneckého velitelství v Evropě v Turecku v lednu 1991 a několika dalších opatřeních v oblasti bojové pohotovosti a připravenosti.

Trvalé a podrobné vojenské konzultace v NATO vedly k mimořádně bilaterální i kolektivní podpoře ozbrojených sil směřujících do oblasti Perského zálivu logistikou i vojenskými základnami. Podpora se týkala dopravy, přístávacích práv, doplňování paliva, pozemní

pravy, přístavních zařízení, transferu munice mezi spojenci, řízení letového provozu, úhradních důlů, ekologické expertízy a zdravotnického zabezpečení.

Bez vojenské podpory spojenců NATO na válčišti v Perském zálivu (Zálivu) a logistické podpory spojenců NATO na evropském válčišti by USA a koalice v Perském zálivu nikdy nemohly dosáhnout toho, čeho dosáhly. Konzultační mechanismus NATO, určený k zachování evropské bezpečnosti, pracoval dobře i při řízení této krize "mimo definovanou oblast".

* Druhá zkušenost:

Přestože v Zálivu nebylo přítomno vojenské velitelství NATO, byl zde jasně pocítován jeho vliv. Vojenská koalice, která byla společně cvičena v rámci příprav na hromadnou válku v Evropě, využila výsledků svého výcviku v Zálivu.

Pozemní síly USA, Velké Británie a Francie bojovaly společně pod spojeným velením. Etecké síly USA, Velké Británie, Francie, Kanady a Itálie bojovaly efektivně pod spojeným velením. Námořní síly USA, Velké Británie, Francie, Belgie, Kanady, Dánska, Řecka, Itálie, Nizozemska, Norska, Portugalska a Španělska operovaly efektivně pod spojeným velením, čímž koordináční úlohu plnila Západoevropská unie.

Nebylo však náhodou, že tyto ozbrojené síly tak dobře spolupracovaly. Ani to nebylo něco, co bylo, nebo, co by bylo možno dát rychle dohromady. Roky společného výcviku, vyzbrojení, společných cvičení i vývoje společných norem a procedur v NATO v době míru umožnily efektivní a koordinované operace v Zálivu.

Někteří nyní argumentují, že zjevný ad hoc charakter koalice v Zálivu je důkazem toho, že formální vojenské struktury nejsou nezbytné pro odezvu na ohrožení bezpečnosti. Argumentují, že nepotřebujeme mít stálé struktury a procedury, protože je můžeme připravit na místě. A kromě toho se vždy můžeme spolehnout na USA, s jejich dobře integrovaným vojenským velením, jestliže vůbec půjde do tuhého. S tímto způsobem myšlení se lze nejčastěji setkat u určitých kruhů ve Francii, která se však formálně neúčastní v integrované vojenské struktuře NATO stejně jako v dalších orgánech.

Nevím, zda ti, kdo zpochybňují trvalou hodnotu integrované vojenské organizace NATO, znají pohádku o třech prasátkách, která žila ve slaměném, dřevěném a cihlovém domě. Jestliže ji znají, tak to musí být ta verze, ve které poté, co vlk rozbije slaměnou a dřevěnou chýši, jejich majitelé šťastně uniknou do cihlového domu a zachráně se, místo aby byli snědzeni. I v této mírnější verzi, kde všechno nakonec skončí šťastně, je určitá nelogičnost v morálce. Vždyť zde vůbec nemusel být cihlový dům dostatečně velký a přístupný, aby poskytl útočiště dalším obyvatelům, vždyť to také mohla být jenom slaměná chýše.

Integrovaná vojenská struktura je cihlovým domem Aliance. Musíme ho mít postavený předem a musíme ho dobře udržovat, jestliže chceme využívat jeho politických a vojenských výhod. Důležitou zkušeností z války v Zálivu je: i když NATO jako takové není v konfliktu přímo účastno, je zkušenost ze vzájemné spolupráce základním předpokladem úspěchu spolupráce mimo oblast vymezenou smlouvou o NATO. Cihlový dům - integrovaná vojenská struktura NATO - nám prokázal v Zálivu dobrou službu a poskytl úkryt novým obyvatelům, protože již tady byl.

* Třetí zkušenost:

Strategie NATO pro obranu Evropy je již dlouhou dobu založena na odstrašování. **Poznali jsme, že odstrašování je produktem dvou složek:** vojenské schopnosti a vůle použít ji v případě nutnosti proti agresorovi. Vojenská schopnost bez vůle použít ji není odstrašování, stejně jako jím není silná vůle bez vojenské schopnosti.

2. srpna 1990 Saddám Husajn nebyl odstrašen. Kuvajt mohl mít vůli odporovat, ale neměl schopnost. Jakmile koalice projevila současně vůli i schopnost, byl Saddám Husajn odstraněn od útoku na Saúdskou Arábii.

Článek 5. smlouvy o NATO a rozmístění letecké složky mobilních sil Spojeneckého velitelství v Evropě dosadilo do rovnice odstrašování správné hodnoty a Saddám Husajn se nikde neodvážil zaútočit na Turecko. Pro Turecko, stejně jako pro ostatní členské státy této smlouvy a naprosto jednoznačné Aliance, NATO splnilo svou úlohu. Jasně formulované aliance, jak projevy politické vůle podporované reálnými vojenskými schopnostmi mohou odstrašovat a odstrašují agresí. Měli bychom si to pamatovat.

*** Čtvrtá zkušenost:**

Je tu další skutečnost, kterou je důležité pamatovat si vedle zkušenosti o odstrašování zatímco někdy vůle a vojenská schopnost agresí odstrašuje, jak tomu bylo v případě Turecka pak jindy, jak tomu bylo v případě iráckého útoku raketami Scud na Izrael, agresí neodstrašuje.

To je důvod, proč je potřebná obranná schopnost, nejen útočná. V případě Izraele nebyl Irák odstrašen perspektivou odvety. Odveta bylo to, co si právě přál - chtěl Izrael vtáhnout do války, aby rozvrátil koalici. Obrana - v tomto případě řízené střely Patriot - byly tím, co bylo potřeba pro ochranu Izraele. Jestliže se chceme poučit z válečných zkušeností, pak vždy musíme usilovat současně o odstrašení a obranu.

*** Pátá zkušenost:**

Poslední válečná zkušenost pro NATO se týká našich akvizičních programů. Rozhodli jsme se správně, když jsme se soustředili na nákup nejmodernějších zbraní vyráběných vysokými technologiemi pro naše ozbrojené síly a budeme v tom pokračovat.

Tyto zbraně prokázaly svou bojovou efektivnost a zachránily životy našich vojáků. Vzhledem k jejich vysoké ceně musíme samozřejmě tyto zbraně nakupovat s velkou péčí. Snížení nákladů je nutné dosáhnout jejich kooperací mezi spojenci v rámci společných programů výzkumu, vývoje a výroby.

Získané zkušenosti: evropské instituce

Válka v Zálivu nám umožnila získat i řadu dalších zkušeností, týkajících se evropských bezpečnostních institucí.

● První zkušenost

Týká se politiky. Od srpna roku 1990 Evropané vyjadřovali nespokojenost s mechanismy, kterými Evropa reagovala na události v Zálivu. Není překvapující, že diskuse o evropské zahraniční a bezpečnostní politice nabrala rychlejší tempo a přinesla několik konkrétnějších návrhů přednesených na mezivládní konferenci o politické unii a v Západoevropské unii.

Evropa by skutečně měla směřovat ke společné zahraniční a bezpečnostní politice. To by jí umožnilo hrát efektivnější roli v udržování globální bezpečnosti. Zdůrazňuji to proto, že evropská společná zahraniční a bezpečnostní politika se příliš často vidí především jako podpora postavení Evropy a řešení vnitřních evropských problémů. Je potřebné si připomenout, že historie Evropského společenství v uplynulých 40 letech je historií trvalé bezpečnosti a prosperity. To i bez existence společné zahraniční a bezpečnostní politiky a politické unie, která se nyní vytváří. Tímto nedostatkem společné zahraniční politiky byl svět ovlivněn ve větší míře než samotná Evropa. My mimo Evropu potřebujeme silnější a sjednocenější Evropu, protože ta by pak pomohla řešit četné světové problémy, které musíme řešit. Nejsou žádné pochybnosti o tom, že USA by přivítaly vývoj takové sjednocené, odpovědné a vně orientované Evropy ve všech oblastech našeho snažení.

● Druhá zkušenost:

Získali jsme i některé vojenské zkušenosti v různých oblastech. NATO jako instituce nehrála ve válce v Zálivu přímou úlohu s výjimkou zajištění obrany Turecka. To se může

rávděpodobně opakovat i v podobných budoucích situacích. Jestliže NATO by nemělo být využíváno mimo Evropu, pak by Evropané měli vytvořit politickou a vojenskou schopnost ránit své zájmy mimo definovanou oblast nějakým jiným způsobem.

Cenným prvkem v příštích krizích se mohou stát integrované evropské ozbrojené síly, operačně slučitelné s ozbrojenými silami USA a NATO. Západoevropská unie (ZEU) mluví o organizování takových ozbrojených sil. To by mohla být dobrá věc, ale ZEU nereprezentuje celou Evropu. Ve skutečnosti největší výzvu evropské bezpečnosti v krizi u Zálivu představovalo ohrožení evropského spojence Turecka, které není členem ZEU ani Evropského společenství. Při uvažování o příštím evropském příspěvku bezpečnosti Západu bude důležité si uvědomit, že Evropa zahrnuje mnoho zemí, které v současné době nejsou členy těchto organizací. Je nutné nevykloučovat významné spojence z našeho bezpečnostního úsilí z důvodu institucionálního vývoje. Úkol zabezpečení obrany je příliš důležitý, než abychom mohli připustit takový vývoj.

Jelikož evropské národy usilují o vlastní struktury, je nutné mít na paměti jednu zkušenost získanou v Zálivu, a to: obrovskou vojenskou užitečnost jednotného velení, operačně slučitelné vojenské techniky, společného výcviku, společného spojení a společných operačních procedur. V procesu vývoje plánů na výstavbu evropských ozbrojených sil je nutné věnovat patřičnou pozornost mechanismům pro zajištění pokračování těchto obecně platných věcí. Tato opatření musí posílit integritu a efektivnost Atlantické aliance, protože její schopnost zajistit bezpečnost samotné Evropy je na těchto opatřeních přímo závislá.

To může být nejlepším způsobem, jak by Evropa a USA mohly koordinovat vojenské úsilí při příštích nepředvídaných událostech mimo definovanou oblast NATO stejným způsobem, jak to dosud činily po 4 desetiletí v jejím rámci.

Válka v Zálivu nejenom prokázala platnost přístupu NATO k evropské bezpečnosti, ale poskytla nám i zkušenosti pro řízení změn v době, kdy dřívější ohrožení byla nahrazena novými výzvami.

Válka prokázala, že NATO:

- je neocenitelným fórem pro politické konzultace,
- zabezpečuje životně důležitou logistickou podporu a společné operační procedury,
- odstraňuje útok na členské státy.

Průběh války potvrdil potřebu:

▲ usměrňovaného rozhodování evropských států pro odezvu na krize vznikající na okrajích oblasti NATO,

▲ vytvoření integrovaných evropských ozbrojených sil pro zasazení mimo definovanou oblast NATO, schopných v případě potřeby bojovat společně s americkými ozbrojenými silami; tyto ozbrojené síly by měly pravidelně absolvovat společný výcvik a vojenská cvičení s ozbrojenými silami NATO při přípravě na všechny možné nepředvídané události.

Je to pochopitelně věcí Evropanů, aby definovali a vytvářeli instituce, které se stanou projevem evropské bezpečnostní identity. Přitom budou mít naši silnou podporu - pokud NATO zůstane hlavním nástrojem konzultací a fórem pro rozhodování o politikách ovlivňujících bezpečnostní a obranné závazky podle Severoatlantické smlouvy. Tímto způsobem bude možné evropskou bezpečnost, ve skutečnosti vlastně transatlantickou a světovou bezpečnost, zajistit i pro 21. století.

K OZBROJENÝM SILÁM BELGIE, FRANCIE A RAKOUSKA

V redakčně zpracovaném a upraveném článku se pokoušíme postupně informovat našeho čtenáře o jednotlivých evropských armádách, tendencích jejich vývoje, ať již našich, bezprostředních sousedů, tak i těch vzdálenějších. Využíváme domácích i zahraničních pramenů, jejichž přehled uvádíme v závěru článku.

Ozbrojené síly Belgie

Celkové početní stavy belgických ozbrojených sil jsou 86 600 vojáků v činné službě, z toho 32 000 vojáků základní služby a 3100 žen.

Stupeň profesionalizace činí přibližně 50 %.

Polovojenské organizace mají 16 840 vojáků vojenské policie.

Nejvyšší počet osob schopných mobilizace je 440 000 osob.

V současné době je délka základní vojenské služby 11 měsíců (v belgických jednotkách rozmístěných v SRN 9 měsíců). V tomto roce by měla být zkrácena na 10 měsíců (v belgických jednotkách v SRN na 8 měsíců) a v roce 1993 na 8 měsíců pro všechny vojáky.

Rozpočet na obranu dosahoval v roce 1991 výše 122,718 mld. belgických franků (BEF) (2,9 mld. USD), tj. téměř 1,7 % hrubého národního důchodu.

Vrchním velitelem ozbrojených sil je král. Ministrem obrany je civilní osoba, náčelník generálního štábu přímo řídí všechny druhy ozbrojených sil.

Pozemní vojsko tvoří 54 000 vojáků v činné službě, z toho 20 500 v základní službě a 50 000 příslušníků záloh. Je tvořeno polním a teritoriálním vojskem. Jádro polního vojska, které je podřízeno Severní skupině armád NATO, tvoří 1. armádní sbor se dvěma divizemi. Každá divize je složena ze dvou brigád a záložní brigády. Na území SRN je rozmístěno velitelství sboru a dvě brigády s 30 000 příslušníky úhrnem.

Výsadkový pluk, který je umístěn v Belgii, vyčleňuje jeden prapor pro spojenecké mobilní pozemní vojsko AMF-L (Allied Command Europe Mobile Force-Land), zbytek pluku je určen k posílení 1. armádního sboru nebo jako strategická záloha teritoriálního vojska.

Teritoriální vojsko zabezpečuje především ochranu komunikací a důležitých vojenských, politických a průmyslových zařízení.

Pozemní vojsko je vyzbrojeno především tanky Leopard I (celkem 334 kusy) a bojovými vozidly pěchoty YPR-765 (236 kusů). Vojenské letectvo má ve výzbroji 51 vrtulníků Alouette II.

Ve vojenském letectvu působí 18 500 vojáků v činné službě, z toho 4900 v základní. Podřízeno je 2. spojeneckému taktickému leteckému velitelství NATO. Zahrnuje pět leteckých taktických letounů, z toho dvě letky letounů Mirage-5BA a dvě letky letounů F-16A/Bs, dvě letky protivzdušné obrany s letouny F-16 a jednu letku průzkumných letounů Mirage-5BR.

Vojenské námořnictvo je určeno k ochraně námořní dopravy.

Z vojskoadministrativního hlediska je Belgie rozdělena na tři vojenské okruhy, a to Bruselský, Antverpský, Lutyšský a na vojenskou námořní oblast Ostendě.

Národnostní problémy (zejména jazykové) se řeší mj. žijícím valonských a vlámských jednotek. Důstojníci jsou povinni ovládat jazyk obou národností.

Belgie patří mezi zakládající členy NATO. V Bruselu sídlí Rada NATO, v Casteau je umístěn štáb spojeneckých ozbrojených sil NATO v Evropě. Na území státu jsou rozmístěny útvary některých členských států NATO (americké, německá obsluha skladů).

Hlavní směry výstavby ozbrojených sil v 90. letech

Reforma ozbrojených sil Belgie předpokládá do roku 1996 uskutečnit výrazné změny organizaci všech druhů ozbrojených sil.

Pozemní vojsko mají tvořit intervenční a teritoriální síly. Základem intervenčních sil má být edukovaný 1. armádní sbor, který má zůstat i nadále součástí vojenského organizačního členění NATO. Teritoriální síly mají být nadále bez podstatnějších změn podřízeny národnímu velení.

1. armádní sbor mají tvořit dvě mechanizované a jedna obrněná brigáda, dva průzkumné obrněné prapory, jeden vzdušný výsadkový prapor, dva dělostřelecké oddíly, dva protiletadlové oddíly, tři ženijní a dva spojovací prapory. Divizní stupeň velení má být zrušen, jednotlivé brigády mají být podřízeny přímo armádnímu sboru. Příslušníci pozemního vojska se budou připravovat ve školách druhů vojsk.

Vojenské letectvo zůstane bez podstatnějších změn. V rámci reorganizace některých leteckých útvarů dojde do roku 1995 ke zrušení 2000 tabulkových míst. Do konce roku 1998 bude snížén počet letounů na 120. Mají být např. vyřazeny stíhací letouny Mirage 5BA a Mirage 5BR. Základ vojenského letectva vytvoří jedna stíhací a dvě stíhací bombardovací letky, vyzbrojené letouny F-16 a Mirage. Ve stálé pohotovosti by byla pouze stíhací letka. Vojenské dopravní letectvo spolu se vzdušnými výsadkovými jednotkami zůstane důležitým prostředkem zabezpečení belgických zájmů v Africe a humanitární pomoci.

Vojenské námořnictvo má zabezpečovat zejména ochranu pobřežních vod a vytvářet kapacity pro odstraňování námořních min.

Početní stavy ozbrojených sil se mají snížit v letech 1991 až 1995 přibližně na 66 000 osob. Pro vojáky povoláné ke splnění základní vojenské služby v roce 1991 byla tato služba zkrácena z 12 na 11 měsíců. Při celkově nižších početních stavech se zvýší podíl vojáků základní služby.

V připravovaném novém organizačním členění ozbrojených sil NATO mají být belgické **ozbrojené síly součástí základních obranných sil i sil reakce.**

Výzbrojní programy jsou poměrně málo stálé. V roce 1989 byl schválen program investičních výdajů ministerstva obrany na období let 1989 až 1992 v celkové výši 104 mld. BEF (průměrně 26 mld. BEF ročně). V roce 1990 byla vypracována Zpráva o stavu a perspektivách vývoje ozbrojených sil v období let 1990 až 1993 (plán Charlier), která obsahuje i návrhy k výzbrojním programům. Nestanovuje však realizační termíny, neboť mají být závislé na změnách vojenského rozpočtu. Belgická vláda většinu návrhů této zprávy přijala, současně se však vyslovila proti zavádění nových typů výzbroje.

Ozbrojené síly Francouzské republiky

Ozbrojené síly Francie jsou doplňovány na základě smíšeného principu. Stupeň profesionalizace činí asi 55 %.

Mírové početní stavy činily v roce 1991 téměř 540 000 vojáků (z toho 242 000 v základní službě) a 127 800 civilních zaměstnanců. Početní stavy záloh jsou 528 000 příslušníků.

Délka základní vojenské služby je 10 měsíců (služba vědeckých pracovníků, lékařů, farmaceutů-chemiků, dentistů a veterinářů-biologů v délce 12 měsíců).

Délka civilní služby, a to z důvodu svědomí - trvá 20 měsíců, náhradní služba tzv. technické

podmoci podnikům a služba v rámci spolupráce s rozvojovými zeměmi - 16 měsíců v požárním sboru - 10 měsíců.

Vojenský rozpočet na rok 1992 činí 195,4 mld. francouzských franků (FRF) - bi vojenských důchodů.

V roce 1991 byl vojenský rozpočet rozdělen takto: jaderné strategické a "předstrategické" síly (operačně taktické, jejichž nasazení má být posledním varováním před strategickým úderem) - 22 %, pozemní vojsko - 18 %, vojenské letectvo - 12 %, vojenská námořnictvo - 12 %, četnictvo - 8 %, francouzská vojska v zámoří - 3 %, vývoj, výzkum a výroba vojenské techniky - 6 %, vzdělávací zařízení - 6 %, zabezpečení personálu - 5 %, zabezpečení materiálu - 4 %, ústřední administrativa - 4 %.

Mírové početní stavy **pozemního vojska** představovaly v roce 1991 asi 280 000 vojáků z toho síly pro rychlé nasazení 48 000 vojáků. Zálohy měly 300 000 příslušníků. V případě mobilizace by z 520 000 vojáků tvořila 23 % vojáků z povolání, 24 % příslušníků mužstev v činné službě a 53 % příslušníků vojenských záloh.

Mírové početní stavy **vojenského letectva** činily (rok 1991) asi 93 000 vojáků, z toho 39 000 v základní službě. Zálohy tvořilo 60 000 příslušníků.

Mírové početní stavy vojenského námořnictva představovaly v loňském roce sílu 65 000 vojáků (včetně námořního letectva), z toho 19 000 v základní službě.

Četnictvo se svým početním stavem v roce 1991 (89 300 příslušníků, z toho 1400 žen, 10 600 vojáků v základní službě a 967 civilních zaměstnanců) tvořilo další ozbrojenou složku Francie. **Francouzské ozbrojené síly v Německu** mají asi 43 000 příslušníků.

Doplňování, příprava a sociální zabezpečení

Ve Francii se v současné době vyhodnocuje zahraničně politická situace v Evropě a zkušenosti z války v oblasti Perského zálivu. Vojenští odborníci zastávají názor, že v příštích letech je třeba vybudovat takové organizační členění ozbrojených sil, které by odpovídalo požadavkům jak zahraniční politiky, tak národní obrany Francie. Je hledán model, který by odpovídal domácím lidským a ekonomickým zdrojům.

Z hlediska požadavků zahraniční politiky je vyzdvihována stálá připravenost ozbrojených sil, vysoká odborná úroveň jejich příslušníků a mobilnost, palebná síla a pružné nasazení vojenské techniky. Důraz je kladen na zvyšování stupně profesionalizace armády. Délka závazků má odpovídat střednědobým potřebám.

Z hlediska národní obrany je zdůrazňován význam branného vědomí obyvatelstva, které je významně ovlivňováno mj. organizací národní služby. Národní služba by měla splňovat kritéria univerzality, jednotnosti, jednoduché organizace a teritoriálního principu doplňování.

Univerzality národní služby by mělo být dosaženo mj. snížením počtu zproštěných vojskové služby (v současné době asi 22 % branců). Ke zproštění by mělo docházet jen z nejzávažnějších zdravotních, sociálních a ekonomických důvodů.

Jednotnosti národní služby by mělo být dosaženo zrušením civilních forem, které nesouvisí s národní obranou. Tím by se odstranily neustále kritizované nerovnosti v podmínkách výkonu národní služby a nezáměr povolanců s nejvyšší kvalifikací o její vojenskou formu.

Jednoduchost národní služby by mělo podle názoru některých odborníků zajistit je zkrácení až na 4 měsíce. Obsluhu složitější techniky by měli zajišťovat profesionálové. Základní vojenská služba by se mohla omezit na výcvik jednotlivců a malých jednotek. Služba v zálohách by neměla být delší než 7 let (v současné době ji podléhají všichni muži, kteří ukončili základní vojenskou službu, do věku 35 let) s povinností dvou 15denních cvičení vždy po 3 letech. V údobích mezi cvičeními by si zájemci mohli zvyšovat odbornost v různých kurzech, umožňujících postup v hodnosti.

Požadavek teritoriálního principu doplňování předpokládá povolávání branců ke službě v místě nebo v blízkosti trvalého bydliště.

Povinnost národní služby ve Francii platí pro všechny muže ve věku od 18 do 50 let. ěrodní služba má různé formy. Za základní je však považována vojenská. Většina branců istupuje základní vojenskou službu v 19 nebo 20 letech. Platí rozsáhlý systém odkladů až y věku 27 let. Vzhledem k uzákonění dalších forem náhradní služby je poměrně malý zájem civilní službu z důvodu svědomí.

Dobrovolníci jsou k mužstvu přijímáni ve věku od 18 do 32 let, do poddůstojnických ol a kursů ve věku 17 let. Uzavírají závazky na 3 až 10 let s možností prodloužení. Kromě ho pro vojáky, kteří ukončili základní vojenskou službu, je možné, aby uzavřeli závazek další činné službě, bez ohledu na délku přestávky v činné službě. Tyto závazky mohou být zavřeny na 5 až 10 let s možností prodloužení až na 15 let. Lze také vykonávat tzv. odlouženou základní vojenskou službu (na základě žádosti podané před jejím nástupem bo i během ní). Základní službu si lze prodloužit o 4 až 24 měsíce. V současné době byl souvislosti se zkrácením základní služby rozšířen nábor dobrovolníků pro prodlouženou ákladní službu. Jejich počet by se měl zdvojnásobit.

Ke zvýšení atraktivnosti prodloužené základní vojenské služby se od roku 1991 zvýšilo dchodné z této služby o 40 až 60 %. V roce 1991 se mělo základní služné těchto vojáků od 3. do 18. měsíce služby zvýšit 2,5 až 3,5krát a od 18. do 24. měsíce 3 až 4,5krát. Bylo také vedeno vyplácení odchodného po ukončení základní vojenské služby ve výši 350 FRF.

Příprava vojáků z povolání je uskutečňována ve vojenských školách. Nižší důstojníci ou připravováni ve středních vojenských školách. Jsou školeni ve dvou etapách, a to ve kolách základní přípravy a v praktických (specializovaných) školách druhů vojsk a služeb. o škol základní přípravy jsou na základě konkursu přijímáni absolventi tzv. přípravek, civilní íládež ve věku od 17 do 22 let po ukončení střední všeobecně vzdělávací školy . poddůstojníci do věku 22 let. Studium trvá 2 až 3 roky. Nejznámější školou základní přípravy a tříletá vševojsková škola Saint-Cyr-Coetquidan.

Po absolvování školy základní přípravy jsou posluchači povýšeni do hodnosti podporučíka odcházejí do jedné z praktických škol druhů vojsk a služeb, v nichž dokončují svou přípravu odle odbornosti. Při každé z praktických škol jsou organizovány také **doškolení kursy** ro důstojníky a poddůstojníky jak v činné službě, tak v záloze. Je možné studovat i dálkově. lavíc jsou tyto školy zařazeny mezi vědeckovýzkumná pracoviště.

Příprava **vyšších důstojníků** je rozdělena na tři údobí: studium ve štábní škole pozemního ojska nebo vojenského letectva; studium ve vojenské vysoké škole druhu ozbrojených sil; íprava ve Vojenském vědeckovýzkumném středisku (na úrovni vysoké školy), ve Středisku ro otázky výzbroje nebo ve Vysoké škole národní obrany.

Vojenské vysokoškolské vzdělání je třístupňové. Štábní školy připravují důstojníky štábů nebo technických služeb. Jsou do nich přijímáni důstojníci ve věku 30 až 35 let. Vojenské ysoké školy druhů ozbrojených sil připravují důstojníky vyšších štábů a velitele útvarů. Do nich jsou přijímáni důstojníci v hodnosti kapitána až podplukovníka ve věku do 40 let. Pro osazení 3. stupně vojenského vysokoškolského vzdělání musí důstojníci absolvovat kursy / jednom z uvedených středisek nebo na Vysoké škole národní obrany. Absolventi těchto kursů jsou zařazováni na nejvyšší funkce ve vojenských vědeckovýzkumných institucích, na ministerstvu obrany nebo na civilních ministerstvech majících vazbu na vojenský resort. Na těchto školách mohou studovat i civilní osoby, které mají zastávat funkce v ozbrojených ílách, státní správě, ve velkých soukromých firmách a podnicích.

Značnou pozornost věnuje ministerstvo obrany **sociálnímu zabezpečení vojáků**. Přesto- že se postupně zvyšuje i kvalita sociálního zabezpečení vojáků základní služby, je **hlavní pozornost zaměřena na podmínky služby vojáků z povolání**. Souvisí to se **snahou o vyšší stupeň profesionalizace**, který je víceméně atraktivností vojenského povolání. Velení francouzské armády si uvědomuje, že specifické povinnosti vyplývající z vojenského povolání budou v době míru pro vojáky přijatelné na delší dobu pouze tehdy, bude-li prokázána jejich nezbytnost a budou-li přiměřeně kompenzovány.

Jednou z forem této kompenzace má být např. přechod z šestidenního na pětiden pracovní týden. Uvažuje se také o zvýšení jejich služného. Potřebné prostředky mají být získány z částky vyčleněné na vojenské důchody, která je pouze o 25 % nižší, než jsou výdaje na služné vojáků v činné službě. Toto opatření nemá být uskutečněno na úkor práv jednotlivců na vojenský důchod, nýbrž snížením počtu vojenských důchodů. Proto je snaha podporovat "krátké kariéry" se závazkem na 6 až 12 let a "celoživotní kariéry" nad 30 let.

Věkové hranice odchodu z činné služby se pohybují u důstojníků podle hodnosti v pozemním vojsku v rozmezí 52 až 58 let; ve vojenském letectvu pro létající personál 47 a 54 let, pro ostatní 51 až 58 let; v námořnictvu 52 až 58 let; v četnictvu 55 až 59 let. U poddůstojníků se věkové hranice pohybují podle hodnosti v rozmezí 42 až 55 let.

Na vojenský důchod mají nárok důstojníci s výsluhou 25 let a poddůstojníci s výsluhou 15 let. Důstojníci s výsluhou 15 let (z toho nejméně 6 let v důstojnické hodnosti) mají možnost zůstat po dobu 10 let v tzv. dispoziční záloze, která umožňuje vyplácení jedné třetiny základního služného a postup v hodnosti i platovém zařazení.

V rámci sociálního zabezpečení při odchodu z činné služby mají důstojníci bojových útvarů s výsluhou 15 až 18 let nárok na odchodné ve výši 42násobku základního služného, kterým předléhá dani ze mzdy. V rámci úsilí o snížení předčasné odchodovosti poddůstojníků z povolení a na smlouvu z činné služby má být po splnění závazku zavedeno vyplácení odchodného ve výši přibližně 14násobku měsíčního služného (nemá podléhat dani ze mzdy).

Vysoce aktuální oblastí sociálního zabezpečení je v současné době **pomoc poskytovaná vojákům při odchodu z činné služby do civilního zaměstnání**. Tato pomoc se v ozbrojených silách poskytuje již od roku 1961, je neustále zdokonalována a na úrovni ministra obrany koordinována tzv. misí pro profesionální mobilitu, na úrovni sdružení tzv. sdružením pro rekvalifikaci důstojníků a poddůstojníků. Organizují ji jak vojenské, tak civilní zařízení a pracovní úřady v rámci vzájemné spolupráce. Tzv. úřady pro rekvalifikaci byly ustaveny v každém druhu ozbrojených sil. Opatření k přípravě vojáků na civilní povolání jsou považována za účelná. Bilance "mise pro profesionální mobilitu" za léta 1986 až 1989 ukazuje, že 80 až 85 % důstojníků a 65 až 70 % poddůstojníků, kterým byla poskytnuta pomoc, má novou civilní kvalifikaci. Bylo však také zjištěno, že 40 % vojáků pobírajících vojenské důchody, zvláště důstojníků a příslušníků četnictva, o civilní zaměstnání neprojevuje zájem.

"Armáda 2000"

Plán "Armáda 2000" byl zveřejněn v červnu roku 1989. Po některých úpravách bylo plnění plánu zahájeno v roce 1990. Celkově je rozvrženo na období do konce roku 1992. Hlavním cílem plánu je zvýšit připravenost ozbrojených sil Francie čelit krizím různé intenzity v Evropě i ve světě. Plán je založen na francouzském pojetí odstrašování. Definuje strukturální reformy ozbrojených sil Francie na základě principů:

- priority operačního aspektu,
- zjednodušení teritoriální struktury,
- rozvoje spolupráce mezi druhy ozbrojených sil.

Plán "Armáda 2000" je veden snahou zvýšit v rozsahu odpovídajícím principu rozumné dostatečnosti **operační schopnosti a využitelnosti ozbrojených sil Francie a jejich vševojskový charakter**.

Jaderné strategické síly a "předstrategické" síly mají podle názoru odborníků **operační schopnost dostatečnou a jejich operační využitelnost je absolutní**.

Síly pro rychlé zasazení mají být i nadále jako **strategická záloha štábu ozbrojených sil**. Mají posilovat dva plánované armádní sbory, nebo působit samostatně podle rozhodnutí francouzské vlády. Jsou určitým ekvivalentem samostatného armádního sboru. V rámci plánu "Armáda 2000" mají být vyzbrojeny dokonalejší vojenskou technikou. Pluky 11. vzdušné

ýsadkové divize mají být vybaveny lehkými bojovými vozidly přepravitelnými letouny C130 nebo C160.

U sil všeobecného určení je kladen důraz na pozemní vojsko, u něhož má být operační aspekt zabezpečen rozdělením do dvou armádních sborů (místo původních tří), tvořících 1. armádu. Pozemní vojsko má být přerozděleno tak, aby oba armádní sbory byly schopny ičinného nasazení ve dvou nejdůležitějších strategických směrech - východním a severovýchodním. Východní strategický směr (do střední Evropy) by měl být zabezpečován armádním sborem s velitelstvím v Baden-Badenu v SRN (kde jsou rozmístěny "francouzské ozbrojené síly v Německu"), úkoly na severovýchodním strategickém směru (do severní a severovýchodní Evropy) má zabezpečovat armádní sbor s velitelstvím v Lille.

Oběma armádním sborům má velet již v době míru štáb 1. armády v Metách (Metz), což souvisí s úsilím o plynulý přechod z mírového stavu na krizový a válečný. Štáb má úzce spolupracovat se štábem taktického letectva, rozmístěným podle nové teritoriální struktury také v Metách.

Před výstavbou dle plánu "Armáda 2000" bylo území Francie rozděleno na 6 vojenských okruhů pozemního vojska a četnictva, 3 vojenské okruhy vojenského námořnictva a 4 vojenské okruhy vojenského letectva.

Podle plánu "Armáda 2000" byla Francie rozdělena na tři **velké vojenské okruhy** stejné pro pozemní vojsko, vojenské letectvo a četnictvo (vojenské námořnictvo má jen dva):

- Severovýchodní okruh má čelit ohrožení v důsledku možných krizí ve střední Evropě,
- Atlantický okruh má zabezpečovat zásobování Francie po moři a ochranu námořních strategických sil,
- Středozevní okruh je pověřen ochranou Francie před rizikem vyplývajícím z možné destabilizace v jižní Evropě.

Přípravu teritoriální obrany Francie má dle téhož plánu zabezpečovat **9 vojenských obvodů**, které mají umožnit plnit opatření ochrany teritoria ještě před mobilizací záloh.

Zvláštní problémy obrany hlavního města Francie má řešit samostatný vojenský obvod Ile-de-France s velitelstvím v Saint-Germain-en-Laye.

Podle původních záměrů má teritoriální reorganizace ozbrojených sil mj. snížit téměř o 50 % původní počet štábů. Nová úprava hranic vojenských okruhů má umožnit užší spolupráci mezi druhy ozbrojených sil. Postupné plnění plánu má usnadnit snížit početní stavy o 35 000 vojáků během 4 let a rozpustit francouzské jednotky v Německu. Nové teritoriální členění mělo vejít v platnost 1. září 1991.

Spolupráce mezi druhy ozbrojených sil má být zdokonalena:

▲ slučováním služeb týlového a technického zabezpečení hledáním postupů, řešení a nových struktur k zamezení zdvojení činnosti jednotlivých služeb,

▲ komplexním vyhodnocováním činnosti všech druhů ozbrojených sil inspektory pověřenými původně inspekcemi pouze stanoveného druhu; Tito inspektori mají v nové struktuře plnit funkce "generálních inspektorů ozbrojených sil",

▲ rozvojem vojenských vysokých škol, které mají být soustředěny v Paříži v rámci jedné Vysoké školy obrany; budoucí důstojníci různých druhů ozbrojených sil mají absolvovat společnou přípravu v jednom studijním běhu, včetně specializace pro různé druhy ozbrojených sil.

Vojenský rozpočet a vojenské programování

Na rozdíl od většiny evropských států Francie svůj **vojenský rozpočet** nesnižuje. Na rok 1991 byl schválen ve výši 194,548 mld. FRF (bez důchodů), tj. 15,2 % státního rozpočtu a 3,37 % hrubého národního důchodu. Rozpočet na rok 1992 ve výši 195,4 mld. FRF (bez

důchodů) představuje v nominální hodnotě proti roku 1991 zvýšení o 0,5%. Státní rozpočet se ve srovnání s rokem 1991 zvýšil o 3,1%.

Plánované rozpočtové výdaje na provoz ozbrojených sil se v roce 1992 snižují o 1,8% (ve stálých cenách). Situaci usnadňuje plánované snižování početních stavů (as o 24 000 příslušníků ozbrojených sil, z toho 3480 civilních zaměstnanců). Snižují se zejména počty osob pozemního vojska, kde takto dosažené úspory zatím činí 800 až 850 mil. FRF. Další úspory má přinést postupné plnění plánu "Armáda 2000". V jejím rámci se početní stavy mají snížit o dalších 1000 vojáků a 600 civilních zaměstnanců. Francouzské ozbrojené síly snižují své početní stavy již od roku 1970, kdy měly přibližně 718 000 příslušníků. Do konce roku 1992 by měly mít celkem 634 000 vojáků a civilních zaměstnanců.

Na zlepšení podmínek služby a života vojáků bylo na rok, 1992 vyčleněno pouze 681 mil. FRF (1729 mil. v roce 1991).

Nedostatek prostředků na pohonné hmoty a na údržbu např. ve vojenském letectvu snížení počtu letových hodin ze 180 na 165, zatímco v námořním letectvu zůstává 199 hodin a ve vojenském letectvu 240 hodin (na 1 pilota ročně). Provoz vojenských plavidel na moři se má snížit o 30%.

Poprvé od roku 1970 se v roce 1992 nezvyšují **rozpočtové výdaje na výzkum, vývoj, výrobu vojenské techniky a infrastrukturu**. V nominální hodnotě činí 103 148 mil. FRF, což představuje v platebních úvěrech roku 1992 snížení o 2,8%.

Platební úvěry jsou rozděleny nestejně podle programů. Pokud plánovaných výdajů na jadernou výzbroj o 3,3% (v běžných cenách) souvisí se zrušením projektů pozemních strategických řízených střel S45, se snížením počtu operačně taktických řízených střel Hades ze 120 na 30, s dokončením výrobního programu bojového letounu Mirage 2000N a s prodloužením stavby raketonosné ponorky nové generace o 6 měsíců. Je také možné, že počet jaderných pokusů bude snížen z plánovaných 6 na 4. Přednost naopak získaly úvěry na kosmické projekty. Plánované výdaje se zvyšují o 17,5% a umožňují spojit projekt družice TELECOM 2, jejichž vynesení na oběžnou dráhu bylo plánováno na prosinec 1991 a červen 1992, s projektem družice Syracuse 2. Dále má být zahájena výroba nových přijímacích stanic (v letech 1992 až 1996 je jich plánováno 67) a v roce 1994 má být vynesena na oběžnou dráhu průzkumná družice Helios.

Podíl výdajů na výzkum a vývoj z celkových investičních výdajů zůstává vysoký (28,5%). Na konvenční vojenskou techniku se tento podíl zvyšuje o 0,7% v běžných cenách.

Výdaje na konvenční vojenskou techniku jsou v souladu s pokračováním velkých zbrojních projektů (s časovými odklady). Dodávky v roce 1992 mají zahrnovat: 2 fregaty, 7 námořních letounů Atlantique 2, 16 bojových letounů Mirage 2000 DA, 6 bojových letounů Mirage 2000 N, 15 modernizovaných bojových letounů Mirage F1CT, 3 tanky AMX Leclerc, 38 tanků AMX B2, 3 průzkumné bezpilotní prostředky CL 289, 50 kanónových houfnic F1 ráže 155 mm, 13 raketometů MLRS, 65 protiletadlových raketových kompletů Mistral, 1200 různých vozidel a 400 rádiových stanic PR4G. Objednávky zahrnují: 3 lehké fregaty, 3 námořní letouny Atlantique 2, 3 vrtulníky Dauphin, první bojový letoun Rafale, 20 školních letounů Tucano, 14 modernizovaných bojových letounů Mirage F1CT, 30 tanků AMX Leclerc, 158 terénních automobilů a 1520 rádiových stanic PR4G.

V plánu nadále zůstává vrtulník NH90 a palební radiolokátor Horizon. Byla zrušena objednávka minolovky BAMO a osm ponorek na jaderný pohon. Objednávka sedmých ponorek na jaderný pohon byla pozastavena. O 2 roky byla odložena objednávka vrtulníku Tigre a protitankové řízené střely třetí generace. Tempo výroby tanků AMX Leclerc se má snížit ze 100 plánovaných na 40 ročně. První tankový pluk s 80 tanky má být vyzbrojen až v roce 1996.

Přestože výsledky vývozu zbraní v roce 1991 jsou uspokojivé (hodnota objednávek byla 33 mld. FRF), pokud výroby si vyžádá restrukturalizaci zbrojního průmyslu, pro kterou byly z rozhodnutí ministra národní obrany vytvořeny zvláštní instituce dotované 80 milióny FRF. Počínaje rokem 1992 se očekává zrušení nejméně 10 000 pracovních míst.

Koncem roku 1991 byly revidovány **výdaje na intervence v zahraničí** (válka v Perském zálivu, Džibuti, Somálsko, Zair aj.). Záloha schválená v srpnu 1991 ve výši 1500 mil. FRF byla doplněna přidělením dalších 1881 mil. FRF v prosinci. Otevření dalšího úvěru však bylo nutné díky anulování plánovaných výdajů ve výši 1913 mil. FRF, z nichž 821 mil. činily rozvize plánované pro vojenský personál a 1092 mil. investice (programy S45, Hader BAMO).

Výdaje na výzbroj a výstroj francouzských vojsk v Perském zálivu nebyly ministerstvu brany uhrazeny a 85 % z 10,5 mld. FRF zahraničních subvencí (Kuvajt, Syrská arabská republika, Spojené arabské emiráty, SRN, Japonsko) bylo převedeno do státní pokladny. Při přihlédnutí ke kontraktům souvisejícím s válkou v Perském zálivu je konstatováno, že áčka byla pro Francii výhodnou zahraničně obchodní operací, v níž se ozbrojené síly Francie rojevily jako úspěšný vývozce vojenské techniky.

Z výhodnocení zkušeností z války v Perském zálivu vyplývají pro francouzské ozbroené síly některé nové úkoly, a to např.:

- posílení a profesionalizace **sil pro rychlé nasazení,**
- zdokonalení činnosti v oblasti **radioelektronického boje,**
- vybudování účinného systému **získávání zpravodajských informací,**
- zdokonalení **systému materiálního a technického zabezpečení a vojenské dopravy.**

Při schvalování rozpočtu na rok 1992 neměl francouzský parlament k dispozici **návrh zákona o vojenském programování** (střednodobý plán vyzbrojování do roku 1997). V tomto plánu jsou uplatněny **zásady pro modernizaci výzbroje**: dostatečnost jaderných sil, poskytnutí přednosti průzkumným prostředkům především průzkumným družicím, důraz na pohyblivost a možnost rychlého zasazení ozbrojených sil na zámořských územích, snížení početních stavů o 20 %, konverze zbrojního průmyslu, časové prodloužení zbrojních projektů, rozšíření zbrojní spolupráce se spojenci, zlepšení podmínek služby pro vojáky z povolání i základní služby.

Na základě zprávy ministra obrany a náčelníků štábů druhů ozbrojených sil pro parlament a dalších podkladů (mj. vojenského kosmického plánu) je předpoklad, že návrh zákona o vojenském programování bude obsahovat:

- ▲ reálný růst výdajů na vojenskou techniku o 1,5 % ročně,
 - ▲ snižování výdajů na projekty jaderných sil, např. snížení plánovaného počtu ponorek nové generace z šesti na pět nebo čtyři,
 - ▲ projekt systému protiraketové obrany,
 - ▲ projekt druhé průzkumné družice Helios (plánované vynesení na oběžnou dráhu v roce 1995), vývoj radiolokační družice, družice optického průzkumu, družice elektronického průzkumu (plánované vynesení na oběžnou dráhu kolem roku 2000),
 - ▲ snížení početních stavů pozemního vojska do roku 1997 na 225 000, z toho 120 000 vojáků základní služby,
 - ▲ snížení plánovaného počtu taktických bojových letounů Rafale ze 450 na 325,
 - ▲ snížení plánovaného počtu tanků AMX Leclerc z 1400 na 800.
- Všechny hlavní zbrojní projekty mají pokračovat.

Ozbrojené síly Rakouska

V pravidelných ozbrojených silách Rakouské republiky je 44 000 osob, z toho je 22 400 základní služby. V pozemním vojsku působí 38 000 osob (20 000 vojáků základní služby), ve vojenském letectvu 6000 příslušníků (2400 vojáků základní služby).

Vojenská základní služba trvá 6 měsíců. Na ni může bezprostředně navazovat dvouměsíční cvičení. Vojsáci v záloze se v průběhu 15 let zúčastní vojenských cvičení po dobu 60 dní kromě vojáků, kteří nastoupili na dvouměsíční cvičení navazující na základní službu. Důstojníci, poddůstojníci a specialisté mají dodatečná vojenská cvičení v trvání 30 až 90 dní. Vojenských cvičení se v jednom roce zúčastní asi 68 000 vojáků v záloze. Předpokládá se, že v roce 1993 bude vojenská služba zkrácena a civilní služba asi o dva měsíce prodloužena (v současnosti trvá 8 měsíců).

Zálohy prvního pořadí (nastupují do 72 hodin) tvoří 242 000 osob, v mobilizační záloze ji 1 342 000 osob. Mobilizační počty záloh zahrnují vycvičené vojáky do 51 roku fyzického věku u specialistů, poddůstojníků a důstojníků do 65 let.

V mírových silách OSN působí 971 rakouský voják v místech působení, a to na Kypru (v jednotkách UNFICYP) jeden pěší prapor (410 osob), Iráku/Kuvajtu (UNIKOM) 7 pozorovatelů, na Středním východě (UNTSO) 17 osob, v Sýrii (UNDOF) jeden pěší prapor (532 osoby), v Afghánistánu (UNGOMAP) 5 osob. Účast v zahraničí je právně podložena ústavním zákonem č. 175/1965.

Rozpočet na obranu dosáhl v roce 1990 výše 17,537 mld. rakouských (ATS) (1,54 mld. USD), v roce 1991 18,109 mld. ATS (1,68 mld. USD). Podíl na státním rozpočtu činil 3,28 %.

Rozdělení vojenských výdajů v roce 1990 uvádí tabulka..

Tabulka

Platy vojáků	56 %
Nákupy materiálu a práce	20 %
Provoz a opravy	24 %

Celkové výdaje na obranu činí 1 až 1,9 % hrubého národního důchodu, který v roce 1990 dosáhl výše 1 790,538 mld. ATS, tj. 157,48 mld. USD. V porovnání výdaje na školství a zdravotnictví dosahují přes 10 % hrubého národního důchodu. Rakousko se řadí mezi státy s poměrně velmi nízkými vojenskými výdaji, zato vyššími výdaji na školství a zdravotnictví.

Vrchním velitelem ozbrojených sil je **prezident**, který svou výkonnou moc uplatňuje prostřednictvím **spolkové vlády**. Poradním orgánem spolkového kancléře v otázkách bezpečnosti a vojenské politiky je **rada obrany**. Předsedou rady obrany je **spolkový kancléř**. Členy jsou vicekancléř, ministři obrany, vnitra a financí, případně i přizvaní ministři a generální inspektor armády. Při vládě působí další orgány zabývající se otázkami obrany: **koordináční oddělení obrany země při úřadu spolkového kancléře**, **zvláštní výbor pro dopravu a komunikace a mobilizační výbor**. Spolkovému ministru obrany jsou podřízeny vojenské složky, úřady a školy. V jednotlivých případech se vytváří řídicí štáb pod velením generálního inspektora armády.

Rakouská vojenská doktrína respektuje přijaté mezinárodní závazky. Důsledně je uplatňován princip ozbrojené neutrality, který předpokládá pouze přiměřenou výstavbu ozbrojených sil míličního typu. Tento systém zahrnuje:

- **Pravidelné vojsko**, pohotovostní síly (zatím je tvoří mechanizovaná divize, průzkumný prapor a většina letectva). V případě mobilizace tvoří bojové jednotky.

- **Mobilní složku domobrany** se zastoupením vojáků v činné službě tvoří osm mechanizovaných brigád, provinční velitelství, tři pěší a jeden dělostřelecký prapor.

- **Teritoriální část domobrany** - milice má 26 pěších pluků, dělostřelecké, strážní, ženijní, protitankové a další jednotky.

V souladu s doktrínou je uplatňováno strategicko-operační pojetí prostorové obrany. Území státu je rozděleno na ústřední prostor a 33 klíčové zóny (operačně významné prostory o rozloze 20 nebo 40 km x 80 km). Zóny jsou členěny na klíčové prostory a pásma bojové činnosti. Rozhodující význam je přikládán pěchotě, zatarasování a pevnostním jednotkám. V poslední době se zvyšuje význam vojenského letectva a protivzdušné obrany.

Pojetí obrany území státu, vypracované v roce 1975 a zakotvené v ústavě (čl. 9a.) zahrnuje obranu vojenskou, hospodářskou a psychologickou. V probíhající reorganizaci budou některá opatření obrany dána do souladu s novými geopolitickými podmínkami a vnějšími nebezpečími.

Aktivita činnosti ozbrojených sil zaměřené na veřejnost slouží k informování obyvatelstva o poslání, úkolech a cílech ozbrojených sil, na posilování důvěry veřejnosti ve schopnost ozbrojených sil plnit jejich funkce a poslání. Působí se na brance, aktivní vojáky v záloze, na jejich rodinné příslušníky i na širší okruh občanů.

Činnost je pověřeno oddělení ministerstva obrany pro práci na veřejnosti, důstojníci pro práci na veřejnosti a informační důstojníci. Zásady této práce jsou vypracovávány v tiskové a informační službě i v oddělení pro brannou politiku, které jsou v přímé podřízenosti ministra obrany.

Resort obrany je informačně zabezpečován vědeckoinformačním střediskem, jež zpracovává informace k vojenské problematice a k obraně státu v širokém rozsahu.

Rakouská zbrojní politika je ve své realizační fázi (zbrojení, zabezpečení ozbrojených sil) silně ovlivňována rozporom mezi úkoly ozbrojených sil a přidělenými rozpočtovými prostředky. Plán vyzbrojování (investiční program) je zpracováván ministerstvem obrany na desetileté období a je upřesňován na každé dva roky. Je dáována přednost domácímu průmyslu, a to ve výrobě méně nákladné a technicky méně složité, ale kvalitní vojenské techniky, v souladu s potřebami ozbrojených sil. Takto byly vyvinuty minomety ráže 81 a 120 mm, pistole firmy Glock, náboje s šípovou podkaliberní střelou pro tankové kanóny a horizontální protipěchotní mina.

Podíl vojenských dodávek tuzemské výroby dosahuje v průměru 60 % potřeby. V tomto podílu nejsou zahrnuty vojenské stavby, potraviny, drobné nákupy útvarů, spotřeba elektrické energie, čištění oděvů apod. Zahrnuty jsou náhradní díly a PHM.

Koordinaci zbrojní výroby zabezpečuje ministerstvo obrany. Dodavatelé vojenské techniky zajišťují téměř plně výzkum a vývoj. Hodnocení a zkoušky se uskutečňují v zařízeních ozbrojených sil.

Rakousko má rozvinutý zbrojní průmysl. Velká část zbrojní výroby jde na export. Podle údajů z roku 1988 se zbrojní výrobou zabývalo 250 firem. Podíl zbrojní výroby u nejvýznamnějších firem činil 20 až 33 % jejich celkové výroby. Výroba je zaměřena na: zbraně, munici a výbušniny, vozidla a pozemní techniku, spojovací a ženijní prostředky, plavidla, optické přístroje, výstroj, zdravotnický a týlový materiál aj.

Rakousko je soběstačné ve výrobě pěchotních zbraní, částečně i zbraní dělostřeleckých, munice, lehkých obrněných vozidel, vojenských automobilů, ženijní techniky a prostředků spojení. Nejvíce je rozvinuta výroba obrněných vozidel a automobilní techniky (s podílem 47 firem). Rozvinutý elektrotechnický průmysl je dobrou základnou pro výrobu spojovacích prostředků. Letecký průmysl prakticky neexistuje. Výroba raketové techniky je zakázána Státní smlouvou z roku 1955. Tanky rovněž nejsou vyráběny (kromě lehkého tanku).

Význačným rysem rakouské zbrojní výroby je silné exportní zaměření. V posledních letech však při výrobě a vývozu ručních zbraní, munice a lehkých obrněných vozidel velmi roste konkurence. Očekává se, že v těchto oborech zbrojní výroby budou nutné strukturální změny. Je prosazován záměr více se věnovat výrobě optiky, elektroniky, špičkové munice a komponentů pro zbraňové systémy. V druhé polovině osmdesátých let odborníci došli k závěru, že zbrojní výroba je pro Rakousko hospodářsky riskantní, pro zaměstnanost méně významná a také v některých aspektech techniky zastaralá.

Ministr obrany obhajoval zbrojní výrobu a zdůraznil, že požadavky na její úplné zrušení jsou morálně neodůvodněné. Po skandálu nelegálního vývozu zbraní z Rakouska do Íránu (druhá polovina 80. let) firmou Noricum se zintenzívnila kampaň za ukončení výroby zbraní ve státních podnicích a za předání některých zbrojních firem ze státního do soukromého sektoru. V kampani se silně angažoval i spolkový kancléř.

V první polovině roku 1991 ze čtyř podniků státního koncernu Voest-Alpine zabývajících se zbrojní výrobou byly dva nejvýznamnější podniky, a to firma Noricum - vyrábějící děla a munici (1000 zaměstnanců), a firma Hirtenberger - výroba munice (900 zaměstnanců), prodány soukromé firmě Emmerich Assmann. Tato firma se stala největším rakouským výrobcem zbraní.

Velmi známým zbrojním výrobcem je firma Steyr-Daimler-Puch (SDP), jejíž všechny tři pobočky se zabývají zbrojní výrobou:

- Steyr-Mannlicher (výroba ručních zbraní), nejúspěšnější výrobek - automatická puška AUG používaná v 80 státech.

- Steyr-Allradtechnik (výroba terénních vozidel a vojenských nákladních automobilů). O výrobky (těžké nákladní automobily) má zájem Kanada a USA. Úspěch má i lehké užitkové vozidlo Pinzgauer.

- Spezialfahrzeuge AG (bojová vozidla) vyvinula ve spolupráci se španělskou společností Santa Barbara nové bojové vozidlo pěchoty ASCOD. Se sériovou výrobou se má začít v roce 1994/95. Odbytové potíže má firma s kolovým obrněným vozidlem Pandur, které má univerzální použití jako dopravní, zdravotnické i bojové vozidlo. Vyráběný tank Kúrsasser SK 105 se prodává hlavně do Jižní Ameriky a do severní Afriky.

Monopolním výrobcem munice je firma Südsteirische Metallindustrie (SMI). Vyrábí munici pro ruční zbraně, minomety, děla i protipěchotní miny. Firma Dynamit Nobel Vienna vyrábí protipěchotní a protitankové miny i ruční granáty. Firma Glock má produkci 9 mm revolveru Glock 17 Parabellum. Vyrábí rovněž útočné nože a polní lopatky. Firma Inter Technik, založená v roce 1980, vyrábí progresivní protitankové zbraně, miny a ruční granáty.

Mnohé rakouské firmy se zabývají výrobou prostředků spojení, komunikačních systémů a prostředků radioelektronického boje (např. Kapsch - rádiová zařízení do obrněných transportérů, Elin - automatizované systémy řízení palby dělostřelectva i systémy řízení leteckého provozu, Schrack - prostředky radioelektronického boje a Siemens - komunikační systémy).

Další firmy se zabývají výrobou optických zařízení, (např. Messtechnik - laserové dálkoměry, panoramatický zaměřovač a elektronické rozněcovače, Photonic - optoelektronika).

Rakousko usiluje o **nákup vojenského materiálu nejdříve od domácích výrobců**, není-li to možné, využívá kompenzaci. Využití kompenzace uskutečňuje ministerstvo obchodu na základě podnětů ministerstva obrany. Možný dodavatel je upozorněn, že jeho nabídka bude posuzována prizmatem kompenzačních nákupů v Rakousku.

V současnosti rakouské ozbrojené síly zavádějí do výzbroje nový systém minování, který má údajně předbíhat několik generací obdobných systémů. Systém je kompletní (protitanková mina 88, přenosné ukládací zařízení, ukladač min 90).

Programy výstavby ozbrojených sil

Objektivní společenskopolitické a strategické prostředí vyvolalo potřebu přehodnocení některých aspektů rakouské bezpečnostní politiky. Předpokládaný vstup do Evropského společenství (do roku 1995) bude klást nové požadavky na bezpečnostní politiku i na výstavbu ozbrojených sil. Tyto skutečnosti vyžadují i nové pojetí ozbrojené neutrality.

Do roku 1995 **by měl být ukončen proces budování moderních ozbrojených sil**. Personální zabezpečení má být ze 60 % zajištěno vojáky z povolání. Rakušané přebírají

i některé zkušenosti ze švýcarského pojetí "Armáda 95". K tomu se organizují i studijní cesty pobyty) důstojníků ve Švýcarsku.

V tomto období by ozbrojené síly měly mít odpovídající vybavení soudobou vojenskou technikou. Proto se neuvažuje o snižování vojenského rozpočtu (zvýšené výdaje na nákup zahraniční vojenské techniky i na sociální oblast).

Podle politických i vojenských představitelů **budování profesionální armády v současnosti není uskutečnitelné**. Proto jsou zabezpečovány takové úkoly, jako upevnit obrannou povinnost, zvýšit vážnost vojenské služby, regulovat civilní službu, umožnit ženám dobrovolnou službu i zvýšit motivaci děsloužících. Diskusi k otázkám profesionalizace považují Rakušané za nezbytnou, jelikož současný miliční systém a branná povinnost jsou zakotveny v ústavě a každý občan má právo na to, aby byl dostatečně informován o opatřeních v oblasti bezpečnosti a obrany státu.

Určité změny doznává i obsah studia na **vojenských školách**. Do osnov byla zařazena nová témata z mezinárodní a národní bezpečnostní politiky, rozšířily se okruhy moderních manažerských metod (v teorii řízení, v organizační nauce a informatice), změny jsou v osnovách teorie velení, výuce cizím jazykům, právních vědách, národohospodářství i v praktickém výcviku a stážích. Důraz je kladen na přiznání reality společenského života a služby u vojsk i ve štábech.

Ke zlepšení podmínek služby vojáků byla např. v roce 1990 přijata **některá opatření**: bylo zvýšeno služné vojáků základní služby o 20 % (na 55 ATS denně s platností od 1. 4. 1990), zrušeno sobotní zaměstnání a byl zaveden pětidenní výcvikový týden (pondělí až pátek) - od 1. 7. 1990, byl zaveden nový model využití volného času vojáků ve všech posádkách.

Od minulého roku probíhá v resortu ministerstva obrany **zásadní reforma**, a to u ministerstva obrany, velení vojskům a organizačního členění ozbrojených sil. Ozbrojené síly mají být méně početné, mobilnější, jejich činnost efektivnější. Současně je vypracováván a zaváděn koncept nové makrostruktury vojsk, více odpovídající současným politickým a vojenským podmínkám v Evropě.

V roce 1989 bylo v souladu s platnou obrannou doktrínou uvažováno o modelu armády vyzbrojené jen lehkou výzbrojí. Ke snížení mělo dojít u počtu výcvikových prostorů, rozsahu výcviku vojsk, tanků, samohybných děl i přepadových stíhacích letounů. Armáda vybavená jen lehkými zbraněmi by měla podle těchto názorů lépe vyhovovat miličnímu systému. Vojenští odborníci tyto názory a požadavky odmítali a rozhodně se stavěli za výstavbu ozbrojených sil na úrovni potřeby obranné dostatečnosti, sil vybavených i těžkou vojenskou technikou. (Moderní obranu nelze zabezpečit bez těžkých zbraní, a to i v případě konfliktu nízké intenzity.)

V letech 1970 až 1990 se ozbrojené síly zaměřovaly na případnou obranu celého území. Dnes jejich základním úkolem je ochrana hranic. S novými úkoly v této oblasti vzniká potřeba zvýšení pohyblivosti ozbrojených sil, modernizace systému protivzdušné obrany, restrukturalizace velení vojskům i celého miličního systému. V nejbližší době bude uvedeno v platnost nové organizační členění: ministerstvo obrany se svými složkami (centrum) a velitelství sborů. Na ministerstvu obrany dojde k vnitřní restrukturalizaci a k novému rozdělení kompetencí. Počet správ má zůstat zachován. Změní se jen obsah činnosti III. správy, která nebude vykonávat funkci integrovaného velitelství armády (tu přebírá sekce generálního inspektora vojsk), ale bude se plně věnovat výcviku a průběhu služby u vojsk.

S působností od 1. října 1991 bylo vytvořeno nové, třetí velitelství armádního sboru v Badenu u Vídně z mechanizované divize. Vzniklo tak členění tří velitelství sborů:

- I. velitelství v Grazu, oblast jih - východ (Burgenland, Štýrsko a Kärnten),
- II. velitelství v Solnohradě (Salzburg), oblast západ (Salzburg, Tyrol a Vorarlberg),
- III. velitelství v Badenu, oblast sever - východ (Dolní a Horní Rakousy).

Vídeň má samostatné velitelství.

Mobilizační počty útvarů se mají snížit o 50 %. Mírová organizace aktivních vojenských

složek má být přizpůsobena úkolům obranné připravenosti i případné potřebě zasahovat p střežení státních hranic a při katastrofách. Např. již v roce 1990 bylo vydáno rozhodnu o vytvoření jednotky pro pomoc při katastrofách. Jednotka o síle 200 osob má být vycvičen a materiálně vybavena pro případy odstraňování následků přírodních a ekologických katastrof i velkých průmyslových havárií na území státu i v zahraničí.

Pozemní vojsko má mít:

- tři mechanizované brigády (každý armádní sbor po jedné),
- šest až dvanáct mobilizačních pěších brigád, každé z devíti oblastních velitelství by měly mít alespoň jeden mobilizační pluk, dva až šest praporů, místní jednotky domobrany pohotovostní síly mají mít 10 000 vojáků a mohou být během 24 hodin doplněny 5000 vojáků ze zálohy.

Mechanizované brigády by měly zabezpečovat připravenost jednotek k okamžitému nasazení. Současné kmenové pluky domobrany, které zabezpečují výcvik vojáků základní služby budou zrušeny, pokud se nepočítá s jejich nasazením v případě ozbrojeného konfliktu. Voják základní služby budou absolvovat základní výcvik v mobilizačních jednotkách. Každý mobilizační pluk má mít dvě až tři roty, schopné okamžitého nasazení. Tyto roty z velké části budou vytvářet vojáci základní služby v závěrečném období jejich výcviku.

Rakousko má v úmyslu **zásadně pozvednout technickou úroveň svých ozbrojených sil**. Vojenské výdaje by měly v následujících letech zůstat na stejné úrovni. Finanční prostředky, které budou ušetřeny snížením početních stavů ozbrojených sil, by měly být dány na nákup nové efektivní vojenské techniky.

V období do roku 1995 se předpokládá:

- ▲ zřídit tři oddíly protiletadlových a protitankových řízených střel,
- ▲ přezbrojit tanky M-60A1 modelem M-60A3,
- ▲ zvýšit bojovou hodnotu bojových vozidel pěchoty, stíhačů tanků Kúrsier SK 105/A3 a protiletadlových kompletů,
- ▲ zařadit do výzbroje další samohybné houfnice M-109 a její modifikaci A-30E,
- ▲ zavést ve větším měřítku těžké a střední minomety,
- ▲ zvýšit průbojnost protitankových granátů a zavádět novou podkaliberní munici,
- ▲ zavést do výzbroje letectva 24 stroje přepadových stíhačů SAAB 35 Draken.

Na následující čtyři roky bylo v oblasti nákupu vojenské techniky a materiálu stanoveno:

- Uskutečnit nákup protiletadlových a protitankových řízených střel, především protitankového raketového kompletu velkého dosahu (TOW, HOT 2T nebo HOT3) na kolových obrněných vozidlech (pravděpodobně typu Pandur nebo Piranha). V popředí zájmu je i protiletadlový raketový komplet proti nízkoletecím cílům s vyhledávacím lokátorem (Mistral, Stinger nebo RBS-70).

- Zvýšit úroveň zdravotnických služeb zakoupením obrněných zdravotnických vozidel vybavených přenosným rentgenem, s kapacitou pro čtyři ležící nebo osm sedících osob.

- Modernizovat výzbroj palebné podpory u 55 kusů houfnic M109A2 na typ M109A6Ö. Začátkem roku 1993 má být dodáno nových 55 M109A6Ö. Rovněž se uvažuje o nákupu "inteligentní" dělostřelecké a minometné munice.

- Zvýšit úroveň spojení zavedením spojovacího systému IFMIN.

- Zlepšit provoz mobilizačních muničních skladů, výstavbu protijaderných muničních skladů a zajistit finanční prostředky na jejich údržbu.

Nová doktrína vojenského letectva Rakouska pro období příštích deseti let zdůrazňuje tradiční role vojenského letectva - obranu vzdušného prostoru, otevřenou leteckou podporu, průzkum a leteckou dopravu. Hlavní důraz je kladen na obranu výšostného prostoru. Počítá

i s mezinárodním zapojením v rámci ES nebo OSN. Velení vojenského letectva požaduje dostupné vyřazení letounů Draken a jejich nahrazení modernějšími bojovými letouny do roku 1995.

Při výběru nových letounů má být brán zřetel na budoucí členství v ES a na víceúčelovost. Vazuje se o výběrovém nákupu z typů F-16, F/A-18, JAS 39, Mirage 2000-5, Eurofighter (FA) v počtu 36 až 48 strojů. K podpoře pozemního vojska jsou potřebné asi 24 bojové vrtulníky. V současnosti jsou ve výzbroji pouze vrtulníky OH-58B Kiowa Scout. Uvažuje se jejich vybavení řízenými střelami Stinger nebo Mistral. Je zvyšován význam leteckého průzkumu (úkoly řízení, velení a verifikační). Požadavek na dva typy bezpilotních průzkumných prostředků měl být splněn letošního roku.

Účast v mírových silách OSN i v dalších mezinárodních operacích vyžaduje zvýšení letecké opravní kapacity. Uvažuje se o dohodě s civilním letectvem. Aktuální je potřeba tří až šesti letounů použitelných pro rychlý zásah s užitečným zatížením 10 až 20 tun. Do roku 2010 by vojenské letectvo mělo mít 23 stroje AB 212. To vše by mělo postačovat k zabezpečení pružnosti, mobility a akceschopnosti rakouského vojenského letectva. Plán modernizace tohoto druhu ozbrojených sil si vyžádá 1,7 až 1,8 mld. ATS ročně, přibližně 20 % z roční položky vojenského rozpočtu na nákup vojenské techniky (která je ve výši 6,5 mld. ATS).

Literatura:

- Al čís. 794. PhDr. Kvetoslava Žigmundová: Vybrané informace o Belgickém království a jeho ozbrojených silách. ÚVI, Praha 1992.
- Al čís. 784. Prom. fil. Hana Škorpíková: Vybrané informace o Francouzské republice a jejích ozbrojených silách. ÚVI, Praha 1992.
- Al čís. 783. PhDr. Vladimír Svátek, CSc.: Rakouská republika a její ozbrojené síly. ÚVI, Praha 1992.

JE OBRANA PROTI VYSOCE PŘESNÝM ZBRANÍM AKTUÁLNÍ?

Zkušenosti z oblasti vojenského umění získané ve válce vedené USA a dalšími spojeckými státy pověřenými OSN proti Iráku v roce 1991 staví do popředí z ryze vojenského hlediska "organizačně technické" otázky obrany proti vysoce přesným zbraním (VPZ), neboť se ukázaly být vysoce aktuálními právě nyní, v době přípravy nového operačního předpisu Československé armády. Redakce si proto dovolila využít, redakčně zpracovat a upravit článek plukovníka profesora Kazimíra Nožka, zveřejněný v polské Myśli Wojskowej č. 3/88.

Pojem "obrana proti vysoce přesným zbraním" (OPVPZ) je zcela nový; proto je také diskutabilní, ba dokonce rozporuplný. Nutnost ji definovat a zavést do teorie i praxe operačního umění a taktiky vyplývá z toho, že tyto zbraně budou používány v širokém rozsahu, zvláště pak úderné průzkumné systémy, ať již v době přípravy, či při vedení operací a boje.

V současných podmínkách aktivní obrany proti vysoce přesným zbraním bude jedním z hlavních prvků boje za zvýšení možností vojsk k odražení nenadálého napadení protivníkem.

První podmínkou uskutečnění obrany vojsk proti VPZ, zvláště pak proti úderným palebným systémům (ÚPS), je jejich důkladná a všestranná znalost, obzvláště jejich organizační struktury, rozmístění v terénu, způsoby a možnosti činnosti.

Především je nutné znát jejich slabé a silné stránky tak, aby bylo možné slabé stránky využít k účinné činnosti proti nim nebo protiakci, a silné - racionálně oslabit nebo nanést účinný úder těm prostředkům (prvkům), v nichž spočívá síla daného systému.

Je nutné zdůraznit, že nebezpečí účinného použití VPZ, zvláště ÚPS, se zvyšuje vzhledem k tomu, že jednotlivé systémy mají vysokou možnost se doplňovat nebo zdvojovat při vedení palebných úderů.

Vzhledem k tomu, že působení těchto výjimečně hrozných konvenčních zbraní ruší meze mezi zbraněmi hromadného ničení, je nutné, aby byl zahájen racionální boj s těmito zbraněmi jak v oblasti fyzického ničení a umlčování, tak i při "pasivní" obraně a ochraně.

Historické i současné skutečnosti svědčí o tom, že v boji s novými strašnými zbraněmi bylo nejlepších výsledků dosaženo tehdy, když byly spojeny aktivní a pasivní formy působení a protičinnosti. Tak např. vzniklo PVO, PTO, protivýzvědná ochrana, obrana proti radioelektronickému působení atd.

V souvislosti s tím je vhodné, aby v boji proti VPZ se dovedně spojila opatření, která je aktivně fyzicky ničí a umlčují s "pasivním" působením a protičinností, jež nazýváme OPVPZ. Cílem obrany tedy bude ničit VPZ se současným rozhodným snižováním jejich úderných možností, včetně ochrany a obrany objektů (cílů) proti jejich působení a účinkům.

Co nejlepší uskutečňování tohoto cíle je nezbytné, neboť v současné době jiné možnosti prostě neexistují, aby byla zachována životaschopnost a odolnost vlastních vojsk se

zabezpečení jejich bojeschopnosti až po splnění úkolů při utrpění minimálních vlastních ztrát. Určité mimo ničení VPZ a ochrany proti nim, zvláště ÚPS, bude nutné zavést určité změny v taktické a operační činnosti vojsk i ve velitelské a štábní práci.

V první řadě je však třeba organizovat a vést **aktivní obranu proti VPZ**, dovedným spojením aktivních a "pasivních" forem sloučených do určitého přesně vypracovaného systému.

Pokud započítáme OPVPZ do druhů operačního a bojového zabezpečení, lze potom odvodit prvky a opatření, které by toto nové zabezpečení vytvářelo. Zdá se, že k nim bude patřit:

- zjišťování VPZ a průzkumných systémů, zvláště ÚPS;
- boj s protivníkovým průzkumem a proti činnost vůči němu;
- rozdělení objektů VPZ k ničení a umlčování jednotlivými druhy ozbrojených sil a vojsk, organizačními stupni, ale také prvky operační a bojové sestavy;
- určení, vyčlenění a organizování sil a prostředků, které jsou určeny především k ničení a umlčování jednotlivých prvků a zařízení VPZ, zvláště ve vztahu k ÚPS;
- využití ochranné obranných vlastností terénu k ochraně a ukrytí proti působení průzkumných systémů, zvláště elektronických a radiotelevizních, ale také i proti účinkům úderů VPZ;
- vhodné rozmístění organizačních útvarů a prvků operační a bojové sestavy při přesku-pování (pochodu), v prostorech rozmístění (soustředování) při vedení operace a boje;
- organizování zvláštní radioelektronické ochrany, zvláště u hlavních objektů operační a bojové přípravy;
- široké používání účinných způsobů operačního a bojového maskování;
- vytržení zvláštních léček a tepelných imitátorů i imitátorů pohyblivých se cíli, různých koutových odražečů, zvláštních sestav, které pohlcují a rozptylují elektromagnetickou energii;
- široké použití tepelných a dýmotvorných prostředků;
- odstraňování účinků po úderech VPZ.

Samozřejmě, že lze namítnout, že mnohé uvedené prvky a opatření tvoří systémovou součást činností jiných druhů operačního a bojového zabezpečení, či dokonce bojového využití jednotlivých druhů vojsk. Při hlubším hodnocení lze tvrdit, že neexistuje v čisté formě žádný prvek zabezpečení operační a bojové činnosti. Uvedené prvky obrany proti VPZ, by měly být vzaty v úvahu velitelem při tvorbě rozhodnutí, plánování operace a boje, zadávání bojových úkolů, vedení průzkumu a organizaci součinnosti. Proto také v hodnocení úkolu a situace je nutné věnovat pozornost obraně proti VPZ. To umožní přijmout správný zámysl a rozhodnutí, ale i zpracovat příslušné dokumenty štábem. Zdá se, že zvláštní bod k OPVPZ není třeba v rozkaze (směrnici) formulovat. Ale je nutné jej zapracovat do úkolů, které jsou jednotlivým vykonavatelům zadávány. Samostatný bod k OPVPZ by měly obsahovat podklady, které jsou formulovány k operačnímu zabezpečení a bojové činnosti vojsk. Také v organizaci součinnosti by bylo účelné věnovat zvláštní pozornost, sladění způsobů činnosti při plnění úkolů obrany proti VPZ.

V rozhodovacím procesu musí rozhodnutí problému OPVPZ mít důležité postavení, ať již ve vztahu k dovednému (racionálnímu) způsobu spojení fyzického ničení a umlčování VPZ, zvláště PS a ÚPS, nebo uskutečnění pasivních opatření, či činností, které zabezpečují účinnou obranu a ochranu proti jejich působení.

Vzhledem k tomu, že VPZ mohou být užity v okamžiku zahájení války, musí být při organizování obrany vzaty v úvahu jejich možnosti, dokonce již v době, kdy vojska přicházejí do vyšších stupňů bojové připravenosti a mobilizačního rozvíjení, přemísťování (pochodu), v průběhu přípravy a vedení operace (boje).

V rozporu se zvyklostmi, místo aktivních fyzických způsobů umlčování a ničení VPZ, pasivní opatření k ochraně a obraně vojsk proti VPZ, je zaměření článku na (z operačního a taktického hlediska) směry jejich fyzického umlčování a ničení.

Při organizování a vedení OPVPZ, od času dosažení plné bojové pohotovosti, při přeskupování až po dosažení cíle operace (boje) je především třeba dovedně využít topografickogeografické a operačnětaktické vlastnosti terénu. Na první místo patří terénní vlastnosti poněvadž je nejjednodušší a nejlacinější, ale přitom spolehlivý způsob obrany a ochrany vojsk proti úderům VPZ. Výzkumy svědčí o tom, že dovedné využití ochranných vlastností terénu může před průzkumem a palebným úderem VPZ snížit jejich účinky, tedy i ztráty o 10 do 50 % i více, avšak pod jednou podmínkou. Je nutné prostě dokonale znát TTD VPZ, zvláště PS a ÚPS, mít znalosti o terénu o jeho vlastnostech, které snižují jejich účinky, ruší nebo snižují možnosti průzkumu, řízení a přesného navedení na cíl prostředky palebného úderu. To je nepochybně výjimečně těžký problém, neboť nová technika VPZ vyžaduje, aby tak, jak se čte mapa (terén) z hlediska možností působení tankových a mechanizovaných vojsk, byla čtena z ochranně obranného hlediska proti VPZ, zvláště PS a ÚPS.

Mimo tvaru a pokrytí terénu by měly být v mapě označeny radioelektronické stíny a stupeň viditelnosti radioelektronickými, radiotelevizními a infračervenými prostředky. Zdá se, že je dnes zcela možné takové označení a čtení map. V současných podmínkách při výběru os přesunů prostorů rozmístění a soustředění vojsk a týlových zařízení, čáry rozvinutí, stanovení obranných čar nebo směry útoků, je nutné vzít v úvahu ochranné a obranné vlastnosti terénu proti úderům VPZ. Proto také první činností při organizování obrany proti VPZ bude připravení map a zanesení příslušných údajů. Na mapě musí být výrazně označeny pásy radiolokačního stínu, lesy a prostory, které snižují tepelný kontrast objektů, sídlišť a terén, který se dá snadno deformovat proti radioelektronickému a tepelnému zjištění.

Přesné hodnocení terénu dle této mapy není možné bez počítače. Takováto "počítačová mapa" poslouží k racionálnímu využití nebo deformaci terénu z hlediska ochrany proti technickým průzkumným prostředkům a na vedení VPZ protivníka. Co však je nejdůležitější při jejím použití, je získávání nutných údajů ve výjimečně krátké době, které by posloužily při plánování, rozmísťování vojsk a týlových zařízení, velitelských stanovišť a spojovacích uzlů, výběr stanovišť odpalovacích zařízení raket, míst vedení průzkumu i radioelektronického vyřazení útvarů REB, skladů a základů různého druhu atd.

Velmi pozorně je třeba přitom využít málo členitý terén k rozmístění ať již prvků uskupení, tak i velitelských míst, spojovacích uzlů a týlových zařízení.

Důležitým prvkem bude také záměrné deformování kontrastu terénu rozmístěním různých koutových odrazečů, imitátorů a používání dýmových aerosolů.

S využitím terénu v OPVPZ jsou úzce spjata maskovací opatření taktického i operačního charakteru. Hlavním úkolem maskování při přípravě operace a boje je ukrytí vojsk a týlových objektů včetně uvedení protivníka do omylu ve vlastních předpokládaných a skutečných činnostech. Vzhledem k ohromným možnostem PS a ÚPS, bude jedním z nejdůležitějších úkolů maskování vyloučit (nebo alespoň omezit) demaskující rysy uskupení vojsk a jednotlivých cílů včetně vytvoření klamných objektů, příprav různých palebných léček, a také deformování objektů. Racionální využití dýmů všeho druhu musí být široce použito v bezprostředním (taktické) maskování, které omezuje možnosti optického, optickoelektronického, radioelektronického průzkumu včetně vedeného pomocí infračerveného záření. Dýmy mohou být použity při přeskupování vojsk, zvláště při překonávání nebezpečných prostorů (chybí-li objíždky), při jejich rozmísťování ve výchozích prostorech a prostorech soustředění, v době, kdy jsou uskupení vojsk zasazovány do obranné nebo útočné operace, během rozvíjení operace a boje při plnění jednotlivých bojových úkolů. Využití dýmů může snížit možnosti průzkumu, tím i ztráty od 15 do 50 %. Zkušenosti ze cvičení potvrzují, že někdy k omezení možností technických prostředků průzkumu protivníka mohou být využívány výbuchy leteckých bomb ve velké výšce. Tehdy vznikne prostor zionizovaného vzduchu, který omezí účinky průzkumu a samonavedení, protože dojde k deformaci získaných informací. K výraznému zvýšení věrohodnosti opatření klamného maskování a imitace je nutné využít odpovídající počet sil a bojových prostředků a nutné množství maket k imitaci skutečné

chniky. Například k imitaci uskupení raketových vojsk musí počet maket dosahovat asi 3/4 čtu bojových raket, u mechanizovaných vojsk to představuje 1/4 skutečného početního avu bojové techniky. K oživení klamných prostorů se používá asi 10 až 15 % skutečných jisk klamného útvaru nebo svazku. Výzkumy svědčí o tom, že dovedná opatření spojená nahráváním bojových útvarů (týlových zařízení) snižují ztráty asi 20 až 30 i více %.

Jedním z nejúčinnějších opatření uskutečňovaných v rámci OPVPZ je vhodné rozptýlení jisk a týlových objektů. Samozřejmě, že během tohoto opatření je nutné zabezpečit rychlé nutné soustředění vojsk ve stanoveném prostoru a čase ke splnění bojového úkolu. Rozptýlení však nemůže být totožné s rozprášením. Každé rozptýlení musí obsahovat skrytý účel zámysl vedoucí k účinné činnosti, která je nezávislá na podmínkách a situaci.

Při stanovování hranic rozptýleného rozmístění je vhodné brát v úvahu množství palebného systému a zakalkulovat možnosti ÚPS Assault Breaker. V podmínkách pobytu vojsk týlových zařízení v obraně, v prostorech soustředění (výchozích prostorech), i za pochodu, musí být bojové prostředky (BP) a jednotky rozmístěny ve větších vzdálenostech mezi sebou 100 - 200 m mezi BP a 1 - 1,5 km mezi jednotkami). Při rozptýlení a klamání, zvláště v prostorech soustředění a ve výchozích prostorech, mohou být ve velkém rozsahu použity outové odražeče ve spojení s tepelnými léčkami. To přimutí protivníka, aby použil variantu maximálního rozptylu subnábojů (na plochu maximálně veliké elipsy), což ve svém důsledku může vést ke snížení počtu zasažených bojových prostředků od 50 do více %. Mimo to, z hlediska k rozptýlenému rozmístění vznikne "množství cílů", které ztěžují výběr těch nejdůležitějších objektů k zasažení.

Současně s rozptýlením, klamáním a taktickým maskováním je nutné uskutečnit opatření, která vedou k radiolokačnímu znetvoření mapy terénu v prostoru rozmístění zvláště důležitých objektů nebo v pravděpodobných prostorech korekce letu, obzvláště u raket s plochou dráhou letu.

Ze zkušeností lokálních válek je patrné, že poměrně pevný a účinný způsob OPVPZ úderům VPZ je pro protivníka nečekaný manévra vojsk v poli a prostorová změna prostorů jejich rozmístění. Velikost "skoku" provedeného při manévru (změny prostorů rozmístění) musí být používána k možné vzdálenosti povrchu průzkumu a palebného úderu samonaváděcími hlavicemi nebo na vzdálenost, která zabezpečí vhodné ukrytí (například do prostoru, který je v radioelektronickém stínu). Po uskutečnění manévru (změně prostorů rozmístění) musí být opuštěný prostor změněn na klamný.

Změna prostorů rozmístění vyžaduje přísné dodržování maskovací kázně. Opuštěný prostor vojsky a VS musí být zaneseny do systému operačního maskování.

I nadále jsou spolehlivými prvky OPVPZ opatření, která budou uskutečňována ženijními vojsky. Lze s rizikem tvrdit, že nastala renesance ženijní přípravy terénu vzhledem k OPVPZ. Mezi nejdůležitější je možné připočítat opevňovací vybudování terénu a postavení, která vojska zaujmají, úkrytí a přístřešků (okopů) pro BT, přípravu cest a odminovávání terénu ke skrytému a rychlému přemísťování (pochodu) vojsk; provádění speciálně technických úkolů maskování, deformace terénu a účast v odstraňování následků po úderech VPZ.

Tato některá uvedená opatření pasívní obrany proti účinkům VPZ, zvláště ÚPS, je nutné dovedně spojit s jejich fyzickým ničením.

Aktivní působení proti VPZ (ÚPS), jejich ničení a umlčování je nutné uskutečňovat především silami a prostředky dělostřelectva, letectva a bojovými vrtulníky, v úzké součinnosti se silami a prostředky REB, PVO a letectva okamžitě po jejich zjištění - tedy v co nejkratší době zareagovat.

Velké možnosti v boji proti VPZ, které jsou rozmístěny ať již na zemi nebo ve vzduchu, má letectvo schopné zjistit a bezprostředně přímo hned zničit zjištěný objekt. Zvlášť odpovědné úkoly provádějí vojska PVO spolu se všeobecnou protivzdušnou obranou. Tato vojska musí vytvořit účinnou protivzdušnou ochranu vlastních objektů a prvků uskupení, současně také

bojovat s bezpilotními letouny a manévrujícími objekty VPZ ve vzduchu. Navíc se aktivně zúčastňují průzkumu a varování před hrozícím nebezpečím.

Systémy VPZ se skládají z řady prvků, které jsou rozmístěny ať již na zemi, nebo v vzduchu. Zvláště citlivé na palbu všeho druhu jsou pozemní zařízení. Někdy zničení pouze jednoho prvku může vážně narušit možnosti průzkumu a řízení i palebného působení celého systému.

Proto lze také předpokládat, že nejlepší možnosti boje proti ÚPS, je ten, který bude bezprostředně zahájen ihned po zjištění jejich pozemních zařízení. Je třeba počítat s tím, že budou dobře zamaskovány, bedlivě chráněny, pilně střeženy a bráněny proti pozemním i vzdušným úderům. Jsou to malá (bodová) zařízení, která jsou rozmístěna v různých hloubkách, na malé ploše, snadno maskovatelné. Proto také prvořadým úkolem průzkumných prostředků je zjistit včas místa rozmístění, cest a způsobů přemístění pozemních zařízení, zvláště ÚPS. Mimo přímého ničení VPZ raketami a palbami dělostřelectva, úderů letectva a silami, prostředky PVO, v umlčování a ničení zvláště pozemních zařízení, se mohou účastnit speciální skupiny, které jsou vyslány do týlu protivníka. Jejich výhodou je to, že mohou současně zjišťovat i ničit okamžitě zjištěné objekty.

Je také vhodné vyčleněným útvarům stanovit úkol k ničení pozemních zařízení VPZ protivníka.

V aktivním působení proti VPZ, včetně ÚPS a PS, připadá hlavní role silám a prostředkům REB. Plní se současně dva velmi důležité úkoly: účastní se průzkumu a radioelektronického umlčování PS a ÚPS a také vytvářejí radioelektronickou ochranu vlastních prvků uskupení (jednotlivých cílů). Použití sil a prostředků REB musí být výběrové, zaměřené především proti citlivým místům (bodům) PS a ÚPS.

Je vhodné zasadit prostředky REB hlavně v době, kdy nejsou známa přesná data o používaných průzkumných a úderných průzkumných systémech. Navíc prostředky REB mohou být použity k umlčení objektů systémů VPZ do doby, kdy jsou zjištěny až po dobu palebného úderu na tyto systémy (nebo úderu vojsky).

Je třeba vzít v úvahu, že některé systémy VPZ, např. PLSS a Assault Breaker jsou chráněny před rušením. V současných podmínkách spočívá problém použití sil a prostředků REB na komplexním a synchronizovaném využití různých prostředků radioelektronického rušení a všelijakých forem radioelektronického umlčování. V boji proti systémům PLSS se může jevit jako efektivní použití vysílačů, které imitují signály rušení jako signály, které jsou uskutečňovány skutečnými radioelektronickými prostředky. Jednorázově použitelné vysílače se musí rozmísťovat v určité vzdálenosti od radioelektronických zařízení, což může vyvolat časově posunutý signál v poměru k reálně pracujícímu zařízení, a tím chybně stanovit souřadnice skutečného zdroje záření.

Při výběru způsobů aktivního umlčování a ničení VPZ, včetně PS a ÚPS, je nutné se řídit následujícími požadavky: např. za každé situace při výběru sil a prostředků k boji, zvláště s pozemními prostředky VPZ, je třeba určit kdo, jaký stupeň a jaké prostředky budou ničit a umlčovat jednotlivé druhy VPZ. U každého z uvedených způsobů musí být vzato v úvahu, že je třeba používat komplexně různé síly a prostředky (dělostřelectvo, letectvo a PVO, REB speciální útvary, výsadky).

Výběr vhodného způsobu palebného ničení (umlčení jednotlivých zařízení VPZ, včetně ÚPS a PS, bude závislý na době zjištění, hloubce rozmístění, důležitosti zjištěného objektu a pohotovosti sil a prostředků, které by mohly být okamžitě použity k jejich ničení. Orientačně je možné tvrdit, že za zničení a zjištění VPZ musí odpovídat jen stupeň, v jehož pásmu u protivníka jsou tyto prostředky.

Pozemní prostředky řízení ÚPS, jejichž souřadnice byly zjištěny s nezbytnou přesností, je účelné ničit úderem operačně taktických a taktických raket, palbou raketového dělostřelectva a dělostřeleckou palbou velké ráže.

K ničení vzdálených objektů PS a ÚPS včetně pohyblivých pozemních prostředků řízení

jichž souřadnice jsou zjištěny pomocí průzkumných prostředků, které nezabezpečují vysokou přesnost, a k ničení průzkumných letounů a letounů nosičů prostředků úderů VPZ na letištích je nutné nasadit letectvo, skupiny a jednotky, které působí v hloubce uskupení rotivníka.

Je nutné konstatovat, že třebaže možnosti PS a ÚPS VPZ jsou ohromné, existují nyní velké možnosti vést s nimi účinný boj, zvláště když systém OPVPZ bude jednotně organizačně odhycen a vytvoří nový druh zabezpečení operační a bojové činnosti. Jistě, že zde uvedené návrhy a úvahy mohou vzbudit mnoho výhrad a pochybností. To je však určité zveřejnění různých názorů a výzkumů, jejichž krédem je spojení aktivního působení a ničení pasivní ochrany a obranou objektů, prvků operační a bojové sestavy. To zabezpečí podstatné snížení vlastních ztrát po úderech těchto nepochybně velmi hrozných účinných zbraní stále modernizovaných a zdokonalovaných. Proto lze učinit jednoduchý závěr, že je nutné zdokonalit také OPVPZ, hledat neustále nové, lepší a účinnější řešení ať již organizačních nebo výkonných, aby byl zmařen záměr agresora a sveden boj s co nejmenšími ztrátami vlastními.

-JM-

ARMÁDNÍ GENERÁL SERGEJ INGR

Narodil se 2. září 1894 ve Vlkoši na Kyjovsku. Vzdělání získal na reálném gymnáziu a po maturitě nastoupil jako jednorokní dobrovolník v rakousko-uherské armádě u 49. pěšího pluku. V bojích u Caricynu 15. září 1915 přešel do ruského zajetí. Záhy vstoupil jako dobrovolník do 1. srbské dobrovolnické divize, která se začala organizovat v Oděse a později se v jejích řadách zúčastnil bojů u Dobruže. V následujícím roce přestoupil do tvořícího se Čs. vojska na Rusi, avšak již na podzim 1917 odjel s prvním transportem ruských legionářů přes Murmaňsk a Velkou Británii do Francie k tamní čs. legii. Zúčastnil se potom bojů na západní frontě a po ukončení kursu pro velitelé rot odejel na italskou frontu, kde byl ustanoven velitelem praporu 33. pěšího pluku italských legií.

Na území Československé republiky vstoupil v hodnosti kapitána. Se svojí jednotkou se zapojil do bojů proti maďarským jednotkám u Běle Kuna. Tehdy se také rozhodl věnovat své službě vznikající československé armádě; absolvoval

první kurs školy generálního štábu a po ukončení Vysoké školy válečné v Praze začal jako důstojník generálního štábu pracovat ve funkci přednosty operačního oddělení, nejdříve u Zemského vojenského velitelství v Praze a později přímo na hlavním štábu čs. branné moci. Přednášel taktiku v kursu pro velitele vojskových těles a v druhé polovině dvacátých let vykonával i funkci podnáčelníka zemského vojenského velitelství. Jeho otevřený charakter, logické uvažování, pohotovost v rozhodování, důkladná znalost vedení operací v terénu společně s bystrým postřehem pro účelný manévra a pravděpodobný obraz boje, včetně jeho jazykových znalostí mu umožnily plně se uplatnit v prostředí, kde se tvořila československá vojenská doktrína a duch čs. armády a odkud vycházely podněty k zajištění obrany Československé republiky.

Ve svých čtyřiceti letech byl jmenován do první generálské hodnosti (brigádní generál); to již měl ale za sebou i službu velitele 5. hraničářského pluku v Chebu, pěšího pluku 38 v Berouně. Poté následovaly funkce u vyšších jednotek, a to velitele 16. pěší brigády v Mstku, 8. divize v Hranicích a nakonec zástupce velitele III. sboru v Brně. Tato poměrně rychlá kariéra v předválečné čs. armádě, ovšem především ve štábních funkcích, ale generál Ingrovci nedala dostatečnou příležitost osvojit si potřebné velitelské zkušenosti. Získal tak nepochybně o sobě velmi vysoké mínění, což ho někdy vedlo k přeceňování vlastních možností. Těžce také snášel kritiku svých rozhodnutí, a pak se někdy nechával strhnout k ukvapeným závěrům.

Po nacistické okupaci okleštěného Česko-Slovenska generál Ingr společně s armádními generály J. Bílým a S. Vojtechovským **inicioval vybudování ilegální organizace vojáků - pozdější Obrany národa**. Na výzvu dr. E. Beneše odešel 20. června 1939 přes Polsko do Francie, kde později zastával funkci náčelníka vojenské správy Čs. národního výboru v Paříži. Při ustanovení čs. prozatímní vlády v Londýně v červenci 1940 byl jmenován jejím ministrem národní obrany. Dnem 19. září 1944 převzal funkci hlavního velitele čs. branné moci, avšak již v prvních dnech působení košické vlády Národní fronty byl společně se svými spolupracovníky zbaven funkce. Po návratu do vlasti polní prokurátor 1. čs. armádního sboru v SSSR proti němu zahájil vyhledávací řízení pro podezření ze zločinů zneužití úřední a služební moci.

Vyšetřování bylo sice ukončeno s odůvodněním, "že tu není činů trestním soudem stíhatelných", ale teprve po iniciativě prezidenta republiky dr. Beneše byl Ingr v roce 1947 pro své nesporné zásluhy v odboji za druhé světové války povýšen do hodnosti armádního generála a pověřen funkcí mimořádného vyslance a zplnomocněnce u Její Výsosti nizozemské královny v Haagu.

Na funkci rezignoval 3. března 1948 slovy: "Nynější Gottwaldova vláda dostala se k moci záměrným násilným činem, předem pečlivě až do všech podrobností připraveným a provedeným policií a ozbrojenými komunistickými buňkami proti vůli velké většiny československého lidu. Proto nemohu uznati a neuznávám tuto vládu za vládu zákonnou a odpovídající základním zásadám demokracie."

Rozhodnutím správním mu ministr národní obrany L. Svoboda odňal nejen vojenskou hodnost armádního generála, ale i všechna čs. vyznamenání... To ovšem nemohlo podstatně změnit místo S. Ingra v našich novodobých dějinách, i když nelze pominout zúžené hledisko jejich třídního výkladu v uplynulých desetiletích. Z Nizozemí generál Ingr odešel do Velké Británie a později se přestěhoval do USA, kde spolupracoval s dalším "třídním nepřítelem" generálem Františkem Moravcem. Zemřel 17. června 1956 v Paříži. Nespravedlivé rozhodnutí z roku 1948 zrušil prezident V. Havel v roce 1991, kdy in memoriam generálu Ingrovi nejen vrátil hodnost armádního generála, ale jeho jméno se objevilo i mezi prvními, kterým udělil Řád M. R. Štefánika.

PhDr. Zdeněk Vališ

Foto: VHA

NOVINKY ZAHRANIČNÍ VOJENSKOODBORNÉ LITERATURY

Command, Control, Communications and Intelligence Forecast; (Perspektivy velení, řízení, spojení a vojenského zpravodajství). Newton, Forecast international/DMS 1990. 430 s.

Kniha se zabývá současným stavem a perspektivami programů vývoje i výroby systémů velení, řízení, spojení a vojenského zpravodajství (C3I). Obsahuje informace o více než 100 programech vývoje a výroby systémů C3I v různých zemích a hodnocení vývoje trhu těchto systémů. V přílohách jsou uvedeny informace o financování programů vývoje a výroby systémů C3I v USA, informace o relevantních orgánech státní správy, vývojových pracovištích a výrobcích.

U každého programu je zpravidla uvedena jeho základní charakteristika, zadavatel a dodavatel, současný stav, možné aplikace, základní takticko-technická data, možnosti použití, varianty a modernizační opatření, historie programu, jeho financování a perspektiva.

Knihu vydává společnost Forecast International, která je největším zpracovatelem marketingových informací z oblasti letectví, kosmonautiky a vojenství. V průběhu roku je kniha pravidelně aktualizována.

Space Systems Forecast (Perspektivy kosmických systémů). Newton, Forecast International/DMS 1990. 560 s.

Kniha se zabývá současným stavem a perspektivami programů vývoje i výroby civilních a vojenských kosmických systémů. Kromě informací o těchto programech obsahuje hodnocení vývoje rozpočtu na kosmické systémy v USA, informace o vývoji trhu s nosnými raketami a komerčních spojových družicích. V přílohách jsou uvedeny informace o relevantních orgánech státní správy, vývojových pracovištích a výrobcích, rozpočtu na iniciativu ve strategické obraně (SDI) a rozpočtu Národního úřadu pro letectví a vesmír (NASA).

U každého programu je, podobně jako u předchozí publikace, zpravidla uvedena jeho základní charakteristika, zadavatel a dodavatel, současný stav, možné aplikace, základní takticko-technická data, možnosti použití, varianty a modernizační opatření, historie programu, jeho financování a perspektiva.

Jane's C3I Systems 1991-92 (Systémy C3I 1991-92). Coulsdon, Jane's Information Group 1991. 294 s.

Kniha se zabývá zavedenými, vyráběnými a částečně i vyvíjenými systémy velení, řízení, spojení a vojenského zpravodajství. U každého systému je uveden podrobný popis, základní takticko-technická data a výrobní informace. Většina systémů je zobrazena na jedné nebo více fotografiích. V příloze je uveden přehled výrobců a jejich výrobních programů a seznam použitých zkratk.

OGÓRKIEWICZ, R. M.: Technology of Tanks I (Tanková technika I). Coulsdon, Jane's Information Group 1991. 222 s.

Publikace představuje vysoce autoritativní dílo z oblasti tankové techniky. Její autor se

abývá touto problematikou více než 40 let, zejména jako odborný poradce státních orgánů vojenskoprůmyslového komplexu. Je autorem řady článků v prestižních vojenskoodborných časopisech.

Publikace je dvojdielná. První díl se zabývá především historickým vývojem tanků současným stavem v oblasti tankových kanónů a munice, balistiky a mechaniky tankových anónů, tankových pozorovacích a zaměřovacích přístrojů, přístrojů nočního vidění a systémů řízení palby, ovládání kanónů a využití vysoce přesné munice.

OGÓRKIEWICZ, R. M.: Technology of Tanks II (Tanková technika II). Coulsdon, Jane's Information Group 1991. 222 s.

Druhý díl se zabývá zejména pohyblivostí tanků, jejich motory, převodným a závěsným i strojím, pancéřováním a konfigurací tanků.

LEONHARD, E: The ort of Maneuver (Umění manévru). Novatao, Pressidio Press 1991. 316 s.

Kniha se souhrnně zabývá manévrem a představuje v současné době nejucelenější zpracování této problematiky. Určena je zejména vojenským odborníkům z oblasti taktiky a operačního umění. Pozornost věnuje teorii manévru, historii jeho vývoje, současnému stavu i perspektivám. Podrobně se zabývá doktrínou kombinovaného vzdušného a pozemního boje (Air Land Battle), koncepcí kombinovaného vzdušného a pozemního boje budoucnosti (Air Land Battle - Future) a kombinovanou vzdušnou a pozemní operací (Air Land Operations). Zahrnuje rovněž zkušenosti získané ozbrojenými silami USA ve válce v Perském zálivu a při zásahu v Panamě. Kniha obsahuje řadu náčrtů i schémat a rozsáhlý přehled použité literatury.

The Military Balance 1991 - 1992 (Vojenská rovnováha 1991 - 1992). London, Brassey's 1991. 250 s.

Kniha představuje autoritativní a renomovanou ročenku Mezinárodního institutu pro strategická studia v Londýně. Obsahuje podrobný přehled a hodnocení ozbrojených sil a vojenských výdajů více než 140 států k 1. červnu 1991. V příloze je uvedena operační sestava ozbrojených sil spojenců a průběh jejich nasazení ve Válce v Perském zálivu.

Major Ing. René Nastoupil
Ústav vědeckých informací
Československé armády

SLOVNÍČEK

INFORMATIKA, APLIKOVANÁ: Disciplína zabývající se identifikovatelností základních pojmů všeobecné informatiky a v aplikačních oblastech.

INFORMATIKA, EKONOMICKÁ: Projektování informatických systémů, založené na grafických a matematických modelech a systémovém přístupu.

INFORMATIKA, EMPIRICKÁ: Hypoteticko-deduktivní metody pracující s fakty vyžadujícími registraci, verifikaci a prognózování. Mohou poskytovat i částečně pravdivé nebo pochybné závěry.

INFORMATIKA, MATEMATICKÁ (vyšší teoretická informatika): Disciplína využívající abstraktní prostředky matematického jazyka a jazyka logiky pro všeobecně transponovatelné formulace základních pojmů, algoritimizaci metodických nástrojů a pro modelování chování se technických prostředků informatiky (= computer science = počítačová věda).

INFORMATIKA, OBECNÁ: Verbální modely a modely opírající se o logické a matematicko-statistické metody.

INFORMATIKA, SOCIÁLNÍ: Tvorba, vypracování a uplatnění informace ve společnosti.

- Možnostní (posibilistické) systémy zaměřené na uvědomělou přeměnu možného ve skutečné, potenciální informace v informaci aktuální, teorie v praxi. Tyto přeměny probíhají ve společenské výrobě, zejména při rozšířené reprodukci člověka a jeho osobnosti.

INFORMATIKA, TECHNICKÁ: Laboratorní experimenty, modelování a simulace pomocí počítačů.

INFORMATIKA, TEORETICKÁ: Axiomaticko-deduktivní metody opírající se o logická fakta, axiomy a zdůvodněná tvrzení. Tyto metody poskytují nesporné závěry.

INFORMATIKA, VŠEOBECNÁ: Disciplína rozpracovávající soubor základních pojmů této vědy, orientaci metodických prostředků a předpoklady technické

infrastruktury informatiky (označovaná často též jako teoretická informatika).

INFORMATIZACE:

- proces, ve kterém si společnost z využití prostředků informatiky osvojuje informace jako zdroj rozvoje s cílem vytvářet informační společnost,

- proces zavádění automatizovaných informačních řídicích technologií v mechanických sociálních systémech kybernetického typu,

- proces uplatňování informační techniky, na jehož základě dochází k integraci hmotné-energetických a informačních procesů ve sféře výroby, k aktivizaci informačních zdrojů a zvyšování jejich úlohy v životě společnosti a jednotlivce,

- heterogenní proces uplatnění a využití informatiky ve společenské praxi,

- proces změny života celé společnosti založený na výrazném zvýšení efektivnosti vytváření, shromažďování, uchovávání a šíření všech druhů informací i znalostí, které již jsou nebo budou zahrnuty do společenské výroby,

- přechod od současného stavu společnosti k potřebnému budoucímu stavu nové kvality společnosti, přechod společnosti do nového kvalitativního stavu,

- globální sociální proces výroby a všestranného využití informace jako společenského zdroje, zabezpečující intenzifikaci ekonomiky, urychlení vědeckotechnického pokroku, demokratizaci a intelektualizaci společnosti.

Informatizace předpokládá masové zavádění metod shromažďování, zpracování, šíření a uchovávání informací na bázi prostředků mikroprocesorové výpočetní techniky a prostředků přenosu informací.

INFORMETRIE: Využívání různých matematického aparátu pro analýzu, poznání zákonitostí, formulaci zákonů informační činnosti a vědecké informace a pro přijímání rozhodnutí v informační praxi. Využívá těchto skupin mate-

natických metod: 1. aparát teorie grafů, 2. algebraické metody (modelování), 3. metody výpočetní matematiky, 4. pravděpodobnostně-statistické metody. Těchto matematických metod se využívá pro: 1. automatizaci informačních procesů, 2. řízení a hodnocení informačních systémů a informačních potřeb, 3. výzkum informačních toků, 4. matematicko-lingvistické zpracování textů.

INFRASTRUKTURA:

- všeobecný materiální základ výrobní reprodukce jako je doprava, spoje, energetika, zásobovací střediska, informační sítě aj.,

- stacionární zařízení, která jsou nezbytná pro rozvinutí a činnost ozbrojených sil: a) letiště, b) telekomunikační zařízení a spojovací sítě, c) systémy velení, řízení a informování, d) vojenská velitelská, e) systémy zásobování pohonnými hmotami a mazivy a jejich skladování, f) radio-lokační výstražná a navigační zařízení, g) přístavy a přístavní zařízení, h) raketové základny, i) představené sklady a zařízení materiálního a technického zabezpečení, j) dálkové spojení, k) výcvikové základny, l) odolná místa velení, m) systémy varování a výstrahy, n) systémy raketové protivzdušné obrany, o) pozemní protizemní raketové systémy, p) jaderná munice, r) strategické rezervy),

- národohospodářské odvětví zajišťující celkový rozvoj ekonomiky,

- stálá zařízení a objekty vybudované na válečnické pro rozvinutí ozbrojených sil a k zabezpečení vedení války.

INICIATIVA: Nástroj strategického plánování představující hierarchicky uspořádanou stromovou strukturu programů a projektů, umožňující jejich synergickým působením dosáhnout společensky žádoucích cílů definované koncepce.

INOVACE:

- obecné označení faktorů, které mohou podstatně ovlivnit ekonomický růst a vědecký a technický pokrok,

- žádoucí, připravované nebo uvažované změny lidských artefaktů, a to jejich povahy, funkcí, dílčích složek i celého systému prvků, z nichž je artefakt vytvořen.

INOVACE, EPOCHÁLNÍ: Velký přírůstek k zásobě lidského poznání, jež poskytuje potenciál pro trvalý ekonomický růst, přírůstek tak velký, že jeho vytěžení a použití absorbuje energii lidských společností a dominuje jejich růstu po období, které je dostatečně dlouhé, aby konstituovaly epochu v ekonomické historii.

INOVACE, RADIKÁLNÍ: Předpokládají diskontinuitu lidských činností. Nemohou proto vzniknout jen pouhým zdokonalením dosavadních procesů nebo technických činností. Vycházejí z nových poznatků, z podstatného rozšíření znalostních východisek. Navozují strukturální změny.

INOVACE, TECHNICKÉ: Změny technických znalostí, technických metod a celých technických systémů. Rozlišují se tyto typy technických inovací: přírůstkové inovace, radikální inovace, generické technologie a pronikavé generické technologie.

INTELIGENCE, UMĚLÁ: Termín vznikl na semináři Dartmouthské univerzity organizovaném v r. 1956 profesorem J. McCarthyem a měl napovídat, že jde o tvorbu počítačových systémů, jež mají dosáhnout jisté úrovně "schopnosti lidského uvažování". Počátky umělé inteligence se spatřují ve snahách španělského scholastika Raymunda Lulla (1235-1315) nalézt postupy, jež by vedly kombinováním východisek pojmů k novým poznatkům (ars combinatoria, ars magna). Podobné záměry měl i W. G. Leibnitz (1646-1716), který chtěl pomocí obecných charakteristik převést všechny vědecké pojmy do jednotného systému znaků, s nimiž by pak bylo možné formálně operovat jako s matematickými objekty, a tím dospívat k novým poznatkům. Významným krokem, ve vývoji umělé inteligence byl vznik teorie algoritmů, spojený s logickou koncepcí Turingova stroje (1937). McCulloch a Pitts rozpracovali ve 40. letech teorii neuronových sítí, jež v 50. letech vyústila v koncepci perceptronu. Na počátku 60. let vzniká teorie umělé inteligence a osamostatňují se její 4 oblasti. (Organizace a řízení, XIX. č. 5, s. 135-150.)

INTENZIFIKACE: Uvedení v činnost kvalitativních činitelů, jejich zmnožení a sjednocení do racionálního systému s cílem zvýšení efektivnosti.

INTENZIFIKACE VELENÍ: Zvyšování účinnosti velení efektivnějším využitím současných sil a prostředků.

INTERVENCE: Vměšování, zákrok nebo zprostředkování v něčí prospěch.

INVAZE:

- vpád ozbrojených sil na území druhého státu s cílem změnit státní zřízení, omezit státní svrchovanost nebo zmocnit se území,

- označení velké námořní, vzdušné nebo kombinované výsadkové operace (vojenský).

INVENCE: 0 = převzetí určitého poznatku vědění beze změny (akceptace), 1 = změna struktury vědění napodobením již známého systému (imitace), 2 = změny ve struktuře vědění na podkladě analogií v nepříbuzných oborech (transformace), 3 = absolutní invence, změny ve struktuře vědění, které nejsou srovnatelné s jinou změnou z hlediska místa, času, obsahu, či formy.

INVENCE, ABSOLUTNÍ: Vynálezy a objevy. Viz též **INVENCE**, bod 3.

INVENCE, RELATIVNÍ: Zlepšovací a racionalizační návrhy. Viz též **INVENCE** bod 1. a 2.

INŽENÝRSTVÍ: Označení různých technických oborů, které převádějí poznatky výzkumu a vývoje do praxe, využívají je cestou technologického zpracování a rozvoje k uspokojování potřeb společnosti.

INŽENÝRSTVÍ, HODNOTOVÉ: Uplatňování hodnotové analýzy ve výzkumu, vývoji a přípravě výroby nových výrobků. Je to v podstatě hodnotová analýza uplatňující: - systémové pojetí předmětu zdokonalování, kterým je vždy organizace (výrobní jednotka, podnik) jako celek; - respektování všech nejnovějších poznatků teorie inovací při vyhledávání a realizaci racionalizačních změn; - trvalou orientaci na řešení příčin, nikoli jen následků neefektivnosti; - zaměření na problé-

my zefektivnění ještě ve sféře přípravy výroby.

INŽENÝRSTVÍ, SYSTÉMOVÉ:

- Souhrn prostředků, postupů a metod pro řešení (tj. zkoumání, navrhování, vytváření a provozování) složitých technických a netechnických, tj. smíšených (sociotechnických, ekonomických a ekologických) systémů, jejich subsystémů (včetně jejich řízení). Podniková organizace č. 10/1989 - propracování modelu systémů a seznámení budoucích uživatelů s ním, - testování modelu, - zkušební provoz nového systému, - zprovoznění systému, - využívání systému, - likvidace systému.

Obory systémového inženýrství tvoří informační (znalostní) inženýrství a ekonomické inženýrství.

- Souhrn postupů, prostředků a metod spojených s výzkumem, navrhováním, výstavbou a provozováním složitých systémů a s řízením procesů v nich probíhajících. (Podniková organizace č. 9/1989.)

- Řešení praktických systémových úloh: - systematické hledání a srovnávání variant rozvoje systémů technických, technologických, ekonomických, sociálních, informačních, kulturních aj., - kritické analýzy řešení z hledisek nákladových a užitkových, - rozbor problémových situací v dlouhodobém horizontu ve vazbě na vědu, výzkum, projektování, investice, informační a rozhodovací procesy.

- Odhalování poruch a jejich příčin strukturní povahy, které využívá těchto metod:

a) zdokonalování systému - identifikace systému a jeho prvků, - popis systému na základě pozorování stavu a chování, - komparace očekávaných a skutečných výsledků, - výzkum příčin odchylek, - formulace doporučení,

b) analýza systému - definování problému (uživatelů, projektantů, metod, omezujících podmínek), - vymezení potřeb a možností jejich uspokojení v systému, - vypracování koncepce systému pro porozumění mezi uživateli a řešiteli

systémových úloh, - zadání cílů a úloh systému, - určení variant systému, programů, ednání, informačních a rozhodovacích procesů, výrobků, služeb, výsledků a efektů, - hodnocení variant podle přijatých priorit, kritérií a efektivnosti, - posouzení, zda postačí dílčí zlepšování systému nebo zda je nutné přeprojektování,

c) projektování systému - ucelené projektování struktury, organizace a řízení systému, - projektování jednotlivých prvků

a podsystémů, - propracování modelu systému a seznámení budoucích uživatelů s ním, - testování modelu, - zkušební provoz nového systému, - zprovoznění systému, - využívání systému, - likvidace systému.

IZOLACE: Narušení nebo znemožnění vnějších vztahů.

IZOLACE BOJIŠTĚ: Znemožnění manévru, vysazení výsadku a zásobování vojsk na bojišti.

OBSAH

PhDr. Jaroslav Janda Cíle a programy v oblasti obrany státu	3
Dr. Lajos Berek, Dr. Pál Vojnits Úvahy o praktickém uskutečňování otázek nové vojenské politiky Maďarska	5
Laszló Tolnay Aktuální otázky maďarské bezpečnostní politiky	12
Ing. Josef Minařík, CSc., podplukovník Jan Fejgl Vize geopolitického vývoje na počátku 21. století	18
Podplukovník Ing. Miroslav Štangel, CSc., Místo a úloha zbraní hromadného ničení včera a dnes	28
KULATÝ STŮL	
Kulatý stůl	33
STRATEGIE	
Nová americká strategie národní bezpečnosti	52
OPERAČNÍ UMĚNÍ	
Plukovník gšt. Ing. Milan Kubeša K obsahu práce operačního štábu	66
Julian Lider: Teorie vojenství (pokračování z č. 8/1992)	68
Podplukovník Ing. Petr Zadina, CSc., Systémy C3I a jejich uplatnění v Čs. armádě	76
Podplukovník Ing. Jaroslav Krbec Problematika KV spojení	83
NAZORY ČTENÁŘŮ	
Plukovník Ing. Oldřich Janata, CSc. Vědecké informace ve vojenském výzkumu	87

odplukovník Ing. Jaroslav Hýsek, CSc. Řízení a řízení problematiky obrany	90
odplukovník prof. Ing. Karel Novotný, CSc. o koncepci a nové strategii NATO	92
EKONOMIKA	
odplukovník doc. PhDr. František Ochraňa, DrSc. Metoda řízení dle cílů a její uplatnění na ÚER	96
EKOLOGIE	
odplukovník Ing. Otakar Mila, CSc., odplukovník Ing. Milan Kříž o některé potenciální zdroje extrémní kontaminace životního prostředí v míru	102
INFORMACE	
odplukovník Ing. Jaroslav Němec M. Taft o evropské bezpečnosti po zkušenostech z války u Perského zálivu	109
o ozbrojeným silám Belgie, Francie a Rakouska	114
Je obrana proti vysoce přesným zbraním aktuální?	128
PERSONÁLIE	
Armádní generál Sergej Ingr	134
ANOTACE	
Novinky zahraniční vojenskoodborné literatury	136
SLOVNÍČEK	
	138

Vydává Federální ministerstvo obrany - správa rozvoje vědy a techniky

Adresa: Redakce časopisu VOJENSKÉ ROZHLEDY
Tychonova 1
160 01 Praha 6 - Dejvice, PS 61/79

Vychází 10-krát ročně.

Je rozepisován podle rozdělovníku.

Tiskne Vojenský zeměpisný ústav, Praha.

Plukovník Miroslav Weiner, prom. ped. (šéfredaktor), telefon (330) 45 311, 45 317,
podplukovník Ing. Jan Mestek (zástupce šéfredaktora), telefon (330) 45 315,
podplukovník Ing. Richard Hašek (redaktor publicista), telefon (330) 45 316,
Jaroslava Matušková (tisková redaktorka), telefon (330) 45 318.

Redakční rada: PhDr. Jaroslav Janda – předseda redakční rady, plukovník Ing. Josef Fučík, generálmajor PhDr. Tibor Hochsteiger, CSc., generálmajor Ing. Stanislav Chromec, CSc., plukovník Ing. Ladislav Klíma, CSc., plukovník Ing. Karel Kuba, plukovník Ing. František Kuneš, Ing. Josef Minařík, CSc., plukovník Ing. Zdeněk Mrázek, plukovník Ing. Josef Němec, CSc., plukovník prof. Ing. Karel Novotný, CSc., plukovník Ing. Zdeněk Pátek, PhDr. Miroslav Purkrábek, CSc., plukovník PhDr. Jiří Staniček, CSc., plukovník gšt Ing. Milan Stráňava, Ing. Milan Štembera, CSc., generálmajor Ing. Jan Votr, plukovník prof. Ing. Miroslav Žák.

Ročník I. (XXXIII.) Toto číslo bylo dáno do tisku 25. 8. 1992. MKČR 6059, MiČ 47 751.

**VOJENSKÉ
ROZHLEDY**